

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

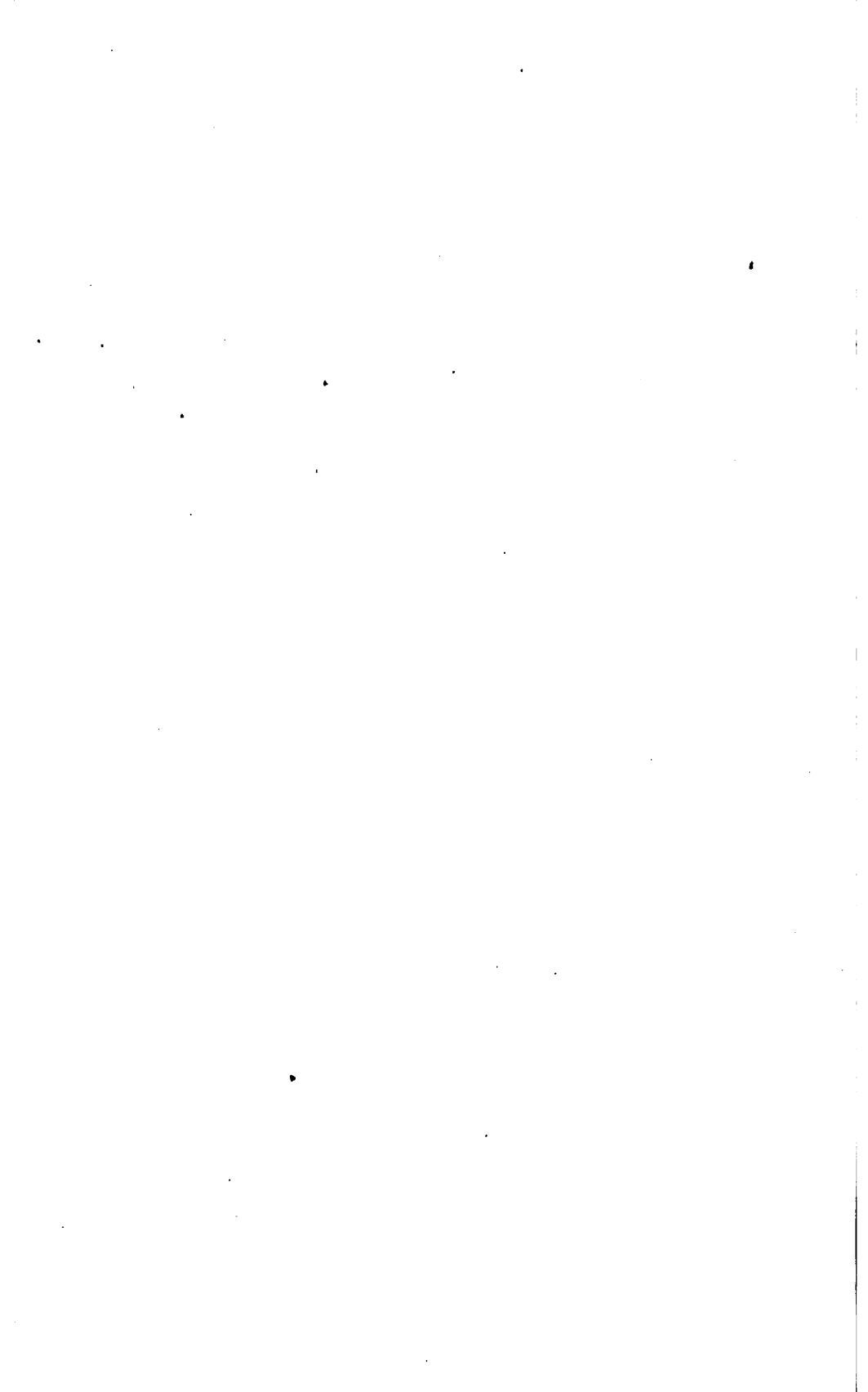
= Rep. Slav. 6162

~~PG623. L6. H2. Ed. 1~~

~~PG623. L6~~

302823340P

HANDBUCH
DER
ALTBULGARISCHEN
(ALTKIRCHENSLAWISCHEN)
SPRACHE.

GRAMMATIK. TEXTE. GLOSSAR.

VON

A. LESKIEN,

A. O. PROFESSOR DER SLAWISCHEN SPRACHEN
AN DER UNIVERSITÄT LEIPZIG.

WEIMAR,
HERMANN BÖHLAU.

1871.

VORWORT.

Zur abfassung dieses kurzen lehrbuches veranlasste mich die in meinen vorlesungen über das althbulgarische gemachte erfahrung, dass es an einem bequemen und leicht zu erlangenden hilfsmittel für den anfänger, den deutschen wenigstens, gänzlich fehle. Die grundlegenden werke von Miklosich sind theils nicht mehr im buchhandel, theils nicht für den erst lernenden bestimmt, die von ihm herausgegebenen texte ohne wörterbuch. Meine anfängliche absicht war, nur eine auswahl von texten mit glossar zu geben; spätere erwägung liess es mir besser erscheinen, eine kurze laut- und formenlehre vor auszuschicken. Diese macht auf vollständigkeit ins äusserste detail hinein keinen anspruch, sondern soll nur denen das notwendige bieten, die nicht im stande sind, sich die grösseren hilfsmittel zum studium des slawischen zu verschaffen.

Woher die ausgewählten texte gekommen sind, ist bei den einzelnen angegeben, hier nur zu bemerken, dass die handschrift der sogenannten Саввиная книга (nach Sreznevskij's urtheil) dem 11. jahrhundert angehört, ebenso die Suprasler handschrift, der Ostromirsche codex (1056—57), und der изборникъ Святославовъ (1073), wahrscheinlich auch das Assemanische evangelium (die gegebene probe ist aus der ausgabe von F. Rački. Assemanov ili Vatikanski evangelistar. Agram 1865). Aus dem 12. jahrh. sind der sogen. Pogodinsche psalter und das Mstislavsche evangelium; das Nikolsk. evangelium (herausgeg. von Daničić, Belgrad 1864) wahrscheinlich aus dem 13. Die gegenüberstellung der texte vons. 168 an soll, so weit es auf kleinem raume möglich ist, eine anschauung von der verschiedenen überlieferung und umbildung der zu grunde liegenden althbulgarischen texte an den hauptstätten altslawischen schriftthums (Bulgarien, Serbien, Russland) geben; ich hoffe, sie kann wenigstens dazu dienen, die charakteristischen unterschiede der drei handschriftenklassen zu erläutern. Die stücke

in glagolitischer schrift haben nur den zweck einer leseprobe. Einer rechtfertigung bedarf vielleicht die unveränderte aufnahme des ganzen evangeliums Johannis aus dem Ostromir-schen codex. Nicht wenige fragen der albulgarischen laut-lehre, namentlich in betreff der vocale, z. b. wann nach *r*, *l* vor consonanten *ŭ* oder *ĭ* zu schreiben sei, harren noch einer sichern lösung, die philologische bearbeitung von texten also, die doch zwischen den verschiedenen formen und den ansich-ten darüber eine entschiedene wahl treffen muss, kann nur mit dem bewusstsein möglichen fehlgehens gemacht werden. In solcher lage der dinge hielt ich es für richtig auch dem an-fänger oder dem, der keine anderen hülfsmittel hat, die beste überlieferung, und das ist nach meiner ansicht die des Ostromir-schen codex durchaus, in möglichstem umfange zu-gänglich zu machen. Der grund für die aufnahme gerade dieses evangeliums ist ein äusserlicher: das evangelium Matthaei, das vielleicht zur lecture geeigneter gewesen wäre, ist von Miklosich herausgegeben (Ev. Matth. palaeo-slovenice e codicibus ed. Fr. M. Vindobonae 1856); wer sich also dieses darzu verschafft, hat zwei evangelien vollständig und zwar die beiden auch in der sprache am meisten von einander entfernten, zugleich bei dem doch oft zusammen-treffenden inhalt gelegenheit zu vergleichen, welche grund-sätze Miklosich in der constituierung albulgarischer texte befolgt. Von diesen grundsätzen bin ich, namentlich in der behandlung des *ŭ* und *ĭ* nach *r*, *l* vor consonanten abge-wichen. Die rechtfertigung meines verfahrens, wie die aus-führung der punkte, wo ich in der laut- und formenlehre mich von Miklosich entfernt habe, muss ich späterer gelegen-heit vorbehalten, da sie den raum eines vorwortes über-schreiten würde.

Eine neue collation sämtlicher stücke des ev. Johannis, die der cod. Ostrom. enthält, verdanke ich der ausserordent-lichen güte des herrn geheimrath Bytschkov, vice-directors der kais. öffentlichen bibliothek in Petersburg, und spreche demselben hierdurch meinen dank aus. Slawisten dürfte ein verzeichniss der abweichungen von der Vostokovschen aus-gabe interessieren; es werden dadurch noch einige russismen beseitigt:

bl.	3, a, z.	5	von oben	родина	statt	родина	Vost.
"	3, c, "	7	" "	посѣлаша	"	послаша	"
"	7, d, "	2	" "	исире	"	исире	"
"	7, d, "	9	" "	нѣмоу	"	нѣмоу	"
"	11, c, "	8	" "	и нѣа	"	нѣа	"
"	17, a, "	8	" "	мора	"	морѣ	"
"	17, a, "	11	" "	deleatur ми			
"	22, a, "	6	" "	изгѣлаша	statt	изгѣлаша	"
"	28, a, "	8	" "	сна	"	сна	"
"	28, a, "	9	" "	кѣгазо	"	кѣгазо, druckf. bei Vost.	
"	29, a, "	3	" unten	гѣа	"	гѣа	Vost.
"	29, b, "	7	" "	ѣко	"	ѣко	"
"	29, d, "	8	" oben	придох'	"	придох	"
"	29, d, "	3	" unten	ѣаизъ	"	ѣаизъ	"
"	30, b, "	2	" oben	самарѣани	"	самарѣани	"
"	30, c, "	10	" "	ѣжаждѣ	"	ѣжаждѣ	"
"	30, d, "	7	" "	поуѣрѣпатъ	"	поуѣрѣпатъ	"
"	31, c, "	5	" "	ѣса	"	ѣса	"
"	32, a, "	8	" unten	жѣтѣ	"	жѣтѣ	"
"	32, d, "	2	" oben	шѣдъ	"	шѣдъ	"
"	41, d, "	2	" "	сѣтѣ	"	сѣтѣ	"
"	43, d, "	1	" unten	сѣлаѣшааго	"	сѣлаѣш. druckf. b. Vost.	
"	52, c, "	7	" "	ѣзѣлюбѣа	"	ѣзѣлюбѣа	Vost.
"	129, a, "	2.3	" oben	ѣсѣаѣа	"	ѣсѣа.	"
"	139, d, "	7	" unten	сѣаа	"	сѣаа	"
"	142, c, "	3	" oben	сѣоѣа	"	сѣоѣо	"
"	167, d, "	1	" unten	мѣа	"	мѣа	"
"	170, d, "	9	" oben	нѣоѣа	"	нѣоѣа	"
"	173, d, "	7	" "	сѣр'ѣаа	"	сѣр'ѣаа	"
"	178, c, "	3	" "	ѣрѣа	"	ѣрѣа	"
"	181, d, "	7	" unten	нѣа	"	нѣа	"
"	210, a, "	5	" oben	лѣѣѣ	"	лѣѣѣ	"
"	218, d, "	2	" unten	моѣа	"	моѣа	"
"	261, a, "	8	" oben	сѣлаѣа	"	сѣлаѣа	"
"	266, a, "	6	" unten	оѣрѣѣ	"	оѣрѣѣ	"
"	273, d, "	3	" "	любѣа	"	любѣа, druckf. b. Vost.	

Leipzig, im märz 1871.

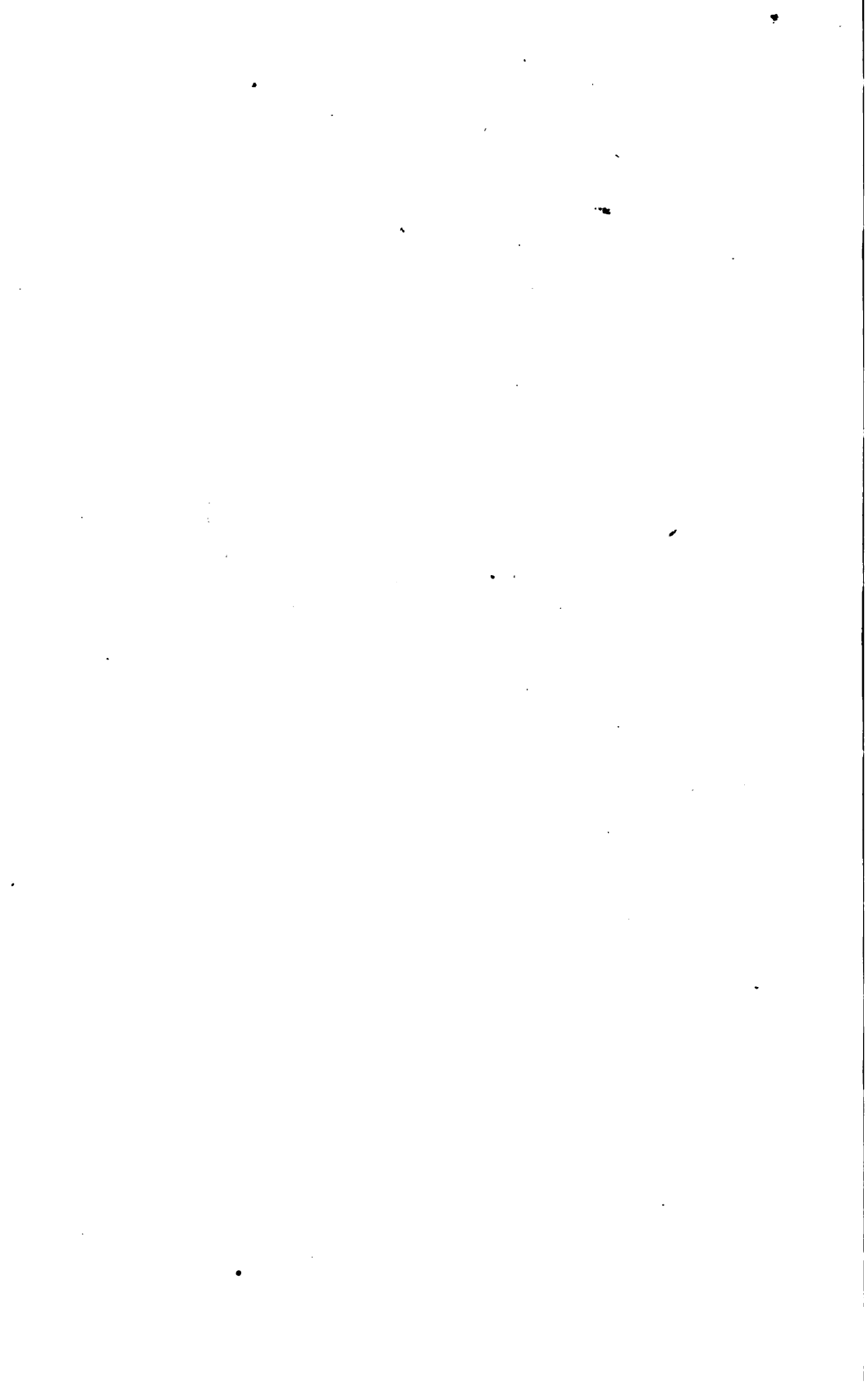
A. LESKIEN.

VERBESSERUNGEN.

- s. 3 § 2 füge nach der ersten zeile ein: **ѣ** wie deutsches *w*.
 s. 93, z. 9 von oben lies **оуѡнмъ** statt **оубоуимъ**.
 s. 97, z. 2 " " " **тѣлеси** " **телеси**.
 s. 107 in der überschrift lies **святославовъ** statt **-вова**.
 s. 120, z. 10 von unten lies **господъ** statt **господи**.
 s. 120, z. 4 " " " **бо** " **ко**.
 s. 134, z. 11 " " " **и приде** " **и приде**.
 s. 152, v. 27 lies auch im texte **искоин** statt **исъкоин**.
 s. 180 s. v. **безгоднъ** lies **годъ** statt **года**.

Im ersten bogen sind die bei der correctur oft schwer zu unterscheidenden **и** und **и** öfter verwechselt, so § 5 anm. zu lesen **гѣматѣ**, **гѣматѣ**, **жѣмѣ**.

GRAMMATIK.

I. Lautlehre.

Schrift und aussprache.

Schriftzeichen mit umschreibung.

§. 1.

kyrillisch	zahlwert	glagoli- tisch	zahlwert	umschrei- bung	name
А	1	⳨	1	<i>a</i>	азѣ <i>azŭ</i>
Б		⳩	2	<i>b</i>	букы <i>buky</i>
В	2	⳪	3	<i>v</i>	вѣдѣ <i>vědě</i>
Г	3	Ⳬ	4	<i>g</i>	глаголи <i>glagoli</i>
Д	4	ⳬ	5	<i>d</i>	добро <i>dobro</i>
Е	5	Ⳮ	6	<i>e</i>	ѣсть <i>jestŭ</i>
Ж		ⳮ	7	<i>ž</i>	живѣте <i>živěte</i>
С	6	⳰	8	<i>z</i>	зѣло <i>zělo</i>
З	7	⳱	9		земля <i>zemlja</i>
И	8	Ⳳ	10	<i>i</i>	иже <i>iže</i>
І І	10	ⳳ	20		и і (?)
		⳴	30	<i>ǣ, j</i>	
К	20	⳵	40	<i>k</i>	како <i>kako</i>
Л	30	⳶	50	<i>l</i>	людие <i>ljudije</i>
М	40	⳷	60	<i>m</i>	мыслите <i>myslite</i>
Н	50	⳸	70	<i>n</i>	наша <i>našŭ</i>
О	70	⳹	80	<i>o</i>	онѣ <i>onŭ</i>
П	80	⳺	90	<i>p</i>	покой <i>pokoj</i>
Р	100	⳻	100	<i>r</i>	рѣчи <i>rŭci</i>

§. 1.

kyrillisch	zahlwert	glagoli- tisch	zahlwert	umschrei- bung	name
С	200	ꙸ	200	s	слово slovo
Т	300	Ѡ	300	t	тврѣдо tvrŕdo
УѸ	400	Ѣ	400	u	укѹ ukŭ
Ф	500	Ѥ	500	f(ph)	фрѣтъ frătŭ
Х	600	Ѧ	600	ch	хѣръ chĕrŭ
Ѡ	800	Ѣ	700	o	отѹ otŭ
Ѣ		Ѥ	800	št	
Ѥ	900	Ѧ	900	c	чи ci
Ѧ	90	Ѩ	1000	č	чрѣвъ črŭvŭ
Ш		Ш		š	ша ša
Ъ		Ѧ		ŭ	ѣръ jĕrŭ
Ы		Ѧ ꙸ ꙸ ꙸ		y	ѣръ jĕry
Ь		Ѧ		ŷ	ѣръ jĕrŷ
Ѣ		Ѧ		ě	ѣтъ ětŭ
Ю		Ѧ		ju	юсъ jusŭ
Ѣ				ja	Ѣ ja
Ѣ				je	Ѣ je
Ѧ	900	Ѧ		e	Ѧ e
Ѧ		Ѧ		a	Ѧ a
Ѣ		Ѧ		je	Ѣ jĕ
Ѣ		Ѧ		ja	Ѣ jĕ
Ѧ	60			ks = ks	Ѧ ksi
Ѧ	700			ψ = ps	Ѧ psi
Ѧ	9	Ѧ		th = th	Ѧ thita
Ѧ		Ѧ		u	укѹ ukŭ (?) [ižica].

Anm. 1. Im glagol. gilt das zeichen für *e* auch für *je*, das für *ě* auch für *ja* mit. Für *j* gibt es in beiden alphabeten nur in den verbin-
dungen *ju, ja, je, jĕ, ja* einen ausdruck.

Anm. 2. Der zahlwert der glagol. buchstaben ist durch ihre reihen-
folge bestimmt, die werte der kyrill. durch die entsprechenden des
griech. alphabets. *s* ersetzt griech. *ς* (Faŭ), *γ* das *κόππα*; *Ѧ* oder
Ѥ das *σαμπĩ*; 400 kann auch durch *Ѧ* gegeben werden. Die
tausende beginnen, wie im griechischen, wieder von *Ѧ* an, be-

zeichnet $\overline{\text{д}}$ = 1000 u. s. w. In den handschriften stehen die als §. 1. zahlzeichen zu betrachtenden buchstaben unter querstrichen, z. b. $\overline{\text{с}}\overline{\text{ф}}\overline{\text{ѣ}}\overline{\text{д}}$ = 6564 (doch ist $\overline{\text{—}}$ auch allgemeines zeichen der abbreviatur). Bei den zahlen von 11 — 19 stehen die einer voran, z. b. $\overline{\text{л}}\text{і}$ = 11, $\overline{\text{с}}\text{і}$ = 15.

Anm. 3. Schon in den ältesten quellen finden sich einige die buchstaben näher bestimmende oder ersetzende zeichen (s. z. b. Codex Suprasliensis, ed. Miklosich, einleitung). Hier seien nur angeführt ~ über л , н , р , anzeigend, dass nach diesen j (erweichung) zu sprechen sei, z. b. глаго ~ лени = глаго лени , und ~ über н , um diesem die geltung von j zu geben, поко ~ н = *pokoj*.

Aussprache.

§. 2.

а , a ; б , b ; г , g ; д , d wie im deutschen;

е , e wie kurzes deutsches \ddot{a} , e ouvert; in glagolitischen quellen wie je , da wo kyrill. ѣ steht;

ж , $ž$ wie französisches j ;

з , z wie franz. z (weiches, tönendes s); das phonetisch gleichbedeutende s ist fast nur zahlzeichen;

и , i wie deutsches i , bedeutet aber zugleich ji ; in jüngeren handschriften und normalisierten drucken ist и nach andern vocalen stets = ji , in älteren quellen auch = $j\check{i}$ (später und in den neueren dialekten durch ѣ , j vertreten), daher kann z. b. краи = *krajĭ* nom. pl. sein, aber auch = *krajŭ*, *kraj* (краи) nom. sing.; ї ist dem и phonetisch gleich und wird meist da geschrieben, wo ein i vorhergeht (so im cod. Supr.) z. b. прїи́мате ;

das glagol. м , d' wie d mit leicht nachschlagendem j ; in älterer zeit nur in griech. worten = γ vor ε , ι , υ , später auch für j ;

к , k ; л , l ; м , m ; н , n ; о , o ; п , p ; р , r wie im deutschen;

с , s stets scharfes s , franz. ç ;

т , t wie im deutschen;

- §. 2. **oŕ**, *u* ist nie doppellaut, sondern gleich einfachem deutschen *u*;
ϕ, *f ph* (nur in fremdwörtern) = *f*, griech. *φ*;
χ, *ch* wie deutsches *ch*;
o, *o*, phonetisch gleichbedeutend mit **o**, wird in den ältesten
 quellen ausser in fremden eigennamen wenig gebraucht;
u ist ligatur für **ur**, wie oft auch geschrieben wird;
z, *c* wie deutsches *z* (*ts*);
ŕ, *č* wie deutsches *tsch*;
ſ, *š* wie deutsches *sch*, darnach auch **ſt** = *št*;
u, *ü* wie kurzes nach *ö* hinlautendes *u* (etwa wie im engli-
 schen *other*, *but*, so ist wenigstens die neubulgarische
 aussprache);
u, *y* ungefähr wie deutsches *ü*, nach *i* hinneigendes *u*;
i, *ý* wie sehr leichtes kurzes *i*;
z, *ě* wie langes deutsches etwas nach *i* hinlautendes *ē* (*é fermé*);
 dies ist die älteste geltung, später, dialektisch vielleicht
 schon in alter zeit, galt auch die aussprache *ja*, daher
 glagol. *ě* und *ja* durch dasselbe zeichen gegeben;
ju, *ju*; **ja**, *ja*; **je**, *je* wie im deutschen *ju*, *ja*, *je*;
e, *e* = franz. *in* in *enfin*;
a, *a* = franz. *on*;
je, *je* = *je*, *ja*;
ξ, **ψ**, **θ**, **υ** sind griech. *ξ*, *ψ*, *θ*, *υ*.

Anm. Quantität und betonungsweise des altbulgarischen sind nicht
 mehr zu ermitteln; **z** und **oŕ** als ursprüngliche diphthonge und
 steigerungslaute waren sicher einmal lang, ebenso in vielen fällen **u**.

Vocale.

Das vocalsystem des altbulgarischen.

Eintheilung der vocale. In dem uns bekannten zeit- §. 3.
raum hat die sprache nur einfache vocale (auch die nasal-
vocale haben einfachen vocalischen klang), keine diphthonge
mehr. Die vocale werden eingetheilt:

I. nach den organen, die bei ihrer aussprache am
meisten thätig sind, in

gutturale а	$\left. \begin{array}{l} \text{е, ѣ, я guttural-palatale} \\ \text{ѡ labial-palatal} \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{о, џ, ѡ guttur.-labiale.} \end{array}$
palatale и, ѥ	
labiale оу	

II. nach ihrer wirkung auf vorhergehende gutturale con-
sonanten in

1. harte: а, о, оу, ѣ, ѡ, ѡ, vor denen gutturale conso-
nanten unverändert bleiben;

2. weiche (palatale): е, и, ѥ, ѣ, я, vor denen gutturale
consonanten in dentale oder palatale consonantische doppel-
laute verwandelt werden, z. b. nom. sing. ꙗловѣкъ (mensch),
gen. ꙗловѣка, voc. ꙗловѣке, nom. pl. ꙗловѣци.

Anm. ю, ѱ, ѿ, ѣ, ѡ (von Miklosich im anlaut oder nach vocalen
praejotierte, nach consonanten praejerierte genannt) zählen
wir nicht, wie es wol in der slaw. grammatik geschieht, als
eigenthümliche vocale, da sie nur die verbindung von j mit den
entsprechenden vocalen darstellen; ebenso übergehen wir ѡѣ,
ѡѥ, ѡѦ u. s. w. (postjotierte vocale bei Miklos.), da sie im
älteren altbulg. noch nicht vorhanden sind, sondern ѡѣ, ѡѥ, ѡѦ da,
wo später aj, ej, oj stehen, noch — ajѣ, ejѣ, ojѣ gelten.

Das verhältniss der altbulg. vocale zu den ur- §. 4.
sprünglichen indogermanischen nachzuweisen ist auf-
gabe der vergleichenden grammatik (s. Schleicher, Compén-

- §. 4. diu d. vrgl. gr. s. 121), hier genügt es anzugeben, dass als grundvocale (weder geschwächt noch gesteigert) anzusehen sind: für die *a*-reihe а, е, о (die spaltung des ursprünglichen *a*-lautes gehört schon der vorlawischen periode an), für die *i*-reihe и, für die *u*-reihe ъ. Geschwächte vocale sind ѣ, ѡ aus urspröngl. *a*; ѡ aus urspr. *i*; ѣ aus urspröngl. *u*. Als gesteigerte vocale können erscheinen: in der *a*-reihe о, а, ѣ; in der *i*-reihe ѣ (in diesem falle also = urspr. *ai*), ѡj, аj; in der *u*-reihe ѡj (also = urspr. *au*), ѡѣ, аѣ; ausserdem können nach besonderen slaw. gesetzen auch и und ѡ dem ѡ und ѣ als steigerungen gegenüberstehen.

I. Die vocale der *a*-reihe.

- §. 5. ѡ steht als geschwächter vocal dem е gegenüber: рѡчи 2. sg. imper. zu рѣж 1. sg. praes. (ich sage); тѡчи dass. zu тѣж (laufe); пѡчи са dass. zu пѣж са (bin besorgt); вѡчера (gestern) aus вѣчера (вѣчерѣ, abend); гонѡжнѣти neben гонѣжнѣти (erlöst werden); infin. мѡлѣти, 1. sg. мѣлѣ (mahlen); inf. стѡлѣти, 1. sg. стѣлѣ (ausbreiten); inf. вѣрати, 1. sg. вѣрѣ (nehmen); infin. дѡрати, 1. sg. дѣрѣ (zerreißen); infin. по-пѣрати, 1. sg. -пѣрѣ (nieder-treten).

Anm. In einzelnen fällen steht ѣ einem е gegenüber, z. b. гѣнѣти (гнѣти, jagen), 1. sg. жѣнѣ.

- §. 6. ѣ steht als geschwächter vocal dem о gegenüber: im auslaut der *o*-stämme, nom. sg. вѣкѣ (wolf), vgl. instr. вѣко-мѣ; sonst z. b. кѣгда (wann), тѣгда (dann) neben когда, тогда; хѣтѣти (wollen) neben хотѣти; inf. вѣрати (kämpfen), 1. sg. вѣрѣ; inf. *кѣлѣти (кѣлѣти, schlachten), 1. sg. колѣ; inf. *пѣрати (пѣрати, reißen), 1. sg. пѣрѣ.

- §. 7. Schwund; schon in den ältesten quellen gehen die geschwächten vocale ѡ, ѣ häufig ganz verloren, namentlich vor а, р, z. b. врати = вѣрати, мѣти = мѡлѣти (s. §. 5); кѣлѣти, пѣрати = *кѣлѣти, *пѣрати (s. §. 6). — Regelmässig verlieren die prae-

positionen **БѢЖѢ** (ohne), **ВЛѢЖѢ** (auf), **НѢЖѢ** (aus), **РАЖѢ** (auseinander, zer-) in der zusammensetzung das auslautende **Ѣ**: **НѢЖИТИ** (hinausgehen), **НѢЖЕСТИ** (hinausführen).

Anm. In einzelnen fällen ist das **ѣ** nicht mehr nachweisbar, und kann dann nur nach analogen fällen erschlossen werden.

Steigerung von **ѣ** zu **о**, häufig in der ableitung primärer nomina durch suffix **ѣ**, femin. **а**: **БРЕДѣ**, ich gehe hinüber, **БРОДѣ**, furt; **ВЕДѣ**, führe, **ПРО-ВОДѣ**, begleiter; **БѢЖѣ**, fahre, **ВОЖѣ**, wagen; **ПЛЕТѣ**, flechte, **ПЛОТѣ**, zaun; **РЕКѣ**, sage, **ПРО-РОКѣ**, prophet; **ТЕКѣ**, fliesse, laufe, **ТОКѣ**, fluss. So auch bei den meist denominativen verben auf **-ИТИ**: **ВОДИТИ**, führen, vgl. **о**. **-ВОДѣ**; **ТОУИТИ**, giessen, vgl. **о**. **ТОКѣ**.

Anm. 1. Da **а** = *en* sein kann, **ѣ** = *on'* ist, verhält sich **а** : **ѣ** = **ѣ** : **о**, z. b. **МАТѣ**, ich verwirre, **МАТѣ**, verwirrung; **ЛАНѣ**, beuge, **ЛАНѣ**, bogen; **ВЯЗѣ**, binde, **ВЯЗѣ**, band.

Anm. 2. Das vorauszusetzende **ѣ** ist in der verbalbildung zuweilen nicht mehr vorhanden, sondern zu **ь** geschwächt oder geschwunden (vgl. §§ 6 u. 7), z. b. **ЗЪРѢТИ** (**ЗРѢТИ**), sehen, **НРЪЗЪРѢТИ**, verachten, **НРЪЗОРѣ**, verachtung; **МЪРѢТИ** (**МРѢТИ**), sterben, **МОРѣ**, pest, tod.

Steigerung von **ѣ** zu **ѣ**, häufig bei der ableitung frequentativ-durativer verba aus primitiven: **МЕТѣ**, ich werfe (inf. **МЕСТИ**), frequ. **МѢТАМѣ** (inf. **МѢТАТИ**); **ПС-ПЕКѣ**, backe (inf. **ПЕШИТИ**), frequ. **ПСѢКАМѣ** (inf. **ПСѢКАТИ**); **ПЛЕТѣ**, flechte (inf. **ПЛЕСТИ**), frequ. **ПЛЕТАМѣ** (inf. **ПЛЕТАТИ**); **ОБРАШѣ**, finde, erlange (inf. **ОБРЕСТИ**), frequ. **ОБРЕТАМѣ** (inf. **ОБРЕТАТИ**).

Anm. 1. Nach palatalen consonanten (**ж**, **ч**, **ш**, **жд**, **шт**) tritt **а** für **ѣ** ein, daher **СЪ-ЖЕГѣ**, ich verbrenne (inf. **СЪЖЕШИТИ**), frequ. **СЪ-ЖАГАМѣ** (inf. **СЪЖАГАТИ**) für ***ЖЕГѣ**.

Anm. 2. Wenn die stufe **ѣ** fehlt und durch **ь**, **ѣ** vertreten ist, scheint **ѣ** in den gesteigerten formen unmittelbar einem **ь**, **ѣ** in den zu grunde liegenden zu entsprechen, z. b. **ВЪС-КРЪСНѢТИ**, excitari, **ВЪСКРЪСНИТИ**, excitare; **ПЪЛЪЗНѢТИ**, gleiten, **ПЪЛЪЗАТИ**, kriechen; so steht öfter **ѣ** im infin., wo die praesensformen **ь** (**ѣ**) haben: **БРЪШИТИ**, sorge tragen, l. sg. **БРЪГѣ** (neben **БРѢГѣ**); **БРЪШИТИ**, werfen, l. sg. **БРЪГѣ**; **ОТЪ-БРЪСТИ**, öffnen, l. sg. **-БРЪЗѣ**; **БРЪШИТИ**, dreschen, l. sg. **БРЪХѣ**.

§. 10. Steigerung von o zu a; in der nominalbildung, z. b. **ВОДИТИ**, führen, **ВОДО-КАЖДА**, aquae ductus; **ТЕОРИТИ**, machen, **ТЕАРЬ**, opus, geschöpf; in der bildung frequentativ-durativer verba, z. b. **БОДЖ**, ich steche (inf. **БОСТИ**), frequ. **БАДЛЖ** (inf. **БАДАТИ**); **ЕЛЗ-ГОРЖ СЯ**, brenne (inf. **ЕЛЗГОРЯТИ**), frequ. **ЕЛЗГАРАЖ** (inf. **ЕЛЗГАРАТИ**); **МОЖ**, ich kann (inf. **МОШТИ**), frequ. **МО-МАГАЖ**, helfe (inf. **ПОМАГАТИ**); **ЕЛЗ-НОВАЖ**, erneuere (inf. **ЕЛЗ-НОВЕНТИ**), frequ. **ЕЛЗ-НАКАЛАЖ** (inf. **ЕЛЗНАКАЛИТИ**).

Ann. 1. Nicht selten fehlt die stufe o, so dass a unmittelbar einem k (h) in der wurzel gegenüber zu stehen scheint, z. b. **ВРЯТАТИ** (**ВРЬТ.**), wenden, **ВРАТЯТИ**; **ВЛЪГЪНЪ**, feucht, **ВЛАГА**, feuchtigkeit; **МРЪЗНАЖТИ** (**МРЪЗНАЖТИ**), gefrieren, **МРАЗЪ**, frost.

Ann. 2. In nicht zahlreichen fällen steht einem selbst gesteigerten a in der wurzelsilbe ein a in ableitungen gegenüber, z. b. **СТРАЖА**, ich behüte, **СТРАЖЬ**, wächter; **ЛАЗЖ**, schreite, **ЛАЖА**, repo (inf. **ЛА-ЗЯТИ**); **САСТИ**, d. i. ***САД-ТИ**, setzen (l. sg. **САДЖ**), **САДЪ**, pflanze, garten, **САДИТИ**, pflanzen. Die steigerungen a und a sind eigentlich nicht auf einander zu beziehen, sondern gehen beide auf ursprüngliches a, a zunächst auf e zurück, vgl. l. sg. **САДЖ**, d. i. **sen-da*, zu **САСТИ**.

Ann. 3. In einzelnen worten wechseln a und o, o und e, ohne dass steigerungsverhältnisse bestehen, o und e sind dann als schwächungen oder dialektverschiedenheiten anzusehen, z. b. **РОБЪ** neben gewönl. **РАБЪ**, knecht; praepos. **РОЗЪ** (auseinander, zer-) neben **РАЗЪ**; **ТОПАЪ**, warm, neben **ТЕПАЪ**; **ОДОЛЯТИ**, besiegen, neben **ОДЕЛЯТИ**. Regelmässig bleibt o im nom. sg. der s-stämme, während die andern casus e haben, z. b. **НЕБО**, himmel, gen. **НЕБЕСЕ**, vgl. griech. γένος, gen. γένος-ος. In entlehnten worten vertritt o häufig a, z. b. **СОТОНА**, satanas; **НОПЪ**, papa; **ПОГАНЪ**, paganus; **ОЛЪТАРЬ**, altare. — Ein ähnlicher für die formation bedeutungsloser wechsel findet sich auch zwischen a und a, z. b. **ЖАЛЯТИ**, vergelten, neben **ЖАЛСТИ**; **ТРАВА**, gras, neben **ТРАБА**.

II. Die vocale der i-reihe.

§. 11. Schwächung von i zu l ist regelmässig eingetreten im auslaut der i-stämme, z. b. **НОМЪ**, d. i. ***НОМ-ТЬ**, nacht, vgl. lit. *nak-ù-s*; ausserdem z. b. **ЖЪДАТИ**, warten, l. sg. **ЖИДАЖ**; **НЪСАТИ**,

schreiben, 1. sg. **пиши**; **зидати**, bauen, 1. sg. **зида**; 1. sg. §. 11.
цвѣта, inf. **цвести**, blühen; 1. sg. **цвѣта**, inf. **цвести**, zählen.

Anm. 1. Das *ɹ* kann auch völlig schwinden (vgl. § 7), daher auch
ждати u. s. w.

Anm. 2. Ueber die spaltung von *и* zu *ɹj* vgl. § 21.

Steigerung von *i* (*и*, *ɹ*) zu *ɹ* vor consonanten, z. b. §. 12.
блискати, glänzen, **блѣскѣ**, glanz; **о-бидѣти**, beleidigen, quälen,
бѣда, zwang, not; **видѣти**, sehen, **вѣдѣти**, wissen; **висѣти**, hangen,
вѣсѣ, wage; **свѣтѣти**, **свѣтити**, leuchten, **свѣтъ**, licht, welt.

Steigerung von *i* (*и*, *ɹ*) zu *oj*, *aj* vor vocalen, z. b. §. 13.
гни, **гнои**, d. i. ***гноѣ** = ***гноѣ** (s. §. 24, 4), eiter; **вн-ти**,
winden, **за-кон**, **за-кои**, windung; **ли-ти**, giessen, **лои**, **лои**, talg;
по-уи-ти (wurz. *ki*), ausruhen, **по-кон**, **по-кои**, ruhe. — Das *o*
participiert, wo die wortbildung es erfordert, an der steigerung
von *o* zu *ɹ* (s. §. 10), daher *aj*, z. b. **пи-ти**, 1. sg. **пи-ѣ**, trinken;
пони, d. i. **пој-ти**, 1. sg. **поѣ**, tranken; davon frequ. **пи-пѣти**,
1. sg. **пи-пѣѣ**.

III. Die vocale der *u*-reihe.

Schwächung des ursprünglichen *u* zu *ɹ* tritt regel- §. 14.
mässig ein im auslaut der *u*-stämme, z. b. **домѣ**, haus, **сынѣ**, sohn
(*sunu-s*); auch sonst öfter, z. b. **бѣдѣти**, wach sein, vgl. lit.
bud-rū-s, wachsam; **рѣдѣти сѧ**, erröten, vgl. *ryd-jū*, rot.

Anm. Ueber die spaltung von *ы* zu *ѣ* s. § 21.

Steigerung von *u* (*ы*, *ɹ*) zu *oʏ* vor consonanten, z. b. §. 15.
бѣдѣти, wach sein (vgl. **вѣзѣдѣти**, erwachen), **боудѣти**, wecken;
гыненѣти, verloren gehen, **гоуѣти**, verlieren; **дѣхнѣти**, **дѣхати**,
blasen, **доухати**, blasen, atmen, **доухѣ**, hauch, geist, **доуша**,
d. i. ***duch-ja**, hauch, seele; **стыдѣти сѧ**, sich schämen, **стоудѣ**,
schande.

Steigerung von *u* (*ы*, *ɹ*) zu *oɛ*, *ae* vor vocalen, z. b. §. 16.
кры-ти, decken, **крое-ѣ**, dach; **плы-вати**, schiffen, **плоч-ти**, schwim-
men, schiffen, 1. sg. **плок-ѣ**, **плов-ѣца**, schiffer; **ры-ти**, graben,
рок-ѣ, grube; **слы-шати**, hören, **слоу-ти**, heissen, 1. sg. **слок-ѣ**,

- §. 16. **слоб-о**, wort. — Das so entstehende **о** nimmt theil an der gewöhnlichen steigerung von **о** zu **а** (vgl. **ој**, **ај** §. 13), z. b. **слобѡ**, wort, **слабѡ**, ruhm, zu **слауѣти** (s. o.); **побѡж**, inf. **плауѣти** (s. o.), frequ. **палабѡж**, inf. **палабѣти**. — Zuweilen fehlt die mittelstufe **о**, z. b. **нз-бѣ-ти**, frei sein, **нзбѣк-нѣти**, befreien.

Anm. **оу** wechselt überhaupt mit **ок** bei hinzutritt eines vocals, z. b. **коуѡпоуѡж**, ich kaufe, inf. **коуѡпокаѣти**.

- §. 17. Steigerung von ь zu н, von ѣ zu ѡ. Bei der lautlichen verwandtschaft des ь zu н, des ѣ zu ѡ treten н und ѡ als die schwereren vocale oft als steigerungen von ь und ѣ auf, so dass sich z. b. н : ь verhält wie ѡ : ѣ oder а : о, namentlich bei der bildung frequentativ-durativer verba, wobei es gleichgültig ist, auf welchen vocal ь und ѣ zurückgehen (eigentlich sind н und ѡ als dehnungen von ь und ѣ anzusehen; der vorgang ist ein ähnlicher wie im lit. z. b. *kėl-ti*, heben, *kil-ti*, sich erheben, *kyl-ėti*, heben; die dehnung vertritt auf jüngeren sprachstufen oft die steigerung der älteren perioden).

ь zu н gesteigert, z. b.:

бѣрати, nehmen, 1. sg. **берѡ**, frequ. **сѣ-бѣрати**, 1. sg. **-бѣраѡж**; **дѣрати**, zerreißen, 1. sg. **дерѡ**, frequ. **раз-дѣрати**, 1. sg. **-дѣраѡж**; 1. sg. **жѣмѡж**, inf. **жатѣ**, drücken, frequ. **сѣ-жѣмѣти**, 1. sg. **-жѣмѡж**; **зѣрѣти** (**зрѣти**), blicken, 1. sg. **зѣрѡж** (**зрѡж**), frequ. **вѣ-зѣрати**, 1. sg. **-зѣраѡж**, ansehen; **мѣрѣти** (**мрѣти**), sterben, 1. sg. **мѣрѡж** (**мрѡж**), dur. **по-мѣрати**, 1. sg. **-мѣраѡж**; **сѣлѣти**, leuchten, 1. sg. **сѣлѣтѡж**, frequ. **селѣтѣти**, 1. sg. **селѣтѡж**; (über das ь der primitiva vgl. §. 5, §. 11). Zuweilen fehlt die stufe ь, nur ѣ ist vorhanden, z. b. **жѣгѣти**, verbrennen, zu **жѣштѣ**, 1. sg. **жѣгѡж** (doch kommt die schreibung **жѣгѡж** vor); **по-грѣбѣти** neben **погрѣбѣти**, begraben, zu **по-грѣбѡж**, inf. **-грѣти**; **зѣ-плѣтѣти**, verflechten, neben **плѣтѣти**, zu **плѣтѡж**, inf. **плѣсти**; **мѣ-рѣнѣти**, benennen, zu **рѣкѡж**, inf. **рѣштѣ**, sagen; **вѣ-тѣнѣти**, einlaufen, zu **тѣмѡж**, inf. **тѣштѣ**; doch vergleiche **рѣчи**, **тѣчи** §. 5. — Bei diesem vorgange hat die analogie von **берѡж**, **бѣрати**, **сѣбѣрати** u. a. mitgewirkt.

ъ zu ы gesteigert, z. b.:

§. 17.

зѣвати, rufen, 1. sg. зѣвѣ, frequ. на-зѣвати, 1. sg. -зѣвалѣ;
дѣх-нати, atmen, 1. sg. дѣхнѣ, frequ. вѣх-дѣхати, 1. sg. -дѣхалѣ,
seufzen; лѣгати, lügen, 1. sg. лѣжѣ, frequ. об-лѣгати, 1. sg.
-лѣгалѣ, verleumden; сълати, schicken, 1. sg. сълѣжѣ, frequ. по-
сълати, 1. sg. -сълалѣ.

Anm. Als dehnung von ъ ist ы aufzufassen im nom. sg. msc. der
zusammengesetzten (bestimmten) adjective, z. b. добръ-и, добръ-й
= добръ-и, das zuweilen noch vorkommt.

Vocalische lautgesetze.

Die gegenseitige wirkung der vocale auf einander und der
einfluss von consonanten auf vocale.

Hiatus. Das unmittelbare zusammentreffen zweier vocale §. 18.
im inlaut kommt (ausser den in §. 19 zu erwähnenden fällen)
nur in der zusammensetzung vor, z. b. бѣго-бѣразнѣ, gott-glei-
chend; мѣного-оуѣмѣ, πολυ-μαθής; при-обрѣсти, erwerben.

Assimilation der vocale an einander; es kommt nur §. 19.
vollständige vorwärts wirkende assimilation vor, auch diese
nur nach schwund eines *j* zwischen vocalen.

1. Im genitiv, dativ, locativ sing. msc. und ntr. der zusammen-
gesetzten (bestimmten) declination der adjectiva: gen. добра-его,
*добра-его, добраго (добрѣ, gut); dat. доброу-ему (mehrmals
vorkommend), доброу-ому; loc. добръемъ, добръемъ (im cod.
Ostrom. das gewöhnliche), добръемъ; von ja-stämmen z. b.
*доблѣемъ, доблѣемъ (добль, tapfer).

Anm. Eine ähnliche erscheinung findet sich, obwol seltener, im
instr. sg. der neutra auf -иѣ, z. b. дѣлѣиѣмъ = дѣлѣиѣмъ (дѣлѣиѣ,
das thun).

2. In den praesensformen des verbums нѣти, haben:
нѣмъ, нѣмѣи, нѣмѣи = *нѣмѣмъ u. s. w. — Seltener ist das-

- §. 19. selbe der fall bei den abgeleiteten verbalstämmen auf а, z. b.
БЫЛАТЬ = БЫЛАСТЬ, er ist, von **БЫЛАТИ**.

Anm. Ueber die imperfecta **ДЛААХЪ** u. s. w. s. bei der conjugation.

- §. 20. Contraction von vocalen kennt das altbulg. nur in sehr wenigen fällen: **не**, nicht, wird mit den auf **не** anlautenden praesensformen von **БЫТИ**, sein, zusammengezogen, indem **ј** wegfällt und **е + е** zu **ѣ** wird: **НЕСМЪ = НЕ ЕСМЪ**, **НЕСИ = НЕ ЕСИ** u. s. w. Ausserdem finden sich in den quellen schreibungen wie **прити = при-ити**, heran gehen, und andre leicht erkennbare fälle.

Zusammenziehung der nach §. 19 zusammenstossenden vocale findet sich erst in neueren slawischen dialekten, ist aber z. th. aus diesen in die altbulg. quellen eingedrungen, z. b. **ДОБРАГО = ДОБРАЛОГО**; **ДОБРОУМОУ = ДОБРОУОУМОУ**; **ДОБРЪМЪ = ДОБРАТЪМЪ**; **ИМАТЬ** (so in der regel) = **ИМААТЬ**; **ДЛААХЪ = ДЛАААХЪ**; dahin gehört auch die zusammenziehung von **ѣн** zu **ѣ** in der declination des zusammengesetzten adjectivs, z. b. gen.-loc. plur. **ДОБРЪМЪ = ДОБРЪМЪНЪ** u. s. w.

- §. 21. Spaltung. Wenn **н**, **ѣ** vor vocale zu stehen kommen, spalten sie sich zu **ѣј**, **ѣѣ** (vgl. §. 11, §. 14); **ю** wird zu **ѣѣ** im selben falle, z. b.:

н zu **ѣј**: **БИ-ТИ**, schlagen, part. praet. pass. **БЫСНЪ** (über die schreibung **БИСНЪ** s. §. 24, anm.);

ѣ zu **ѣѣ**: **КРѣ-ТИ** decken, part. praet. pass. **КРѣСНЪ**; **ЗДѣ-ТИ**, vergessen, part. praet. pass. **ЗДѣСНЪ**; **ДЛѣ**, fass, gen. **ДЛѣѣ**; **БОУѣ**, buche, buchstab, gen. **БОУѣѣ**;

ю zu **ѣѣ**: **РЮ-ТИ**, brüllen, 1. sg. **Рѣѣ**, oder **Сѣ**: **Рѣѣ**.

Anm. Sehr selten ist vor vocalen der unmittelbare übergang von ursprünglichem **у** in **ѣ**, z. b. **МЕДЕМЪ**, adj. possess. honig-, = **МЕДЪ** + suff. **МЪ**; in der zusammensetzung **МЕДЕ-ДЪ**, honig-esser, bär.

- §. 22. Ersatzdehnung. Die mit consonantenverlust und assimilation verbundene dehnung der vocale ist im altbulg. auf wenige deutlich erkennbare fälle beschränkt; es entspricht dann **ѣ** dem **е**, **а** dem **о**, **и** dem **ѣ** (dass **ѣ**, **а**, **и** hier als längen zu fassen sind, geht hervor aus dem umstande, dass diese vo-

cale als steigerungsstufen von *е, о, ь* erscheinen, s. o.) z. b. §. 22.
рѣхѣ 1 sg. aor. comp. von *рѣмѣти* (1. sg. praes. *рѣмѣ*), sagen, für
**rek-sü*; *прѣ-тѣхѣ* dass. von *тѣмѣти* (1. sg. *тѣмѣ*), laufen, für **tek-sü*;
про-бѣса 3. plur. aor. comp. von *бѣсѣти* (1. sg. *бѣдѣ*), stechen, für
**bod-se*; *ѹмѣса* dass. von *ѹмѣти* (1. sg. *ѹмѣ*), zählen, für **čyt-se*
 (vgl. bei der conjugation).

Die nasalvocale. Vocale + nasal (*n, m*) können weder §. 23.
 im auslaut noch vor andern consonanten stehen, ausser vor *j*
 und dem zwischen *m* und *j* eingeschobenen phonetischen *l*
 (*комѣ*, geruch; *земѣ*, erde). Aus der verbindung voc. + nas.
 entstehen in den angeführten fällen die nasalvocale und zwar ist
ж vor consonanten und im auslaut = *а, о, ь* + nasal
 vor vocalen, *а* = *е, и, ь* + nasal, z. b. *водѣ*, wasser, acc.
 sg. *водѣ*; *комѣ*, geruch, *жхѣти*, riechen; 1. sg. *дѣмѣ*, inf. *дѣти*,
 blasen; gen. *имѣн-е*, nom. *имѣ*, name; 3. sg. praes. *носѣтъ* (inf.
носѣти, tragen), 3. plur. *носѣтъ*, d. i. **nosintŭ*; 1. sg. *кѣмѣ*, inf.
кѣти, verfluchen; 1. sg. *жѣмѣ*, inf. *жѣти*, drücken.

Anm. Durch die vergleichung der verwandten sprachen ergibt sich
 in mehreren fällen, dass *оу, ы, ь* auf *ж* zurückgehen (vgl. Schleicher,
 Compendium § 81, 2). Innerhalb des altbulg. ist diese erscheinung
 zu beobachten an der praepos. *съ*, mit, die in einigen zusammen-
 setzungen noch *сѣ-* und *соу-* lautet (ursprüngl. *sam*), z. b. *сѣ-логѣ*,
ἄ-λογος, *соу-мѣмѣти*, zweifeln; ebenso in der flexion, z. b. nom. sg.
 msc. *камѣ*, stein, gen. *камѣн-е* (vgl. den nom. ntr. *имѣ*); das part.
 praes. von praesensstämmen ohne *j* lautet z. b. *кѣзѣ* (*кѣзѣ*, ich
 fahre), von solchen mit *j* z. b. *дѣлѣмѣ* (*а* nach *j* für *ж*, s. §. 24, 5) von
дѣлѣти, 1. sg. *дѣлѣмѣ*, thun; die msc. *а*-stämme haben im acc. plur.
ы, z. b. *рѣбѣ*, nom. sg. *рѣбѣ*, knecht, die *ja*-stämme *а*, z. b. *краѣ*,
 nom. sg. *краѣ*, d. i. **krajŭ*, rand.

Die veränderungen der vocale durch vorhergehen- §. 24.
 des *j* oder durch linguale und dentale (aus der ver-
 bindung von *j* mit gutturalen oder dentalen entstandene)
 consonantische doppel-laute: *шт, жд, х, ж, ш, ч, з* (doch
 bei diesen beiden nur, wenn sie = urspr. *kj, gj* sind, nicht
 wenn sie direct aus *k, g* entstehen); es wird:

§. 24. 1. o zu e, z. b.:

краиѣ (dat. plur. von край, rand) = **krajomā*, vgl. рабѣ (dass. von рабъ, knecht);

поле ntr. sg., feld = **poljo*, vgl. дѣло, werk;

некиѣ (instr. sg. von неки part. praes. act. zu нести, backen), vgl. простоѣ (dass. von простъ, einfach);

даждѣ (instr. sg. von даждъ, gabe), vgl. водоѣ (dass. von вода, wasser);

кѣѣ (part. praes. pass. zu кѣяти, lehren), vgl. сѣѣ (dass. zu сѣсти, hauen, schneiden);

вѣѣ (part. praes. pass. zu вѣзати, binden), vgl. жѣѣ (dass. zu жести, brennen);

доушѣ (instr. sg. von доуша, seele), vgl. бѣѣ (dass. von бѣхъ, floh).

отѣѣ (instr. sg. von отѣѣ, vater), vgl. рабѣ von рабъ.

кѣѣ (dat. plur. von кѣѣ, fürst), vgl. рабѣ.

2. z zu n; für jn = jz wird stets nur n geschrieben, das dann wie ji zu sprechen ist (s. §. 2); z. b. im loc. sing.:

краи, d. i. краји = **krajz*, von край, rand, vgl. рабъ von рабъ, knecht;

поли, d. i. полји, daher auch полн geschrieben, = **poljz* von поле, feld, vgl. дѣлъ von дѣло, werk;

оуръшти von оуръшта, zelt, vgl. урътъ von уръта, linie;

дажди von даждъ, gabe, vgl. водоѣ von вода, wasser;

притѣѣ von притѣѣ, gleichniss, vgl. рѣѣ, d. i. **rajz*, von рѣѣ, hand;

лѣѣ von лѣѣ, lüge, vgl. ногъ, d. i. **noğz*, von ногъ, fuss;

доуши von доуша, seele, vgl. оутѣѣ, d. i. **outaz*, von оутѣѣ, trost;

отѣѣ, кѣѣ, vgl. кѣѣ = **kostoz* zu кѣѣ, osten, боѣ = **boğz* zu богъ, gott.

3. y zu n; jn = jy, nur n geschrieben, ji gesprochen (s. 2); z. b. im instrum. plur. msc. und ntr.

краи, d. i. краји, von край, rand, vgl. рабѣ von рабъ, knecht;

поли, d. i. полји, daher auch полн geschrieben, von поле, feld, vgl. дѣлѣ von дѣло, werk;

сѣборишти von сѣбориште, versammlungsort, vgl. браты von §. 24.

брата plur. tant., thor;

дѣжди von дѣждѣ, regen, vgl. грады von градѣ, stadt;

мѣхъ von мѣхѣ, messer, vgl. волкъ von волкѣ, wolf;

стражи von стражѣ, wächter, vgl. дългы von дългѣ, schuld;

пѣши von пѣшѣ, fussgänger, vgl. страхы von страхѣ, schrecken.

4. ѡ zu ѡ; für jъ = jъ wird nach vocalen ѡ geschrieben, für welches die bezeichnung ѡ gebräuchlich ist; diese ist in den älteren quellen noch nicht vorhanden, soll aber in der folge der deutlichkeit wegen beibehalten werden (ѡ ist also genau genommen stets jъ zu lesen, man liest es gewöhnlich als blosses j, wie es in den neueren slaw. dialekten gesprochen wird). Für аъ, ръ, нъ wird nur ѡ, ѡ, ѡ oder in einigen quellen ѡ, ѡ, ѡ geschrieben. Z. b.:

гноѡ, d. i. гноѡ = *гноѡ-ъ, eiter, wurz. гни (гни-ти, faulen) mit steigerung (§. 13) und suff. ѡ, vgl. кровѡ, dach, ebenso gebildet von wurz. кры (кры-ти, decken);

орѡ (орѡ), adj. possess. von орѡ, adler, = орѡ aus *орѡ;

осѡшѡ, adj. poss. von осѡ, stamm осѡ-ъ, asellus, aus *осѡ-ъ;

рѡ, rot, aus *рѡ-ъ, vgl. рѡ-ти, rot werden;

чѡ-ъ, adj. poss. von чѡ-ъ, mensch, aus *чѡ-ъ;

лѡ, lügner, aus *лѡ-ъ, vgl. лѡ-ти, lügen;

ebenso z. b. im gen. plur. der ursprünglichen ja-stämme: рѡ zu рѡ, hand, aber ѡ (ѡ), d. i. ѡ, zu ѡ, wille; оуѡ zu оуѡ, zelt; дѡ zu дѡ, gabe; нѡ-ъ zu нѡ-ъ, para-bel; лѡ zu лѡ, lüge; доѡ zu доѡ, seele.

5. Wo ein nasalvocal steht, ist derselbe in der regel ѡ, z. b. gen. sg. ѡ zu ѡ, wille; нѡ-ъ zu нѡ-ъ, gleichniss (vgl. gen. sg. ѡ zu ѡ, wasser, §. 23. anm.); нѡ part. praes. act. zu нѡ-ти, schreiben (vgl. ѡ §. 23, anm.); doch kann auch ѡ bleiben, z. b. acc. sg. ѡ, нѡ-ъ wie ѡ; 1. sg. praes. нѡ.

Anm. Wo ѡ vor j (ю, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ) stehen sollte, wird in der regel ѡ geschrieben, z. b. ѡ-ъ — ѡ-ъ (s. §. 21); ѡ-ъ — ѡ-ъ.

§. 24. **законѣ** (gesetzlosigkeit; cod. Supr., in dem die beibehaltung des **ѣ** sehr gewöhnlich ist); **ношѣ** = **ношѣ** (instr. sg. von **ношѣ**, nacht). Im anlaut wird **ѣ** überall nicht geschrieben, sondern dafür stets **н**, in diesem falle = **ѣ** (s. o. 4), z. b. urspr. **ја-н** (acc. sg. pron. 3. pers.), slaw. ***jü**, daraus **ѣ**, geschrieben **н**; wurz. **jam** (nehmen), slaw. ***jüm**, daraus **jüm**, inf. **ѣти**, (s. §. 23), 1. sg. praes. **jima**, geschrieben **нма**. Nach consonanten tritt **ѣ** wieder hervor, z. b. **ѣъ н-ѣ** (in ihn hinein); **отъ н-ѣма** (ich nehme weg; über **н** vgl. §. 47).

§. 25. Die verbindung von ρ oder λ mit vocalen kann, wenn ein consonant folgt, nur die stellung ρ, λ + vocal haben, z. b. **градъ**, stadt, **вѣлъ**, wolf.

Anm. Diese regel darf wol als eine fürs altbulg. durchstehende angenommen werden, obwol die ältesten quellen, wenigstens wenn der vocal **ѣ**, **ѣ** ist, darin nicht consequent sind, z. b. wird im Ostrom. ev. geschrieben **вѣлъ** und **вѣлъ**, **дрѣвѣ** und **дрѣвѣ**.

§. 26. Vocalischer anlaut: Das altbulg. hat eine abneigung gegen vocalischen anlaut der worte; es kommen im anlaut überhaupt nur vor: **л**, **н**, **о**, **оу**, **ж**, niemals **ѣ**, **ѣ**, **ѣ**, **ѣ**, selten **ѣ**:

wo **ѣ** ursprünglich anlautete, wird **ј** vorgesetzt, z. b. **нма** (bin) von wurz. **es**, **as**;

vor **ѣ**, **ѣ** tritt **ѣ**, z. b. **ѣъ** (in) etymologisch = deutsch. **an** (**ѣ** als urspr. nasalvocal s. §. 23, anm.); **оуу-нѣ** (lehren), aber **нма-нѣ** (lernen);

ѣ kommt als ursprünglicher anlaut nicht vor (vgl. dazu §. 24, anm.);

vor **ѣ** tritt **ј** oder **ѣ**, z. b. **ѣзѣ**, binden, vgl. **ѣзѣ**, band; von derselben wurz. **ѣзѣ**, krankheit;

vor **ѣ** tritt **ѣ**, **ѣ** aber wird entweder **н**, geschrieben **н** (s. §. 24, 2), z. b. **нма** (suchen), vgl. ahd. **eiscon**, oder **ѣ**, z. b. **нма** = **нма** (essen), wie z. b. im Ostrom. ev. auch geschrieben wird.

Auch die anlautе **ѣ**, **о**, **оу**, **ж** können **ј** oder **ѣ** als vorschlag haben, z. b. **ѣзѣ** neben **ѣзѣ** (ich); **ютро** neben **оутро** (morgen);

мѣта, мѣта neben мѣта (band), doch beruhen die formen mit *j* §. 26. oder *z*. th. auf dem einflusse neuerer dialekte; мѣта (geruch), vgl. мѣта (riechen) scheint das einzige beispiel von *z* vor *o* zu sein.

Consonanten.

Das consonantensystem des althulgarischen.

Eintheilung.

§. 27.

	momentane conson.		dauerlaute			
	stumm (tenues)	tönend (mediae)	spiranten		nasale	r- u. l- laute
			stumm	tönend	tön.	tön.
gutturale	к	г	х			
palatale				й	(ѱ)	(ѱ, ѱ̃)
linguale			ш	ж		ѱ, ѱ̃
dentale	т	д	с	з	н	
labiale	п	б		в	м	

Anm. 1. Das zeichen *у* bedeutet den doppelaut *ts*, der also der dentalen wie lingualen classe angehört, ebenso *ш* die laute *ts*, beide dental. Man pflegt der kürze wegen wol die laute *ш*, *ж*, *у* mit *ш*, *ж* als palatale zusammen zu fassen, weil sie sämtlich aus der verbindung von *j* (der reinen palatalis) mit gutt. oder dent. entstanden sind.

Anm. 2. ѱ, ѱ̃, ѱ̃̃ bezeichnen die innige verbindung von *н*, *ѱ*, *ѱ̃* mit *j*, die palatale aussprache derselben (ѱ, ѱ̃ etwa wie ital. *regno, famiglia*), doch ist es zweifelhaft, ob diese aussprache, die in den neueren slaw. dialekten sehr verbreitet ist, im althulg. bereits vollständig durchgedrungen war.

Anm. 3. ѱ̃̃, ѱ̃̃̃, ѱ̃̃̃̃ sind nicht aufgezählt als dem althulg. fremde laute.

Das verhältniss der althulg. consonanten zu den §. 28. ursprünglichen s. Schleicher, Comp. §. 175. Hier sei nur

- §. 28. folgendes bemerkt: **к, т, н** entsprechen urspr. *k, t, p*; **р, д, з** sowol der urspr. nicht aspirierten wie aspirierten media, also *g, gh, d, dh, b, bh*; **ж, ш, щ, ѣ, ѝ** dem urspr. *j, v, n, m, r* (*l*); **х** ist stets aus ursprüngl. *s* entstanden und wird durch dieses in den verwandten sprachen repräsentiert: **ходѣти**, w. *sad*, gehen; **соухъ**, trocken, lit. *sausas*. Eine bestimmte regel für das eintreten des **х** lässt sich nicht geben; in den meisten fällen stand das urspr. *s* zwischen vocalen, seltener im anlaut, selten vor consonanten. Altbulgar. **с** kann ursprüngl. *k* entsprechen, z. b. **сръдѣце**, vgl. *καρδ-ia*, *cord-is*; **десѣтъ**, vgl. *δέκα*, *decem*; **з** entspricht urspr. *g, gh*, z. b. **зна-ти**, kennen, w. *gna*, vgl. *γν-γνώ-σκω*; **зима**, winter, vgl. altind. *hima-s*, d. i. **ghimas*, griech. *χειμ-ών* (doch kann **з** auch lautgesetzlich aus *gj* hervorgehen, s. §. 36).
- §. 29. Die verwandlung von **с** in **х** ist verhältnissmässig jung, da noch im altbulg. selbst bisweilen in denselben formen **с** und **х** neben einander vorkommen, z. b. **прѣ-мѣтъ** 1. pl. aor. comp. zu **прѣ-мѣти** (annehmen), gewöhnlich **прѣ-мѣхѣтъ**; **-мѣса** 3. pl. dess. neben **-мина**, d. i. **-мѣха* (s. §. 38).

Consonantische lautgesetze.

- §. 30. Die veränderungen, welche die consonanten innerhalb des altbulg. in stambildung (ableitung, wortbildung) und wortbildung (flexion, declination und conjugation) erfahren, beruhen auf der gegenseitigen einwirkung neben einander stehender laute auf einander (assimilation und dissimilation), sowol der consonanten auf consonanten als der vocale auf consonanten; dazu kommt die einfügung von hilfconsonanten.

§. 31. I. Assimilation.

1. Unvollständige assimilation (anähnlichung); die veränderung der laute besteht darin, dass der eine dem andern oder beide gegenseitig sich nähern.

A. stumme vor stummen, tönende vor tönenden consonanten.

Nach einem allgemeinen gesetze können nur stumme vor stummen, nur tönende vor tönenden consonanten stehen (tenues

vor *tenues*, *mediae* vor *mediae*); im altbulg. kommt indess nur §. 31. der fall vor, dass *c* vor tönenden zu *z*, *z* vor stummen zu *c* werden muss:

c vor *д* zu *z*: *маз-дра*, das innere, fleischartige der rinde, von *мако*, fleisch; *ноздрѣ* plur., nasenlöcher, von *носъ*, nase.

Anm. Schon in älteren quellen kommt das *c* der praep. *съ* (mit) durch ausfall des *ъ* bisweilen vor tönende consonanten zu stehen und wird dann *z*, z. b. *зъзати* = *съ-зати*, zusammenbinden; *здравъ* = *съдравъ*, gesund.

z vor *т* zu *c*: 1. sg. praes. *вез-ж*, inf. *век-ти*, fahren; 1. sg. praes. *лвз-ж*, inf. *лвс-ти* schreiten.

Die praepositionen *везъ*, *вльъ*, *нзъ*, *разъ* (s. §. 7) §. 32. verlieren in der zusammensetzung in der regel das auslautende *ъ*; das *z* bleibt dann nur vor vocalen und vor den tönenden *г*, *д*, *б*, *в*, *н*, *м*, *л* (über *р* s. §. 47), vor den stummen *к*, *т*, *п*, *х* (über *с* §. 44) wird es zu *c*, z. b. *вс-коньѣ*, unendlich (aus *везъ*, ohne; *коньѣ*, ende); *вс-кыпѣти*, aufwallen; *нс-пешти*, auskochen; *рвс-трѣмѣти*, zerbrechen; *нс-ходѣти*, herausgehen (die veränderungen dieser praeposit. vor andern anlauten s. in den folg. §§.).

Anm. In den worten *вс-ло*, ruder, von *вез-ж*, ich fahre; *мас-ло*, öl, zu *маз-ати*, salben; *св-кас-ло*, fessel, *оу-кас-ло*, diadem, zu *ввз-ати*, binden, ist *z* vor *л*, das also hier als stumm gilt, zu *c* geworden.

In einigen worten sind *т*, *д* vor *л* zu *c* geworden (*л* gilt also auch hier als stumm): *ѣнс-ло* (vgl. auch *ѣнсма*), zahl, zu *ѣлт-ж* (inf. *ѣнстѣ*, zählen); *гвс-лн* plur., saiteninstrument, zither, zu *гвд-ж* (inf. *гвстѣ*, zither spielen); *вс-лн* plur., krippe, zu w. *вд*, inf. *встѣ*, essen. Die anähnlichung besteht hier zugleich darin, dass vor dem dauerlaute *л* die stummen *т*, *д* ebenfalls zum dauerlaute geworden sind.

B. Die veränderungen der consonanten in verbin- §. 33.
dung mit folgendem *j* (also vor *ю*, *ѣ*, *ѥ*, *ѧ*, *ѩ*, *ѫ* = *ѣѫ* für **ѣѫ*, *н* = *нѫ*).

1. In der verbindung der labiale mit *j* bleiben die consonanten selbst unverändert, es tritt aber zwischen *п*, *б*, *в*, *м* und *j* ein *л*, z. b. 1. sg. praes. *коѫн-л-ѣѫ* für **коѫнѣѫ*

- §. 33. (vgl. 2. sg. **коупиши**, inf. **коупити**, kaufen); **люб-а-ишѣ** part. praet. pass. zu **любити**, lieben (vgl. **варѣишѣ** zu **варити**, kochen); **доб-а-ѣ**, tapfer, edel, = ***доб-ѣ** = ***доб-ѣѣ**; **вѣз-нов-а-ѣ** 1. sg. praes. zu inf. **-новити**, 2. sg. **-новиши**; **ѣм-а-ѣ** 1. sg. praes. zu inf. **ѣматн**.

Anm. Dass diese einschiebung eines *а* verhältnissmässig jung ist, geht schon aus dem umstande hervor, dass vocal + nasal vor ihm unverändert erhalten bleiben (§. 23) und wird bestätigt durch die erhaltung von formen ohne *а*, z. b. im cod. Supr. **земѣ** acc. sing. = gew. **земѣѣ** von **земѣ**, erde; im cod. Supr. sind schreibungen wie **остаѣишѣ**, gewöhnlich **остаѣишѣѣ**, part. praet. pass. von **оставити** (verlassen), häufig. Im Assem. ev. (glagol.) **зема**, d. i. **земѣ** gen. sg. = gew. **земѣѣ**; **земѣ** dat.-loc. sg. (= **земѣѣ** für ***земѣѣ** §. 24, 2) = gew. **земѣѣ**; **вѣзлюбѣишѣ**, d. i. **вѣзлюбѣишѣѣ** (§. 1., anm. 1) = gew. **любѣишѣѣ** u. a.

- §. 34. 2. Die verbindungen **ѣѣ**, **ѣѣ**, **ѣѣ** bleiben unverändert, z. b. **коѣѣ**, geruch, **моѣѣ**, meer, **поѣѣ**, feld, gen. **поѣѣ**, dat. **поѣѣ** u. s. w. Diese formen sind als die ältesten anzusehen; es scheint aber, dass früh die neigung eingetreten ist, die in den neueren slaw. sprachen durchdrang, das *j* mit dem *ѣ*, *ѣ*, *ѣ* in der aussprache so eng zu verbinden, dass dieselben zu palatalem *ѣ*, *ѣ*, *ѣ* wurden und mit *j* gewissermassen nur einen laut bildeten. Diese palat. aussprache wird entweder gar nicht bezeichnet, sondern mit weglassung des *j* geschrieben **поѣ**, **моѣ** u. a., oder durch *ѣ*, *ѣ*, *ѣ* ausgedrückt, nach welchem des *j* stehen aber auch fehlen kann, so im cod. Supr. z. b. **моѣѣ** 1. sg. praes. von **моѣѣ**, bitten; **цѣѣѣ** (= **цѣѣѣѣ**) dass. von **цѣѣѣѣ**, heilen; **испѣѣишѣѣ** part. praet. pass. zu **испѣѣѣѣ**, erfüllen; **бѣѣѣѣ** (= **бѣѣѣѣѣ**) 1. sg. praes. zu **бѣѣѣѣѣ**, kämpfen.

Anm. Da wir das altbulg. in der möglichst ältesten gestalt zu schreiben suchen, ist das zeichen *ѣ* für uns in den meisten fällen überflüssig. Der deutlichkeit wegen soll es im folgenden beibehalten werden, wo nach *ѣ*, *ѣ*, *ѣ* ein *ѣ* = *ѣѣ*, ein *ѣ* = *ѣѣѣ* ist.

- §. 35. 3. In der verbindung der dentale **ѣ**, **ѣ** mit *j* bleiben die dentale unverändert, *j* wird zum lingualen zischlaut: **ѣѣ** zu **ѣѣ**, **ѣѣ** zu **ѣѣ**, die so entstandenen doppellaute aber sind umgestellt zu **ѣѣ** und **ѣѣ**:

a. шт = тј; z. b. praes. **обратиѣ**, **обратиѣши** = ***обратѣ** §. 35. u. s. w. (inf. **обрѣсти** finden); 1. sg. praes. **кратиѣ** = ***кратѣ** (2. sg. **кратиши**, inf. **крат-ѣти** wenden); **ослаштиѣ** = ***ослаѣтѣ** (§. 24, 4), adj. poss. zu **осла**, st. **ослаѣт**-, asellus.

Steht vor dem т ein c, so wird es an ш assimiliert und verschwindet ganz, z. b. 1. sg. praes. **раштиѣ** = ***расштиѣ** = ***растѣ**, inf. **раст-ѣти**, wachsen machen, vermehren.

b. жд = дј, z. b. praes. **жаждѣ**, **жаждѣши** u. s. f. = ***жаджѣ** u. s. w., inf. **жадати**, dürsten; 1. sg. praes. **рождѣ** = **родѣ** (2. sg. **родиши**), inf. **родѣти**, gebären; **рыждѣ**, rot, = ***рыджѣ** (§. 24, 4), vgl. **рѣд-ѣти**, erröten.

Ein vor д stehendes з schwindet durch assimilation an ж ganz, z. b. 1. sg. praes. **мждѣ** = ***мзждѣ** = ***мзджѣ**, inf. **мзд-ѣти**, reiten, fahren.

Ein zwischen т, д und j stehendes р oder к (dafür nach §. 33 stets к) hindert nicht die verbindung des j mit dem dental, z. b. 1. sg. praes. **сѣмоштрѣ** = ***сѣмотрѣ** (2. sg. **сѣмо-триши**), inf. **сѣмоѣтриѣти**, schauen; 1. sg. praes. **оумждрѣ** = ***мждрѣ**, inf. **мждрѣти**, weise machen; 1. sg. praes. **оумрыштеѣ**, part. praet. pass. **оумрыштеѣши**, inf. **оумрыѣтеѣти**, tödten. Doch kommen beispiele des unterbleibens dieser veränderung vor, z. b. **сѣмотрѣниѣ**, d. i. **сѣмотрѣниѣ**.

Anm. 1. Die lautgruppe шт entsteht ausserdem durch einwirkung eines j auf die gruppe ск; скј würde zunächst сѣ geben (s. §. 36), dafür aber tritt stets шт ein, z. b. 1. sg. praes. **нштѣ** = ***нскѣ**, inf. **нск-ѣти**, suchen.

Anm. 2. Treffen in der zusammensetzung с-ѣ, з-ж zusammen, so entstehen daraus шт, жд; hier kommen wieder die praepos. **бѣз-**, **вѣз-**, **нз-**, **раз-** in betracht (s. §. 32), z. b. **бѣшѣслиѣ**, zahllos, = ***бѣс-ѣслиѣ** für ***бѣз-ѣслиѣ** (§. 32); **вѣштати**, anfangen, = ***вѣс-ѣати** für ***вѣз-ѣати**; **нждѣмѣ** 1. sg. praes. zu **нз-ѣмѣти**, verjagen, = ***нз-жѣмѣ**; **разждѣти**, verbrennen, = ***раз-жѣти**. Doch kommt die schreibung **вѣсѣоудѣти** сѣ (sich verwundern) u. a. vor. Ueber **бѣсѣслиѣ** s. u. §. 44.

4. Die verbindung der gutturale к, г, х mit j. In §. 36. dieser verbindung werden beide consonanten verändert (gegen-

§. 36. seitige anähnlichung, z. b. *k-j* zu *t-š* u. s. w.). Die veränderungen theilen sich in zwei classen, je nachdem das *j* zum linguale (palatalen) zischlaute (ш, ж) oder zum dentalen (c, з) wird.

a. linguale (palatale) wandlung. κj zu γ: 1. sg. praes. плауѣ, 2. sg. плауєши = *плаκjѣ u. s. w., inf. плаκ-ати, weinen; уловѣуѣ = *уловѣκjѣ (§. 24, 4), adj. poss. von уловѣѣ, mensch;

rj zu ж: praes. лѣжѣ, лѣжєши u. s. w. = *лѣrjѣ u. s. w., inf. лѣr-ати, lügen; стража, wache, = *страрjѣ, vgl. страр-ѣ, ich bewache; вель-можѣ (viel vermögender, optimat) = *-морjѣ, vgl. мор-ѣ, ich kann;

x zu ш: praes. пашѣ, пашєши u. s. w. = *пaxjѣ u. s. w., inf. пax-ати, pflügen; доуша, seele, = *доуxjѣ, vgl. доуxѣ, geist.

b. dentale wandlung. κj zu ц, nur in einigen besonderen fällen und viel seltener als κj zu γ: das suffix msc. ѡцѣ, ntr. ѡце, fem. нцѣ steht für *κjѣ u. s. w., нцѣ für *κjѣ, z. b. отѣѣ = *отѣκjѣ, vater; сѣльѣ, dörfchen, = *сѣльκjѣ; ebenso пѣтицѣ = *пѣтиκjѣ, vogel; vgl. ferner златицѣ, goldmünze, neben златица, dass.; оугодѣницѣ, einer der gefällt, verehrer, оугодѣницѣ, eine die gefällt; обѣшѣницѣ, theilnehmer, обѣшѣницѣ, theilnehmerin.

In der bildung einer classe frequentativer verba vertritt ein wol ebenfalls aus κj zu erklärendes ч ein κ im wurzelauslaut, z. b. κличѣти neben κлиκати zu κлиκ-ѣти, schreien, rufen; тицѣти neben тѣκати zu тѣκ-ѣ (1. sg.), inf. тѣшѣти, laufen.

rj zu з, ebenfalls selten, z. b. стѣзѣ (pfad) ist aus *стѣrjѣ entstanden. In der bildung frequentativer verba wird ebenfalls r durch з vertreten, z. b. дѣнзѣти neben вѣз-дѣнѣти zu дѣнrjѣти, bewegen.

§. 37. 5. c, ц, з werden mit j zu ш, γ, ж. ш = cj, z. b. praes. пишѣ, пишєши u. s. w. = *писѣ u. s. w., inf. пис-ати (пис-ати), schreiben; пашѣ, weide, = *пасѣ, vgl. пас-ѣ, ich weide;

γ = цj, z. b. praes. κанѣѣ, κанѣєши u. s. w. = *κанцjѣ u. s. w., inf. κанц-ати, schreien; отѣѣ = *отѣцjѣ, adj. poss. zu отѣѣ, vater;

ж = zj, z. b. praes. вѣжѣ, вѣжєши u. s. w. = *вѣзjѣ u. s. w., inf. вѣз-ати, binden; мажѣ, salbe, = *мазjѣ, vgl. маз-ати, salben; κѣмажѣ = *κѣмазjѣ, adj. poss. zu κѣмазѣ, fürst.

Anm. Ein zwischen *c*, *z* und *j* stehendes *л*, *н* hindert die verwandlung nicht, z. b. 1. sg. praes. **мѣнѣю** (2. sg. **мѣсиши**), inf. **мѣсѣти**, denken; 1. sg. praes. **блѣжю** (2. sg. **блѣжиши**), inf. **блѣжити**, irre führen.

C. Die verwandlung der gutturale vor den palatalen vocalen. §. 38.

Die verwandlung der gutturale vor den weichen (palatalen) vocalen *е*, *и*, *ѣ*, *ѧ*, *а* kann wie in der verbindung mit *j* lingual (palatal) und dental sein. Die einzelnen fälle sind:

1. vor *е* und *ѣ* findet nur linguale wandlung statt: *к* zu *ч*, z. b. voc. sg. **чловецѣ**, nom. **чловецѣ**, mensch; 2. sg. praes. **чечеши**, 1. sg. **чечѣ**, koche; von **чловецѣ** kommt **чловецѣство**, humanitas, genus humanum;

г zu *ж*, z. b. voc. sg. **боже**, nom. **богѣ**, gott; 2. sg. praes. **жечеши**, 1. sg. **жегѣ**, verbrenne; von **богѣ** abgeleitet **божѣство**, gottheit, göttlichkeit;

х zu *ш*, z. b. voc. sg. **доуше**, nom. **доушѣ**, geist; 2. sg. praes. **шрѣшиши**, 1. sg. **шрѣхѣ**, dresche; von **страхѣ**, schrecken, abgeleitet **страшнѣ**, schrecklich; von **минѣ**, mōnch, **минѣшѣ**, mōnchisch.

In den nicht zahlreichen fällen, wo in stammbildung und flexion guttural vor *а* zu stehen kommt, findet ebenfalls die linguale wandlung statt, z. b. von **отрокѣ**, kind, demin. **отроуа**; 3. plur. aor. **рѣша** zu 1. sg. **рѣхѣ** (рѣшити, sagen).

2. vor *и* und *ѧ* findet linguale (palatale) wandlung statt, wenn diese vocale stammbildenden elementen (also suffixen, die nicht unmittelbar declinations- und conjugationsendungen sind), dentale wandlung dagegen, wenn sie zu flexionsendungen (declinations- und conjugationsuffixen) gehören.

In stammbildenden elementen wirkt *ѧ* wie *и*, *j* geht in dem entstehenden lingualen laute auf, als vocal bleibt nur *а*.

Beispiele; *к* zu *ч*, *у*: **члѣкѣ**, schar, schlachtordnung, n. plur. **члѣци**, loc. plur. **члѣцѣхѣ**; abgel. verbum **члѣтити** сѧ, sich scharen,

- §. 38. in schlachtordnung stellen, wo -н den verbalstamm bildet; текѧ, ich laufe, 2. sg. imperat. тычи; abgeleit. verbum тоуни, giessen; 1. sg. imperf. теуаахъ (vgl. несѧхъ zu нес-ѧ, wo ѧ den stamm des imperf. bildet);

г zu з, ж: другѧ, freund, nom. plur. друзи, loc. plur. друзехъ; abgeleit. verb. дружити сѧ, sich befreunden; жегѧ, ich verbrenne, imperat. 2. sg. жѧзи, imperf. жегѧхъ = *жегѧхъ; мнгоѧ, viel, compar. мнгожай = *мнгожай, vgl. добрый;

х zu с, ш: страхъ, schrecken, nom. plur. страхи, loc. plur. страсехъ; abgeleit. verb. страшити, schrecken; соухъ, trocken, compar. соушай = *соугей.

Anm. 1. Ueberhaupt steht nach у, ж, ш nicht ѧ, sondern, wo dies etymologisch zu erwarten war, а, z. b. уахъ, zeit, neben älterem уѧхъ u. а.

Anm. 2. сѧ geht vor flexivischem н, ѧ regelrecht in сѧ über, statt dessen kann aber auch ст eintreten, z. b. уаохѧхъсѧ, menschlich, loc. sing. msc. уаохѧхъсѧ or уаохѧхъстѧ.

- §. 39. Die lautverbindungen кт, гт, хт werden vor н, ѧ zu шт, z. b. inf. рѧшти, sagen, = *рек-ти, 1. sg. praes. рекѧ; inf. жѧшти, brennen, = *жег-ти, 1. sg. praes. жегѧ; inf. крѧшти, dreschen, = *крѧх-ти, 1. sg. praes. крѧхѧ; нешти, ofen, = *нек-тъ, von некѧ, inf. нешти, kochen; по-мошти, hülfe, = *-мог-тъ, von могѧ, inf. мошти, können. Zuweilen lässt sich die entstehung des шт aus кт nur an den verwandten sprachen nachweisen, z. b. мошти, nacht, vgl. litau. *naktis*.

- §. 40. 2. Vollständige assimilation (angleichung). Aus zwei verschiedenen consonanten werden zwei gleiche, ein doppelconsonant; doppelconsonanten werden aber im altbulg. überhaupt nicht geschrieben (z. b. ѧси = *ѧс-си, vgl. ѧс-мѧ, 2. u. 1. sg. von ѧ. ѧс-, sein; безѧконниѧ, gesetzlosigkeit, = *без-ѧконниѧ).

A. rückwirkende assimilation: der letzte consonant macht sich den vorhergehenden gleich. Da doppelconsonanten nicht geschrieben werden, ist das resultat, äusserlich angesehen, stets, dass in diesen fällen nur der letzte consonant bleibt, der erste wegfällt.

н zwischen с und м stehend wird dem м assimiliert §. 40.
(fällt aus), z. b. w. плеск, plaudere, tanzen, vgl. плеск-ати, davon
плеснѣти = *плеск-нѣти.

т und д werden assimiliert: §. 41.

1. vor н, z. b. о-снѣнѣти, hell werden, = *снѣт-нѣти, w.
снѣт, vgl. о-снѣт-ати, dass.; вѣз-бѣнѣти, erwachen, = *бѣднѣти,
w. бѣд, vgl. бѣд-ати, dass.;

2. д vor м, в, с der personalendungen -мь, -мъ, -еъ, -си,
z. b. w. ѣд (ѣд), essen, 1. sg. ѣмь = *ѣд-мь, 1. plur. ѣмъ, 1. dual.
ѣеъ, 2. sg. ѣси;

3. т, д vor л des part. praet. act. II., z. b. w. плет, inf.
плести, flechten, part. praet. act. II. плелъ = *плет-лъ; w. пад,
inf. пасти, fallen, davon палъ = *пад-лъ.

н, в werden assimiliert vor н, z. b. оу-снѣнѣти, ein- §. 42.
schlafen, = *снѣн-нѣти, w. снѣ, vgl. снѣ-ати, schlafen; гнѣнѣти
= *гнѣ-нѣти, сѣ-гнѣнѣти, falten, vgl. сѣ-гнѣати, dass. (doch ist
die regel nicht ausnahmslos, vgl. гнѣати, гнѣнѣти, zu grunde
gehen);

н, в, в vor dem т des infinitivs und supinums, z. b.
по-урѣти, schöpfen, = *урѣи-ти, 1. sg. praes. -урѣа, supin.
поурѣтъ; грѣти, graben, = *грѣк-ти, 1. sg. praes. грѣкѣ; жити,
leben, = *жнѣ-ти, 1. sg. praes. жнѣа.

Anm. Die verbindungen нт, ет unterliegen auch anderen gesetzen,
s. §. 47, 2.

Die assimilationen im zusammengesetzten aorist §. 43.
I. (s. d. conjug.). Vor dem с oder х (ш) des der wurzel an-
gefügtten hilfsverbs wird jeder consonantische wurzelaus-
laut assimiliert (über die eintretende ersatzdehnung s. §. 22),
z. b. w. рек (inf. рѣити, sagen), 1. sg. aor. рѣхъ = *рек-хъ,
*рек-сѣ, 2. dual. рѣста = *рек-ста, 3. plur. рѣша = *рек-ша,
*рек-ха, *рек-са; w. ѣд (inf. ѣсти, essen), 1. sg. aor. ѣхъ =
*ѣд-сѣ; w. грѣк (inf. грѣти, graben), 1. sg. aor. по-грѣхъ =
*-грѣк-сѣ u. s. w.

- §. 44. Das *z* der praepositionen *бѣз*-, *вѣз*-, *нз*-, *раз*- wird in der zusammensetzung vor *c* zu *c* (*c-c* nur *c* geschrieben, s. o.), z. b. *бесловесѣнь*, ἄλογος, = **бѣз-сѣ*.; *вѣсмихѣти сѣ*, lachen, = **вѣз-сѣ*.; *исхъхъхѣти*, austrocknen (intrans.) = **нз-сѣ*.; *растомѣти*, entfernt sein, = **раз-сѣ*.

Анм. Auch vor *у*, *ш*, *ч* kann *z*, das vor jenen stummen lauten zunächst zu *c* werden musste, assimiliert werden und so schwinden, z. b. *бѣуносѣнь*, zahllos, = **бѣз-у*.; *разидѣхѣ*, auseinander gegangen, = **раз-ш*.; *нцѣлѣхѣти*, heilen, = *ис-ч*. (neben *исцѣлѣхѣти*, *исцѣлѣхѣти*, s. §. 38, anm. 2.). — Ueber *шт* aus *сѣ* vgl. §. 35, anm. 2.

- §. 45. B. vorwärtswirkende assimilation: der erste consonant macht sich den folgenden gleich, der demnach ganz schwindet.

Das *в* der praeposition *обѣ* (um) assimiliert nach verlust des auslautenden *ѣ* in der zusammensetzung folgendes *в*, z. b. *обѣлѣхѣти*, umziehen, anziehen, = **об-вѣлѣхѣти*; *обѣтъ*, gelübde, versprechen, = **об-вѣтъ*, (*вѣтъ*, ratschlag, vertrag).

- §. 46. II. Dissimilation;
aus zwei gleichen consonanten werden ungleiche.

т und *д* werden vor *т* zu *c*, z. b. w. *плѣт*, 1. sg. praes. *плѣтъ*, inf. *плѣс-ти* = **плѣт-ти*, sup. *плѣс-тъ* = **плѣт-тъ*, flechten; w. *пад*, 1. sg. praes. *падѣ*, inf. *пас-ти* = **пад-ти*, sup. *пас-тъ* = **пад-тъ*, fallen; wurz. *влад*, 1. sg. *владѣ* (inf. *влас-ти*, herrschen), davon *влас-тъ*, herrschaft, = **влад-тъ*.

- §. 47. III. Consonanteneinschiebung und -vorschlag.

1. Zwischen *з* und *р* kann *д* eingeschoben werden. Die meisten hierher gehörigen fälle beziehen sich auf die zusammensetzung der praepos. *бѣз*-, *вѣз*-, *нз*-, *раз*- mit worten, die auf *р* anlauten, z. b. *вѣз-д-растѣ*, aufwachsen, *нз-д-рѣхѣти*, aussprechen, *раз-д-рѣхѣти*, lösen. Ausserhalb der zusammensetzung z. b. *нз-д-рѣхѣ*, Israel, *з-д-рѣхѣ* für *зрѣхѣ*, reif. Dasselbe findet bisweilen statt zwischen *ж* und *р*, z. b. *ждрѣло*, kühle, *ждрѣвѣ*, füllen, für gewöhnl. *жрѣло*, *жрѣвѣ*.

Anm. In der stambildung kann man bisweilen die einschiebung §. 47. von **т** zwischen **с—р** beobachten, z. b. **нѣс-т-рѣ**, bunt, von **нѣс-ати**, malen, schreiben, suffix **-рѣ**, vgl. **доб-рѣ**, gut. Ueber **стр** = urspr. **sr** im wurzelanlaut s. Schleicher, Comp. §. 182, 7.

2. Zwischen dem **т** des infinitivs und den wurzel-
auslauten **н**, **с** kann die einschiebung eines **с** statt-
finden, z. b. **грѣс-с-ти** (graben), **по-урѣн-с-ти** (schöpfen); zwi-
schen **н** und **с** kommt auch **ѣ** vor, **по-урѣн-ѣс-ти**; endlich kann
der labial an **с** assimiliert werden, so dass die formen **грѣсти**,
поурѣсти entstehen.

Anm. Die infinitive dieser verba können also folgende formen
haben: **грѣти** (§. 42) **грѣссти**, **грѣсти**, **поурѣѣсти**.

3. Vor das anlautende *j* der obliquen casus des pronomens §. 48.
н (gen. **его**, dat. **ему**, instr. **имъ**, d. i. **яму** u. s. w.) wird **н**
vorgeschlagen, wenn dieselben unmittelbar von einer echten
praeposition abhängen (**безъ**, **къ**, **до**, **за**, **изъ**, **къ**, **на**, **надъ**, **о**,
отъ, **по**, **подъ**, **при**, **предъ**, **съ**, **оу**), z. b. **безъ н-его**, ohne ihn, **на ѣ**,
auf ihn, **съ ѣими**, mit ihnen, **оу ѣихъ**, bei ihnen; aber **съ его**
матернѣ, mit seiner mutter.

Ebenso bei den cass. obl. des relativums **н-же** (gen. **его-же**
u. s. w.) und den aus **н** gebildeten relativen adverbien, z. b.
идеже, wo, **до ѣдеже**, bis wo, bis; **идоу**, woher, **отъ ѣидоу**, von
woher; **егда**, als, **къ ѣегда**.

4. Vorschlag eines **н** kann stattfinden in der zusammen-
setzung von **ѣ**, **отъ**, **съ** mit **ити**, nehmen, z. c. **съ-н-ѣмъ** part.
praet. act. I., **съ-н-ѣмъ** subst., versammlung; **отъ-на**, d. i. **-н-н**
3. sg. aor. comp. (aber auch **отъ-нмъ**, **отъ-ити**).

Vorschlag eines **н** findet regelmässig statt in der zusam-
mensetzung von **ѣ**, **съ** mit **ити**, gehen, **ѣ-н-ити**, **съ-н-ити**.

Ausserdem findet sich derselbe vorschlag in einigen selt-
neren fällen und nicht durchgängig, z. b. **съ-н-ѣсти** neben **съ-ѣсти**
(verzehren), **съ-н-искати** (sammeln), **ѣ-н-оушити** (hören, *ἐν-
ωτίζεσθαι*).

Auslautsgesetz.

- §. 49. Kein altbulgarisches wort kann auf einen consonanten auslauten; wo die vergleichung der verwandten sprachen ursprünglich consonantischen auslaut ergibt, sind auslautendes *n*, *m* mit dem vorhergehenden vocal zum nasalvocale geworden (§. 23), die übrigen consonanten abgefallen (vgl. Schleicher, Comp. §. 183).

Anm. Ausnahmen von diesem gesetz sind nur scheinbar: man findet in den quellen öfter schreibungen wie **бѣзъ мѣсъ**, ohne uns, **нзъ града**, aus der stadt u. a. dgl., hier aber sind praeposition und abhängiger casus nach verlust des auslautenden *ъ* der praep. so eng zusammen gesprochen, dass sie unter einen accent fallen und gewissermassen als ein wort anzusehen sind. Daher nimmt auch in solchen fällen das *ъ* an den lautgesetzlichen wandlungen theil, die §§. 20, 35 anm. 2, 44, 47 besprochen wurden, z. b. **исъ камене** = **нзъ камене**, aus dem steine, **нштрака** = **нзъ урѣка**, aus dem mutterleibe, **бесѣма** = **бѣзъ сѣма**, ohne schlaf, **бѣздраниъ** = **бѣзъ раниъ**, ohne wunden, sogar **нжъ нѣго** = **нзъ нѣго** (vgl. §. 37, anm.); ähnlich ist **шѣни** = **сѣ ѣни**. u. a. dgl.

II. Formenlehre.

A. Declination.

1. Declination der nomina (*substantiva, adjectiva*).

Allgemeine bemerkungen.

§. 50.

Das althulg. unterscheidet folgende casus: nominativ, genitiv, dativ, accusativ, instrumentalis, locativ, vocativ; die drei genera: masculinum, femininum, neutrum; die drei numeri: singular, dual, plural. Im neutrum fallen nom., acc., voc. sing. in eine form zusammen, ebenso der nom. und acc. plur. Der dual unterscheidet nur drei casusformen: eine für nom., acc., vocat., die zweite für gen. und loc., die dritte für dat. und instr. Im plur. ist der vocat. nicht vom nom. unterschieden.

Wir theilen die declination ein nach dem auslaute der nominalstämme, machen aber aus den consonantisch auslautenden stämmen keine besondere classe, sondern nur eine unterabtheilung der *i*-classe, weil jene in den meisten casus in die analogie der *i*-stämme übergegangen sind; wir bekommen daher folgende eintheilung:

1. *i*- und consonantische stämme:

A. *i*-stämme (slaw. auf *ı* auslautend):

a. masculina.

b. feminina.

§. 50. B. consonantische stämme:

- a. *s*-stämme (auf *c* ausl.).
- b. *n*-stämme (auf *n* ausl.).
- c. *r*-stämme (auf *p* ausl.).
- d. *t*-stämme (auf *r* ausl.).

2. *u*-stämme:

- A. stämme auf langes *ū* (у).
- B. stämme auf kurzes *ü* (ү).

3. *a*-stämme:

- A. reine *a*-stämme, ohne *j*:
 - a. masc. und ntr. (stammausl. slaw. o).
 - b. femin. (stammausl. slaw. a).
- B. *ja*-stämme:
 - a. msc. und ntr. (stammauslaut slaw. ѿ).
 - b. femin. (stammauslaut slaw. я).

§. 51. 1. Die *i*- und consonantischen stämme.

A. *i*-stämme, stammauslaut *і*. Zu dieser classe gehören nur msc. und fem. substantive. Im sing. sind gen., dat., loc., voc. in folge von lautgesetzen in eine form zusammengefallen (über die ursprüngliche form der casussuffixe sowol bei dieser wie bei den anderen stammclassen s. Schleicher, Compendium in den betreffenden abschnitten von §. 243 — 263).

	a. masc.	b. fem.		a. masc.	b. fem.
sing. nom.	кѣтъ (weg)	кость (knochen)	plur.	кѣтъ-ѿ	костн
gen.	кѣтъ	костн		кѣтъ-ѣ	костн-ѣ
dat.	кѣтъ	костн		кѣтъ-мѣ	костѣ-мѣ
acc.	кѣтъ	кость		кѣтъ	костн
instr.	кѣтъ-мѣ	костн-мѣ		кѣтъ-мн	костѣ-мн
loc.	кѣтъ	костн		кѣтъ-хѣ	костѣ-хѣ
voc.	кѣтъ	костн			

	a. masc.	b. fem.	§. 51.
dual. nom.-acc.	пѣти	кости	
gen.-loc.	пѣти-ю	кости-ю	
dat.-instr.	пѣть-мѣ	костѣ-мѣ.	

Hierher gehörige masc. sind z. b. голѣвъ (taube), господѣ (herr; hat öfter gen. господѣ, dat. господѣу nach art der *a*-stämme), гостѣ (gast), зверѣ (wildes thier), зятѣ schwieger-sohn), людѣ nom. plur. (leute), медвѣдѣ (bär), татѣ (dieb), тѣстѣ (schwiegervater), урѣвъ (урѣвъ, wurm) u. a. Auch дѣвъ (tag) bildet casus nach dieser classe: gen., dat., loc. sing. дѣвъ; gen. dual. дѣвъю; nom. plur. дѣвъѣ, gen. дѣвънѣ, loc. дѣвъхъ (der instr. sing. hat bisweilen die fem. form дѣвънѣ).

Zu den fem. gehören die zahlreichen mit den suffixen ѣ (*i*), тѣ (*ti*) gebildeten fem. substantive, z. b. заповѣдѣ (befehl), рѣвъ (rede), властѣ (herrschaft), мощѣ (macht), радѣстѣ (freude) u. s. f.

Anm. 1. н vor den endungen ѣ, ѣ, ю, ѣ steht für ѣ (vgl. §. 24 anm.), das sich bisweilen noch findet, z. b. смѣрътѣхъ instr. sg. von смѣрътѣ (tod) u. a. dgl. im Suprasl. cod.

Anm. 2. Vor den auf тѣ, ѣ auslautenden (mit м, х anlautenden) casusendungen ist schon in den ältesten quellen ѣ vielfach, in manchen durchgehends, zu ѣ geworden z. b. людѣмѣ = людѣмѣ, людѣхъ = людѣхъ; вѣштѣхъ = вѣштѣхъ (вѣштѣ, sache, ding), und so bei allen hierher gehörigen worten.

Anm. 3. Die *i*-stämme gehen in verschiedenen quellen nicht selten in die analogie der *ja*-stämme über, vgl. §. 59, anm. 3.

B. consonantische stämme; consonantisch flectiert §. 52. werden können nur nom.-acc. und gen. sing.; gen. dual.; nom., acc., gen. plur. Die übrigen casus folgen der analogie der *i*-stämme, einzeln auch der *a*-stämme.

a. *s*-stämme; stammauslaut с, z. b. словес- (wort), nom. sg. слово mit verlust des auslautenden consonanten; die hierher gehörigen substant. sind sämtlich neutra, beisp. небо (himmel), тело (leib), чудо (wunder), око (auge), ухо (ohr), über die beiden letzteren vgl. indess §. 65.

§. 52.		sing.	plur.	dual.
	nom.	слово	словес-а	словесн
	gen.	словес-е	словес-ъ	словес-оу
	dat.	словесн	{ словесьмъ словесемъ	{ словесьмъ словесемя
	acc.	слово	словес-а	
	instr.	{ словесьмъ словесемя	{ словесьмъ словесы	
	loc.	словесн	{ словесьхъ словесехъ	

Anm. 1. Das *ь* vor den mit *м* und *х* anfangenden casusendungen ist schon in den ältesten quellen selten und nicht überall belegbar (vgl. §. 51, anm. 2), doch kommen formen mit *ь* vor, z. b. *словесьмъ*, *тлесьмъ*, *юудесьмъ*, *словесьхъ*. Der instr. plur. hat meistens die form der *a*-stämme *словесы*, auch der nom.-acc. dual. kann diese haben, also *словесы*.

Anm. 2. Die hierher gehörenden worte können überhaupt der analogie der neutralen *a*-stämme in der art folgen, dass das suffix *-ec-* für die flexion ganz verloren geht, z. b. gen. *тѣл*, dat. *тѣлоу* u. s. f. (s. §. 58).

§. 53. b. *n*-stämme; 1. masc. st. *камен-* (stein), nom. sing. *камъ*;
2. neutr. st. *имен-* (name), nom. sing. *има* (vgl. §. 23).

	1. masc.	2. neutr.	1. masc.	2. neutr.
sing. nom.	камъ	има	plur. камен-е	имен-а
gen.	камен-е	имен-е	{ камен-ъ каменнй	имен-ъ
dat.	каменн	именн	{ каменьмъ каменемъ	{ именьмъ именемъ
acc.	камен-е, имен-а	има	каменн	имен-а
instr.	{ каменьмъ каменемъ	{ именьмъ именемъ	каменьмъ	именмъ
loc.	каменн	именн	{ каменьхъ каменехъ	{ именьхъ именехъ
voc.	каменн	има		
dual. nom. acc.	каменн	именн		
gen. loc.	каменню	имен-оу		
dat. instr.	каменьмъ	именьмъ		

Hierher gehören z. b. msc. **морѧ**, das einzige msc. mit **ѧ** im §. 53. nom. sing., **крѣсты** (kiesel), **плѧмы** (flamme); ntr. **плѧма** (stamm, γένος), **крѣмѧ** (last), **крѣмѧ** (zeit), **сѧма** (same) u. a.

Anm. 1. Die masc. können auch schon im nom. sing. die *i*-form haben: **имѣнь** u. s. f., einige sind nur in dieser nachweisbar: **прѣстѣнь** (finger), **рѣмѣнь** (riemen), **стѣпѣнь** (stufe), **лѣсь** (hirsch).

Anm. 2. Die im paradigma mit aufgeführten regelrechten formen der *i*-stämme sind selten und zum theil nicht zu belegen, vgl. §. 51 anm. 2, §. 52 anm. 1; doch kommen z. b. vor **имѣньмѧ**, **норѣньмѧ** u. a.

Anm. 3. Der instr. plur. ntr. scheint stets die form der *α*-stämme zu haben, vgl. **словоесы** §. 52.

Anm. 4. Nach diesem paradigma bildet **дѧмѧ** einige casus von einem stamme **дѧмѧ**: gen. sing. **дѧмѧ-ѣ**, acc. sing. **дѧмѧ-ѣ**, gen. dual. **дѧмѧ-оуѣ**, gen. plur. **дѧмѧ-ѧ** (vgl. dazu §. 51).

c. *r*-stämme; nur die feminina, stamm **матерѧ** (mutter), §. 54.

nom. sing. **мѧти**, st. **дѧмѧтерѧ** (tochter), nom. sing. **дѧмѧти**.

sing. nom.	мѧти	plur. мѧтерѧ	dual. мѧтерѧ
gen.	мѧтерѧ-ѣ	мѧтерѧ-ѧ	мѧтерѧ-оуѣ
dat.	мѧтерѧ	мѧтерѧмѧ мѧтерѧемѧ	мѧтерѧмѧ
acc.	мѧтерѧ-ѣ	мѧтерѧ	
instr.	мѧтерѧмѧ	мѧтерѧмѧ	
loc.	мѧтерѧ	мѧтерѧмѧ мѧтерѧекѧ	
voc.	мѧти		

Anm. 1. Ueber die formen mit **ѧ** vgl. §. 51 anm. 2, §. 52 anm. 1, §. 53 anm. 2.; **дѧмѧтерѧмѧ** kommt vor.

Anm. 2. Der acc. sing. hat öfter die form der *i*-stämme: **матерьѧ**.

d. *t*-stämme; st. **жрѣзѧтѧ** (füllen), nom. sing. **жрѣзѧ**; die §. 55. hierher gehörigen worte sind sämtlich neutr. substantive; z. b. **отрѣзѧ** (kind), **телѧ** (kalb), **мѧмѧ** (lamm) u. a.

§. 55.	sing. nom.	жрѣа	plur. жрѣат-а	dual. жрѣати
	gen.	жрѣат-ѣ	жрѣат-ѣ	жрѣат-оу
	dat.	жрѣати	{ жрѣатыѣ жрѣатеѣ	жрѣатыа
	acc.	жрѣа	жрѣат-а	
	instr.	{ жрѣатыѣ жрѣатеѣ	жрѣаты	
	loc.	жрѣати	{ жрѣатыѣ жрѣатеѣ	

Anm. 1. Ueber die formen mit *ѣ* vgl. §. 51 anm. 2, §. 52 anm. 1, §. 53 anm. 2. — Der instr. plur. hat die form der *a*-stämme, vgl.

словесы, имени.

Anm. 2. Der loc. sing. hat nicht selten die form жрѣате.

Anm. 3. Die participial- und comparativstämme, die einzelne casus von den ursprünglich consonantischen stämmen bilden, s. §. 63.

§. 56.

2. *u*-stämme.

A. stämme auf langes *ѣ* (*ы*), nom. sing. *ы*, z. b. црѣы (kirche). Vor den vocalisch anlautenden casusendungen wird *ы* zu *ѣ* gespalten (§. 22), wodurch der stamm consonantisch wird: црѣѣ-; nach art der consonant. stämme werden aber nur gen. und acc. sing., gen. plur. gebildet; in den übrigen casus wird der stamm црѣѣ- als *i*- oder fem. *a*-stamm behandelt. Hierher gehören nur fem. substantive, z. b. боѣы (buche, buchstab), любѣы (liebe), свекрѣы (schwiegermutter), смѣы (feige), штрѣы (schwägerin) u. a.

sing. nom.	црѣы	plur. црѣѣи	dual. *црѣѣи
gen.	црѣѣ-ѣ	црѣѣ-ѣ	*црѣѣио
dat.	црѣѣи	црѣѣѣиѣ	*црѣѣѣиѣ
acc.	црѣѣ-ѣ	црѣѣи	
instr.	црѣѣѣиѣ	црѣѣѣиѣ	
loc.	црѣѣи	црѣѣѣиѣ	
voc.	црѣы		

Anm. 1. Auch andere casus als die im paradigma angeführten finden sich nach analogie der *i*-stämme, selbst der nom. sing. als любѣоѣ = любѣѣ; acc. sing. ebenfalls любѣоѣ, црѣѣѣѣ. црѣѣѣ (blut; das nur in dieser form nachgewiesen ist, *црѣѣ kann nur aus neueren dialekten

erschlossen werden) bildet nach dieser weise nur gen. sing. *нръѣ-е*, die §. 56. andern formen nach den *i*-stämmen, z. b. *нръѣи*, *нръѣѣмъ*, *нръѣѣи*. — Ueber die nach art der fem. *a*-stämme gebildeten casus s. §. 58.

Anm. 2. Der dual ist unbelegt; die angegebenen formen sind nach der analogie der casus des plurals erschlossen.

B. stämme auf ursprünglich kurzes *u*, slaw. *ъ*, §. 57. st. *сынъ*-, nom. sg. *сынъ* (sohn). Vor mehreren vocalisch anlautenden casusendungen hat steigerung des auslautes statt gefunden (dat. sing., nom. gen. plur., gen. dual. — Vgl. Schleicher, *Склонение основъ на -у- въ славянскихъ языкахъ. Прилож. къ XI. т. зап. Имп. Акад. наукъ С. Петерб. 1867.*). Von diesen stämmen sind fast alle casus noch belegbar, aber sie bilden insofern keine selbständige, lebendige declination, als sie auch nach der analogie der masc. *a*-stämme (deren nom. sing. ebenfalls auf *ъ* endigt) flectiert werden und wieder die masc. *a*-stämme die ursprünglich den *u*-stämmen angehörenden formen annehmen können. Die als ursprüngliche *u*-stämme aufzufassenden worte, z. b. *медъ* (honig), *волъ* (ochs), *полъ* (seite, hälfte), *домъ* (haus) u. a., sind alle masculina.

	sing.	plur.	dual.
nom.	<i>сынъ</i>	<i>сыновѣ</i>	<i>сынѣ</i>
gen.	<i>сыноу</i>	<i>сыновѣ</i>	<i>сыновоу</i>
dat.	<i>сынови</i>	* <i>сынѣмъ</i>	(<i>сынѣмѣ</i>)
acc.	<i>сынъ</i>	<i>сынѣ</i>	
instr.	<i>сынѣмъ</i>	<i>сынѣмѣ</i>	
loc.	<i>сыноу</i>	<i>сынѣхъ</i>	
voc.	<i>сыноу</i>		

Anm. Der dat. plur. hat stets *о*: *сыноуѣ*; so kommt auch *сынѣхъ* vor. Der dat. dual., für den ich keinen beleg kenne, ist nach *полѣмѣ* gebildet.

3. *a*-stämme.

§. 58.

A. reine *a*-stämme (ohne *ѣ*); a. msc. st. *раба*-, nom. sg. *раба* (knecht), ntr. st. *дѣло*-, nom. sg. *дѣло* (werk); b. fem. st. *рыба*-, nom. sg. *рыба* (fisch).

§. 58.	<i>a. msc.</i>	<i>ntr.</i>	<i>b. fem.</i>	<i>a. mso.</i>	<i>ntr.</i>	<i>b. fem.</i>
sing. n.	рѣкъ	дѣло	рѣка	plur. рѣки	дѣла	рѣки
g.	рѣкѣ	дѣлу	рѣцѣ	рѣкѣ	дѣлѣ	рѣцѣ
d.	рѣкою	дѣломъ	рѣкою	рѣкомъ	дѣломъ	рѣками
a.	рѣкъ	дѣло	рѣка	рѣки	дѣла	рѣки
i.	рѣкомъ	дѣломъ	рѣкою	рѣки	дѣлы	рѣками
l.	рѣкѣ	дѣлу	рѣцѣ	рѣкѣхъ	дѣлѣхъ	рѣцѣхъ
v.	рѣке	дѣло	рѣко			
dual. n.	рѣки	дѣла	рѣки			
g.	рѣкою	дѣломъ	рѣкою			
d.	рѣками	дѣлами	рѣками			

Anm. 1. Um an die vor *е*, *и*, *ѣ* eintretenden wandlungen der gutt. zu erinnern genüge anzuführen: msc. *вѣкъ* (wolf), loc. sing. *вѣкѣ*, voc. sing. *вѣкѣ*, nom. plur. *вѣки*, loc. plur. *вѣкѣхъ*; fem. *нога* (fuss), dat.-loc. sing. *ногѣ*, nom.-acc. dual. *ногѣ*. Die allgemeine regel. s. §. 38.

Anm. 2. Im instr. sing. findet sich oft *ѣ* für *о*: *доуѣмъ* (*доуѣ* geist), so im cod. Ostrom. regelmässig; ebenso im instr. plur. *дѣрѣмъ* (*дѣрѣ*, gabe), *грѣѣмъ* (*грѣѣ*, sünde) und im loc. plur. *о* statt *ѣ*, z. b. *дѣорѣхъ* (*дѣорѣ*, hof). Diese formen des instr. und loc. plur. sind sicher den *и*-stämmen entlehnt (im loc. plur. steht also *о* für *ѣ*), s. §. 57, da die bildung bei den *а*-stämmen von alters her eine andre ist (*рѣки*, *рѣцѣхъ*). Demnach scheint es, dass auch der instr. sing. mit *ѣ* die form der *и*-stämmе ist. (Ueber die vermischung der *а*- und *и*-stämmе vgl. §. 60).

Anm. 3. Die auf *-ниѣ* ausgehenden masc. (meist völker- und einwohnernamen), z. b. *вѣлгарниѣ* (Bulgar), *гражданиниѣ* (städter, bürger), verlieren im plur. die silbe *-ниѣ* und bilden den nom. plur. consonantisch auf *ѣ*: *вѣлгарѣ*. Die übrigen casus des plur. werden meist nach analogie der *а*-stämmе gebildet, z. b. instr. plur. *роуѣмъ* (*роуѣмниѣ*, *ρωμαῖος*), dat. plur. *вохѣромъ* (*вохѣрниѣ*, bojar, fürst), daneben seltener nach der weise der consonantischen oder *и*-stämmе, z. b. dat. plur. *солоуѣниѣмъ* (*солоуѣниѣниѣ*, Thessalonicher), loc. plur. *гражданиѣхъ*.

Anm. 4. Die masculina femininaler form, z. b. *вохѣкода* (kriegsführer, herzog), *владѣѣмѣ* (herrscher), *своуѣѣ* (diener), sind in der flexion durchaus dem fem. gleich.

B. *ja*-stämme. a. masc.-neutr.; msc. st. **краѣ-** (für §. 59. ***крајо-**), nom. sing. **край** (rand); st. **комѣ-**, nom. sing. **комѣ** (ross); st. **мѣжѣ-** (aus ***мѣг-јо-**), nom. sing. **мѣжѣ** (mann); neutr. st. und nom. **пѣниѣ** (gesang), **полѣ** (feld), **ложѣ** (lager; aus ***лог-јо**).

masculinum.

	sing.			plur.		
nom.	край	комѣ	мѣжѣ	краи	комѣи	мѣжи
gen.	краѣа	комѣа	мѣжа	крайѣ	комѣѣ	мѣжѣ
dat.	краю	комю	мѣжоу	краѣемъ	комѣемъ	мѣжемъ
acc.	край	комѣ	мѣжѣ	краѣа	комѣа	мѣжа
instr.	краѣемъ	комѣемъ	мѣжемъ	краи	комѣи	мѣжи
loc.	краи	комѣи	мѣжи	краиѣхъ	комѣихъ	мѣжихъ
voc.	краю	комю	мѣжоу			

dual.

nom.-acc.	краѣа	комѣа	мѣжа
gen.-loc.	краю	комю	мѣжоу
dat.-instr.	краѣема	комѣема	мѣжема

neutrum.

	sing.			plur.		
nom.	пѣниѣ	полѣ	ложѣ	пѣниѣа	полѣа	ложѣа
gen.	пѣниѣа	полѣа	ложѣа	пѣниѣи	полѣѣ	ложѣѣ
dat.	пѣнию	полю	ложоу	пѣниѣемъ	полѣемъ	ложѣемъ
acc.	пѣниѣ	полѣ	ложѣ	пѣниѣа	полѣа	ложѣа
instr.	пѣниѣемъ	полѣемъ	ложѣемъ	пѣниѣи	полѣи	ложѣи
loc.	пѣниѣи	полѣи	ложѣи	пѣниѣихъ	полѣихъ	ложѣихъ

dual.

nom.-acc.	пѣниѣи	полѣи	ложѣи
gen.-loc.	пѣнию	полю	ложоу
dat.-instr.	пѣниѣема	полѣема	ложѣема

b. femininum; stamm und nom. **змиѣа** (schlange), **коѣа** (wille), **доуѣа** (aus ***доуѣа**, vgl. **доуѣхъ**, geist) seele.

38 Declination; *ja*-stämme; mischung der *a*- und *u*-stämme.

§. 59.	sing.			plur.		
nom.	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ
gen.	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ
dat.	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ	зѣмѣмѣ	коѣмѣмѣ	доуѣмѣмѣ
acc.	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ
instr.	зѣмѣмѣ	коѣмѣмѣ	доуѣмѣмѣ	зѣмѣмѣ	коѣмѣмѣ	доуѣмѣмѣ
loc.	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ	зѣмѣмѣ	коѣмѣмѣ	доуѣмѣмѣ
voc.	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ			
dual.						
nom.-acc.	зѣмѣ	коѣм	доуѣмѣ			
gen.-loc.	зѣмѣ	коѣмѣ	доуѣмѣмѣ			
dat.-instr.	зѣмѣмѣ	коѣмѣмѣ	доуѣмѣмѣ			

Anm. 1. Die in betracht kommenden veränderungen der vocale nach *j* s. §. 24.

Anm. 2. Die masc. auf -ѣ, -ѣ haben den voc. sing. in der regel auf *e*: *отѣ* (*отѣ*, vater), *кѣмѣ* (*кѣмѣ*, fürst).

Anm. 3. Einzelne casus finden sich auch nicht selten in der form der *i*-stämme (die *ja* im nom. sing. den *ja*-stämmen gleichlauten), z. b. instr. sing. *отѣмѣ* (*отѣ*, vater), instr. plur. *ножѣмѣ* (*ножѣ*, messer); am häufigsten der nom. plur.: *мѣмѣ*, regelmässig bei den nomina agentis auf -ѣ, z. b. *родѣмѣ* (eltern; daneben *родѣмѣ*). — Ueber die assimilation im instr. sing. der neutra, -ѣмѣ zu -ѣмѣ vgl. §. 19 anm.

Anm. 4. Die auf -ѣмѣ auslautenden femin. stämme haben im nom. sing. -ѣмѣ, z. b. *кѣмѣмѣ* (güte), *кѣмѣмѣ* (göttin) u. a.

Anm. 5. Nach dem paradigma *зѣмѣ* geht eine anzahl von masc. auf -ѣмѣ (-ѣмѣ, wol ebenfalls, wie in anm. 4 für -ѣмѣ, es sind masculina feminina form, wie *кѣмѣмѣ*), z. b. *сѣмѣ* (richter), gen. sing. *сѣмѣмѣ*, dat. *сѣмѣмѣ*, acc. *сѣмѣмѣ* u. s. w., ebenso *кѣмѣмѣмѣ* (-ѣмѣ, schriftgelehrter) u. a.

§. 60. Uebergang der masc. *a*-stämme in die analogie der *u*-stämme und umgekehrt. Die declination der *a*-stämme nach §. 57 gehört wesentlich den späteren quellen an, im cod. Ostrom., Suprasl. u. a. ist sie seltener und trifft meist (vom auslautenden ѣ, ѣ abgesehen) einsilbige worte, wie

рѣкъ (knecht), градъ (stadt), мѣсъ (messer) u. a. Folgende casus §. 60. kommen so gebildet vor:

dat. sing.	рѣкомъ,	комѣмъ
nom. plur.	рѣкомъ,	комѣмъ
gen. plur.	рѣкомъ,	комѣмъ
gen. dual.	рѣкомъ,	комѣмъ

(der dat. sing. ist bei eigennamen, vorzüglich fremden, häufiger). Die durch steigerung entstandene silbe -омъ, die ursprünglich nur in den genannten casus ihren platz hat, (vgl. §. 57), dringt nun auch in andre casus vor den endungen der *a*-stämme ein, so

dat. plur.	рѣкомъ,	комѣмъ
acc. plur.	рѣкомъ,	комѣмъ
instr. plur.	рѣкомъ,	комѣмъ
loc. plur.	рѣкомъ,	комѣмъ

im loc. plur. darneben рѣкомъ.

Umgekehrt kann z. b. сынъ durchweg als *a*-stamm behandelt werden, gen. sing. сына, nom. plur. сыны u. s. f.

Die declination entlehnter worte, namentlich fremder eigennamen, ist im ganzen die der slawischen. Die wesentlichste abweichung besteht darin, dass die im nom. sing. auf -емъ auslautenden masc., z. b. иерей (ιερεύς), den instr. sing. иереомъ (also mit ausfall des *j* und unterbleiben der verwandlung von *o* in *e*), dat. plur. иереомъ, dat. dual. иереомъ, und dem entsprechend den dat. sing. иереомъ bilden.

Die declination der adjectiva, die sämtlich *a*-oder *ja*-stämme sind, weicht von der substantivischen nicht ab, daher z. b.:

masc.	добръ (gut)	wie	рѣкъ
"	келнй (gross)	"	край
"	добль (tapfer)	"	комъ
"	тъмть (leer)	"	мжъ
ntr.	добро	"	дло
"	келнѣ	"	тъмнѣ
"	доблѣ	"	полѣ
"	тъмтѣ	"	ложѣ

§. 62.

fem. добра	wie рѣка
" велика	" зима
" добра	" кола
" тыща	" дощя,

nur lautet der voc. der *ja*-stämme im msc. dem nom. sing., und der voc. fem. überhaupt dem nom. sing. fem. gleich.

§. 63.

Die declination des participii praesentis activi, des participii praeteriti activi I. und der comparative, die sämtlich *ja*-stämme sind, weicht dadurch von der declination dieser ab, dass der nom. sing. masc. einen (consonantischen) stamm ohne *ja* enthält und ausserdem der nom. plur. msc. und nom. sing. fem. nicht die gewöhnlichen formen haben. Wegen dieser abweichungen und der den anfänger leicht verwirrenden consonantenveränderungen mögen hier folgende paradigmata stehen:

1. part. praes. act.; nom sing. **пекы** (infin. **пекти**, 1. sg. praes. **пекѣ**, koche; **ы** vgl. §. 23 anm.), st. **пекѣт-** (grundform *pak-ant-*); für die übrigen casus (ausser dem nom. plur. msc.) **пекѣште** = ***пекѣт-jo-** (grundform *pak-ant-ja-*); für den nom. plur. msc. **пекѣт-ь** als *i*-stamm (grundform *pak-ant-i-*).

	masc.	neutr.	fem.
sing. nom.	пекы	пекы	пекѣшти
gen.	пекѣшти		пекѣшта
dat.	пекѣштоу		пекѣшти
acc.	пекѣшти	пекѣште	пекѣштѣ
instr.	пекѣштеѣ		пекѣштеѣ
loc.	пекѣшти		пекѣшти
plur. nom.	пекѣште	пекѣшта	пекѣшта
gen.	пекѣштѣ		пекѣштѣ
dat.	пекѣштеѣѣ		пекѣштаѣѣ
acc.	пекѣшта	пекѣшта	пекѣшта
instr.	пекѣшти		пекѣштаѣѣ
loc.	пекѣштѣѣѣ		пекѣштаѣѣѣ
dual. nom.	пекѣшта	пекѣшти	пекѣшти
gen.	пекѣштоу		пекѣштоу
dat.	пекѣштеѣѣ		пекѣштаѣѣѣ

Anm. 1. Der nom. sing. ntr. ist dem des masc. gleich, die zu erwartende form **пекѣште** scheint sich nur in der zusammengesetzten form **пекѣште-ѣ** (s. u. §. 67) zu finden. — Der voc. sing. ist überall dem nom. gleich. — Der nom. plur. msc. hat öfters die gewöhnliche form der *ja*-stämme: **пекѣшти**.

Anm. 2. Participia von praesensstämmen mit *j* oder *i* haben im nom. sing. msc. **а** (vgl. §. 23 anm.), z. b. **пишѣа** (inf. **писати**, schreiben, 1. sing. **пишѣа**), **хвалѣа** (inf. **хвалѣти**, 1. sing. **хвалѣа**, loben), das **а** bleibt in den übrigen casus jedoch nur bei den verben, die in der 3. sing. praes. -**нѣ** haben, daher gen. sing. **пишѣшѣти** (3. sing. **пишѣтѣ**), aber **хвалѣшѣа** (3. sing. **хвалѣтѣ**), **горѣшѣа** (nom. **гора**, inf. **горѣти**, brennen, 3. sing. **горѣтѣ**).

2. part. praeter. act. I.; nom. sing. msc. **пекѣ**, st. **пекѣ-с** (grundform *pak-ans-*); für die übrigen casus (ausser nom. plur. masc.) st. **пекѣше** = ***пекѣ-jo-** (grundf. *pak-ans-ja-*); für den nom. plur. **пекѣс-ѣ** als *i*-stamm (grundf. *pak-ans-i-*).

	<i>masc.</i>	<i>neutr.</i>	<i>fem.</i>
sing. nom.	пекѣ	пекѣ	пекѣши
gen.	пекѣша		пекѣша
dat.	пекѣшоу		пекѣши
acc.	пекѣшь	пекѣше	пекѣшѣ
instr.	пекѣшемъ		пекѣшѣмъ
loc.	пекѣши		пекѣши
plur. nom.	пекѣше	пекѣша	пекѣша
gen.	пекѣшь		пекѣшь
dat.	пекѣшемъ		пекѣшамъ
acc.	пекѣша	пекѣша	пекѣша
instr.	пекѣши		пекѣшамъ
loc.	пекѣшихъ		пекѣшамъ
dual. nom.	пекѣша	пекѣши	пекѣши
gen.	пекѣшоу		пекѣшоу
dat.	пекѣшемъ		пекѣшамъ

Anm. 3. Der zu erwartende nom. sing. neutr. **пекѣше** scheint nur in der zusammengesetzten form **пекѣше-ѣ** vorzukommen; s. o. anm. f. — Der voc. sing. ist dem nom. gleich. — Der nom. plur. kann auch die form **пекѣши** haben (s. o. anm. 1).

§. 63. Anm. 4. Ebenso gehen die auf -кх auslautenden part. praet., z. b. **хеланкетъ**, gen. **хеланкетъша** u. s. f., wie auch die auf -ь, z. b. **хеланъ** (= *хеланъ), nur dass bei diesen vor ш überall ь steht, also gen. **хеланъша** u. s. f.

3. comparative; stamm **мънѣс-** für ***мънѣс-** (grundform *min-jans-*), davon der nom. sing. msc. ***мънѣ**, der so nicht vorkommen scheint, sondern nur in der zusammengesetzten form **мънѣнъ**, und der nom.-acc. neutr. **мънѣ**; für die übrigen casus (ausser dem nom. plur. masc.) **мънѣше-** für ***мънѣсѣ-** (grundform *min-jans-ja-*); für den nom. plur. msc. **мънѣс-ь** als i-stamm (grundform *min-jans-i-*)

	masc.	neutr.	fem.
sing. nom.	(мънѣнъ)	мънѣ	мънѣшн
gen.	мънѣша		мънѣша
dat.	мънѣшоу		мънѣшн
acc.	мънѣшъ	мънѣ	мънѣшъ
instr.	мънѣшемъ		мънѣшечъ
loc.	мънѣшн		мънѣшн
plur. nom.	мънѣше	мънѣша	мънѣша
gen.	мънѣшъ		мънѣшъ
dat.	мънѣшемъ		мънѣшамъ
acc.	мънѣша	мънѣша	мънѣша
instr.	мънѣшн		мънѣшамъ
loc.	мънѣшнхъ		мънѣшамъ
dual. nom.	мънѣша	мънѣшн	мънѣшн
gen.	мънѣшоу		мънѣшоу
dat.	мънѣшамъ		мънѣшамъ

Anm. 5. Der acc. sing. masc. kann dem nom. gleichlauten: **мънѣнъ**.

— Der voc. sing. ist dem nom. gleich. — Der nom. plur. masc. kann auch die form **мънѣшн** haben (vgl. o. anm. 1 u. 3).

Anm. 6. Ebenso gehen die auf -нъ auslautenden comparative, z. b. **добранъ** (hier die nicht zusammenges. form), gen. **добранъша** u. s. f.

§. 64. Bemerkungen über die declination der zahlworte von 1—10.

1. **единъ** wie **тъ**, ebenso **ниъ** (unus, alter); s. §. 66.

2. **два**, **дѣл**, wie der dual **та** von **тъ**.

3. **трѣмѣ**; 4. **четырѣмѣ** sind *i*-stämme im plur., daher

§. 64.

nom.	трѣмѣ	четырѣмѣ
gen.	трѣмъ	четырѣмъ
dat.	трѣмъ (трѣмъ)	четырѣмъ (-рѣмъ)
acc.	трѣ	четырѣ
instr.	трѣми	четырѣми
loc.	трѣхъ (трѣхъ)	четырѣхъ (-рѣхъ).

5. **пять**; 6. **шесть**; 7. **седмъ**; 8. **осмъ**; 9. **десать**; 10. **десать** sind fem. *i*-stämme (singular) und gehen nach **ночь**, ausgenommen, dass bei der bildung der zahlen von 11—19 der acc. von **десать** lautet **десате**, z. b. **дѣла ми десате** (12), bei der bildung der zehner von 20—90 der nom. plur. **десате**, z. b. **четырѣмѣ десате** (neben **десати**; 40), und dem entsprechend im gen. plur. **десать**, im gen. dual. **десатоу** nach art der conson. stämme gebräuchlich sind.

Bemerkungen über einzelne worte:

§. 65.

Der plur. von **братъ** (bruder) wird ersetzt durch das fem. collectivum **братни** (gen. **братни** u. s. f.). Ueberhaupt ist die vertretung des plurals durch collectiva (sing. neutr.) im altbulg. sehr häufig, z. b. **гроздъ** (traube), **грозди** (trauben); **дѣлъ** (baum), **дѣни** (bäume); **вѣтъ** (zweig), **вѣтени** (zweige; eigentl. das gezweige).

оудъ (glied) kann seinen plur. von einem st. **оудес** bilden: **оудеса** u. s. f.

оно und **оухо** (auge, ohr) folgen im dual der analogie der *i*-stämme: **оун**, **оушн**; **оунию**, **оушнюю**; **оуниа**, **оушниа**.

2. Declination der pronomina.

a. Die geschlechtigen pronomina: *a*-stamm **то-**, nom. §. 66. sing. **тѣ** (der, jener); *ja*-stamm **ѣ-**, nom. sing. **и** — **ја** — ***јѣ** (er); *ce*-, nom. sing. **сѣ** (dieser).

	masc. - neutr.			femin.		
sing. nom.	тѣ, то	и, ѣ	сѣ, се	тѣ	ѣ	сѣ
gen.	того	его	сего	томъ	ѣмъ	сѣмъ
dat.	тому	ему	сему	тои	ѣи	сѣи
acc.	тѣ, то	и, ѣ	сѣ, се	тѣ	ѣ	сѣ
instr.	тѣмъ	имъ	сѣмъ	тои	ѣи	сѣи
loc.	томъ	ѣмъ	сѣмъ	тои	ѣи	сѣи

§. 66.

	<i>masc. - neutr.</i>			<i>femin.</i>		
plur. nom.	ТН, ТА	Н, ЕА	СН, СН	ТЫ	А	СНА
gen.	ТНХ	НХ	СНХ	ТНХ	НХ	СНХ
dat.	ТНМ	НМ	СНМ	ТНМ	НМ	СНМ
acc.	ТЫ, ТА	А, ЕА	СНА, СН	ТЫ	А	СНА
instr.	ТНН	НН	СНН	ТНН	НН	СНН
loc.	ТНХ	НХ	СНХ	ТНХ	НХ	СНХ
dual. nom.	ТА, ТН	А, ЕА	СНА, СН	ТА	А	СНА
gen.	ТОЮ	ЕЮ	СЕЮ	ТОЮ	ЕЮ	СЕЮ
dat.	ТАМА	НАМА	СНАМА	ТАМА	НАМА	СНАМА

Nach **тх** gehen: **онх, онх** (er); **кх-то** (wer; die angehängte partikel **-то** bleibt nur im nom., daher gen. **норо**); **самх** (selbst); **танх, снх** (so beschaffen, talis); **манх, мнх** (wie beschaffen, qualis); **кхсанх** (**кхснх**, **кхснх**, jeder). Nach **н** gehen: **у** (gewöhnlich mit angehängter partikel **у-то**, was), ausgenommen im gen. sing., der **уко, уко** lautet, bisweilen findet man **уко-** als stamm behandelt und nach **тх** flectiert, z. b. gen. **уког**, dat. **уког**, loc. **уком** (**уком**); ferner die possessiva **мой** (mein), **тхой** (dein), **схой** (sein), **намы** (unser), **кхмы** (euer), **уни** (wessen); endlich **снх** (talis) und **кх** (ganz, jeder), letzteres wird aber in manchen fällen als *a*-stamm behandelt, regelmässig so im instr. sing. **кхмы**, gen.-loc. plur. **кххх**, dat. plur. **кхмы**, instr. plur. **кхмы**.

- §. 67. Die zusammengesetzte (bestimmte) declination der adjectiva. Den einzelnen casus der nominal declinierten adjectiva werden die entsprechenden casus von **н** angefügt, z. b. nom. sing. **добрх-н**, gen. **добрх-но**, dat. **добрх-ном**. Diese ältesten formen kommen in den eben angeführten casus wirklich vor, gewöhnlich aber sind die formen nach den §. 17 anm., §. 19 besprochenen lautgesetzen verändert. Wegen der vocalveränderungen durch *j* geben wir neben einem *a*-stamm auch das paradigm eines *ja*-stammes.

<i>masc.-neutr.</i>		<i>femin.</i>	
<i>a-stamm</i>	<i>ja-stamm</i>	<i>a-stamm</i>	<i>ja-stamm</i>
sing. nom. добрый, доброу	добѣли, доблѣе	добрам	добрам
gen. добраго	доблаго	добрам	добрам
dat. доброуоуоу	доблюоуоу	добрай	добѣли
acc. добрый, доброу	добѣли, доблѣе	дображ	дображ
instr. добрыми	добѣлими	дображ	дображ
loc. добраты	добѣлими	добрѣи	добѣли
plur. nom. добрин, добряи	добѣли, доблѣи	добрам	добрам
gen. добрыхъ	добѣлихъ	wie	
dat. добрыми	добѣлими	das mascul.	
acc. добрыхъ, добряи	добрамъ, доблѣи	добрам	добрам
instr. добрыми	добѣлими	wie das masc.	
loc. добрыхъ	добѣлихъ		
dual. nom. добра, добри	добрамъ, добѣли	добрам	добѣли
gen. доброу	доблюоу	wie	
dat. добрыми	добѣлими	das masc.	

Darnach sind die zusammengesetzten formen der participia und comparative (mit berücksichtigung von §. 63) leicht zu bilden:

part. praes. act.

nom. sing. masc. нехъи	ntr. нехъишес	fem. нехъишес
хелай	хелайшес	хелайшес
gen. „ „ нехъишалаго	„ „ нехъишам	„ „ нехъишам
хелайшалаго	хелайшам	хелайшам
u. s. f.		u. s. f.

part. praet. act.

nom. sing. masc. нехъи	ntr. нехъишес	fem. нехъишес
хелайшъи	хелайшъишес	хелайшъишес
хелайшъи	хелайшъишес	хелайшъишес
gen. „ „ нехъишалаго	„ „ нехъишам	„ „ нехъишам
хелайшъишалаго	хелайшъишам	хелайшъишам
хелайшъишалаго	хелайшъишам	хелайшъишам
u. s. f.		u. s. f.

§. 67. comparativ.

nom. sing. masc.	<i>мѣйнѣ</i>	ntr. <i>мѣйнѣе</i>	fem. <i>мѣйнѣннѣ</i>
	<i>добрѣи (добрѣи)</i>	" <i>добрѣйнѣе</i>	<i>добрѣйнѣннѣ</i>
gen. " "	<i>мѣйнѣшаго</i>	" "	<i>мѣйнѣшамъ</i>
	<i>добрѣйшаго</i>	" "	<i>добрѣйшамъ</i>
	u. s. f.		u. s. f.

Der nom. plur. masc. hat nicht selten -нн, *показитѣннѣ*, *мѣйнѣннѣ* neben -ен, *показитѣн*. Als acc. sg. ntr. gilt auch *мѣйнѣе*.

§. 68. Das pronomen *кѣй* (qualis, quis) hat theils zusammengesetzte, theils einfache declination:

	<i>masc.-ntr.</i>	<i>fem.</i>	<i>masc.-ntr.</i>	<i>fem.</i>
sing. nom.	<i>кѣй, кою</i>	<i>кѣя</i>	plur. <i>цѣи, кѣя</i>	<i>кѣя</i>
gen.	<i>коюго</i>	<i>коюю</i>	<i>кѣинѣ</i>	wie
dat.	<i>коюмоу</i>	<i>коюи</i>	<i>кѣинѣ</i>	masc.
acc.	<i>кѣй, кою</i>	<i>кѣя</i>	<i>кѣя, кѣя</i>	<i>кѣя</i>
instr.	<i>кѣинѣ</i>	<i>коюю</i>	<i>кѣинѣ</i>	wie
loc.	<i>коюю</i>	<i>коюи</i>	<i>кѣинѣ</i>	masc.
dual. nom.	<i>кѣя, кон</i>	<i>кон</i>		
gen.	<i>коюю</i>	wie		
dat.	<i>кѣинѣ</i>	masc.		

§. 69. b. Die ungeschlechtigen, personal-pronomina:

1. pers. nom. sing. *азъ*; 2. pers. nom. sing. *ты*; reflexivum, nom. sing. fehlt, ebenso der plural, der durch die singularformen vertreten wird.

	1. pers.	2. pers.	reflex.
sing. nom.	<i>азъ</i>	<i>ты</i>	
gen.	<i>мене</i>	<i>тебе</i>	<i>себе</i>
dat.	<i>мѣнѣ, ми</i>	<i>тебѣ, ти</i>	<i>себѣ, си</i>
acc.	<i>ма</i>	<i>та</i>	<i>са</i>
instr.	<i>мѣномъ</i>	<i>тобомъ</i>	<i>собомъ</i>
loc.	<i>мѣнѣ</i>	<i>тебѣ</i>	<i>себѣ</i>
plur. nom.	<i>мы</i>	<i>вы</i>	
gen.	<i>насъ</i>	<i>васъ</i>	
dat.	<i>намъ</i>	<i>вамъ</i>	
acc.	<i>ны</i>	<i>вы</i>	

	1. pers.	2. pers.	§. 69.
plur. instr.	НАМН	ВАМН	
loc.	НАСЪ	ВАСЪ	
dual. nom.	ЕЯ	ЕЯ	
gen.	НАЮ	ВАЮ	
dat.	НАМА	ВАМА	

Der dativ plur. **НАМЪ**, **ВАМЪ** wird auch vertreten durch **НЫ**, **ВЫ**.

B. Conjugation.

Verbalstamm, praesensstamm, zweiter stamm. §. 70.

Allen formen des slaw. verbs (zu denen wir hier der übersicht wegen auch participia, infinitiv, supinum, obwol nominalformen, rechnen) liegt zu grunde der verbalstamm, der entweder die wurzel selbst oder ein bereits aus dieser abgeleiteter stamm ist (darnach werden im allgemeinen primitive und abgeleitete verba unterschieden). Aus dem verbalstamm werden zwei stämme gebildet, die den einzelnen formen zunächst zu grunde liegen:

1. praesensstamm, zu dem praesens, imperativ, participium praes. act. und pass., sowie einige imperfecta gehören;
2. zweiter stamm (nichtpraesensstamm, infinitivstamm); aus ihm entstehen: einfacher aorist, zusammengesetzter aor. I, zusammengesetzter aor. II, einige imperfecta, partic. praet. act. I, partic. praet. act. II, partic. praet. pass., infinitiv, supinum.

Das einfachste erkenntnismittel des praesensstammes ist die 3. sing. praes. nach abtrennung der personalendung, das des zweiten stammes der infinitiv nach abtrennung des infinitivsuffixes, z. b. 3. sing. praes. **мече-тъ**, praesensstamm **мече-**, infinitiv **меч-ти**, 2. stamm **меч-**; 3. sing. **пишетъ**, praesensst. **пише-**, inf. **писатьъ** (**писати**), 2. st. **писа-**. Die lautgesetze, wenn solche eingetreten, sind zu berücksichtigen, z. b. **пас-ти** (fallen), 2. stamm nicht **пас-**, sondern **пад-**, 3. sg. **падаетъ**; §. 46) u. a. drgl.

§. 71. Personalendungen:

1. primäre:

sing. 1. (мъ)	plur. 1. мѣ	dual. 1. еѣ
2. мн (сн)	2. те	2. тѣ
3. тѣ	3. [н]тѣ	3. тѣ

2. secundäre:

sing. 1. [м]	plur. 1. мѣ	dual. 1. еѣ
2. [с]	2. те	2. тѣ
3. [т]	3. [мт]	3. тѣ

1. sing. -мъ ist nur in einigen fällen erhalten (еѣ-мъ ich weiss, да-мъ ich gebe, я-мъ ich esse, ес-мъ ich bin), in allen andern fällen ist ѣ abgefallen und м mit dem vocalischen stammauslaute zum nasalvocal -ѣ geworden; -сн als suffix der 2. sing. ist erhalten bei den eben angeführten verben еѣ-сн u. s. w.; das н der 3. plur. -мѣ geht mit dem vocalischen stammauslaute in den nasalvocal über, daher -ѣтѣ und -ѣтѣ.

Die secundäre 1. sing. м ist mit dem stammauslautenden vocal zunächst wol zum nasalvocal geworden, dieser durch weitere schwächung zu -ѣ (vgl. §. 23, anm.); das с der 2., das т der 3. sing. mussten nach §. 49 stets abfallen; von der secundären 3. plur. -мт musste т abfallen, м ging mit dem stammauslautenden vocal in -ѣ, -ѣ über.

Die primären endungen kommen dem praesens (mit imperativ) zu, die secundären den aoristen und dem imperfectum.

§. 72. Eintheilung in verbalclassen. Wir theilen die verbalflexion ein nach den praesensstämmen, machen die unterabtheilungen nach den zweiten stämmen. Daraus ergeben sich folgende classen:

I. praesensstamm aus der wurzel durch suffix е, о (ursprünglich а) gebildet:

- a. zweiter stamm = der wurzel; 3. sing. ес-е-тѣ, inf. ес-тѣ (tragen).
- b. der zweite stamm durch zusatz von я an die wurzel gebildet; 3. sing. еѣ-е-тѣ, inf. еѣ-я-тѣ (еѣ-я-тѣ), nehmen.
- c. der zweite stamm lautet auf я aus; 3. sing. мѣ-е-тѣ (мѣ-е-тѣ), inf. мѣ-я-тѣ (мѣ-я-тѣ), sterben.

II. praesensstamm aus der wurzel durch suffix **нѣ**, §. 72.

нѣ (ursprünglich *na*) gebildet. Der zweite stamm ist gleich der wurzel oder hat suffix **нѣ**; 3. sing. **дѣнѣ-нѣ-тъ**, inf. ***дѣнѣ-тъ** (§. 39) und **дѣнѣ-нѣ-тъ** (bewegen).

III. praesensstamm aus dem verbalstamm durch suffix **нѣ**, **ю** (ursprünglich *ja*) gebildet:

A. primitive verba:

- a. zweiter stamm gleich der wurzel; 3. sing. **зна-нѣ-тъ**, inf. **зна-тъ** (wissen, kennen); **лѣ-нѣ-тъ**, **лѣ-тъ** (legen).
- b. der zweite stamm setzt **а** an die wurzel; 3. sing. **пишѣ-тъ** (= ***писѣ-нѣ-тъ** §. 37), inf. **писа-тъ** (schreiben); **глагола-тъ**, **глагола-тъ** (reden).

B. abgeleitete verba:

- c. verbalstamm lautet auf **а** aus; zweiter stamm = verbalstamm; 3. sing. **дѣла-нѣ-тъ**, inf. **дѣла-тъ** (thun).
- d. verbalstamm auf **ѣ**; zweiter stamm = verbalstamm; 3. sing. **желѣ-нѣ-тъ**, inf. **желѣ-тъ** (wünschen).
- e. verbalstamm auf **оу**; zweiter stamm setzt **а** an den verbalstamm, der darnach auf **-оуа-** auslautet (§. 16, anm.); 3. sing. **поуноу-нѣ-тъ**, infin. **поуноу-а-тъ** (kaufen).

IV. praesensstamm lautet auf **н** aus:

- a. zweiter stamm = praesensstamm; 3. sing. **хвалѣ-тъ**, inf. **хвалѣ-тъ** (loben).
- b. der zweite stamm lautet auf **ѣ** aus; 3. sing. **горѣ-тъ**, inf. **горѣ-тъ** (brennen).

V. die reste anderer praesensbildungen (unregelmässige verba).

Allgemeine bemerkungen über die tempusbildung. §. 73.

1. die bildung des praesens ergibt die übersicht in §. 72.

2. der stamm des einfachen aorists wird unmittelbar aus dem zweiten stamme durch suffix **ѣ**, **о** (ursprünglich *a*) gebildet, z. b. **сѣ-ѣ-**, **сѣ-о-**, kann aber überhaupt nur gebildet werden, wo der zweite stamm = der wurzel ist und consonantisch auslautet, also in I, a und II, wenn hier der zweite stamm nicht **нѣ** hat.

§. 73. 3. der zusammengesetzte aorist ist benannt nach seiner bildung mittels eines angefügten hilfsverbums (1. sg. urspr. *-sam*, s. Schleicher, Comp. §. 297, vgl. griech. $\xi\lambda\omicron\sigma\alpha$); das urspröngl. *s* des hilfsverbums ist vor consonanten als *c* erhalten, vor vocalen meist zu *x* geworden (in archaistischen formen jedoch auch *c* geblieben), aus dem dann lautgesetzlich *ш* werden kann (vgl. §. 29). Zu grunde liegt stets der zweite stamm; das hilfsverbum kann in zwiefacher weise antreten:

a. unmittelbar an den auslaut des zweiten stammes, z. b. *писа-хъ* (*писа-хъ*, ich schrieb); lautet der zweite stamm consonantisch aus, so treten die §. 43 besprochenen lautgesetze ein, z. b. *рѣхъ* (ich sprach) für **рѣи-хъ*, **рѣи-схъ*. Allein herrschend ist diese bildung bei allen verben, deren zweiter stamm vocalisch auslautet. Ueber die bei consonantischem wurzel-auslaut eintretende ersatzdehnung vgl. §. 22.

b. zwischen stamm und hilfsverbum steht *о*, z. b. *плет-о-хъ* (ich flocht). Diese bildung kommt nur vor, wo der zweite stamm consonantisch auf den wurzelauslaut endet, also in I, a und II, wenn hier der zweite stamm nicht *ш* hat.

Anm. 1. Der bildung b. fehlt die 2. und 3. sing., die durch die entsprechenden personen des einfachen aorists ersetzt werden, z. b. 1. sing. *плетохъ*, 2. sing. und 3. sing. *плете*, *плете* für **плетес* und **плетет* (nach §. 49). Von *плетохъ* würde 2. sing. **плет-о-с-с*, 3. sing. **плет-о-с-т* weiter zu bilden sein, daraus hätte (§. 49) **плето* werden müssen, und es ist möglich *плете* daraus durch vocalschwächung im auslaute zu erklären, so dass nur ein secundäres zusammenfallen mit den entsprechenden personen des einfachen aorists stattfände.

Wir unterscheiden die beiden bildungen a. und b. als zusammengesetzten aorist I und zusammeng. aor. II.

4. Das imperfectum ist ebenfalls eine zusammengesetzte verbalform; das hilfsverbum hat im wesentlichen die gestalt wie im zusammeng. aor., nur werden 2. und 3. sing. anders gebildet (*-ше*, *-ше*, urspr. *-sas*, *-sat*, s. Schleicher, Comp. §. 305), und die 3. plur. lautet auf *-хъ* aus; der hauptsächlichste unterschied vom zusammenges. aor. aber besteht darin, dass das hilfsver-

bum des imperfects stets auf *а* anlautet. In I, II, III a, IV a, §. 73. wird das imperfectum vom praesensstamme abgeleitet, der dann aber auf *ѣ* (nach lingualeu und *ј* dafür *а*, §. 38, 2) auslautet, also z. b. *несѣ-ахѣ* (*несѣа-ахѣ*), *денѣга-ахѣ*, *дѣм-ахѣ*, *хѣлам-ахѣ*. In III b, c, d, e, IV b wird es vom zweiten stamme gebildet, z. b. *нѣса-ахѣ* (*нѣсаа-ахѣ*), *дѣла-ахѣ*, *жѣла-ахѣ*, *коунока-ахѣ*, *горѣ-ахѣ*.

Der imperativ ist ein rest des ursprünglichen optativs §. 74. (s. Comp. §. 290) und gehört stets zum praesensstamm; die 2. u. 3. sing. (die 1. fehlt) enden in *и*, die drei personen des duals und die 1. und 2. plur. (die 3. fehlt) haben vor den personalendungen *ѣ* (das aber lautgesetzlich in *а* und *и* übergehen kann).

Participien, infinitiv, supinum. Das altbulgarische §. 75. hat zwei participia des praesensstammes: 1) participium praesentis activi (bildung und flexion s. §. 63, 1); 2) participium praesentis passivi, suffix *-мѣ* (fem. *-мѣ*, ntr. *-мо*), z. b. *несо-мѣ*, *дѣлаю-мѣ*, *хѣлаю-мѣ* u. s. f. Die participia praeteritaler bedeutung kommen vom zweiten stamme: 1) part. praeteriti activi I (bildung und flexion s. §. 63, 2; das suffix in der gestalt nom. sing. msc. *-ѣ* tritt ein bei allen vocalisch auslautenden zweiten stämmen); 2) participium praeteriti activi II, suffix *-лѣ* (fem. *-лѣ*, ntr. *-ло*), z. b. *нес-лѣ*; 3) participium praeteriti passivi, suffix *-енѣ* (fem. *-енѣ*, ntr. *-ено*) bei Ia *нес-енѣ*, Ic *жѣренѣ* (geopfert), II *денѣженѣ*, z. th. IIIa *вѣнѣжѣ*, IVa *хѣлаю-енѣ*; dagegen suffix *-мѣ* (fem. *-мѣ*, ntr. *-мо*) bei Ib *вѣра-мѣ* (*вѣра-мѣ*), z. th. IIIa *зѣла-мѣ*, IIIb *нѣсамѣ* (*нѣсамѣ*), IIIc *дѣламѣ*, IIId *жѣламѣ*, IIIE *коунокамѣ*, IVb *прѣ-зѣрѣжѣ* (verachtet). Neben *-енѣ*, *-мѣ* kommt seltener auch suff. *-тѣ* (fem. *-тѣ*, ntr. *-то*) vor z. b. *отѣ-кѣрс-тѣ* (geöffnet), 1. sing. *отѣ-кѣрс-ѣ*.

Der infinitiv (stets vom zweiten stamme gebildet) hat suffix *-ти*, z. b. *нес-ти*, *хѣлаю-ти*, *коунока-ти* u. s. f.

Das supinum wird vom zweiten stamme durch suffix *-тъ* abgeleitet, z. b. *нес-тъ*, *горѣ-тъ*, *нѣса-тъ* u. s. f. Nur bei den verben, deren infinitiv auf *-ити* (= **ити*, **-гити*, **-хити*, § 39) ausgeht, endet das supinum auf *-итѣ*, z. b. *пѣшитѣ* (inf. *пѣшити* backen).

Paradigmata.

§. 76. Classe I, a; verbalstamm (wurzel) *nec* (tragen); praesensstamm *nece-*, *neco-*; 2. stamm *nec-*, s. §. 72. Zum paradigma ist ein verbum gewählt, dessen wurzelauslaut keinerlei lautgesetzlichen veränderungen unterliegt; über den eintritt solcher s. unten.

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperativ.	Imperfect.	Part praes. act.
sing. 1.	нecъ	—	нecъ-хъ	нecъ
2.	нecе-ши	нecи	нecъ-аше	Part. praes. pass.
3.	нecе-тъ	нecи	нecъ-аше	нeco-мъ
plur. 1.	нecе-мъ	нecъ-мъ	нecъ-дохомъ	
2.	нecе-те	нecъ-те	нecъ-асте	
3.	нecъ-тъ	—	нecъ-хъ	
dual. 1.	нecе-вѣ	нecъ-вѣ	нecъ-дохомъ	
2.	нecе-ѹа	нecъ-ѹа	нecъ-аста	
3.	нecе-ѹа	нecъ-ѹа	нecъ-аста	

Zweiter stamm.

	Einfach. aor.	Zusammeng. aor. I.	Zusammeng. aor. II.
sing. 1.	нecъ	нѣсѣ	нeco-хъ
2.	нecе	—	(нecе)
3.	нecе	—	(нecе) §. 73, 3b.
plur. 1.	нeco-мъ	*нѣсѣмъ	нeco-хомъ
2.	нecе-те	нѣсѣте	нeco-сте
3.	нecъ	нѣса (нѣша)	нeco-ша
dual. 1.	нeco-вѣ	*нѣсѣвѣ	нeco-хѣмъ
2.	нecе-ѹа	нѣста	нeco-ста
3.	нecе-ѹа	нѣста	нeco-ста

Part. praet. act. I нecъ

Part. praet. act. II нec-хъ

Part. praet. pass. нec-емъ

Infinitiv нec-ти

Supinum нec-тъ

A nm. Vom zusammengesetzten aor. I. kommen 2. und 3. sing. nicht vor; auch die übrigen personen finden sich bei einem verbum selten alle belegt; 1. dual. und 1 plur. im paradigma sind erschlossen.

Consonantenveränderungen im auslaut des verbalstammes. §. 77.

1. guttural auslautende verbalst. werden behandelt nach §§. 38, 39.

Praes.	рѣкѣ	могѣ	крѣкѣ	Part. praes. act.	рѣкы
	рѣчѣши	можѣши	крѣчѣши	Part. praes. pass.	рѣкомѣ
	u. s. w.	u. s. w.	u. s. w.		u. s. w.

Imperat.	рѣчи	можи	крѣчи
	u. s. w.	u. s. w.	u. s. w.

Imperf.	*рѣчалѣхъ	можилѣхъ	*крѣчалѣхъ
	u. s. w.	u. s. w.	u. s. w.

Einf. aor.	*рѣкъ	могъ	*крѣкъ
	рѣче	може	*крѣше
	рече	може	*крѣше
	*рѣкомѣ	могомѣ	*крѣкомѣ
	u. s. w.	u. s. w.	u. s. w.

Zus. aor. I.	рѣхъ	Zus. aor. II.	рѣкомѣ	могомѣ	*крѣхомѣ
—			(рече)	(може)	(*крѣше)
—			(рече)	(може)	(*крѣше)
	рѣхомѣ		рѣкомѣ	могомѣ	*крѣхомѣ
	рѣсте		u. s. w.	u. s. w.	u. s. w.
	рѣша		wie несохъ		
	рѣхонѣ				
	рѣста				
	рѣста				

Part. praet. act. I	рѣкъ	могъ	*крѣкъ
Part. praet. act. II	рѣкѣхъ	могѣхъ	*крѣкѣхъ
Part. praet. pass.	рѣченѣхъ	моженѣхъ	крѣченѣхъ
Inf.	рѣшѣти	можѣти	крѣшѣти
	(sagen)	(können)	(dreschen)
Sup.	*рѣшѣть	*можѣть	*крѣшѣть

Anm. 1. Ist der wurzelvocal e, so wird derselbe im imperat. fast immer zu ѣ geschwächt, vgl. §. 5.

Anm. 2. Folgende verba mit wurzelvocal ѣ, ѡ im praesens haben im infin. ѣ: вѣлѣхъ — вѣлѣшѣти (ziehen); тѣлѣхъ — тѣлѣшѣти (stossen);

§. 77. **БРЯГЪ** (aber häufig auch **БРЯЖЪ**) — **БРЯЖИТИ** (sorge tragen); **БРЯГЪ** — **БРЯЖИТИ** (werfen); **БРЯХЪ** — **БРЯЖИТИ** (dreschen); vgl. §. 9, anm. 2.

Anm. 3. Die mit * versehenen formen vermag ich bei diesen verben nicht zu belegen, sie sind nach häufig vorkommenden analogien gebildet.

2. dental auslautende verbalst., z. b. 1. sing. **ПЛЕТЪ** (ich flechte), **ПАДЪ** (ich falle), ganz wie **НЕСТИ**; zu bemerken ist nur part. praet. act. II **ПЛЕЛЪ**, **ПАЛЪ** nach §. 41, 3; ferner inf. **ПЛЕСТИ**, **ПАСТИ**, sup. **ПЛЕСТЬ**, **ПАСТЬ** nach §. 46.

Beispiele vom zusammenges. aor. I: 1. sing. **ПРИ-ВЯСЪ**, 1. plur. **ВЪ-ВЯСОМЪ**, 2. plur. **ВЪ-ВЯСТЕ**, 3. plur. **ВЯСА**, daneben 1. sing. **ПО-ВЯХЪ** (zu **ВЕДЪ**, **НЕСТИ** führen); 3. plur. **ПРО-ВАСА** (**ВОДЪ**, **ВОСТИ** stechen).

3. labial auslautende verbalst., z. b. **ТЕНЪ** (ich schlage), **ГРЕБЪ** (ich grabe), ganz wie **НЕСТИ**, zu bemerken nur inf. **ГРЕТИ**, **ГРЕБТИ**, ***ГРЕБЪСТИ** nach §. 47, 2.

Von **ЖИЕЖ** (ich lebe) lautet der inf. **ЖИТИ** (§. 42), part. praet. act. II **ЖИЛЪ**.

4. auf c, ç auslautende verbalst. wie **НЕСТИ**; ç wird vor т des inf.- und sup.-suffixes zu c, z. b. **НЕСТИ**, **НЕСТЬ** (zu **ВЕЗЪ** ich fahre), §. 31.

5. nasalauslautende verbalst. (auf ѡ, ѡ), z. b. **ПЪНЪ** (ich hänge); folgt auf den nasal ein vocal, so bleibt derselbe unverändert, also **ПЪНЪ** u. s. f. wie **НЕСЪ**, imperat. **ПЪНИ** u. s. f. wie **НЕСИ**, imperf. **ПЪНѢХЪ** u. s. f., participium praes. act. **ПЪНЪ**, pass. **ПЪНОМЪ**, part. praet. act. I **ПЪНЪ**. Folgt (oder folgte) auf den nasal ein consonant, so entsteht nasalvocal (ѡ, ѡ), also zusammenges. aor. I. **ПАХЪ** (**ПАСЪ**), **ПА**, **ПА** (weil entstanden aus ***ПА-СС**, ***ПА-СТ**), **ПАХОМЪ** (**ПАСОМЪ**) u. s. f., 3. plur. **ПАША** (**ПАСА**). Einfacher aor. und zusammenges. aor. II werden nicht gebildet.

Das part. praet. pass. hat suffix **-ТЬ**, **ПАТЬ** (doch daneben **ПЪНЕНЪ**).

§. 78.

Zweiter stamm.

	Zusammeng. aor. I.	Part. praet. act. I	бѣра-хѣ (бѣрахѣ)
sing. 1.	бѣра-хѣ (бѣрахѣ)	" " "	II бѣра-ахѣ (бѣраахѣ)
2.	бѣра (бѣра)	" "	pass. бѣра-ишѣ (бѣраишѣ)
3.	бѣра (бѣра)	Infinitiv	бѣра-ти (бѣрати)
plur. 1.	бѣра-хомѣ (бѣрахомѣ)	Supinum	бѣра-тъ (бѣратъ)
	2. бѣра-сте (бѣрасте)		
	3. бѣра-ша (бѣраша)		
dual. 1.	бѣра-хоуѣ (бѣрахоуѣ)		
	2. бѣра-ста (бѣраста)		
	3. бѣра-ста (бѣраста)		

Ebenso z. b. дерѣ, дѣрати (драти, zerren, zerreißen); женѣ, гѣнати (гнати, jagen); жидѣ, жѣдати (ждати, warten); зомѣ, зѣнати (зѣнати, rufen); тѣнѣ, тѣнати (weben).

Anm. Wo das praesens e oder o hat, ist im zweiten stamm der vocal zu ѣ, ѣ geschwächt; diese geschwächten vocale aber fallen schon in den älteren quellen sehr häufig ganz aus, so dass die formen mit erhaltenem ѣ, ѣ die seltneren sind.

§. 79. Classe I, c; der zweite stamm setzt ѣ an; die hierher gehörenden verba: кѣрѣти, werfen; жѣрѣти, opfern; кѣрѣти (раскѣрѣти), auflösen; мѣрѣти, sterben; нѣрѣти (помѣрѣти) eindringen; нѣрѣти, stützen; трѣти, reiben; стрѣти (прострѣти), ausbreiten, haben alle den wurzelauslaut р und als wurzelvocal ѣ, ѣ, der meistens ausgefallen ist. Praesensstamm жѣре-, жѣре-, zweiter stamm жѣрѣ (жѣре-, жѣре-, жѣре-).

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperativ.	Imperfect.	Part. praes act.
sing. 1.	жѣрѣ, жѣрѣ	—	жѣрѣ-ахѣ, жѣрѣ-ахѣ	жѣрѣ, жѣрѣ
2.	жѣрѣши, жѣрѣши	жѣрѣ, жѣрѣ		
u. s. f. wie	у. s. f. wie	у. s. f. wie		Part. praes. p.
несѣ	несѣ	несѣахѣ		жѣромѣ

Zweiter stamm.

§. 79.

Zusammenges. aor. I		Part. praet. act. I (жърѣ-хѣ, жрѣ-хѣ)	
sing. 1.	жърѣ-хѣ, жрѣ-хѣ	" "	act. II (жърѣ-хѣ, жрѣ-хѣ)
2.	жърѣ, жрѣ		s. unten
3.	жърѣ, жрѣ	Infinitiv	жърѣ-ти, жрѣ-ти
plur. 1.	жърѣ-хомѣ, жрѣ-хомѣ	Supinum	жърѣ-тѣ, жрѣ-тѣ
2.	жърѣ-сте, жрѣ-сте		
3.	жърѣ-ша, жрѣ-ша		
dual. 1.	жърѣ-хонѣ, жрѣ-хонѣ		
2.	жърѣ-ста, жрѣ-ста		
3.	жърѣ-ста, жрѣ-ста		

Ferner können diese verba auch den zweiten stamm gleich der wurzel haben, gehören also dann unter I, a; inf. *жър-ти, dafür nach §. 25 жръ-ти (жрѣ-ти) und so überall, wo ѣ (ѣ) stehen sollte. Da durch umstellung von ѣ (ѣ) zu р (р) die wurzel vocalisch auslautend wird, kann von жръ- (жрѣ-) als zweitem stamme ein zusammengesetzter aor. I жръ-хѣ (жрѣхѣ) gebildet werden.

Zusammeng. aor. I.		Zusammeng. aor. II.		Part. praet. act. I	
sing. 1.	жръ-хѣ (жрѣхѣ)	жърѣ-хѣ, жрохѣ	жърѣ; жрѣ-хѣ		
2.	жръ (жрѣ)	жърѣ, жрѣ	} einf. (жрѣ-хѣ)		
3.	жръ (жрѣ)	жърѣ, жрѣ			
			aor.	Part. praet. act. II	
plur. 1.	жръ-хомѣ (жрѣхѣ-хомѣ)	жърѣ-хомѣ, жро-хомѣ	жръ-хѣ (жрѣ-хѣ)		
2.	жръ-сте (жрѣхѣ-сте)	жърѣ-сте, жро-сте	Part. praet. pass.		
3.	жръ-ша (жрѣхѣ-ша)	жърѣ-ша, жро-ша	жръ-тѣ (жрѣхѣ-тѣ);		
dual. 1.	жръ-хонѣ (жрѣхѣ-хонѣ)	жърѣ-хонѣ, жро-хонѣ	жърѣ-хѣ, жрѣ-хѣ		
2.	жръ-ста (жрѣхѣ-ста)	жърѣ-ста, жро-ста	Infinitiv		
3.	жръ-ста (жрѣхѣ-ста)	жърѣ-ста, жро-ста	жръ-ти (жрѣхѣ-ти)		
			Supinum		
			жръ-тѣ (жрѣхѣ-тѣ)		

Anm. 1. An dem paradigma sind alle bildbaren formen durchgeführt worden, obwol sich weder bei diesem noch, so viel mir bekannt, bei irgend einem dieser verba weder die formen mit erhaltenem ѣ (ѣ) noch die ohne ѣ (ѣ) vollständig belegen lassen; indess ist von den im paradigma angegebenen mit ѣ (ѣ) keine ohne analogie. Es mögen als belege angeführt werden:

§. 79. **жрѣти**: **жрѣши**, **жрѣшихъ**, **по-жрѣи**, **жрѣи**, **жрѣомъ**, **по-жрѣхъ**, **по-жрѣхъ**, **жрѣти**, **жрѣти**.

раскрѣти: **раскрѣхъ** part. praet. act. I.

мрѣти: **оу-мрѣть**, **оу-мрѣмъ**, **оу-мрѣте**, **оу-мрѣхъ**, **оу-мрѣи**, **мрѣихъ**, **мрѣи**, **оу-мрѣ**, **оу-мрѣша**, **из-мрѣти**, **оу-мрѣхъ**, **оу-мрѣхъ**.

прѣти: **о-прѣте**, **о-прѣи**, **о-прѣхъ**, **о-прѣхъ**.

трѣти; **съ-трѣ**, **съ-трѣхъ**, **съ-трѣ** (d. i. **съ-трѣ** 3. sing. zus. aor. I) **съ-трѣхъ**, **съ-трѣхъ**, **оу-трѣи**.

Anm. 2. Die schreibung der quellen schwankt stets zwischen **ѣ** und **ѣ**; im paradigma ist **ѣ** überall sicher, wo **ж** unmittelbar vorhergeht, weil nach diesem **ѣ** nicht stehen kann.

Anm. 3. Statt 2. und 3. sing. zus. aor. I. **жрѣ**, **жрѣ** kann auch **жрѣ-тъ** vorkommen, vgl. **па-тъ** §. 77, 5.

§. 80. Classe II. Praesensstamm aus der wurzel durch suffix **мѣ-**, **мо-**, der zweite stamm durch **мѣ-** gebildet oder gleich der wurzel; praesensst. **денг-мѣ-**, **денг-мо-**, zweiter stamm **денг-мѣ-**, **денг-** (bewegen).

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperativ.	Imperfect.	Part. praes. act.
sing. 1.	денгмѣ	—	денгмѣ-хъ	денгмѣ
2.	денгмѣ-ши	денгми	денгмѣ-ше	
u. s. f. wie	u. s. f. wie	u. s. f. wie	u. s. f. wie	Part. praes. pass.
	несѣ	неси	несѣхъ	денгмо-мѣ

Zweiter stamm.

	денг-		денгмѣ-
Einf. aor.		Zus. aor. II.	Zus. aor. I.
sing. 1.	денгѣ	денго-хъ	денгмѣ-хъ
2.	денже	(денже)	денгмѣ
3.	денже	(денже)	денгмѣ
plur. 1.	денгомъ	денго-хомъ	денгмѣ-хомъ
u. s. f.	u. s. f.	u. s. f.	u. s. f.
Part. praes. act. I	денг-ѣ	Part. praes. act. I	*денгмѣ-ѣ
" " " II	денг-ѣ	" " " II	*денгмѣ-ѣ
" " pass.	денж-емъ	" " pass.	*денгмѣ-тъ
		Infinitiv	денгмѣ-ти
		Supinum	денгмѣ-тъ

Ann. 1. Die participialformen **дѣнѣмъ**, **дѣнѣмъ**, **дѣнѣмъ** sind §. 80. von diesem verbum wol nicht zu belegen, kommen aber bei andern derselben classe vor und sind deswegen ins paradigma aufgenommen.

Ann. 2. Das nach dieser classe flectierte praes. **станъ** (ich stehe) hat zum zweiten stamm nur **ста-** (**ста-ти**).

Classe III. Praesensstamm aus der wurzel durch §. 81. **ѣ-**, **је-** gebildet.

A. primitive verba.

a. der zweite stamm ist gleich der wurzel; sämtliche hierher gehörende verba haben vocalisch auslautende wurzel: **ѡѡ-ти** (anziehen), **ѡѡ-ти** (fühlen, bemerken), **крѡ-ти** (decken), **мѡ-ти** (waschen), **рѡ-ти** (graben), **грѣ-ти** (wärmen), **дѣ-ти** (neben**дѣм-ти**, legen), **снѣ-ти** (eilen), **смѣ-ти** (neben **смѣм-ти**, wagen).

Praesensst. **дѣѣ-**, **дѣје-**, zweiter stamm **дѣ-**

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperat.	Imperf.	Part. praes. act.
sing. 1.	дѣѣ	—	дѣѣ-хѣ	дѣѣ
2.	дѣѣ-ши	дѣѣ	дѣѣ-хше	Part. praes. pass.
3.	дѣѣ-тъ	дѣѣ	дѣѣ-хше	дѣѣ-мѣ
plur. 1.	дѣѣ-мѣ	дѣѣ-мѣ	дѣѣ-хомѣ	
2.	дѣѣ-те	дѣѣ-те	дѣѣ-хте	
3.	дѣѣ-тъ	—	дѣѣ-хѣ	
dual. 1.	дѣѣ-ѣѣ	дѣѣ-ѣѣ	дѣѣ-хѡѣѣ	
2.	дѣѣ-ѣѣ	дѣѣ-ѣѣ	дѣѣ-хѣѣ	
3.	дѣѣ-ѣѣ	дѣѣ-ѣѣ	дѣѣ-хѣѣ	

Zweiter stamm.

	Zusammeng. aor. I.	Part. praet. act. I	дѣ-ѣѣ
sing. 1.	дѣ-хѣ	" " "	дѣ-хѣ
2.	дѣ	" " "	дѣ-хѣ
3.	дѣ	Infinitiv	дѣ-ти
plur. 1.	дѣ-хѡмѣ	Supinum	дѣ-тѣ
2.	дѣ-хѣ		
3.	дѣ-хѣ		
dual. 1.	дѣ-хѡѣѣ		
2.	дѣ-хѣѣ		
3.	дѣ-хѣѣ		

§. 81. Anm. 1. Ueber **а** im part. praes. act. vgl. §. 24, 5; über **н** im plur. und dual. imperat. §. 24, 2. — Das imperfectum kann auch auf den infinitiv **дѣл-ти** bezogen werden; das praes. hat die nebenform **дѣждѣ**, **дѣждѣши** u. s. f.

Anm. 2. Die wurzeln auf **ѣ** haben im part. praet. pass. vor dem suffixe **-енѣ** spaltung von **ѣ** zu **ѣе**, z. b. **крѣенѣ** (§. 21), die auf **оу** lauten z. b. **об-оуенѣ**. Daneben mit suffix **-тъ** : **крѣи-тъ**.

Anm. 3. Die §. 77, 6, anm. 2 erwähnten wurzeln auf **н** (**ен-ти** u. s. f.) mit **нѣ-ти** werden flectiert wie **дѣ-ти**. Das part. praet. pass. hat indess meist suffix **-тъ** : **ен-тъ** (auch **енѣнѣ**, **енѣнѣ**), **ен-тъ**, **нѣ-тъ** u. s. f.

§. 82. Classe III, b. der zweite stamm setzt **а** an; praesensstamm **глаголю-**, **глаголю-**, zweiter stamm **глаголю-** (reden).

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperat.	Part. praes. act.
sing. 1.	глаголю	—	глаголю
2.	глаголю-ши	глаголю	Part. praes. pass.
3.	глаголю-тъ	глаголю	глаголю-мъ
plur. 1.	глаголю-мъ	глаголю-мъ	
2.	глаголю-те	глаголю-те	
3.	глаголю-тъ	—	
dual. 1.	глаголю-еъ	глаголю-еъ	
2.	глаголю-та	глаголю-та	
3.	глаголю-та	глаголю-та	

Zweiter stamm.

	Zusammeng. aor. I.	Imperfect.	Part. praet. act. I.
sing. 1.	глаголю-хъ	глаголю-ахъ	глаголю-хъ
2.	глаголю	глаголю-аше	Part. praet. act. II.
3.	глаголю	глаголю-аше	глаголю-хъ
plur. 1.	глаголю-хомъ	глаголю-ахомъ	Part. praet. pass.
2.	глаголю-сте	глаголю-асте	глаголю-хъ
3.	глаголю-ша	глаголю-ахъ	Infinitiv глаголю-ти
dual. 1.	глаголю-хоеъ	глаголю-ахоеъ	Supinum глаголю-тъ
2.	глаголю-ста	глаголю-аста	
3.	глаголю-ста	глаголю-аста	

Anm. 1. Zum paradigma ist ein verbum gewählt, in welchem j §. 82.

keinerlei consonantenveränderungen hervorbringt. Nach **глаго-**
лѣти gehen also alle auf **л, р, л** auslautenden verbal-
stämme (§. 34), anders auslautende werden behandelt nach
§§. 33—37:

1. zwischen labiale (**п, б, в, м**) und **л** tritt **а**: **слѣпѣти**
(streuen), praes. **слѣпѣю**, **слѣпѣюши** u. s. f. (§. 33).

2. **т, д** mit **л** werden **шт, жд**, z. b. **клеветѣти** (verleumden),
praes. **клеветѣю**, **клеветѣюши** u. s. f.; **жаждѣти** (dürsten), praes.
жаждѣю, **жаждѣюши** u. s. f. (§. 35).

3. **к, г, х** mit **л** werden zu **ч, ж, ш**, s. die beispiele §. 36.

4. **ц, ш, з** mit **л** werden zu **ш, ч, ж**, s. die beispiele §. 37.

Anm. 2. Bisweilen hat der zweite stamm geschwächten vocal **ѣ, ѝ**,
der auch ganz ausfällt (vgl. I b, §. 78), während das praes.
о, е hat: praes. **борю**, inf. **бѣрати, брати** (kämpfen); **молю**, **мѣлѣти**,
мѣлѣти (stechen); **порю**, **пѣрати, прѣти** (reißen, spalten); **стѣлю**,
стѣлѣти (**стѣлѣти** ausbreiten); **имѣю**, **имѣти** = **ѣмѣти** (nehmen,
§. 24, 5 anm.). In **слѣю**, **слѣлѣти** (**шлю**, **слѣти**, schicken) hat schon
das praesens **ѣ**.

Anm. 3. Die praesentia **доуѣлю**, (**доуѣлю**, **доуѣлю**, ich genüge), **мѣлю**
(ich mahle) werden nach dieser classe flectiert, der zweite stamm
aber setzt **а** an: **доуѣлѣти** (**доуѣлѣти**, **доуѣлѣти**), **мѣлѣти** (**мѣлѣти**).
Das imperf. lautet **мѣлѣху**, also vom praesensstamme.

Anm. 4. Im imperativ plur. und dual. kommt statt **н** auch **м** vor:
глаголюте.

B. abgeleitete verba.

§. 83.

Classe III, c. der verbalstamm lautet auf **л** aus,
der zweite stamm = dem verbalstamm. Praesensstamm
дѣлю-, **дѣлю**-, zweiter stamm **дѣлѣ**- (thun, machen).

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperat.	Part. praes. act.
sing. 1.	дѣлю	—	дѣлю
2.	дѣлю-ши	дѣли	Part. praes. pass. дѣлю-мѣ
3.	дѣлю-тъ	дѣли	
plur. 1.	дѣлю-мѣ	дѣли-мѣ	
2.	дѣлю-те	дѣли-те	
3.	дѣлѣтъ	—	

§. 83.	Praesens.	Imperat.
dual. 1.	дѣлаю-ся	дѣлай-ся
2.	дѣлаю-ся	дѣлай-ся
3.	дѣлаю-ся	дѣлай-ся

Zweiter stamm.

	Zusammeng. aor. I.	Imperfect.	Part. praet. act. I.
sing. 1.	дѣла-хъ	дѣла-хъ	дѣла-хъ
2.	дѣла	дѣла-аше	Part. praet. act. II.
3.	дѣла	дѣла-аше	дѣла-хъ
plur. 1.	дѣла-хомъ	дѣла-дохомъ	Part. praet. pass.
2.	дѣла-сте	дѣла-асте	дѣла-хъ
3.	дѣла-ша	дѣла-хъ	Infinitiv дѣла-ти
dual. 1.	дѣла-хомъ	дѣла-дохомъ	Supinum дѣла-тъ
2.	дѣла-ста	дѣла-аста	
3.	дѣла-ста	дѣла-аста	

Anm. Ueber vocalassimilationen im praesens vgl. §. 19, 2.

- §. 84. Classe III, d. der verbalstamm lautet auf **а** aus, der zweite stamm = dem verbalstamm. Praesensstamm **желѣю-, желѣю-,** zweiter stamm **желѣ-** (wünschen).

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperativ.	Part. praes. act. желѣю
sing. 1.	желѣю	—	" " pass. желѣю-мъ
2.	желѣю-ши	желѣ	
	u. s. f. wie	u. s. f. wie	
	дѣлаю	дѣлай	

Zweiter stamm.

	Zus. aor. I.	Imperfect.	Part. praet. act. I желѣ-хъ
sing. 1.	желѣ-хъ	желѣ-хъ	" " " II желѣ-хъ
2.	желѣ	желѣ-аше	" " pass. желѣ-хъ
3.	желѣ	желѣ-аше	Infinitiv желѣ-ти
plur. 1.	желѣ-хомъ	желѣ-дохомъ	Supinum желѣ-тъ
	u. s. f.	u. s. f.	

Classe III, e. der verbalstamm lautet auf **оу** §. 85.
aus, der zweite stamm setzt **а** an. Praesensstamm **коу-**
поуе-, **коупоуе-о**-, zweiter stamm **коупока-** (kaufen).

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperativ.	Part. praes. act.
sing. 1.	коупоуѣ	—	коупоуѣ
2.	коупоуѣ-ши	коупоуѣ	
3.	коупоуѣ-тъ	коупоуѣ	Part. praes. pass.
plur. 1.	коупоуѣ-мъ	коупоуѣ-мъ	коупоуѣ-мъ
2.	коупоуѣ-те	коупоуѣ-те	
3.	коупоуѣ-тъ	—	
dual. 1.	коупоуѣ-ѣ	коупоуѣ-ѣ	
2.	коупоуѣ-ѣ	коупоуѣ-ѣ	
3.	коупоуѣ-ѣ	коупоуѣ-ѣ	

Zweiter stamm.

	Zusammeng. aor. I.	Imperfect.
sing. 1.	коупока-хъ	коупока-ахъ
2.	коупока	коупока-аше
3.	коупока	коупока-аше
plur. 1.	коупока-хомъ	коупока-ахомъ
u. s. f. wie	дѣлаахъ	u. s. f. wie дѣлаахъ
Part. praet. act. I	коупока-ѣ	
„ „ „ II	коупока-ахъ	
„ „ pass.	коупока-иъ	
Infinitiv	коупока-ти	
Supinum	коупока-тъ	

Anmerkung. Enthält der verbalstamm vor **оу** ein **ј**, z. b. **кою-**, so muss der zweite stamm statt des **о** ein **е** haben, daher praes. **коюе**, inf. **коювати** (kriegen).

Classe IV. der praesensstamm lautet auf **и** aus. §. 86.
a. der zweite stamm ist gleich dem praesensstamm.
Praesensst. und zweiter stamm **хвали-** (loben).

§. 86.

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperat.	Imperfect.	Part. praes.
sing. 1.	ХЕЛЛѢЖ	—	ХЕЛЛѢ-АХЪ	act.
2.	ХЕЛЛѢ-ШИ	ХЕЛЛѢ	ХЕЛЛѢ-ЛШЕ	ХЕЛЛѢ
3.	ХЕЛЛѢ-ТЬ	ХЕЛЛѢ	ХЕЛЛѢ-ЛШЕ	
plur. 1.	ХЕЛЛѢ-МЪ	ХЕЛЛѢ-МЪ	ХЕЛЛѢ-АХОМЪ	Part. praes.
2.	ХЕЛЛѢ-ТЕ	ХЕЛЛѢ-ТЕ	ХЕЛЛѢ-АСТЕ	pass.
3.	ХЕЛЛѢ-ТЬ	—	ХЕЛЛѢ-АХЪ	ХЕЛЛѢ-МЪ
dual. 1.	ХЕЛЛѢ-БѢ	ХЕЛЛѢ-БѢ	ХЕЛЛѢ-АХОБѢ	
2.	ХЕЛЛѢ-ТА	ХЕЛЛѢ-ТА	ХЕЛЛѢ-АСТА	
3.	ХЕЛЛѢ-ТА	ХЕЛЛѢ-ТА	ХЕЛЛѢ-АСТА	

Zweiter stamm.

	Zusammeng. aor. I.	Part. praet. 'act. I, a.	ХЕЛЛѢ-БѢ
sing. 1.	ХЕЛЛѢ-ХЪ	" " " I, b.	ХЕЛЛѢ
2.	ХЕЛЛѢ	" " " II	ХЕЛЛѢ-АЪ
3.	ХЕЛЛѢ	" " pass.	ХЕЛЛѢ-МЪ
plur. 1.	ХЕЛЛѢ-ХОМЪ	Infinitiv	ХЕЛЛѢ-ТИ
2.	ХЕЛЛѢ-СТЕ	Supinum	ХЕЛЛѢ-ТЬ
3.	ХЕЛЛѢ-ША		
dual. 1.	ХЕЛЛѢ-ХОБѢ		
2.	ХЕЛЛѢ-СТА		
3.	ХЕЛЛѢ-СТА		

Anm. In den formen, welche übergang von *n* zu *j* haben (1. sing. praes., das ganze imperfect, part. praet. act. I, b, part. praet. pass.) bleibt vorangehendes:

1. *л, р, н* unverändert: *клонити* (neigen), *клонѣ* (клонѣши), *клонѣахъ*, *клонѣ*, *клонѣнѣ*; *варити* (kochen), *варѣ* (варѣши), *варѣахъ*, *варѣ*, *варѣнѣ*; §. 34.

2. zwischen die labiale (*п, в, к, м*) und *j* tritt *л* ein: *коупити* (kaufen), *коупѣ* (коупѣши), *коупѣахъ*, *коупѣ*, *коупѣнѣ*; §. 33.

3. *т, д* werden mit *j* zu *ш т, ж д*: *прѣтити* (drohen), *прѣштѣ*, (*прѣтѣши*), *прѣштѣахъ*, *прѣштѣ*, *прѣштѣнѣ*; *боудити* (wecken), *боудѣ*

(**коудити**), **коудадхъ**, **коудъ**, **коуденъ**; über **смыотрити** (be- §. 86. trachten), praes. **смыотръ** und ähnl. s. §. 35.

4. ursprüngl. gutturale **к, г, х** erscheinen auch vor **и** stets als **х, ж, ш**, daher hier der palatal durch alle formen durchgeht: **оутити** (lehren, wurzel urspr. **sk**, z. b. in **сѣмъ-мъ-ти**, gewohnt werden), **оутъ** (**оутити** u. s. f.), imperat. **оути**, imperf. **оутадхъ**, aor. **оутихъ**, part. praet. pass. **оутенъ**, part. praet. act. I **оутихъ** (ein ***оутъ** scheint nicht vorzukommen); §. 36 und §. 38, 2.

5. **з, с** werden mit **ј** zu **ж, ш**: **кожити** (führen), **кожъ** (**кожити**), **кожадхъ**, **кожъ**, **коженъ**; **вѣсити** (aufhängen), **вѣмъ** (**вѣсити**), **вѣмадхъ**, **вѣмъ**, **вѣменъ**; §. 37.

Classe IV, b. der zweite stamm lautet auf **ъ** aus. §. 87.
Praesensstamm **горъ**-, zweiter stamm **горъ-** (brennen, intrans.).

Praesensstamm.

Praesens.	Imperativ.
sing. 1. горъ	—
2. горъ-ши	горъ
u. s. f. wie хѣлахъ	u. s. f. wie хѣлай

Part. praes. act.	гора
" " pass.	*горъ-мъ

Zweiter stamm.

Zusammenges. aor. I.	Imperfectum.	Part. praet. act. I.
sing. 1. горѣхъ	горѣ-ахъ	горѣ-хъ
2. горѣ	горѣ-аше	Part. praet. act. II.
3. горѣ	горѣ-аше	горѣ-ахъ
plur. 1. горѣ-хомъ	горѣ-ахомъ	Part. praet. pass.
2. горѣ-сте	горѣ-асте	*горѣ-мъ
3. горѣ-ша	горѣ-ахъ	Infinitiv горѣ-ти
dual. 1. горѣ-хонъ	горѣ-ахонъ	Supinum горѣ-тъ
2. горѣ-ста	горѣ-аста	
3. горѣ-ста	горѣ-аста	

§. 87. Anm. 1. Die veränderungen der consonanten in der 1. sing. praes. durch *j* sind dieselben, die in §. 86 anm. angegeben sind.

Anm. 2. Im zweiten stamme steht **а** statt **ѣ** nach den lingualpalatalen consonanten: *ѣ*, **СТОѦТИ** (stehen), praes. **СТОѦ**, **СТОѦЩИ**, d. i. **СТОѦЩИ**; **ѣти**, **БѦШТИ**, **БѦШѦ**, **БѦШѦЩИ** (mit **са** glänzen); *у*, **КРНУТИ**, **КРНУѦ**, **КРНУЩИ** (schreien); **ж**, **ЛЕЖТИ**, **ЛЕЖѦ**, **ЛЕЖѦЩИ** (liegen); **ш**, **СЛѦШТИ**, **СЛѦШѦ**, **СЛѦШѦЩИ** (hören).

Anm. 3. **ХѦТИ** (**ХОТѦТИ**, wollen) bildet nur 3. plur. praes. nach dieser weise: **ХѦТАТѦ**, die übrigen formen nach III, b: **ХѦШѦ**, **ХѦШѦЩИ** u. s. f. — Das praes. **СѦЛАѦ**, **СѦЛѦЩИ** u. s. f. hat zweiten stamm **СѦЛА-ТИ** (schlafen), von dem die zugehörigen formen herkommen wie von **ГЛАГОЛАТИ**.

§. 88. Classe V; die reste andrer praesensbildungen (unregelmässige verba). Die praesensstämme **ѣс-** (sein), **ѣд-** (essen), **ѣдѦ-** (wissen) fügen die personalendungen unmittelbar an den consonantischen wurzelauslaut; ebenso der praesensstamm **дѦд-**, der aus ursprünglicher reduplication der w. *da* (inf. **дѦ-ТИ** geben) mit verlust des wurzelvocal's entstanden ist. Diese praesentia haben die alte endung der 1. sing. praes. **-мѦ** bewahrt; in der 2. sing. **-си** (§. 71).

1. **ѣс-**

Praesens.

sing. 1. ѣс-мѦ	plur. 1. ѣс-мѦ
2. ѣси	2. ѣс-те
3. ѣс-тъ	3. с-ѣтъ

dual. 1. **ѣс-ѣѦ**

2. **ѣс-ѦѦ**

3. **ѣс-ѦѦ**

Part. praes. act. **с-Ѧ**

Alle übrigen formen werden nicht gebildet sondern ersetzt durch bildungen von der gleichbedeutenden wurzel **ѣти**. Auch diese bildet ein eigenthümliches praesens **ѣѦѦ**, das aber futurbedeutung hat. Praesensst. **ѣѦѦс-**, **ѣѦѦд-**, zweiter stamm **ѣѦ-**.

Praesensstamm.

Praesens.	Imperativ.
sing. 1. мшм	—
2. мшмш	мшм
u. s. f. wie	u. s. f. wie
мсш	мсш
Imperf.	Part. praes. act.
sing. 1. мшмшм	мшм

Zweiter stamm.

Zusammeng. aor. I.	Imperfectum.	Part. praet. act. I.
sing. 1. мш-м	мш-м	мш-м
2. мш, мшмш	мш	мш-мш Part. praet. act. II.
3. мш, мшмш	мш	мш-мш
plur. 1. мш-мшм	мш-мшм	мш-мшм Part. praet. pass.
2. мш-мш	мш-мш	*мш-мш
3. мш-мш	мш-мш	*мш-мш
dual. 1. мш-мшм	мш-мшм	мш-мшм Infinitiv
2. мш-мш	мш-мш	мш-мш Supinum
3. мш-мш	мш-мш	мш-мш

Anm. 1. **мш-м** und **мш-м** haben den anlautenden wurzelvocal der wurzel **мс** (urspr. **ас**, vgl. §. 26) verloren.

Anm. 2. Die beiden imperfecta **мшм** und **мшмш** haben einen auf **ш** auslautenden stamm wie **мсш-мшм**, vor dem **ш** ist **м** (urspr. **у**) der wurzel zu **ш** geworden, ***мш-** aber musste **мш** werden (vgl. §. 45). Die kürzere form des imperfectums hat das hilfsverbum genau in der gestalt wie der aorist.

Anm. 3. Die 2. und 3. sg. aor. **мш-мш** sind nach analogie des praes. **мсш** gebildet (vgl. §. 76, 5).

Anm. 4. ***мш-мш** kommt vor in der composition **мш-мш-мш** (vergessen) von **мш-мш**; ***мш-мш** lässt sich nur aus ableitungen wie **мш-мш-мш** (das vergessen) erschliessen.

§. 89.

2. **ѣд-**Praesensst. **ѣд-** und **ѣдн-**; zweiter stamm **ѣд-**.

Praesensstamm.

	Praesens.	Imperat.	Imperfect.	Part. praes. act.
sing. 1.	ѣмь	—	ѣдѣ-хъ	ѣд-ы
2.	ѣси	ѣждь	ѣдѣ-аше	Part. praes. pass. ѣдомъ
3.	ѣс-тъ	ѣждь	ѣдѣ-аше	
plur. 1.	ѣмъ	ѣдн-мъ	ѣдѣ-ахомъ	
2.	ѣс-те	ѣдн-те	ѣдѣ-асте	
3.	ѣдаты	—	ѣдѣ-ахъ	
dual. 1.	ѣете	ѣдн-ете	ѣдѣ-ахоеѣ	
2.	ѣс-тъ	ѣдн-тъ	ѣдѣ-аста	
3.	ѣс-тъ	ѣдн-тъ	ѣдѣ-аста	

Zweiter stamm.

	Zusammenges. aor. I.	Zusammenges. aor. II.	Part. praet. act. I.
sing. 1.	ѣсъ, ѣхъ	ѣдо-хъ	ѣд-ъ
2.	ѣсть	ѣде } einf. aor.	Part. praet. act. II. ѣлъ
3.	ѣсть		
plur. 1.	ѣхомъ	ѣдо-хомъ	Part. praet. pass. ѣд-ени
2.	ѣсте	ѣдо-сте	
3.	ѣса, ѣша	ѣдо-ша	
dual. 1.	ѣхоеѣ	ѣдо-хоеѣ	Infinitiv ѣстн
2.	ѣста	ѣдо-ста	Supinum ѣс-тъ
3.	ѣста	ѣдо-ста	

Anm. 1. Ueber die assimilationen in **ѣмь** u. s. f. vgl. §. 41, 2. 3; §. 46.Anm. 2. Die 2. 3. sing. aor. **ѣсть** ist nach analogie des praesens gebildet, vgl. **ѣмь** §. 88, anm. 3, und Beiträge zur vgl. sprachf. VI, s. 184.Anm. 3. Die abweichende form des imperativs **ѣждь** erklärt sich aus der ursprünzl. optativbildung bei consonantisch auslautenden praesensstämmen; das suffix des optativs war bei diesen urspr. *ja*, slaw. *jü* (mit wegfall der personalendung), also hier **jadjü*, d. h. **jad-jü*, daraus nach §. 35, b. **ѣждь**.Anm. 4. Der ältere anlaut der wurzel ist **ѣ**, vgl. §. 26; z. b. **ѣмь**, **ѣси**, **ѣсть** u. s. f.; aor. **ѣхомъ**, **ѣша**.

3. **БІД-**.

§. 90.

Praesensstamm **БІД-** (**БІДИ-**); zweiter stamm **БІДИ-**.

Praesensstamm.

Praesens.	Imperativ.	Part. praes. act.
sing. 1. БІДИ	—	БІДИ-У
2. БІДИ	БІДИ-А!	Part. praes. pass.
3. БІДИ-ТЬ	БІДИ-ТЬ	БІДИ-ОУ
plur. 1. БІДИМ	БІДИ-МИ	БІДИ-МИ
2. БІДИ-ТЕ	БІДИ-ТЕ	
3. БІДИ-ТЕ	—	
dual. 2. БІДИ	БІДИ-ТЕ	
2. БІДИ-ТЬ	БІДИ-ТЬ	
3. БІДИ-ТЬ	БІДИ-ТЬ	

Zweiter stamm.

Zusammenges. aor. I.	Imperfect.	Part. praet. act. I.
sing. 1. БІДИ-ХЪ	БІДИ-ХЪ	БІДИ-ХЪ
2. БІДИ	БІДИ-АШЕ	Part. praet. act. II.
3. БІДИ	БІДИ-АШЕ	БІДИ-А
plur. 1. БІДИ-ХОУ	БІДИ-ХОУ	Part. praet. pass.
2. БІДИ-СЪ	БІДИ-АСТЕ	БІДИ-А
3. БІДИ-ША	БІДИ-АХЪ	Infinitiv БІДИ-ТИ
dual. 1. БІДИ-ХОУ	БІДИ-ХОУ	Supinum БІДИ-ТЬ
2. БІДИ-СТА	БІДИ-АСТА	
3. БІДИ-СТА	БІДИ-АСТА	

Anm. 1. Ueber die assimilationen des **Д** und die bildung des imperativs vgl. §. 89, anm. 1 und 3.

Anm. 2. **БІДИТИ**, **БІДИ**, **БІДИШИ** (cl. IV, b.) bildet den imperat. ebenfalls 2. 3. sg. **БІДИ**, als wäre der praesensstamm **БІД-** statt **БІДИ-**.

Anm. 3. Statt **БІДИ** kann die 1. sing. praes. auch **БІДИ** lauten.

4. **ДІД-**.

§. 91.

Praesensstamm **ДІД-** (**ДІДИ-**); zweiter stamm **ДІ-**.

Praesensstamm.

Praesens.	Imperat.	Imperfect.	Part. praes. act.
sing. 1. ДИ	—	ДИДИ-ХЪ	ДИДИ-У
2. ДИ	ДИДИ	ДИДИ-АШЕ	Part. praes. pass.
3. ДИ-ТЬ	ДИДИ	ДИДИ-АШЕ	ДИДИ-ОУ

§. 91.	Praesens.	Imperat.	Imperfect.
plur. 1.	дѣмъ	дѣди-мъ	дѣдѣ-ахомъ
2.	дѣс-те	дѣди-те	дѣдѣ-асте
3.	дѣдѣтъ	—	дѣдѣ-ахъ
dual. 1.	дѣеъ	дѣди-еъ	дѣдѣ-ахоеъ
2.	дѣс-та	дѣди-та	дѣдѣ-аста
3.	дѣс-та	дѣди-та	дѣдѣ-аста

Zweiter stamm.

Zusammenges. aor. I.	Part. praet. act. I	дѣ-еъ
sing. 1.	дѣ-хъ	" " " II дѣ-аъ
2.	дѣ, дѣстъ	" " pass. дѣ-мъ
3.	дѣ, дѣстъ	Infinitiv дѣ-ти
plur. 1.	дѣ-хомъ	Supinum дѣ-тъ
2.	дѣ-сте	
3.	дѣ-ша	
dual. 1.	дѣ-хоеъ	
2.	дѣ-ста	
3.	дѣ-ста	

Anm. 1. Die assimilationen des **д**, die bildung des imperativs und die der aoristform **дѣстъ** vgl. §. 89, anm. 1—3.

Anm. 2. Eine form des zusammenges. aor. II **дѣдо-хъ, дѣдо-хомъ** (mit 2. 3. sing. **дѣде** aus der bildung des einf. aor.) erklärt sich daraus, dass **дѣд-** als verbalst. aufgefasst und als zweiter stamm verwendet ist.

§. 92. Das praesens von **нмѣ-ти** (haben) kann regelrecht nach cl. III d, §. 84 gebildet werden (**нмѣтъ** u. s. f.), hat aber sehr oft die form:

- sing. 1. **нмѣ-мъ**
 2. **нмѣ-шн**
 3. **нмѣ-тъ**

- plur. 1. **нмѣ-мъ**
 2. **нмѣ-те**
 3. **нмѣтъ**

vgl. §. 19, 2
und §. 20.

- dual. 1. **нмѣ-еъ**
 2. **нмѣ-та**
 3. **нмѣ-та**

Part. praes. act. **нмѣтъ**.

Die wurzel **и** (gehen) bildet das praesens von der er- §. 92. weiterten w. **ид** nach cl. I a, §. 76; **ид** wird aber auch als verbalstamm gefasst und als zweiter stamm verwendet, daher:

praes. **идѣ**, **иде-ши** u. s. f.;
 part. praes. act. **идѣ**;
 imperf. **идѣ-ашѣ** u. s. f.;
 einf. aor. **идѣ**, **иде** u. s. w. wie **несѣ**;
 zusammenges. aor. II. **идо-хѣ** u. s. f. wie **несохѣ**;
 part. praet. act. I **идѣ-хѣ**;
 " " " II **идѣ-хѣ**;

die beiden participien des praeteritums von einer andern wurzel, urspr. *sad*, slaw. **ход-ити** (s. §. 28), **идѣ** (vgl. §. 38, 1).

Das futurum und die periphrastischen formen §. 93. des verbums. Andere einfache tempora als praesens, imperfectum und aorist kann das slawische nicht bilden. Es können daher futurum, perfectum, plusquamperfectum, fut. exactum, nur auf syntaktischem wege oder durch umschreibung mit hilfsverben ausgedrückt werden.

Anm. Nur vom futurum findet sich ein rest im dem part. **бѣннѣшѣ**, τὸ μέλλον, das einen nom. sing. msc. ***бѣннѣ** und eine futurform ***бѣннѣ-шѣ**, **бѣннѣ-ши** u. s. f. voraussetzt. — Ausserdem findet sich ein ansatz zu einer eigenthümlichen futurbildung mit **-снѣ**, **-шнѣ** (flection nach cl. II) z. b. **пал-снѣ** zu **пал-нѣти** (brennen, ardere), **тѣл-шнѣ** zu **тѣл-нѣти** (stechen); vgl. Schleicher, Comp. s. 822.

Das futurum wird ausgedrückt durch das praesens der §. 94. sogenannten verba perfectiva, d. h. solcher, deren bedeutung an sich schon das durative ausschliesst; **родитъ сынѣ и нарекуши имя юмоу Иисусѣ**, sie wird einen sohn gebären und du wirst seinen namen Jesus nennen, vgl. **въ градѣ нарицаемѣмъ Назарѣ**, in einer stadt, die genannt wird N. (d. i. heisst); **сѣбереть пшеницѣ скопѣ**, er wird seinen weizen sammeln, vgl. **многы тѣмъ мѣжѣ и женѣ събрахѣ са тоу**, viele tausende von männern und frauen pflegten sich dort zu versammeln. Welche verba als perfectiva gebraucht werden, lernt man am besten durch die anwendung. Weniger häufig wird das fut. umschrieben durch **имѣти**, **хотѣти**,

- §. 94. **НАУЧАТИ** mit dem infinitiv, z. b. **НЕ ИМѢЮ ПРИИТИ ПРОПОВѢДАНІЯ**, sie werden die predigt nicht annehmen.

Das futurum exactum wird in der regel vom fut. nicht geschieden, z. b. **КѢГДА ОБРАЩЕТЕСЯ, ПОВѢДИТЕ МНѢ**, quando invenietis (inveneritis), nuntiate mihi; es kann aber auch durch **БѢДѢ** (dem verbum perf. oder futurum zu **КЪСМЪ**) mit dem part. praet. act. II umschrieben werden: **КѢГДА БѢДЕТЬ ПРИШЕЛЪ**, quando advenerit.

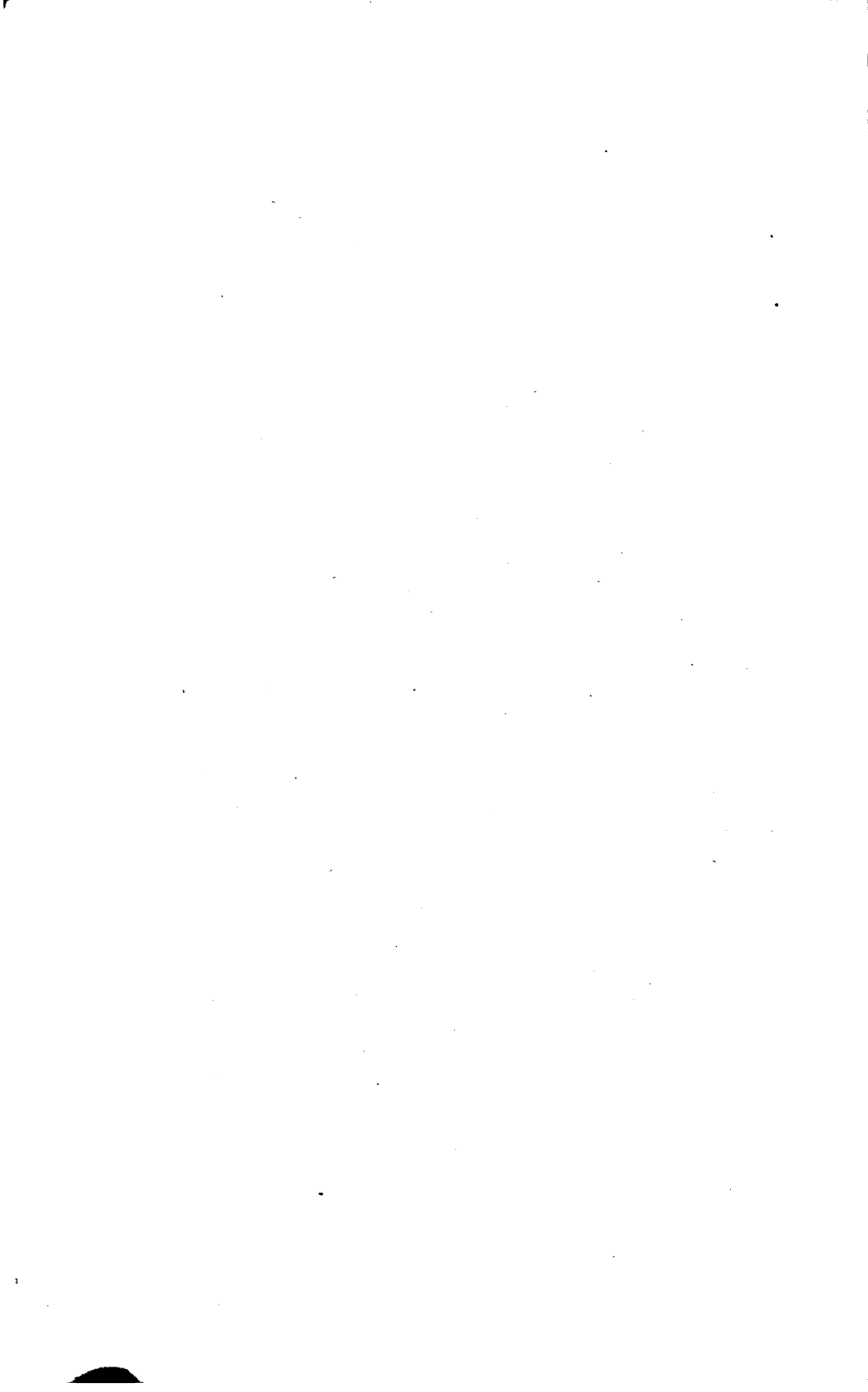
- §. 95. Das eigentliche perfectum (perfectum praesens) wird umschrieben durch das part. praet. act. II mit **КЪСМЪ**: **СЪТВОРИЛЪ КЪСТЬ**, er hat vollendet.

Das plusquamperfectum, wenn nicht, was meistens der fall, durch den aorist gegeben (wie im griech.), kann ausgedrückt werden durch dasselbe particip mit dem imperf. von **БЫТИ**, z. b. **ОБРАТЕ МѢ НА МѢСТѢ, ИЖДЕ НХЪ БѢ ОСТАВИЛЪ**, er fand sie auf der stelle, wo er sie verlassen hatte.

- §. 96. Der sogenannte conditionalis, die verbindung des part. praet. act. II mit dem aorist. **БЫХЪ**, drückt den lat. conjunctiv (griech. indicat. imperf. und aoristi, oder optativ) in conditionalsätzen aus, z. b. **АШТЕ БЫША ВИДѢЛИ БОГА ИСТИННАГО, НЕ БЫША КЪ ГЛОУХОУ И НЕПОДЕНЖНОУ КИМЪКОУ ТОЛНКО ТВОРИЛИ ТЪШТАНИИ**, wenn sie den wahren gott gesehen hätten, hätten sie nicht für einen tauben und regungslosen stein einen solchen eifer bewiesen.

- §. 97. Der gewöhnlichste ausdruck des passivums ist das reflexivum (activum mit **СА**), **НАРЕЧЕТЪ СА**, nominabitur, dicetur, **НАРИЧЕТЪ СА**, nominatur, dicitur. Die tempora werden dann wie beim activum gebildet. Es kann aber auch das passivum umschrieben werden durch das hilfsverbum **БЫТИ**, z. b. **ДРЕВО ПОСѢКАЕМО БЫЕАЕТЪ И КЪ ОГНѢ БЫТАЕМО**, der baum wird abgehauen und ins feuer geworfen; **ГЛАСЪ СЛЫШАЕЪ БЫТЬ**, eine stimme wurde gehört; **ТѢЛО ВЪЕРЖЕНО БѢДЕТЬ КЪ ГЕЕНЪМЪ**, der leib wird in die hölle geworfen werden.

TEXTE.

МΑΤΤΗΑΕΥS.¹⁾

XXVI.

Рече господь къ оученикомъ своимъ. 2 вѣсте, яко по дѣвою дѣнно пасха бждеть и сынъ ѹловѣуьскъ преданъ бждеть на распатіе. 3. тогда събраша сѧ архіереи и кѣнижници и старци людѣи на дворъ архіереевъ нарицаемаго Канѣфы, 4. и съвѣтъ сътвориша, да Ісѹса нмѣтъ лѣстнѣи и оученикъ. 5. глаголаахъ же: нѣ не въ праздникъ, да не мѣла бждеть въ людѣхъ. 6. Ісѹсоу же бѣвѣшю въ Кнѣани въ домоу Симона прокаженаго 7. пристѣпи къ нѣмоу жена нмѣшти алавастръ мѹра драгалаго²⁾ и възани на главѣ юго възлежаша. 8. видѣвѣше же оученици юго негодоваша глаголюще: чѣго ради гыбѣтъ си; 9. можааше бо мѹро се продано быти на мѣнозѣ и дано ништинимъ. 10. разоумѣ же Ісѹсъ и рече нмѣ: уѣто троуждаете женѣ; дѣло бо добро сѣдѣла въ мѣнѣ. 11. въсѣгда бо ништаи нмѣте съ собою, мене же не въсѣгда нмѣте. 12. възанивѣшнѣ си мѹро се на тѣло мое, на поребеніе ма

1) nach И. И. Срезневскій. Древніе славянскіе памятники юсоваго письма (Сборникъ статей чит. въ отдѣл. русск. яз. и слов. имп. акад. наукъ. Томъ III. С. Пѣтб. 1868.) I. Изъ Саввиной книги.

2) Ostromir. evang. besser драга.

Leskien, Handb. d. altbulgar. sprache.

сѣтворн. 13. аминъ глаголюхъ вамъ. ндѣже аште проповѣдано
бѣдѣть евангеліе сѣ въ вѣсѣмъ мнрѣ, възглаголюхъ сѣ н ѣже¹
творитъ въ память юмъ. 14. тогда шѣдъ ѣдинъ отъ обою на
десате нарицаемъи Нюда Нскарнотъскъи къ архіереомъ
15. рече. что ми дасте, н азъ вамъ прѣдамъ н. онн же по-
ставиша юмоу три десате сѣребрникъ.²) 16. н отъ толѣ
искааше подобна вѣремене, да н прѣдасть. 17. въ прѣвѣи же
днь опрѣснѣхъ³) прѣстѣпниша оуѣеници къ Іисоусови глаго-
люхъи къ юмоу. кѣде хоштемн, н оуготоваемъ тебѣ пасхъ
ѣстн.⁴) 18. онъ же рече. ндѣте въ градъ къ нѣкомуу н рѣцѣте
юмоу. оуѣнтѣхъ глаголюхъ. вѣрема мое блнзъ ѣстъ, оу тебѣ
сѣтворихъ пасхъ съ оуѣеникы своимн. 19. н сѣтвориша оуѣе-
ници, ꙗкоже повелѣ нмъ Іисоусъ, н оуготоваша пасхъ. 20. ве-
чероу же бѣвѣшию възасѣ съ обѣма на десате оуѣеникома.
21. н ѣдѣштемъ⁵) нмъ рече. аминъ глаголюхъ вамъ, ꙗко ѣдинъ
отъ васъ прѣдасть ма. 22. н пекшѣи сѣ зѣло науаша глаго-
лати юмоу ѣдинъ кѣждо нхъ. ꙗда азъ ѣсмь, господи;
23. онъ же отѣвѣштавъ рече. омоуи съ мѣнохъ⁶) рѣхъ, тѣ
ма прѣдасть. 24. сынъ же ѣловѣкъскъ⁷) ндѣтъ, ꙗкоже писано о
немъ, горіе [же] ѣловѣкоу томоу, нмѣже сынъ ѣловѣкъскъ
прѣдасть сѣ, добрѣе было бы юмоу, аште сѣ бы не родилъ

1) verbess. für нже (Ostr. ev. ѣже сѣтвори си).

2) hndschr. сѣсѣр., Ostr. ev. сѣсѣр. und so immer bei diesem
worte.

3) Ostr. ev. опрѣснѣхъ.

4) Ostr. ev. нѣде хоштемн оуготоваемъ = ποῦ θέλεις ἐτοι-
μάσωμεν. — hndschr. ѣстн.

5) hndschr. ѣдѣштемъ.

6) Ostr. ev. noch въ сохило.

7) Ostr. ev. ѣловѣкъскъ и so immer in der verbindung сынъ
ѣл. die bestimmte form des adj.

УЛОВЕБЪ ТЪ. 25. ОТЪВЪШТА ЖЕ НЮДА ПРЕДАШ[И] ЕГО И РЕЧЕ:
 КЕДА АЗЪ ЕСМЬ, ОУЧЕНТЕАЮ; ГЛАГОЛА ЕМОУ: ТЫ РЕЧЕ. 26. ВДЖ-
 ШТЕМЪ¹⁾ ЖЕ НИМЪ ПРИИМЪ ИНОУСЪ ХЛЪБЪ БЛАГОСЛОВЪ ПРЕЛОМИ
 И ДАВАШЕ ОУЧЕННИКОМЪ СВОИМЪ И РЕЧЕ: ПРИИМЪТЕ И ВДИТЕ²⁾, СЕ
 ЕСТЬ ТѢЛО МОЕ. 27. И ПРИИМЪ УАШЪ ХЛЪБЪ ВЪЗДАВЪ ДАСТЬ НИМЪ
 ГЛАГОЛА: ПИИТЕ³⁾ ОТЪ НИЕШ ВЪСН, 28. СЕ ЕСТЬ КРЪВЬ МОЯ НОВААГО
 ЗАВѢТА ПРОАНВАНЕМА ЗА МЪНОГЫ ВЪ ОТЪДАННІЕ ГРѢХОМЪ. 29. ГЛА-
 ГОЛЪ ЖЕ ВАМЪ, ЯКО НЕ ИМАМЪ ОУЖЕ⁴⁾ ПИТИ ОТЪ СЕГО ПЛОДА
 ЛОЗНААГО ДО ТОГО ДЪНЕ, КЕДА И ПИЕШ СЪ ВАМИ НОВЪ ВЪ ЦЪСА-
 РЪСТЕННІИ ОТЬЦА МОЕГО. 30. И ВЪСПЕВЪШЕ НЗНДЪ ВЪ ГОРЪ КЕЛНО-
 НСКЪ. 31. ТОГДА ГЛАГОЛА НИМЪ ИНОУСЪ: ВЪСН ВЪ СЪБЛАЖНИТЕ СЯ
 О МЪНЪ ВЪ СНИКЪ НОШТЬ, ПИСАНО БО ЕСТЬ: ПОРАЖЪ ПАСТОУХА, И
 РАЗНДЖЪ СЯ ОВЬЦА СТАДА.⁵⁾ 32. ПО ВЪСКРЪСЕННІИ ЖЕ МОЕМЪ КЛ-
 РЪШЪ ВЪ ГЛАДІЕН. 33. ОТЪВЪШТАВЪ ЖЕ ПЕТРЪ РЕЧЕ ЕМОУ:
 АШТЕ И ВЪСН СЪБЛАЖНАТЬ СЯ О ТЕБѢ, АЗЪ НИКОАЖЕ НЕ СЪБЛАЖНИШЪ
 СЯ. 34. И РЕЧЕ ЕМОУ ИНОУСЪ: АМИНЪ ГЛАГОЛЪШЪ ТЕБѢ, ЯКО ВЪ
 СНИКЪ НОШТЬ, ПРЕЖДЕ ДАЖЕ КОУРЪ НЕ ВЪЗГЛАСИТЬ, ТРИ КРАТЫ
 ОТЪВРЪЖЕШИ СЯ МЕНЕ. 35. ГЛАГОЛА ЕМОУ ПЕТРЪ: АШТЕ МИ СЯ
 КЕМОУНТЬ СЪ ТОВОМЪ ОУМЪРЪТН,⁶⁾ НЕ ОТЪВРЪЖЪ СЯ ТЕБЕ. ТАКОЖДЕ
 И ВЪСН ОУЧЕННИЦН РѢША. 36. ТОГДА ПРИИДЕ⁷⁾ СЪ НИМИ ИНОУСЪ
 ВЪ ВЪСН НАРЦАКЕМЪ ГЕТЪСНМАНИ И ГЛАГОЛА ОУЧЕННИКОМЪ: САДѢТЕ
 ТОУ, ДОНДѢЖЕ ШЕДЪ ПОМОЛЪ СЯ ТАМО. 37. И ПОИМЪ ПЕТРА И
 ОБА СЫНА ЗЕВЕДЕОВА НАУАТЪ ПЕШТИ СЯ И ТЪЖИТИ. 38. ТОГДА

1) hndschr. **ВДЖШТЕМЪ.**

2) hndschr. **ВДИТЕ.**

3) hndschr. **ПИИТЕ.**

4) hndschr. **ЮЖЕ.**

5) Ostr. ev. **ОВЬЦА СТАДА.**

6) hndschr. **ОУМЪРЪТН.**

7) hndschr. **ПРИДЕ** und so immer von **ПРИ-ИТИ.**

реуе Инсоусъ. прискръбна ксть доуина моа до сьмрьти, пожн-
дѣте сьдѣ н бѣднѣ сь мѣнож. 39. н прѣшдѣ мало паде
нищѣ мола са н глагола. отьуе мой, аште възможно ксть, да
мнмо ндѣтъ оть мене уаша си, обѣуе не ꙗкоже азъ хоштѣ, нъ
ꙗкоже ты. 40. [н] принде къ оуѣннкомъ н обрѣте ꙗ сѣпаншта,
н глагола Петрови: тако ли не възможете єдинного уаса по-
бѣдѣти сь мѣнож; 41. бѣднѣ н молиа са, да не вѣннѣте
въ напасть, доухъ бо бѣдръ, а пѣтъ немоштына. 42. пакы
вѣторнцѣж шѣдѣ помоли са глагола. отьуе, аште не възможно
ксть уашии сен¹⁾ мнмо нти оть мене, аште не пнѣж ꙗси, бѣдн
вола твоѣ. 43. [н] прншдѣ пакы обрѣте ꙗ сѣпаншта, бѣсте
бо оуи нмѣ таготѣнѣ. 44. н оставѣ ꙗ пакы шѣдѣ помоли са
тронцѣж²⁾ тожде слово рекъ. 45. тогда принде къ оуѣннкомъ
н глагола нмѣ: сѣпнѣ проуеи н поуѣвалѣте, се прнѣлнжн ꙗ
година, н сынъ уловѣуескъ прѣдаѣтъ са въ рѣцѣ грѣшннкомъ.
46. вѣстанѣте, ндѣмъ, се прнѣлнжн са прѣдаѣи ма. 47. н
кшѣ глаголашнѣюмоу, се Нюда єдинъ оть обою на десѣте
принде н сь нмѣ народъ мѣногъ сь орѣжнѣмъ н жрѣдѣм³⁾
отъ архнѣрей н старѣцъ людскѣнхъ. 48. прѣдаѣи же дасть
нмѣ знаменнѣ глагола. ꙗкоже лобѣжж, тѣ ксть: нмѣте н.
49. н лѣнѣ прнстѣплъ⁴⁾ къ Инсоусови реуе ꙗмоу: радоуи са,
оуѣнтѣлю: н лобѣзѣ н. 50. Инсоусъ же реуе ꙗмоу: дроуѣ, на
нѣже ꙗси прншѣлъ, то сѣтворн. тогда прнстѣплѣше⁵⁾ възложнша
рѣцѣ на Инсоуса н ꙗша н. 51. н се єдинъ отъ сѣштнхъ сь
Инсоусомъ [простѣрь рѣжж нзѣлѣуе ножъ свои] н оудѣрь раба

1) Ostrom. ev. аште не можѣтъ си уаша.

2) hndschr. трѣнцѣж.

3) Ostr. ev. сь орѣжнѣи н дрѣмохѣм.

4) Ostr. ev. прнстѣплъ.

5) Ostr. ev. прнстѣплѣше.

архипереова оуѣза [ѿмоу] оухо. 52. тогда глагола ѿмоу
 Ісѡсъ: възврати ножь свой въ свое мѣсто, вси бо приимъшен
 ножь ножемъ¹⁾ погыбашъ²⁾. 53. нли мннѣ ти сѧ, ꙗко не
 можъ нѣнъ оумолити отъца моего, и прѣставѣ мѣнъ вѣште
 нежелн дѣла на десѣте легеона аггелъ; 54. како же оубо
 събѣждѣ сѧ кѣннѣ, ꙗко тако подобаше быти; 55. въ тѣ
 часѣ реуе Ісѡсъ народомъ: ꙗко на разбойника ли нздѡсте
 съ оружїемъ и жрьдѣмъ ѡти ма³⁾; по всѧ дѣни сѣдѣхъ при
 васъ въ цркъви оуѣ, и не ѡсте мене. 56. се же всѣ бысть,
 да събѣждѣ сѧ кѣннѣ пророуѣскыѧ. тогда оуѣннѣннѣ вси
 оставаше и бѣжаша. 57. они же нмѣше Ісѡса ведѡша къ
 Кланѣ архипереови, ндеже кѣннѣннѣннѣ и старѣннѣ събѣраша сѧ.
 58. Петрѣ же нѣдѣше по нѣмъ нз-далеѣ до двора архипереова,
 и вѣшѣ въ дворѣ сѣдѣше съ слоуѣмъ вѣдѣти хотѧ конь-
 чинѣ. 59. архиперен же и старѣннѣ [и] съборѣ всѣ нсклаѡхъ
 лѣжа събѣдѣтелѣ на Ісѡса, ꙗко да оуѣнѣтъ и, 60. и не
 обрѣтоша: и мѣногѡмъ събѣдѣтелѣмъ⁴⁾ прѣстѣпнѣмъ⁵⁾ не
 обрѣтѣ. послѣднѣ же прѣстѣпнѣста дѣла събѣдѣтелѣ лѣжа 61. и
 рѣста: съ реуе: можъ разорити цркъвѣ божнѣ и трѣмъ дѣнѣмъ
 съзѣдати ѡ. 62. и вѣставѣ архиперей реуе ѿмоу: ннѣсѡже ли
 отъвѣштаваѣши, ѡто си събѣдѣтельствоуѣтъ; 63. Ісѡсъ же
 маѣуѣаше. и отъвѣштавѣ архиперей реуе ѿмоу: закѣннаѣ та
 богомъ жнѣнѣмъ, да реуѣши намъ, аште ты ѡси Христѡсъ сынъ
 божнѣ. 64. глагола ѿмоу Ісѡсъ: ты реуе. ѡбаѣ глаголаѣ
 вамъ: отъ сѣлѣ оуѣрнѣте сына ѡловѣѣска сѣдашѣ о десѣнѣмъ

1) hndschr. **ножѣмъ** (d. i. -мѣ).

2) Ostr. ev. **погыбѣтъ**.

3) Ostr. ev. **wie 47**.

4) hndschr. **събѣдѣтелѣмъ**.

5) Ostr. ev. **прѣстѣпнѣмъ**.

отыца и граджыта на облацѣхъ небесьскыхъ.¹⁾ 65. тогда архiereй растрѣза ризы свои глагола, яко власкенинѣ²⁾ реуе. убо иште трѣбоуемъ съвѣдѣтель; се нѣмѣ слышасте власкенинѣ³⁾ его. 66. убо са вамъ мѣннѣ; они же отъвѣштавъше рѣша: покиннѣ исть съмръти. 67. тогда запалеаша лице его и пакости юмоу дѣвша, они же за ланитѣ и оудариша. 68. глаголюще: пророчи намъ, Христе, кѣто исть оударий та; 69. Петръ же вѣнѣ сѣдѣаше на дворѣ, и пристѣпн къ юмоу: едина рабыни глаголюшнѣ. и ты бѣ съ Иисусомъ Галилейскынымъ. 70. онъ же отъверже са прѣдъ вѣсьми глагола: не вѣмъ, убо глаголюшнѣ. 71. ншѣдѣю же юмоу въ врата оузырѣ и дроугаѣ и глагола нмѣ тоу: и съ бѣ уловѣкъ съ Иисусомъ Назарѣнныномъ. 72. и пакы отъверже са съ клатвож, яко не знаѣхъ уловѣка. 73. не по мѣнозѣ же пристѣпнѣше³⁾ стоимѣн рѣша Петрови: въ истинѣхъ отъ ннѣхъ ты иси, ибо бесѣда твоѣхъ ивѣ та творитѣ. 74. тогда наухатъ ротнѣ са и клатн са, яко не знаѣхъ уловѣка сего. и абие коурѣ възгласн. 75. и поманѣ⁴⁾ Петръ глагола Иисусовѣ, еже реуе юмоу: прѣжде даже коурѣ не възгласнѣ, три крѣты отъвержешн са мснѣ: [и] ншѣдѣ вѣнѣ плака са горько.

XXVII.

Оутроу⁵⁾ же бывѣшю съвѣтъ сътвориша архiereи и старци людьски⁶⁾ на Иисуса, яко да оубиѣтъ и, 2. и съвѣзавѣше и

1) Ostr. ev. небесьскыхъ.

2) Ostr. ev. ховѣхъ.

3) Ostr. ev. пристѣпнѣше.

4) hndschr. поманѣ.

5) hndschr. утроу.

6) Ostr. ev. людьски.

вѣдоша и прѣдаша и Поньтскоуѹмоу Пилатоу нгемонуѹ. 3. въ оно время видѣвъ Нюда прѣдавъѹ иго, яко осуждиша и, раскаявъ са възврати три десате сѣребрыннѣхъ архіерееомъ и старѣцемъ 4. глаголюа: сѣгрѣшихъ прѣдавъ крѣвь неповинныѣхъ. они же рѣша: убо исть намъ; ты оузърши. 5. и покрыгъ сѣребро въ црѣкѣви отиде и шѣдъ оудави са. 6. архіерей же прїимѣше сѣребро рѣша: нѣсть достойно вѣложити иго въ карѣванѣ,¹⁾ по нїеже цѣна крѣви²⁾ исть. 7. съѣтъ же сътворише коупиша нмъ село сѣждальннѹе³⁾ въ погребаніе страннѣиныхъ. 8. темъ же нарече са село то село крѣви до сего днѣ. 9. тогда съѣтысть са слово⁴⁾ пророкомъ Исаніемъ глаголющемъ: и прїи[ша] три десате сѣребрыннѣхъ, цѣнѣ цѣниенаго, игоже цѣниша отъ сыновъ Израїлевъ, 10. и даша ѹ на село сѣждальннѹи, якоже съказа мнѣ господь. 11. Исоусъ же ста прѣдъ нгемонемъ, и въпроси [и] нгемонъ глаголюа: ты ли єси цѣсарь Іюдѣйскъ; Исоусъ же рече ємоу: ты глаголиши. 12. и єгда на нь глаголаахъ архіерей и старѣци, ннѹесоже не отвѣштавааше. 13. рече ємоу Пилатъ: не слышиши ли, колико на та повѣдають; 14. и не отвѣшта нмъ ни къ єдиномоу же глаголю, яко днѣи са нгемонуѹ зѣло. 15. на всакъ [же] днь велнкѣ обыуаѹ въ нгемонуѹ отъпоуштити народоу съѣздыѣ, игоже хотѣахъ. 16. нмѣаше бо тогда съѣздыѣ нароуита нарицаемаго Караѣѣ. 17. съѣравѣшемъ же са нмъ рече Пилатъ: кого хошете отъ обою да отъпоуштитъ вамъ, Караѣѣ ли или Исоуса нарицаемаго Христа; 18. вѣдѣаше бо, яко зѣ-

1) Ostr. ev. корѣванѣ.

2) Ostr. ev. крѣе.

3) Ostr. ev. сѣждальннѹе, ebenso v. 10.

4) Ostr. ev. речеюмъ.

внсти радн прѣдѣша н. 19. съдѣштю же ѿмоу на сѣднштн
посѣла къ нѣмоу жена своѣ глаголюшн. ннѣтоже тебѣ н
правѣдннкоу томоу, мѣного бо пострадахъ дѣнь-сѣ въ сѣнѣ ѿго
радн. 20. архнереи же н старцы наваднша народы, да испро-
сѣтъ Варавж, Ісѣуса же погоубѣть. 21. отъвѣштавѣ же нгемонѣ
реуе нмѣ. кого хоштете отъ обою да отъпоуштѣ вамѣ; онн
же рѣша. Варавж. 22. глагола нмѣ Пнлатѣ. ѹѣто сътворишъ
Ісѣусѣ¹⁾ нарицаемоуоумоу Хрнстоу; глаголаша всѣн. да рас-
патѣ бѣдѣтъ. 23. нгемонѣ же реуе нмѣ. ѹѣто сѣ зѣло сътворишъ;
онн же нз-лнха вѣлннѣхъ глаголюшн. да распатѣ бѣдѣтъ.
24. вндѣвъ же Пнлатѣ, ꙗко ннѣсѣже оуспѣтъ, нѣ пауе малѣва
бываѣтъ, прннѣмъ водѣж оумы рѣцѣ прѣдѣ народомѣ глагола.
недостѣннѣ²⁾ ѿсѣмъ крѣвн правѣдннлаго сего, вѣ оузѣрнте. 25. н
отъвѣштѣша всѣн люднѣ н рѣша. крѣвь ѿго на насѣ н на ѹѣ-
дѣхъ нашнхъ. 26. тогда отъпоустн нмѣ Варавж, Ісѣуса же
внѣз прѣдѣстъ нмѣ, да распнѣжѣтъ. 27. тогда воинн нгемонѣн
прѣннѣмѣше Ісѣуса на сѣднштн събѣраша на нѣ всѣж спнрѣж,
28. н съвѣзѣше н хламндѣж ѹрѣвѣноѣж³⁾ обѣзѣкоша н, 29. н
съплѣтъше вѣнѣцѣ трѣнѣнѣ възложнша на главѣж ѿго н трѣсть
въ десѣннцѣж ѿго, н поклонѣше сѣ на колѣноу прѣдѣ ннѣмѣ рѣга-
лѣж сѣ ѿмоу глаголюшн. радоуш сѣ цѣсарю Нюдѣнскѣ. 30. н
плѣнѣжѣше⁴⁾ на нѣ прнѣша трѣсть н внѣдѣхъ н по главѣ. 31. н
ѿгда порѣжѣша сѣ ѿмоу, съвѣзѣкоша съ нѣго хламндѣж н обѣз-
коша н въ рнзѣ своѣ н вѣдоша н на распѣтнѣ. 32. нсѣходѣшѣ
же обрѣтѣж ѹловѣка Кѣрннѣнѣска нменѣмѣ⁵⁾ Снмона. сѣмоу за-

1) Ostr. ev. Ісѣуса и. в. f. gen.

2) Ostr. ev. непѣннѣмѣж.

3) Ostr. ev. ѹрѣклѣноѣж.

4) Ostr. ev. плннѣжѣше.

5) hndschr. нменѣмѣ.

дѣла повѣсти крѣсть его. 38. [и] приидѣше на мѣсто рево-
ише Гоагоа, иже нарицаетъ са краинѣе мѣсто, 34. дѣла
ишоу оцѣти нѣти съ зѣлѣни съмѣнѣ, и зѣлѣни не хотѣше
нѣти. 35. распѣше же [и] раздѣлиша рѣкы его и мѣтама
иерѣни, 36. и сѣдѣше стрѣлаахъ и тоу, 37. и положиша
крѣкоу галѣи его кнѣж его написанъ съ мѣсть іисоу съ цѣсарѣ
иудейскѣ. 38. тогда распѣша съ нимъ дѣла разбойника, еди-
ного о дѣсанѣхъ и единого о лѣжѣхъ. 39. амаго ходашѣн же
моуѣахъ и покынашѣте галѣаин своимъ 40. и галѣаишѣте
оуѣа, разѣрѣши крѣкѣа и траин дѣлѣаи съмѣдѣаи, съмѣси са
ашѣе съмѣ божнѣи іесѣ, сълѣзи съ крѣста. 41. такожде и орѣи-
иерѣи рѣжѣаишѣ са и кѣнижѣници и старѣци галѣаахъ. 42. нѣи
съмѣсе, себе ли не можѣтъ съмѣсти; ашѣе цѣсарѣ израиѣлѣ
иѣтъ, да сълѣзѣтъ нѣиѣ съ крѣста, и вѣрѣи нѣиѣ іемоу.
43. оуѣа на бога. да нѣзѣаѣнѣи и нѣиѣ, ашѣе хошѣтъ іемоу.
рѣуѣ бо, иже съмѣ божнѣи іѣтъ. 44. такожде и разбойникѣ рас-
пѣаи¹⁾ съ нимъ пономѣаѣста іемоу. 45. отъ шѣстѣи же годѣниѣ
кѣаа вѣстъ по вѣсѣи зѣмѣи²⁾ до дѣвѣтѣи годѣниѣ. 46. при дѣ-
вѣтѣи же годѣнѣи вѣзѣли іисоу съ галѣомъ вѣанѣмъ галѣаи. нѣи
нѣи амаа сѣахѣѣаи, иже іѣтъ. божѣ, божѣ мой, по уѣто ма
иѣи оѣаѣнаѣ; 47. нѣи³⁾ же отъ стоѣиѣтѣи тоу сѣлѣаѣѣиѣ
галѣаахъ, иже нѣиѣи зѣвѣтъ. 48. и дѣиѣе тѣѣи едиѣнѣи отъ
иѣиѣи и орѣиѣи гѣѣи и нѣиѣаѣи оѣѣаи и вѣзѣаѣѣи на трѣѣѣи на-
пѣаѣиѣи и. 49. а ороуѣи⁴⁾ галѣаахъ не дѣи⁵⁾, да вѣдѣиѣи,

1) Ostr. ev. распѣиѣиѣи.

2) Ostr. ev. зѣмѣи.

3) Ostr. ev. иѣциѣи.

4) Ostr. ev. дроуѣиѣи.

5) Ostr. ev. оѣаѣиѣи.

аште приндѣтъ Нана съпастъ его. 50. дроугыи¹⁾ же приимъ
вопнѣ прободе юмоу ребра и изиде вода и кръвь. Исоусъ же
пагы възъли гласомъ великомъ и испоустн доухъ. 51. и се ономъ
цркъльнамъ раздѣра са съ вѣшаннаго краи до нижнаго на
дѣвомъ, 52. и земь²⁾ потрасе са и каменнѣ распада са и гробъ
отверзоша са и многа тѣлеса поумирающихъ свѣтыхъ въ-
сташа, 53. и шедъшен изъ гроба по въскрьсеннѣ его вѣидѣж
въ свѣтѣи градъ и живша са многомъ. 54. сътннѣ же и
ниже вѣахъ съ нимъ, стрѣгшитен Исоусъ, видѣвъше трѣсъ и
бѣгѣша, оубоивша са зело глаголюще въ истинѣ божи
сынъ въ.

L U C A S ³⁾

XV, 11—32.

Реуе господь притѣхъ снѣхъ уаовѣхъ нѣкыи нмъ дѣла
сына. 12. и реуе мынии сынъ юю отъцоу отъуе, даждь ми
достойнѣхъ уаствъ нмѣннѣхъ и раздѣланъ нма нмѣннѣ. 13. и не по
мнозѣхъ дѣнѣхъ събравѣхъ все мынии сынъ отиде на странѣ
далеуе и тоу растоунъ нмѣннѣ своею живѣхъ блаждано. 14. нѣди-
въшоу же юмоу всѣхъ бысть гладъ крѣпѣхъ на странѣ тои, и тѣ
наухатъ лишати са. 15. и шѣдъ прилѣпи са юдиноу отъ жи-
тель тои странѣ, и посладъ и на села свои пастъ сквинни. 16. и
желаше насытити урѣво свое отъ рожиць, нѣже вѣдѣахъ
сквинни. и никѣтоже не даваше юмоу. 17. въ себѣ же пришедъ
реуе. колнокъ наименьнѣхъ отъца моего изъбѣлажѣхъ хлѣбъ,

1) Ostr. ev. ннѣ.

2) Ostr. ev. земьнѣ.

3) nach dem Ostromirschen evangelium.

азъ же съде гладъмъ¹⁾ гыенж. 18. вѣстаетъ нѣжъ къ отцоу
 моемоу и речеъ имоу: отъче, съгрѣшихъ на небо и предъ
 тобою, 19. оуже нѣсмь достоинъ нарешти са сынъ твои: съ-
 твори на яко единаго отъ найменьихъ твоихъ. 20. и вѣстаетъ
 нѣе къ отцоу своему. иште же имоу далече сѣштоу оузырь
 и отъць его, и мнѣ имоу бысть, и текъ паде на бѣжъ его и
 облачыся н. 21. рече же имоу сынъ: отъче, съгрѣшихъ на небо
 и предъ тобою, оуже нѣсмь достоинъ нарешти са сынъ твои.
 22. рече же отъць къ рабомъ своимъ: изнесете одеждъ
 прѣжжъ и облачите н, и дадите прѣстень на рѣжъ его и сапо-
 ги на нозъ, 23. и приведеше тельць оупитаный заколѣте, и
 ѣдъше да веселити са, 24. яко сынъ мой съ мрътеъ бѣ и
 ожне, изгыбалъ бѣ и обрѣте са. и наущаа веселити са.
 25. бѣ же сынъ его старей на селѣ, и яко грады приближен
 са къ домоу, слыша пѣнникъ и лнкъ, 26. и призываетъ еди-
 ного отъ рабѣъ въпрашааше, что оубо си сѣтъ. 27. онъ же
 рече имоу: яко братъ твой прииде, и закла отъць твои тельць
 оупитаный, яко съдрава и приидѣтъ. 28. разгнѣваетъ же са не
 хотѣаше вѣннати. отъць же ншѣдъ молааше н, 29. онъ же отъ-
 вѣштавъ рече отцоу своему: се колико лѣтъ работашъ тебѣ, и
 николиже заповѣди твои не прѣстѣпихъ, и мѣнѣ николиже
 не далъ еси козлате, да съ дроуты моими възвеселашъ са
 быхъ. 30. югда же сынъ твои съ нзѣдый твои мѣннѣ съ
 любоудницѣми прииде, закла имоу тельць питомый. 31. онъ
 же рече имоу: уадо, ты въсегда съ мѣножъ еси, и вса мои
 твои сѣтъ. 32. възвеселити же са и въздрадовати подовааше,
 яко братъ твои съ мрътеъ бѣ и ожне, изгыбалъ бѣ и обрѣте са.

1) — гладомъ, das ь in diesem casus im Ostr. ev. die regel.

APOSTELGESCHICHTE¹⁾

IX.

Саулъ же и ѡште дыхамъ гнѣвомъ и оуцѣнствомъ на оуцѣнники господня припадъ къ архиереови 2. проси оу него боукъви на листъ написаны въ Дамаскъ къ събывиштемъ, да аште которыа обраштеть на пжти, мжжа и жены, събвзаны приведесть въ Иероусалимъ. 3. вънегда же кемоу бысть при-ближити са въ Дамаскъ, въ незлапж обднста и свѣтъ отъ небесе, 4. и падъ на земн слыша гласъ глаголющъ кемоу: Сауле, Сауле, уѣто ма гонниши; 5. рече же: кѣто ты еси, господи; господъ же рече: азъ есмь Иисусъ, кегоже ты гониши. 6. нѣ въстанн и въннди въ градъ, и тоу речеть са, уѣто ти подобають творити. 7. а мжжи граджитен съ нимъ стомахъ днваште са, слышаште оубо гласъ и никого видаште. 8. въ-ставъ же Саулъ отъ земли, отъверстама оуима кего, ни єдиногo же видѣаше, за ржжъ же нмѣше въѣса и въ Дамаскъ, 9. и бѣ три днни не видѣ, не ѣды ни пи. 10. бѣ же єдинъ оуцѣнникъ въ Дамаскъ нменъмъ Ананиа, и рече къ кемоу господъ въ снѣ: Анание. онъ же рече: се азъ, господи. 11. господъ же къ кемоу: въставъ нди на стгыты нарицажштамъ са прѣ-вѣа и въздишти въ домоу Ноудовъ Саула нменъмъ Тарсѣннина: се бо моантъ са 12. и видѣ въ снѣ мжжа нменъмъ Ананиа въшѣдѣша и възложыша на нь ржжъ, яко да прозърнѣ.

1) nach И. И. Срезневскій. Древніе слав. памятники юсо-ваго письма (сборникъ статей имп. акад. наукъ. т. III. С. П. 1868.) р. 306 sq.

13. отъвѣшта же Ѳнаннѣ господи, слышаша отъ мнози ѿ
 мужи сѣмъ, яко зѣла сътвори скатыниѣ твоимѣ въ Іероу-
 салѣмѣ, 14. и сѣде имать областъ отъ архiereй съвѣзати
 всѣхъ, иже нарицахѣхѣ нѣмѣ твоѣ. 15. рече же къ нѣмоу госпо-
 ди, яко съсѣдѣ избрании ми естъ понести нѣмѣ мое прѣдѣ-
 шѣныи же и цѣсарѣи и стѣмъи Издранѣхѣ. 16. азъ бо съвѣ-
 жхъ нѣмоу, [якоко подобаетъ нѣмоу] о имени моемъ прияти.
 17. иде же Ѳнаннѣ и вѣниде въ храмниѣхъ и възоидѣ на на-
 рѣцѣи и рече. Саудѣ братре, господѣ посла ма, Іисусъ яванѣ
 ти са на пѣти, по нѣмоужѣ горахашѣ, яко да прозѣриши и
 испавниши са доуха свѣта. 18. и аenie отъпадѣ отъ оуино
 его яко и ушѣи, и прозѣрѣ же аenie, и вѣстаѣхъ крѣсти са,
 19. и приимѣхъ брашно оуѣрѣи са. въ оны дни бысть Саулъ
 съ оуѣеники, иже въ Дамасцѣ, дѣтѣи нѣволико. 20. и аenie въ
 съборѣхъ проповѣдаашѣхъ господѣ Іисусѣ, яко съ естъ сынъ божїи.
 21. уоуждаахъ же са всѣхъ слышашѣхъ и глаголаахъ. не съ ли
 естъ раздрѣшѣнѣи въ Іероусалѣмѣ нарицашѣхѣ нѣмѣ сѣ, и
 само на то приидѣ, да ѣ съвѣзати ведѣтъ къ старѣишимѣхъ
 иерейскимѣ; 22. Саулъ же пауѣ [крѣпѣлашѣ са] и слышѣ-
 шѣлашѣ Ноудѣи жнеишѣхѣ въ Дамасцѣ съвѣзати, яко съ естъ
 Христѣсъ. 23. и яко съкончуаша са дѣнии мнози, съвѣнѣта-
 ша Ноудѣи оуѣнти и. 24. разоумѣхъ же бысть Саулу съвѣтъ
 нѣхъ. стрѣжаахъ же врата дѣнь и нощѣ, да быша и оуѣнан.
 25. поимѣхѣ же оуѣеници нощѣиѣхъ поустѣнѣи и изъ града съ-
 вѣснѣхѣхъ въ кошерѣи. 26. приидѣ же Саулъ въ Іероусалѣмѣ
 повоуѣиашѣхъ са приимѣти са оуѣеницѣхъ, и всѣхъ бомахъ са
 его не въроуѣишѣхъ, яко оуѣеникъ естъ. 27. Варнада же поимѣхъ
 приведе и къ апостоломѣхъ и исповѣда нѣхъ, како на пѣти видѣхъ
 господѣ и яко глагола нѣмоу и како въ Дамасцѣ дръзѣхъ о

имени Исоусовъ. 28. и бѣаше съ ними въхода [и исхода] въ Иерусалимъ и дръздахъ о имени господи Исоуса Христа. 29. глаголаше же и съѣспрашааше са съ Юнны, они же хотѣлахъ и оубити. 30. разоумѣвъше же братиѣ отъведоша и въ Кесарникъ и отъпоустниша въ Тарсъ. 31. цркъвенъ же оубо въ всей Ноуден и Галилен и Самарии нѣгахъ миръ възграждаемы и ходаша¹⁾ въ страхъ господни, и тѣшениемъ скатаго доуха множаахъ са.

32. Къ оны дѣни бысть Петроу проходаштоу въсждѣ и съннѣти къ сватымъ жнехитнымъ въ Лудѣ. 33. обрѣте же тоу уловка ютера Енеи именемъ отъ осми лѣтъ аскашта въ ложи, и съ бѣаше раслабленъ. 34. и рече юмоу Петръ. Енею, нѣлакиѣта Исоусъ Христосъ. въстанн и постели себѣ. и аenie въста. 35. и видѣша еси жнехитен въ Лудѣ и въ Саронѣ и обратиша са къ господен. 36. въ Нопни же въ нѣлакъ въдовниѣ именемъ Тавита, еже съказана нарнуеть са срына. си же въ пална благахъ дѣлаеъ и милости, еже твораше. 37. бысть же въ дѣни ты болѣвъши юй оумарѣти. омывъше же ехъ положиша на въсходьници. 38. блнзъ же сжити Лудѣ Нопни оуценици слышавъше, яко Петръ юсть въ ней, поустниша [дѣла мжжа] къ юмоу молаште и не обавнѣти са принѣти до нихъ. 39. въставъ же Петръ принде съ ними, югоже примѣдъша възведоша на въсходьници, и стаа прѣдъ нимъ еса въдовниѣ плаушита са и показавшита²⁾ сраунца и ризы, еанкоже твораше съ ними сжити Срына. 40. изгънавъ же еънъ еса Петръ и прѣлаонъ коленъ моли са, и обрати са къ тѣлоу рече. Тавито, въстанн. она же отъверзе оунъ свон, и видѣвъши Не-

1) in der hndschr. das masc. ходаште.

2) in der hndschr. das masc. плаушѣте und показавшѣте.

тра въезде са, 41. простъръ же ржкх вѣстави ѣк жнѣх.
42. оутѣдно же бысть по всей Нопни, и мнози вѣроваша
къ господоу.

EXODUS¹⁾

XV, 1—19.

Помилъ господен, славно бо прослави са кони и вѣса-
дыни въерже въ море. 2. помощьникъ и покровитель бысть
мѣнъ въ спасеннѣ съ богъ мой, и прослави нъ богъ отца
моего, и възнеси нъ. 3. господь съкроушаи брани, господь
има имоу. 4. колесница Фараона и снаи его въерже въ
море, избранныи вѣсadyники трыстаты потопи въ урмынѣмъ
мори. 5. пжуннои покры ѣ пограж въ гажени ѣко камень.
6. десница твоа, господи, прослави са крѣпостнѣ: десница
твоа ржкх съкроуши врагы, 7. и множествомъ снаи твоимъ²⁾
сътрылаи ѣси сжпостаты. послаа гнѣвъ свой, пожсти ѣ ѣко
стѣлани. 8. и доухомъ ярости твоимъ растжи са вода: огж-
стыша ѣко и стѣна воды, огжстыша и вѣны по средѣ моря.
9. реуе врагъ: гѣнавъ постигни, раздѣлѣи корнѣ, насышти
доушж моимъ³⁾, оутѣнж мѣуемъ моимъ, оудолѣи ржкх мой.
10. послаа доухъ свой: покры ѣ море: пограж ѣко оловъ⁴⁾
въ водѣ зѣло. 11. кѣто подобнѣ тебе въ боуѣхъ, господи;
кѣто подобнѣ тебе; прославиенъ въ сватынхъ, днѣнхъ въ
славахъ, теорай уюдеса. 12. простъръ десницѣ своѣ: пож-

1) nach И. И. Срезневскій. Древнѣ славянскіе памятники
и. т. д. стр. 244. Изъ Погодинской псалтыри.

2) statt твоимъ besser своимъ.

3) besser своимъ, wie gleich darauf своимъ.

4) gewönl. олово.

рѣтъ ѿ земли. 13. настаиваѣ ѿси правдою твою, люди твои си, [и]же изведе: оутѣшмаѣ ѿси крепостикъ своихъ въ обитель святыхъ твоихъ¹⁾. 14. оуслышаша мзцыи и прогнѣхаша сѧ: болѣзнь прииде на нихъ ижехъ въ Филантинѣ. 15. тогда потышаша сѧ владыцы Іудомскы [и н] князи Моавитстни: приидѣ ѿ трепетъ, расташа вси ижехъ въ Ханаанѣ. 16. нападе на нихъ страхъ и трепетъ. величїемъ мѣшца твоимъ да окаменѣ сѧ, дондѣже проидѣтъ люди твои, господи, дондѣже проидѣтъ люди твои си, иже сътажа. 17. въведѣ насадн ѿ въ горѣ достоянїи твоего²⁾, въ готовое жилище, иже съдѣла, господи, святыхъ, господи, иже оутотовасте³⁾ ржцѣ твои. 18. господи цѣсарюють въ вѣкы и на вѣкы и иште. 19. яко вѣиде конь Фараонъ съ колесницѣми и въсаднички въ море, и наведе на нихъ господи вожь морскихъ: сынове же Израилеви проидѣ по соуху по средѣ моря.

ЖИТИЕ ГРИГОРИЯ ПАПА

РОУМСКАГО.⁴⁾

Блаженный Григорій поставленъ бысть патриархъ святей божий цркви римстей, а прежде патриаршества цркви ризы въ въ монастыри святаго апостола Андрея, нарицаемаго Калоскара⁵⁾, близъ святою мученику Нола и

1) statt твоихъ, твои, твои besser своихъ, свои, свои.

2) besser своего.

3) dem dual wäre gemässer оутотоваста.

4) Monumenta linguae palaeoslovenicae e codice Suprasliensi ed. F. Miklosich. Vindobonae 1851. p. 90.

5) ein missverständniss; Acta Sanctorum Joh. Boll. Martii vol. II p. 138 (12. März) heisst es: sub honore S. Andreae

Паула. Бѣаше же нгоуменъ того манастири, мати же его блаженна Славна живѣаше банзъ братъ сватааго Паула апостола на мѣстѣ нарицаемѣмъ Кела нова.¹⁾ тѣ же блаженный Григорій югда съдѣаше въ хызинѣ своѣй и писаше, прииде къ нѣмоу маломошѣ мола и и глагола. помнлоуи ма, рабе бога вѣшнѣаго, яко старѣишина бѣхъ корабьникомъ, и истопникомъ са и погоуѣникомъ мѣного нѣнниѣ, и своѣ и стоужде. любонништий же и по истинѣ рабъ Христосовъ призвекъ слоугъ своего глагола юмоу. брате, шѣдъ даждъ семоу шесть златиць. братъ же шѣдъ сътвори, якоже повелѣ юмоу рабъ божий Григорій, и дасть маломошѣ шесть златиць, и отиде. пакы оубо мало помоуднѣ въ тѣжде дѣнь прииде тѣжде маломошѣ къ блаженоуоумоу Григорію глагола. помнлоуи ма, рабе бога вѣшнѣаго, яко мѣного погоуѣнхъ, а мало ми ѣси далъ. блаженный же призвекъ слоугъ своего глагола юмоу. нѣи, брате, даждъ юмоу дроутѣжъ шесть златиць. сътвори же братъ тако. вѣзъмъ же ништий дѣвѣ на десѣте златиць отиде. пакы же мало помоуднѣ третнѣ въ тѣжде дѣнь прииде къ блаженоуоумоу Григорію глагола. помнлоуи ма, рабе бога вѣшнѣаго, даждъ ми дроутѣе благословѣнниѣ, яко мѣного погоуѣнхъ. блаженный же призвекъ слоугъ своего глагола юмоу. нѣи, даждъ юмоу дроутѣжъ шесть златиць. отъвѣштавъ же глагола. вѣрѣ ми нѣи, уѣстынѣи отъѣе, яко нѣсть остала ни ѣдина златица въ ризьници. глагола къ нѣмоу блаженнѣи. не нѣаши ли нѣного нѣакогоже съсѣда ни ли ризьна, да даси юмоу; онъ же отъвѣштавъ реуе. нѣного съсѣда, уѣстынѣи отъѣе, не нѣама

Apostoli juxta basilicam SS. Joannis et Pauli ad clivum Scauri monasterium.

1) Cella nova.

Leskien, Handb. d. altbulgar. sprache.

РАЗВѢ СРѢБРНАГО БЛЮДА, НИЖЕ ІЕСТЬ ПОСЛАЛА ГОСПОЖДА ВЕЛИКАЯ СЪ КОУЦНИЕЖ.¹⁾ ГЛАГОЛА КЪ НИМОУ РАБЪ БОЖІЙ ГРИГОРІЙ-НДН, БРАТЕ, ДАЖДЪ ІЕМОУ БЛЮДЪ ТЪ. БРАТЪ ЖЕ СЪТВОРН, ЯКОЖЕ ПОВЕЛѢ ІЕМОУ БЛАЖЕНЬІЙ, И ДАСТЬ НИШТОУОУОМОУ. НИШТНІЙ ЖЕ ВЪЗЫМЪ ДЪВѢ НА ДЕСАТЕ ЗЛАТНЦѢ И СРѢБРНЫЙ БЛЮДЪ ОТИДЕ. ІЕГДА ЖЕ И ПОСТАВИША ПАТРИАРЪХА СВАТѢЙ ЦРКВІИ РИМЬСТѢЙ, ПО ОБЫУАЮ ПАТРИАРЪШЬСКОУ ПОВЕЛѢ САНКЛАРЮ СВОІЕМОУ КЪ ІЕДННЪ ДННЪ ІЕДННОЖ ПРИВЕСТИ ДЪВА НА ДЕСАТЕ МАЛОМОШТИ НА ТРЕПЕЗЪ СВОЕЖ, ДА ОБЪДОУЖЪ СЪ РИМЬ. САНКЛАРНІЙ ЖЕ СЪТВОРН, ЯКОЖЕ ПОВЕЛѢ ІЕМОУ ПАТРИАРЪХЪ, И ПРИЗЪВА ДЪВА НА ДЕСАТЕ МЖЪ НИШТЪ. И ІЕГДА СЪДОША СЪ ПАТРИАРЪХОМЪ НА ТРЕПЕЗЪ, ОБРЪТОША СЯ ТРН НА ДЕСАТЕ. ПРИЗЪВАВЪ ЖЕ САНКЛАРЪ ГЛАГОЛА ІЕМОУ: НЕ БѢХЪ АН ТИ РЕКАЪ ДЪВА НА ДЕСАТЕ ПОЗЪВАТИ; ТО КАКО БЕЗЪ МОЕГО ПОВЕЛѢНІЯ ТРН НА ДЕСАТЕ ІЕСИ ПОЗЪВААЪ; САНКЛАРЪ ЖЕ СЛЫШАВЪ И ПРИСТРАШЕНЪ БЫВЪ ОТЪВѢШТАВЪ РЕЧЕ КЪ НИМОУ: ВЪРОУИ МИ, УБЫСТНІЙ ВЛАДЫКО, ДЪВА НА ДЕСАТЕ НХЪ ІЕСТЬ. ТРЕТННАГО НА ДЕСАТЕ НЕ ВІДѢАШЕ НИКЪТОЖЕ РАЗВѢ ПАТРИАРЪХЪ ІЕДННЪ. ОБЪДОУЖШЕМЪ ЖЕ НИМЪ ВІДѢАШЕ ПАТРИАРЪХЪ ТРЕТННАГО НА ДЕСАТЕ СЪДАШТА НА КРАИ СТОЛА, И СЕ, ЛИЦЕ ІЕГО ОБРАЗЫ ИЗМѢНКАШЕ, ОВОГДА ОУБО ВІДѢТИ И БѢАШЕ СЪДА, ОВОГДА ЖЕ ОТРОКА. И ІЕГДАЖЕ ВЪСТАША СЪ ТРЕПЕЗЫ, НИНЫ ВСА ОТЪПОУСТИ БЛАЖЕНЬІЙ, А ТРЕТННАГО НА ДЕСАТЕ, ВІДННАГО ТАКО УОУДНА, И И ДА РЖИЖ И ВЪВЕДЫ И ВЪ КАЕТИ СВОЕЖ ГЛАГОЛА ІЕМОУ: ЗАКЛИНАЕЖ ТА О ВЕЛИЦѢЙ СИЛѢ ВЪСЕДРЪЖИТЕЛѢ БОГА, ПОВЕЖДЪ МИ, КЪТО ТЫ ІЕСИ, И УЪТО ІЕСТЬ НИМА ТВОЕ; ОНЪ ЖЕ РЕЧЕ КЪ НИМОУ: И ІЕЖЕ ВЪПРАШАЕШИ НИМЕНЕ МОЕГО, ТО И ТО УОУДНО ІЕСТЬ.²⁾ ОБАЧЕ АЗЪ

1) cum infusis leguminibus.

2) AA. SS. l. 1. p. 151. et cur interrogas de nomine meo, quod est mirabile?

юсмь оубогый пришдѣи къ тебѣ, ꙗгда бѣ въ монастыри свѣ-
 тааго Анѣдреа апостола, нарицаемааго Каноскаѹра, ꙗгда съ-
 дѣаше въ хызинѣ и писаше, ꙗмоу же да дѣла на десѣте зла-
 тиць и сѣребрьный блюдѣ, нже ти бѣ посѣлаа съ коуцниекъ
 блаженна Славна мати твоѣ. и да оубѣси, ꙗко отъ дѣне того,
 отъ неѣлиже пода ми съ дълготрѣпѣниемъ и простомъ срь-
 дѣцемъ, нарече та господь патриарѣхоу быти свѣтѣи цркъви
 своѣи, за нѣже и крѣкъ своѣкъ пролиа, и быти ти прѣдѣльникоу
 и намѣстникоу вѣрховнааго апостола Петра. глагола же къ
 нѣмоу блаженный Григорий. како вѣси ты, ꙗко тогда нарече
 господь быти мѣнѣ патриарѣхоу; онъ же отъвѣштавъ рече.
 не ѣлма ли агѣла господа вѣседръжителя юсмь азъ, то того
 радн вѣдѣ; и тогда бо господь ма бѣ посѣлаа къ тебѣ искоу-
 сити оусрѣднѣ твоѣ, аште оубо ѹловѣколюбнѣ а не ѹловѣкомъ
 творшии видѣти мнѣлость своѣ. блаженный же то слышавъ
 оубоу сѣ, не оу бо вѣаше до тоа видѣла агѣла, акы къ ѹло-
 вѣкоу бо бесѣдова и вѣзирѣ на нь. рече же агѣла блаженоуоу-
 моу. не бои сѣ, се, посѣлаа ма ꙗсть господь, да бѣдѣ съ
 тобоу въ житни семь. блаженный же слышавъ то отъ агѣла
 паде ниць на земн и поклони сѣ господоу глагола. аште ма-
 лааго того радн даѣнник и ннѣсоже сѣшѣ толнко мѣножество
 штедротѣ показа о мѣнѣ прѣмнѣлѣстнѣи господь, ꙗкоже агѣла
 своѣго посѣлати къ мѣнѣ быти ꙗмоу съ мѣноу въ ннѣ, какоу
 оубо славы съподобѣти сѣ прѣбываѣшѣи въ заповѣдѣхъ ꙗго
 и дѣлаѣшѣи правѣдѣ, безъ лѣжа бо ꙗсть рекый, ꙗко мнѣлость
 хвалити сѣ на сѣдѣ и мнѣлоуѣи нишѣ въ займѣ даѣтъ богоу.
 тѣ же самъ агѣльскый господь строѣи ѹловѣѹское съпасѣннѣ
 глаголаѣтъ къ о дѣсьнѣхъ стоимѣтннѣхъ. градѣте, благословѣ-
 ннѣи отѣца моего, прѣимѣте оутѣтованѣе вамъ цѣсарѣство отъ

НАУАЛА МИРОУ: АЛЪУЫНЪ БО БѢХЪ, И ДАСТЕ МИ ЪСТИ, ЖАДЫНЪ
БѢХЪ, И НАПОИТЕ МА, СТРАНЫНЪ БѢХЪ, И НАВЕДОТЕ МА, БОЛЕХЪ,
И ПРИСѢТНТЕ МЕНЕ, НАГЪ БѢХЪ, И ОБЛЕКОТЕ МА, ВЪ ТЬМЬНИЦИ,
И ПРИИДОТЕ КЪ МЪНѢ. ІЕЛМА ОУБО СЪТВОРИТЕ ІЕДИННОМУ ОУ
БРАТНІА СЕІА МОЕІА ХОУДЫІА, ТО МЪНѢ СЪТВОРИТЕ. БЖДН ЖЕ
ВЪСЪМЪ НАМЪ ПОУНТАЖШТННІМЪ ЖЕ И ПОСЛОУШАЖШТННІМЪ ОУСА-
ШАТИ БЛАЖЕНЪІЙ ТЪ ГЛАСЪ, И ВЪУЫНЫНХЪ БЛАГЫНЪ, ІАЖЕ ОУТОТОКА
БОГЪ ЛЮБАШТННІМЪ И, ДА НЫ СЪПРНІЙМЫННКУ СЪТВОРИТЪ ХРИСТОСЪ
БОГЪ ПРЪУНСТЫІА РАДН МАТЕРЕ ІЕГО, СКАТЫІА БОГОРОДНЦА, ІАКО
ТОМОУ ПОДОБАЕТЪ СЛАВА, УЪСТЪ И ПОКЛААННІЕ НЫНѢ И ПРСЬНО ВЪ
ВѢКЫ ВѢКОМЪ. АМННЪ.

МЖУЄННІЕ СКАТААГО НОНЫ И ВАРАХИСНІА И

ДРОУЖИНЫ ІЕЮ.¹⁾

ВЪ ЛѢТО ОСМОНАДЕСАТОЕ ЦѢСАРЪ ПЕРСЬСКА САВОРНІА ГОНІЕННІЕ
БЫТЪ НА ЦРЬКЪЕН ХРИСТОСОВЪ И НА УЪТЖШТАІА ВЪСЕДРЪЖИТЕІА
БОГА, И ПОВЕЛЪ ЦѢСАРЪ САВОРНІЙ НЕУЪСТНІЕЫННІМЪ ВЛЪХВОМЪ СКАТЫІА
ЦРЬКЪЕН КРЪСТНІАНЬСКЫ ОГНІЕМЪ ЗАЖИЗАТИ, ОБРЪТАЕМЪІА ЖЕ КРЪ-
СТНІАНЪ ПОВЕЛЪ ІМАТИ И НОУДІТИ ІА ЖРЪТИ И ПОВННОВАТИ СА ПО-
ПОМЪ,²⁾ ПОВННОУЪЖШТАІА ЖЕ СА И ЖРЪШТАІА НА ВЕЛНКУ САНЫ И
УЪСТН ВЪЗВОДІТИ, НЕ ПОВННОУЪЖШТАІА ЖЕ СА ГОРЬКАМЪ И РАЗАН-
УЫНАМЪ ІМЖАМЪ ПРЪДАТИ. ВЪ ТО ЖЕ ВРЪМА ГОНІЕННІА ОБРЪТОША
СА ВЪ ПЕРСЬСТЪІЙ ЗЕМІИ ВЪ НѢКОТОРЪІЙ ВЪСН НАРНЦІАЕМЪІЙ НАСА
ДЪВА БРАТА ВАРАХИСНІЙ И НОНА ІМЕНЕМЪ НАРНЦІАЕМА, ІМЖА ПРА-
ВДНІА, ІСПЛЪНЪ СЪШТА ВЪРЪ И ХРАНАШТА ЗАПОВѢДН ГОСПОДНІА

1) Monumenta e cod. Supr. ed. F. Miklosich p. 186.

2) vielleicht zu lesen БОГОМЪ.

сѣ страхомъ. снѣ оубо свѣтаѣ слышавѣша гониміе крѣсти-
 анско оставивѣша жнаниѣ своѣ и доста на мѣсто то, нѣже
 неустыини вѣсѣн мжуаахъ крѣстнаны горыцѣ. бѣвѣшема же
 нма въ вѣсѣн Варданаховѣ и приелиживѣша сѣ къ тѣмници,
 нѣже вѣсѣн крѣстнани затворѣни бѣахъ, и припадѣша къ тѣ-
 мницѣ оубоу стражоу моласта и, да вѣнидѣта въ тѣм-
 ницѣ. вѣлѣзѣша же оубоу дѣвѣти мжѣ крѣстнаны за-
 творѣны, и вѣдѣвѣша ѿ вѣ мнозѣ скрѣбѣн сѣиѣ цѣловавѣша
 ѿ науста оубѣшавати ѿ глаголюшѣ. не оубоу нмѣ сѣ ниуе-
 соже, братнѣ и отци, нѣ въ нма распѣаго постраждамѣ въ
 єдинѣ уасѣ, да примѣмѣ вѣуынѣи живѣтъ, ꙗкоже и отци
 нашіи и стрѣотрѣпци и мжуеници приѣша. такожде же и ти
 мжуеници вѣдѣвѣше свѣтаѣ Нонѣ и Варахисѣ и оубѣдѣнѣше
 бѣвѣше о приѣстѣни єю дроугѣ дроугѣ акѣ благодѣтѣи нмѣ
 маслѣмъ на трѣпѣни мжѣи и на сѣвѣрѣни мжуени помѣ-
 заѣиѣ оубѣрѣвѣахъ. свѣтѣи нмѣ же мжуеникомѣ затворѣны-
 нмѣ въ тѣмници нмѣна сѣиѣ снѣ. Заннѣасѣ, Лазарѣ, Марѣасѣ,
 Нерсисѣ, Илѣи, Марисѣ, Авѣносѣ, Симѣонѣсѣ, Савѣ. снѣ оубо
 мжуени бѣша тогда скрѣбѣи приѣмѣше многи, и въ подѣи-
 заннѣи мжуеницѣи сѣиѣ сѣиѣ сѣиѣ сѣиѣ сѣиѣ сѣиѣ сѣиѣ сѣиѣ
 добрѣ, и стрѣиѣи нмѣ не тѣлѣиѣи нмѣ оубѣдѣиѣи
 вѣиѣиѣ оубѣаѣи сѣ. мжуени нмѣ бѣвѣшѣи тѣиѣи свѣ-
 тѣиѣи и вѣзѣтѣвѣшѣи на нѣбо и въ агѣлѣскѣи мжѣи вѣиѣи
 нмѣиѣи бѣвѣшѣи, по томѣ нѣкѣиѣи отѣ вѣхѣи ѡбѣиѣи
 свѣтаѣи Нонѣ и Варахисѣ къ трѣиѣи старѣиѣиѣи вѣиѣи-
 скѣиѣи Масдраѣи, Сирѣиѣи, Мадриѣи, сѣиѣиѣи свѣ-
 тѣиѣи, глаголюшѣ. та нмѣи жѣрѣта нмѣи повѣиѣиѣи сѣиѣиѣи
 повѣиѣиѣи нмѣи раѣиѣи поклѣиѣи сѣиѣиѣи нмѣи сѣиѣиѣи нмѣи
 водѣ. иѣиѣи же къ сѣиѣи глаголаахъ, ꙗко дѣвѣти мжѣи оиѣи

ТОГО РАДИ НЕ ПОВЫИЖША СЯ ЦЕСАРИЮ НОВЕЛЕНИЮ, НИМЖЕ ТЫМА
 ДЪВЪМА БѢАХЖ ОТЪВРАШЕНН. ТОГДА ИСПЛЪНИВЪШЕ СЯ КРОСТИ
 МНОГЪ СТАРѢЙШИИИ ЖРЦУЪСКИ ПОВЕЛѢША ПРИКРЕСТИ Я. ПРИ-
 ВЕДЕНОМА ЖЕ НИМА БЫВЪШЕМА И СТАВЪШЕМА ПРЕДЪ СТАРѢЙШИИ-
 НАМИ ВЛЪШЬСКИМИ ГЛАГОЛАША НИМА ВЛЪСКИ. ЗАКАНИИАСЯ ВЪ О
 НЕИОВѢДНИТЪМЪ НАШЕМЪ ЦЕСАРИ Саворини, БЕЗЪ ЛЪЖА ОТЪВЪШТА-
 ВАНТА НАМЪ, О НЕИМЖЕ ВЪПРАШАЕМЪ ВАЮ. ТЕОРИТА БОЛЕЖ ЦЕСАРИЖ
 И ПОВИНОУЕТА СЯ НОВЕЛЕНИЮ ЕГО И ПОКААНИАТА СЯ СЛЪНЦОУ И
 ОГНЮ И ВОДѢ ПО ЗАКОНОУ И ПО ЗАПОВѢДИ ЦЕСАРИ НАШЕГО ИЛИ НИ;
 ОТЪВЪШТАВЪША ЖЕ СВАТАЯ НОНА И Варахисий глаголаста НАМЪ.
 ДА ГЛАГОЛЕВЪ, А БЫ ПОСЛОУШАТЕ АКИ КЪНАЗН И СЪДНИ ЦЕСАРИ
 Перска, НИМЖЕ ИЗЪБРАНИ ИМОУ ИЕСТЕ И ПРАВДНИИ СЪДНИ. И
 ТОГО РАДИ ИЗЪБРАВЪИ СЪДЪ ВЪСЬ СВОИ ВЪ РЪЦѢ ВАШИ ПРЕДАТЬ,
 ДА БЪ ПРАВЪДЖ СЪДИТЕ, А НЕ БЕСПРАВЪДНИ ДѢЛАЕТЕ. НЫНѢ ОУБО,
 СЛАВНИИ СЪДНИ, НЕ ПОДОБАЕТЪ ВАМЪ ЗЕМНААГО ЦЕСАРИ БОИТИ
 СЯ, НЪ ОНОГО ДАВЪШААГО ВАМЪ ИЖДРОСТЬ И СЪМЫСЛЪ, НИЖИТААГО
 ВААСТЬ НЕБЕСЫ И ЗЕМЬЕЖ И ВЪСАЦЕМИ ДЫХАННИИ, ИЖЕ ПОЛОЖИ
 ПРЕДЪАБЫ И ОУСТАВИ УАСЫ И ДАСТЬ ВАМЪ ИЖДРОСТЬ, ДА ПО ИЖ-
 ДРОСТИ ВАШЕЙ СЪДИТЕ ВЪ ПРАВЪДЖ ПО ПЛЪТИ ПОДОБЫВЪНИИМЪ ВАМЪ.
 ЗАКАНИИАСЯ ОУБО ВАСЪ, ВЪРОЖ ИСТИННОЕЖ ПОВѢДАТЕ НАМЪ, КОЕ-
 ГО БОГА ПОДОБАЕТЪ НАМА ОТЪРЕШТИ СЯ, НЕБЕСЬСКААГО ИЛИ ИЛИ
 ЗЕМНААГО, ВЪКУНААГО ИЛИ ИЛИ МАЛОВРЪМЕННААГО; МЫ ОУБО ВЪ-
 РОУЕМЪ ВЪ БОГА СЪТВОРИВЪШААГО НЕБО И ЗЕМЬЕЖ, И НЕ ВЪРОУЕМЪ
 КЪ УЛОВЪКОУ ТЪЛЪННОУ. НЕ МОЖЕВЪ ОУБО ВЪРОВАТИ ВЪ УЛОВЪКА,
 ИЖЕ МАЛО ПОЖНЕЖ ОУМИРАЕТЪ И ПОГРЪБАЕТЪ СЯ КАКО И МЫ. ТО
 СЛЫШАВЪШЕ ЖЕ ВЛЪСКИ ОТЪ НИЮ РАЗГНѢВАВЪШЕ СЯ ВЕЛИКИ ПО-
 ВЕЛѢША ПРИНЕСТИ ЖЪЗДИЕ ШИПЪУАНО НЕОЦѢШТЕНО НА ИЖУЕНИЕ
 СВАТОЮЮ НОНЪ И Варахисия, ОТЪЛЖУНѢШЕ Я РАЗЪНО, ДА НЕ
 СЛЫШИТА КЪЖДО ИЮ ВЪПРАШАНИИ ПОДРОУГА СИ И ОУКРЕПИТИ СЯ

на троудѣ Христосовѣ. предѣсѣдѣше же Масдрѣѣ и Сирѣѣ и Мадрииснѣ, три старѣйшины вѣльшскы, на вѣпрашаннѣ ска-
тоу ю покелѣша съ кростникѣ вѣкестн свѣтааго Нонѣ єдиного.
вѣведеноу же бѣвѣшоу Нонѣ рѣша къ нѣмоу вѣлсенъ уѣто тѣ
са мѣнѣтъ; аште оубо уѣтешн и поклоннѣшн са слѣнцоу и огню
и водѣ и съконьуаѣшн покелѣннѣ цѣсарѣ, [то свобода съ
уѣстникѣ нспоуштенѣ бѣдѣшн]. аште ан [нн], то вѣзложимѣ на
тѣ мѣжы жестоку, люту зѣло. не помышлѣмъ же вѣ себѣ, ꙗко
мы коштемѣ, да подѣнмѣшн тѣ уѣто зѣло. мы не коштемѣ
тебѣ зѣла никакогоже, аште не тѣ самѣ вѣскоштемѣшн зѣло
прѣобрѣстн себѣ. отѣвѣштавѣ же блаженѣмъ Нонѣ рече нмѣ.
азѣ сего житнѣ не трѣбоуѣмъ Христосова житнѣ радн, прѣхо-
дитѣ бо и ннкоан прѣбѣжаѣтъ, да оубо того радн ннкоанже не
отѣверѣжъ са господа моего Исоусѣ-Христоса, живѣшнѣааго вѣ
вѣкы, ꙗко тѣ єсть надежда вѣсѣмѣ крѣстнѣномѣ, и не осра-
мѣаѣтъ са вѣсн вѣроуѣннѣтѣн вѣ нѣ, за нѣ тѣ обѣшта намѣ гла-
гола. аминѣ, аминѣ глаголаѣмъ вамѣ. нже отѣверѣжѣтъ са менѣ
прѣ уловѣцѣхѣ, то и азѣ отѣверѣжъ са ꙗго прѣ отѣцн моемѣ
небесѣстѣемѣ и прѣ свѣтынѣхѣ агѣлаѣхѣ. прѣннѣтн бо нмѣтъ нѣ
облацѣхѣ небесѣскынѣхѣ вѣ славѣ отѣца своего и свѣтынѣхѣ
агѣла и архагѣла, и оубо оутотѣвѣнѣ отѣдатн комоуждо уло-
вѣкоу по дѣломѣ ꙗго. нмынѣ оубо тѣ слышаѣѣшнѣ покелѣннѣ,
ѣже повелѣно вамѣ єсть о мѣнѣ творнѣтн, то скорѣѣ творнѣте, не
же помышлѣаѣте, ꙗко оставѣѣмъ домѣ господнѣ, ꙗкѣмаже тѣ нмы
сѣтворнѣ слѣоужнѣтн вѣ домоу ꙗго свѣтѣемѣ, и рече намѣ. вѣ
єстѣ свѣтъ мироу, и пакы. вѣ єстѣ соль зѣмн, аште солѣ
овѣуѣаѣтъ, то унѣмъ осолнѣтъ са; аште оубо, ꙗкоже вѣ глаголаѣ-
те, покелѣннѣ цѣсарѣ послѣоушаѣмѣ и заповѣдн ꙗго сѣтворнѣмѣ,
то не мы єдиннѣ отѣверѣжемѣ са господа нашѣго, нѣ нашѣ отѣ-

връженне въсѣхъ кнѣа бждеть. то слышавъша отъ него старѣйшнны вѣльшскыа разгнѣвавъша са зѣло повелѣша съвязати и по Персѣскоу законуу, и проврѣша жьзлъ междуу ржками и стыгноу его, и бѣаше съда скатын на земн. съдаштоу же кемоу мжуаахъ и жьзанемь осжкатоу, до толѣ же мжуиша и, дондѣже рѣбра его оголиша. мжуимъ же не отъѣтнѣвааше ннѣсоеже, нъ славыкаше бога глголы. слава тебѣ, боже отьць нашихъ Авраама, Исаака и Иакова, нзвѣдѣи насъ нзъ мира сего, яко съподобнаѣ иси прквести насъ на вѣрж скатжж своихъ. и нымѣ, господи, даждь намъ трыпѣнне, да сътворишь и съконьчаемъ всѣа, ианко заповѣда намъ скатын твои доухъ. и съподобен ма мжуеннѣскыимъ съврѣшеннемь вѣгодити тебѣ, того бо по всѣа дѣни ождаемъ. и си рекъ скатын Нона рече гласомъ велнкомъ къ вѣлхвомъ. азъ отъ кѣназа вѣшего и отъ въсѣхъ дроугъ вѣминхъ, нже сжѣ агѣлан сотоннини, отъстѣлаж и отъмешѣ са въсѣхъ нхъ и отъ салыца и отъ лоуны и отъ зѣвзѣдъ и отъ огнѣа и отъ воды, нже мѣннѣе богы, штоуждѣ иемъ отъ ннхъ и не поклонѣ са нмъ бѣхъма, нъ вѣроуѣж азъ въ отьца и сына и свѣтааго доуха, въ прѣхнстѣжж тронѣжъ съласажштѣжж въсь мирѣ, нже и богы вѣша сътвориша, нмѣже ноудѣнѣ ма покланѣти са. си слышавѣше старѣйшнны вѣльшскыа повелѣша жжѣмъ за ногж поврѣзъше и вѣштн вѣнъ на мразѣ и прѣбѣити кемоу на ледѣ въсь ношѣ, бѣаше бо зымьно вѣрма, и вѣлюсти его, уѣто сътворнѣ [на] ледоу. они же сътвориша тако и вѣлодоша его съ страхомъ велнкомъ оставѣвѣше и тоу до свѣта. пакы же съдоша безаконннѣн на сжднштн своимъ и повелѣша слоугамъ прквести прѣдъ лица нхъ свѣтааго Карахнскѣ. вѣшдѣшоу же свѣтоуоумоу и ставѣшоу на сжднштн рѣша къ нѣмоу вѣлскѣн. уѣто мьслиши, Карахнскѣ; жьрѣши

мн и поклониши са слънцоу и огню и водѣ, якоже послоушавѣ
поклони са и братъ твой Нона, или приимешн раны на телесн
своемъ; отъвѣштавѣ же скатыи Варахисни рече нмѣ. якоже и
Нона поклони са, кемоу же поклони са, то и азъ пауе поклонѣх
са, славословѣх и възношѣх н. бы глаголасте лѣжж о немъ,
нѣ истина не дастъ кемоу того сътворити. кѣто бо бы възмо-
гавъ ослѣпити оумъ срѣдѣуьный его, да бы са поклониавъ той
твари, яже слоужити уловѣкомъ, и оставилъ сътворышаго н;
аште бы дѣло уѣстыно было, то славянь оубо бы отъ уловѣкъ
слоуженне принимавъ и не бы слоужилъ намъ рабьскомъ униомъ.
се бо нмынъ видимъ, яко богатни и ништни и зѣлани и добрини
отъ того слоужѣж приимѣють. [Якоже оубо рабѣ юсть огнь
вашъ уловѣкомъ болюшнимъ и сътворивъшнимъ и оуставиенъ,
такое неправѣдно юсть ноудити насъ, да поклонимъ са огню,
иже богъ на работѣ]¹⁾ дастъ намъ уловѣкомъ, и остави са бога
сътворышаго небо и зѣмьж и моріе и вса, яже въ нихъ. нѣ
лѣпо юсть пауе ономоу хвалѣ и поклонѣ и уѣсть отъ цѣсарѣ
же и князѣ и воєводѣ и отъ вссего дѣхання приимати. иже
сътвори висотѣ и гажениы, югоже гажѣокыи мѣсан не можеть
никѣтоже домыслити са, ни възрѣти довлѣнъ на висотѣ
славы, нмѣже трѣбоуемъ его всн сынове уловѣуьстни. тѣ

1) [,] nach Acta SS. Mart. vol. III p. 772: cum igitur
ignis constitutus sit servus noster ab eo, qui fecit illum, iniquum
est velle vos cogere, ut ignem adoremus, quem deus ad humanos
usus creavit, et abnegemus deum, qui et, mit anschluss an die
hdsch., deren text hier ganz verwirrt ist: и рабѣ юсть огнь вашъ
уловѣкомъ. болюшнимъ и сътворивъшнимъ н. тако оуставиенъшоу
намъ. якоже оубо неправѣдно юсть иже ноудити насъ да покло-
нимъ са слоужѣжъ миру сего. богъ на работѣ тѣ огнь дастъ намъ
уловѣкомъ.

БО ІСТЬ КРЪМАНЪ ВЪСЖ НАСЕЛЕННЪХЪ И ВЪСА МЖДРОСТНІХЪ СВОИХЪ
 ОУТОТОВИ. СЕ ЖЕ ТРЪБОУЕТЪ ОТЪ НАСЪ, ДА ВЪМЪ НМА ГОСПОДА
 НАШЕГО ВЪСН СЫНОВЕ УЛОЖУЮСЯ И НЕ СОУСТЫЖИТИ ДѢЛЫ И
 ЛЬСТЫИ ПРЪКЛИЩАЕМЪ СЯ. ТЪ БО РЕЧЕ: НЕ СЪТВОРИТЕ СЕБѢ КЛИ-
 ШТЬ НИ ПОКАНИТЕ СЯ ДѢЛОМЪ РЖКЪ ВАШИХЪ НИ НИМОУ ТЕАРИ
 НИКОИЖЕ, ДА НЕ АЗЪ ІСМЪ ГОСПОДА БОГА ВАШЕ НЗЪ ПРЪКА СЫ И
 ДО КОНЬЦА ПРЪБЫВАШ, И НѢСТЬ НИМОУ БОГА РАЗВѢ МЕНЕ, И САДЕМЪ
 МОИМЪ НИМОУ НЕ ДАМЪ НИ БЛАГОЗВОЛЕНІИ МОИХЪ ВАШИИМЪ,
 НИ УСТН МОИМЪ ПОДАМЪ КАПИШТЕМЪ. АЗЪ ОУМОРЕЖ И ОЖНЕВЪЖ, И
 НИКЪТОЖЕ ІСТЬ, ИЖЕ ОУБѢЖИТЬ РЖКОУ МОЕЮ. ТОГДА РАЗГНѢКА-
 ША СЯ СТАРѢЙШИИ ВЪШЬСКИИ СЛЫШАВЪШЕ РЪКН ТЫ ОТЪ
 НИГО И НАУАША УОУДИТИ СЯ НМЪ И ТРЪПЪННЮ НХЪ И РѢША: НЕ
 ВЪПРАШАИМЪ НХЪ НЫНѢ, ДА НЕ НИКЪТОЖЕ ОТЪ УЛЪЖИТИННХЪ И
 КЛАДЪЖИТИННХЪ СЯ СЛЪНЦОУ И ОГНЮ И ВОДѢ ОУСЛЫШАТЬ ТАКО-
 ВИННХЪ СЛОВЕСЪ НХЪ, И ОТЪВРЪГЪТИ СЯ И ТИ ТАКОЖЕ И ОТЪСТЖ-
 ПАТЬ ОТЪ ЖРЪТѢ. НЪ ПАУЕ ОУСЛЫШИМЪ НХЪ НОШТИНЪ, ДА НИКЪ-
 ТОЖЕ РАЗОУМЪЕТИ ГЛАГОЛАЕМЪ НХЪ ОТЪ НИЮ НИ ОТЪ НАСЪ ТЕО-
 РИИМЪ. И БЫСТЬ ТАКО. И ВЪСТАША ТОГДА ОТЪ СЪДИШТА.
 СЪДЪШЕ ЖЕ НОШТИНЪ МАЛУАНИЮ СЖШТОУ МЪНОГОУ ПОВЕЛѢША ПРИ-
 ВЕСТИ СКАТАЛО Варахисна. ПРИВЕДЕНОУ ЖЕ ІМОУ БЫВЪШОУ И
 МАЛУАНИЮ СЖШТОУ МЪНОГОУ ПОСЛОУШААХЪ ІЕГО. МЪНОГО ОУБО
 ВЪЛХВОМЪ ВЪПРАШАВЪШЕМЪ ІЕГО И СВАТОУОУМОУ БОЖИИМЪ МЖ-
 ДРОСТНІХЪ ПРЪДОЛѢВЪШОУ НМЪ РАЗГНѢВАВЪШЕ СЯ БЕЗАКОНЬНИЦН
 ПОВЕЛѢША ПРИНЕСТИ СЪВАЛЪМЪ МѢДЪНЫ, И РАЖДЕГЪШЕ ІА ПАУЕ
 ОГНА ПОДЪЛОЖИША ПОДЪ ОБЪ ПАЗОУСЪ, И РѢША КЪ ІЕМОУ ВЪСКН:
 ТАКО МИ ВЪМЪЦЪ ЦЪСАРА ПЕРСЬСКА Саворна, ІАКО АШТЕ НЗЪ ПА-
 ЗОУХЪ ИСТРАСЕИИ ЛЮБО И ІЕДИМЪ СЪВАЛЪМЪ, И ДА ПАДЕТЬ НА
 ЗЕМН, ТО ДА ВЪСН, ІАКО ОУЖЕ ВЪМЪ НЗВѢСТО, ІАКО ОТЪВРЪЖЕ СЯ
 БОГА СВОЕГО. ОТЪВѢШТАВЪ ЖЕ СКАТЫИ Варахиснї РЕЧЕ КЪ НИМЪ:

СЛОУТЫ СОТОННЫ И КЪНАЗН ГРѢШНЫИ, ТАКО МИ СПАСЕННІЕ БОГА
 МОЕГО И ПОГЫБѢЛ СОТОНЪ, ОТЬЦА ВАШЕГО, НЕ ИМАМЪ ОУБОЖИИ СЯ
 ОТЬ БОГА ВАШЕГО НИ ЕДИННОГО ОТЬ СЪВАЛЪМЪ ПОВРѢШТИ НА ЗЕМНИ,
 НЪ ИМЕНЕ РАДИ ХРИСТОСА МОЕГО ОУДРЪЖЖА. АЗЪ ЖЕ НЫНѢ
 ЗАКАННАЖЪ БЫ БОГОМЪ ЖИВЫМЪ, КЪ СЕЙ МЯЦѢ АШТЕ И НЫНѢ ИМАТЕ
 МЯЖЪ ЛЮТЫ, ТО НАВЕДѢТЕ НА МЯ КЪТО БО ІЕСТЬ ИСХОДАНЪ НА
 РАТЬ И НЕ ВЪДАША СЯ ВЪСЕМЪ СРѢДЦЕМЪ НА СЪМРѢТЬ, ДА ВЪЗЪМѢТЬ
 СЛАВѢ ВЕЛИКЪ И ДАРЫ ОТЬ ЦЕСАРѢ МНОГЫ И САНЪ ВЕЛИКЪ; ТО
 РЕКЪШОУ СВАТОУОУМОУ ВАРАХИСНЮ ВЪЗБѢСНѢШЕ СЯ ВЕЛЫИ ВЪЗ-
 СЕН ПОВЕЛѢША ПРИНЕСТИ ОЛОВО И РАСТОПНѢШЕ ВЪЗАНѢТИ НА ОУИ
 И ВЪ НОЗДРѢ ИМОУ ВЪАНѢТИ И ВЪ ОУСТА И ВЪ ОУШН, ДА НИ СЛЫ-
 ШИТЬ НИ ГЛАГОЛѢТЬ, И ПО ТОМУ ПОВЕЛѢША СЛОУГАМЪ ГЛАГОЛѢШТЕ
 ПОИМЪШЕ И ВЕДѢТЕ ВЪ ТЪМНИЦѢ И ПОВРѢЗЪШЕ ЗА ЕДИНЪ НОГЪ
 ПОВѢСИТЕ И ТОУ, И СЪТВОРИША ТАКО. И ТО НИМЪ РЕКЪШЕМЪ ПОВЕ-
 ЛѢША ПAKЪ НЕУЧЪСТНИИ ВЪЗСЕН ПРИВЕСТИ КЪ НИМЪ БЛАЖЕНААГО
 НОНЪ. ПРИШЕДЪШОУ ЖЕ ИМОУ ГЛАГОЛАША КЪ ИМОУ ВЪЗСЕН
 УЪТО ІЕСТЬ, НОНА; КАКО ІЕСТЬ ПЛѢТЬ ВНДѢТИ ТИ, И КАКО ПРѢБЫ
 НОШТЬ ОНЪ ВЪСЖ СТОЖЕЪ ВРЪХОУ ЛЕДА И НА ЛЮТѢИ СТОУДЕНИ;
 ОТВѢШТА КЪ НИМЪ БЛАЖЕНЪИ НОНА И РЕУЕ ВЪДЖИТЕ БЖДѢТЕ,
 СЖДНИ И ЦЕСАРН, ЯКО БОГЪ МОЙ, ИЖЕ ИЗВОЛИ ДОУША МОЯ, ОТЬ
 ИЕЛѢЖЕ РОДИ МА ОТЬЦЪ МОЙ И ПОМЪНѢЖ И ВЕДѢ, НИКОЛИЖЕ ТАКО-
 БЫША ДОБРЫ ПОДАСТЬ МИ НОШТИ, НИ ПОМЪНѢЖ ІЕШТЕ, ОТЬ ИЕЛѢЖЕ
 ІЕСТЬ ОУМЪ ВЪ УЛОВѢЦѢХЪ И ОУВѢДѢХЪ, УЪТО ІЕСТЬ УОУВѢСТВО, ЯКО
 ТАКОВА ПОКОЙНА ПРѢНДЕ НАДѢ МЪНОЖЪ НОШТЬ, ПРИНДЕ БО МИ
 АЛЪГЫИ ОТЬ ДРѢВА СВАТААГО, НА ИЕМЪЖЕ РАСПАТЬ БЫТЬ ГОСПОДЬ
 МОЙ ИСОУСЪ-ХРИСТОСЪ. СЕ РЕКЪШОУ СВАТОУОУМОУ НОНЪ ОТВѢ-
 ШТАША ВЪЗСЕН И РѢША КЪ ИМОУ БРАТЬ ТВОЙ ВАРАХИСИИ ОТЬ-
 ВРѢЖЕ СЯ БОГА ТВОЕГО, А ТЫ ПРѢБЫВАЕШИ ИШТЕ КЪ ИМОУ; ОТЬ-
 ВѢШТАВЪ ЖЕ СВАТЫИ НОНА РЕУЕ КЪ НИМЪ ВЕДѢ И АЗЪ, ЯКО

отверже са днѣвола н всѣхъ аггелъ его, н владыцъ Христо-
соу съвершенъ самъ са есть принеслъ. глаголаша емуоу влѣсенъ
не погоуенъ зѣлъ доуша своею, оуни бо ти есть отверзати
са бога^а своего. отвѣштавъ Нона реуе къ нимъ: сѣпни н
жродивни, глаголете вы сами, яко мѣдри есмь н мѣдростникъ
нашею изобразителъ истинъ. [не можетъ ли уловѣтъ нмы
пышеницъ въ житиинци своенъ лажашъ н храни ѿ, дѣждоу
же н тжумъ н громоу н млыннамъ находаштемъ възъмъ отъ
пышеница въ ржкоу своею съати въ нма господне; съавъ
бо]¹⁾ ождають пришедши жатвѣ напльниги гоумно отъ мала-
го оного, еже въсѣмъ надежда ради, еже нмъ къ Христосоу-
аште ли да не брѣжеть пышеница лжати еи въ житиинци н
да не въсѣмъ отъ нма, то оскждѣють пышеница, не можетъ
бо изоблавати. такоже н въ насъ уловѣцѣхъ есть видѣти-
аште кто погоуентъ доушъ нмене ради господа нашего Исоусъ-
Христоса, то, егда хошеть объявити сыны уловѣцѣскы, ты
надежшта са на нѣ н творашта волю его обновитъ съ-
томъ онѣмъ своимъ, нже не прѣходитъ ни разарѣтъ са николи-
же, н прѣобнѣвшаа заповѣди его въвержеть въ огнь не
оугасимый. слышавше же то влѣсенъ онѣмѣша на много
время словесымъ его уоудаште са. послѣже же отвѣшта-
вше рѣша емуоу: не прѣлишта себе, Нона, ни послоушан
псанный, [многоы бо псанныи прѣлиштажъ]. отвѣштавъ же
блаженный Нона глагола къ нимъ: добре рѣсте, яко прѣли-

1) das handschriftl.: можетъ ли уловѣтъ нмы пышеницъ въ жи-
тиинци своенъ лажашъ н храни ѿ. дѣждоу же н тжумъ н громоу
н млыннамъ находаштемъ. не въземъшоу отъ пышеница въ ржкоу
своею н съати въ нма господне н съавъ giebt keinen zusamen-
hang mit dem folgenden. Vrgl. AA. SS. I. 1. p. 772 A.

ИШТАЖЕ ПЬСАННІКЪ, НЪ ОТЪ ВАСЪ ПОГАНЬНИКЪ. НЕ ПРѢЛАНШАЕТЬ
 НИО НИУЛТОЖЕ УЛОВЪКЪ, НЪ ТЪУНІКЪ ЖИТІКЪ МИРА СЕГО. А ИЖЕ
 ВЪКОУШАЕТЬ СКРЪБЕНІЙ ГОСПОДНЬ, ТЪ НЕ ПРѢЛАНШАЕТЬ СЯ НИКОЛИ-
 ЖЕ. АКОЖЕ БО [БОГАТОУ НЪКОМОУ ПИРЪ ВЕЛИКЪ ГОСТЕМЪ СВОИМЪ
 ОУГОТОВЕНЪШОУ И ПОСЛАВЕНЪШОУ]¹⁾ ПО ЗЪВАНЬЮ НМЪ ИЗЪХОДЯШЕ
 ЗЪВАННІИ КЪЖДО ИЗЪ СВОЕГО ДОМОУ ВЪДАТЬ ИЗВѢСТНЬ, АКО
 НДЖЕ НА ВЕСЕЛІЕ, И СЪ ОУСРЪДНІЕМЪ НА ПИРЪ ПРИХОДАТЬ, ВЪШЕ-
 ДЪШЕ [ЖЕ] НА ОБЪДЪ И СЪДЪШЕ НА ТРЕПСЕЗЪ ВЪКОУСНЕНЪШЕ ВНИИ,
 ДА АШЕ ДОБРО БЖДЕТЬ, ТО СЛАДЪЦЪ ПНІКЪ ОТЪ НИЕГО И ВЪЗВЕСЕ-
 ЛАТЬ СЯ, И ОТЪ ОУПІТНІКЪ НЕ МОГЪТЬ НИИ ЕЪ ДОМЪ СВОИ, ПО НИЖЕ
 МЪНОГО СЖЕ ПІАНІ ВЪСЛАДНЕНЪШЕ СЯ ВНИОМЪ, ДОНДѢЖЕ ПРИНДЖЕ
 СВОИ НМЪ И НМЪШЕ ПРИКЕДЖЕ ЕЪ ДОМЪ СВОИ, ЗА ОУТРА [ЖЕ]
 ВЪСТАЖЕШЕ, ІЕГДА ИСЖУАТЬ ВНИО, РАДОУЕЖЕ СЯ ЗЪЛО, АКО ОУ
 СВОИКЪ СЖЕ СИ ДОМА ЛЕЖАЛИ. ТАКОЖЕ И РАБІИ ХРИСТОСОВИ, ІЕГДА
 ВІДАТЬ, АКО ЗОВЕЖЕ ІА СЖДІИ НА СЖДІИШЕ, ТО ВЪДАТЬ, АКО НА
 ТРОУДЪ И НА МОУЖДЖ НДЖЕ, [И] ІЕГДА НДЖЕ И ОННІКЪ СЯ ОТЪ
 ИЖЕ И ОТЪ ЛЮБЕВЕ ХРИСТОСОВЫ, ТО ОУЖЕ КЪ ТОМОУ НЕ ПОМЪНАТЬ
 НИ ДОМОВЪ НИ УАДЪ НИ ИШЕНІИ, НИ МОГЪТЬ ПРИОБРЕСТИ НИ ЗЛАТА
 НИ СЪРЕБРА НИ НИОГО НИУЕСОГОЖЕ, ІЕЖЕ ЕЪ МИРОУ СЕМЪ, НЪ ПРЪО-
 БІДАТЬ И ЦЪСАРИИ И КЪНАЗЪ ОЖИДАЖЕШЕ ІЕДИННОГО ТЪУНІКЪ ЦЪСАРИИ
 ВЕЛИКААГО ХРИСТОСА, ІЕГОЖЕ ВОИНИ ИСМЪ МЫ, ЕЪ РОДЪ РОДЪ ПРЪ-
 БЫВАЖЕШОУ ІЕМОУ, ІЕГОЖЕ ЦЪСАРЬСТВО НЕ ПРЪХОДІТЬ, НЪ ПРЪБЫ-
 ВАЕТЬ ЕЪ ВЪКЪ. ТО РЕКЪШОУ СКАТОУОУМОУ НОНЪ ПОВЕЛЪША
 ВЛЪСКИ ПРЪСТЫ ІЕМОУ ОТЪСЪКАТИ ОБОИ РЪЖУНЪШІИ И НОЖУНЪШІИ И
 ПОМЪТАША ІА ПРЪДЪ СВАТЫНІИ НОНОЖ, И РЪША КЪ НІЕМОУ ВЛЪСКИ
 СЕ, ВІДІШИИ, КАКО РАСЫПАХОМЪ ПРЪСТЫ ТВОИ ПО ЗЕМІИ, ПОЖИДИ

1) handschr. БОГАТЪ ИЖЕТО ПИРЪ ВЕЛИКЪ ГОСТЕМЪ СВОИМЪ ОУГО-
 ТОКЕНЪ И ПОСЛАВЕНЪ.

оубо, кгда врьма бждеть жатвы, то приндѣтъ ти мнози прѣсти. отъвѣштавъ свѣтъ Нона рече: азъ много ржкъ не трѣбоуѣ, нъ есть богъ създавѣтъ ма, нже пакы обновитъ ма обновлєннємъ своимъ, еже хошеть творити о насъ. то слышавѣше и вѣрости испавнєвѣше сѧ повелѣша възвратити пыцѣлъ въ конобѣ, и повелѣша слоутамъ, да оудержѣтъ грѣгомъ въсѣ главѣ ѿго, вѣдоуѣже власи сѣтъ, къ томоу и ѡзыкъ ѿмоу оурѣзати, и сътвориша тако. и повелѣша вѣсєи, и повѣроша прѣдъ нимъ кожѣ главы ѿго и ѡзыкъ въ конобѣ пыцѣлнѣи. по томъ же вѣроша и самого того свѣтааго въ конобѣ пыцѣлнѣи. вѣверженоу же бывѣшоу свѣтоуоумоу аєниє нзани сѧ вѣнъ коноба въсь пыцѣлъ, и не прикоснѣ сѧ ѿмъ, и никакоже не вѣрѣи ѿго ни при ѡсєомъже. видѣвѣше же неѡстєнни вѣсєи бывѣшемъ то ѡуѣдо и днєвѣше сѧ оужасоша сѧ, ꙗко не вѣрѣи ѿго никакоже таковаѣ мѣжа, и повелѣша принєсти вратѣ и вѣложити и въ нѣ и сътагнѣти и заєити зѣло, и сътвориша тако слоуты, и сѣломниша сѧ кости ѿго въсѧ, и по томъ прѣтрѣша и полѣма. прѣтрєноу же ѿмоу бывѣшоу повелѣша вѣсєи троупѣ ѿго вѣверѣити въ ꙗмѣ глѣбокѣ и стрѣшити ѿго тєрдѣ. тако же сѧ оубо съконьувѣшоу свѣтоуоумоу Нонѣ повелѣша пакы приєсти свѣтааго Варахиснѣ. привєденоу же ѿмоу бывѣшоу глаголаша къ нѣмоу вѣсєи: поштади оудовѣ своихъ, Варахиснє, и не вѣсхоити безгѣднѣ осѣдити себе. отъвѣштавъ же свѣтъ Варахиснѣ рече къ нимъ: ни азъ ѿсємъ създавѣтъ себе ни азъ погоубѣѣѣѣ себе, нъ есть господъ сътворєтъ ма, и тѣ обновитъ ма снѣомъ своимъ, и тѣ ма нзєавити и хранитъ непороуѣна отъ ржкѣ вѣшихъ и отъ ржкоу цѣсарѣ вѣшєго оукорєнѣаго, нже сътворѣшааго и бога не вѣсть, нъ вѣмъ и повелѣннѣаго того днѣвола подєнзѣастъ сѧ съконьувати. то

рекъшоу скатоуоумоу Карахисню рѣша влѣсенъ мѣи есмѣ сами
 досаждажштен и оукаржжштен цѣсаря Саворна, си оубо прѣль-
 стникъ своимъ пѣважште не брѣжѣтѣ никогоже. то имѣ рекъшемъ
 и крости са исплѣнинемъ многы измѣниша са лица вѣсмѣ
 о блаженствѣ Карахисни, и повелѣша владѣти и по трынню, и
 по томъ повелѣша принести трѣстие и расцѣпнѣише на дѣвомъ
 облажшти по пѣти ѣмоу и врьбникъ облажѣше сътажшти, до-
 ндѣже погражнѣтъ трѣстие въ пѣти ѣго, и повелѣша извладѣ-
 ти трѣсти изъ ѣго, да съ трѣстиемъ и пѣтъ ѣго възди-
 раетъ са, и сътвориша тако слоуты, и извладѣша трѣстие съ
 пѣтнемъ ѣго. по томъ же повелѣша неустѣнени влѣсен, и вѣло-
 жниша и въ вратѣ, нѣде и скатаго Нона, и тоу съломниша вѣса
 кости ѣмоу. по томъ же повелѣша слоутамъ, и принесоша
 пѣцѣлъ горашѣ и вѣлѣша въ оуста ѣмоу, и тако прѣдастъ
 доушѣ скатѣи Карахисни и тако пострада съ вѣсмѣи сватымѣи.
 слышавѣ же мжѣ нѣкто dobroговѣиъ, именѣмъ Аудисотъ,
 ꙗко съконуѣста са скатаѣ Нона и Карахисни, принде и искоу-
 пи оу стражѣ телесн скатоуоу, пѣтъ сътъ и три сѣребрьники
 даѣтъ, не тѣмъ же сею ѣдиною дѣвою скатоуоу искоупи тѣ
 телесн, нѣ и нѣхъ, нѣже прѣдѣ тѣмъ мжѣи быша. ꙗко же
 са мжѣ тѣ продаѣшнимъ телеса, ꙗко никѣтоже отъ кѣназѣ
 вѣшнхъ не имѣтъ оубѣдѣти быѣшалаго, по нѣже испрѣва дроутъ
 въ мжѣ снхъ съконуѣвѣшнихъ са. съконуѣвѣшнихъ же са
 сватѣи именѣ сѣтъ си: Нона, Карахисни, Занна, Лазаръ,
 Нерсисъ, Нана, Аенѣ, Марисъ, Маруѣа, Симкенѣнъ, Сава.
 си ѣдинѣ на десѣте стрѣстотѣици и dobroповѣдѣици мжѣи-
 ници троудниша са дожи и до конѣца Христоса ради, за нѣи
 одѣни быша свѣтѣломъ одѣждемъ и неоубадажштимъ вѣнѣцемъ
 вѣнѣданъ тѣмъ Христосомъ, нѣже сватѣи мѣмѣи да

ПОМИЛОВАНИ БЖДЕМЪ ВЪСН. СЪКОНЬУАША ЖЕ СА СКАТИН ХРИСТОСО-
 ВИ МЖУЕНИЦИ ДЕСАТЬ НХЪ МЪСАЦА МАРТА КЪ, А ДРОУТАК ДЪВА ТО-
 ГОЖДЕ МЪСАЦА КФ. СЪПИСА ЖЕ ПАМАТЬ СКАТЫНХЪ ИСАИИ НЪКЪТО
 ИМЕНЕМЪ, СЫНЪ АДАМОВЪ, ОТЪ ЗЕМЬИ СЫ АРДАННИСКИ, ИЖЕ
 БЪАШЕ ШЛАЪ СЪ ВЪЛХЪИ ПОСЛОУШАТИ ТЪУНЪХЪ БЫВАЕМЫНХЪ, И
 ПРЪБЫВЪ ПО СТРАДАНИИ СКАТЫНХЪ И ВЪСЕ ИСПРЪВА ДОЖИ И ДО
 КОНЦА ДЪЛО ИСТИННЪХЪ СЛЫШАВЪ И ВИДЪВЪ ПОТЪШТА СА СЪ ВЪСА-
 КОМЪ ТЕРЬДОСТНЪХЪ СЪПИСАТИ НА ВЪЗГРЖДЕННІЕ И ОУСПЕХЪ И СЪПА-
 СЕННІЕ ПОУТАЖИТНИИМЪ, АКОЖЕ И НИТЪМЪ ПОДРАЖАТЕЛЕИМЪ [БЫТИ]
 ТАКОВЫИ О ХРИСТОСЪ БЛАГОДѢТИ, ИМОУЖЕ СЛАВА И ДРЪЖАВА ВЪ
 ВЪКЪИ ВЪКОМЪ. АМИНЪ.

ANFANG DER

HOMILIE DES JOHANNES CHRYSOSTOMUS

УЕВЕР

МАТТН. XXVII, 62.:¹⁾

НА ОУТРАИ ПО ПАТЪЦЪ СЪБЪРАША СА АРХИЕРЕН И ФАРИСЕН КЪ
 ПИЛАТОУ ГЛАГОЛЪШТЕ: ПОМАНЖОМЪ, АКО ОНЪ ЛЪСТЬЦЪ ИЕШТЕ
 ЖИВЪ СЫ ГЛАГОЛА, АКО ПО ТРЪХЪ ДНЬНХЪ ВЪСТАИЖЪ ПОВЕЛИ ОУБО
 ОУТЕРЪДИТИ ГРОБЪ ДО ТРЕТНЦАГО ДЪНЕ, ИЕДА КАКО ПРИШЪДЪШЕ
 ОУЧЕНИЦИ ИЕГО НОШТИЖЪ ОУКРАДЖЪ И И РЕКЖЪ ЛЮДЪМЪ, АКО
 ВЪСТА ИЗЪ МРЪТЕВЫНХЪ, И БЖДЕТЬ ПОСЛѢДНІИМЪ ПРЪЛЪСТЬ ГОРЪ-
 ШИ ПРЪВЫИ.

ВЪСЖДОУ ПРЪЛЪСТЬ САМА СА ОСЛѢПЪАЕТЪ И НЕХОТАШТИ ИСТИНЪ
 ПОМАГАЕТЪ. СЪМОТРИ ЖЕ: ПОДОБА ВЪРОВАТИ, АКО ОУМЪРЪ, И АКО

1) Monumenta e cod. Suprasl. ed. F. Miklosich p. 330.

погребенъ бѣсть, и ꙗко вѣста, и то вѣсе врагъ дѣла бѣхаетъ. вѣждъ оубо словеса си съвѣдѣтельствоуѣшѣа о вѣсемъ томъ. „помаѣхомъ, ꙗко лъстьцѣ онъ рече ꙗвите живѣ си.“ да оу-
мрълъ ѣсть оубо. „по трѣхъ дньхъ вѣстанъ повелѣи оубо
оутвѣрдити гробъ.“ да и погребенъ ѣсть. „ѣда како прин-
дѣтъ оуѣнничи ꙗго и оукрадѣтъ и.“ да оубо аште гробъ за-
печатълѣхъ сѣ, не бѣдѣтъ проказъствѣа нѣкоѣгоже. да и безъ
пърѣи оубо оуказаниѣ въскрьсѣномъ, о немъже бы продаъ-
жѣсте рѣхъ. по нѣже бо печатълѣсте, не бы нѣкоѣгоже про-
казъствѣа да аште не бы ни единогоже проказъствѣа, то оуѣ
вѣста ꙗвѣ и безъ пърѣи. вѣждъ, ꙗко и нехоташѣ троуждѣхъ
сѣ о оуставѣнни истинѣхъ. ты же ми съмотри оуѣнники.
любашѣ истинѣ, ꙗко глаголющихъ отъ врагъ ннѣсоже съ-
крывѣхъ, аште и оукорѣна глаголѣхъ. се бо, и лъстьца и наръ-
хътъ, и не маѣуатъ ти того. се же показѣхъ и сиѣхъ безъло-
бытъи и любашѣи истинѣ образъ и онѣхъ боуѣхъ, по нѣже
ни съмрътѣхъ гнѣхъ оставѣша. достойно же и оногъ вѣз-
искати, вѣдѣс глагола по трѣхъ дньхъ вѣстанъ. не бо обратѣхъ
никѣтоже тако ꙗвѣ извѣштѣа, нъ Нонина ѣсть прѣтъа. ꙗко-
же вѣдѣхъ глаголюма и хоташѣ зѣлотворѣхъ. хѣто оубо
Нинахъ; „имѣте ли стражъ, оутвѣрдите, ꙗкоже вѣсте.“ и
оутвѣрдиша печатълѣхъ гробъ съ стражѣми. не да войномъ
единѣмъ печатълѣхъ, ꙗкоже оувѣдѣхъ о немъ не хотѣхъ съ
ними прѣдѣстѣи сѣ, нъ гонѣхъ ихъ хотѣ и то творитъ, и
рече бы ꙗкоже хоштѣте, печатълѣхъ, да не дроуѣхъ имѣте
виновѣхъ творити. аште бо быша единни воини печатълѣхъ,
моган быша глаголати, аште и лѣжа и неперѣпѣрѣа словеса гла-
голюма, нъ обѣхъ же, ꙗкоже и при ннѣхъ не стыдѣхъ сѣ,
такѣже и о семъ быша глагола, ꙗко воини тѣло дѣхъше оу-

красти подаша оученникомъ и о въскръсенни сълъгати слово.
 нынѣ же ти сами оутѣрьждаше ни того можѣти глаголати.
 видѣши ли, колыми ти спѣшати о истинѣ и нехоташте; небо-
 нѣ ти приидоша, ти просиша, ти псуатълаша съ стражею,
 якоже доуѣтъ доуѣтоу быти клеветаремъ и обанувтелемъ. цѣ
 и коли оубо оукрали быша, въ сѣботѣ, и како; не бо бѣаше
 лѣтнеж пристѣпни. аште ли и законъ прѣстѣпни бѣша, како
 оубо съмѣахъ нже толь страшнен пристѣпни; како ли приноу-
 дити можаахъ; убо же глаголахште, убо ли творахште; кымъ
 ли поощенниемъ стояти хотѣахъ за мрътвца; коего отъдани-
 я уахште отъ него, коего отъмыщенни; иште жнеа видѣ-
 вше съвѣзана бѣаша и по оумрътени ли хотѣахъ за нѣ
 дръзовати, аште да не бы въсталъ; то како то естъ разоумѣ-
 ти, якоже того¹⁾ [не] хотѣахъ сълъгати, въскръсенню не бмѣ-
 шоу; си рѣуѣ отъ того мѣного [бо] о въскръсенни нмѣ гла-
 гола, и уасто глаголааше, якоже и сами си рѣша, яко по трѣхъ
 дньхъ въстанѣ. да аште оубо не бы въсталъ, кѣтъ, якоже
 акы прѣлаштени си и протнеж цѣлѣ странѣ о немѣ борѣхште
 са и безъ домоу и безъ града бмѣвше отъвергати са его бѣша,
 и не бѣша такои рахуни имоу възложити славы акы прѣла-
 штени и въ сѣтныи бѣды того ради въпадѣше. и якоже не
 бѣша могли того сълъгати, аште бы не было въстание, се ни
 слова трѣбоуѣтъ. уны бо пѣвахште; хытростнеж ли слово-
 сьнож; нѣ всѣхъ бѣахъ грѣбше. нѣ богатствомъ ли; нѣ ни
 жьзла ни оноушта нмѣахъ. нѣ добородѣствомъ ли; нѣ оубоуи
 и отъ оубогъ. нѣ отъуѣствомъ ли всанкомъ; нѣ отъ мѣстѣ
 бѣахъ ненароунтъ. нѣ мѣножѣствомъ ли сеонимъ; нѣ не бѣаше

1) hndscr. якоже тако.

НХЪ БОЛЖЕ ЕДИННОГО НА ДЕСКАТЕ, И ТИ ЖЕ РАСПРАШЕНИ. НЪ ОБЪ-
ШТАНИИ ЛИ ОУЧЕНТАЕМЫ; НЪ КОТОРЫМИИ;¹⁾ АШТИ БО НЕ ВЪСТА,
ТО НИ ТА ХОТЕАХЪ НИМЪ ВЪРНА БЫТИ. КАКО ЛИ МОЖААХЪ СЪТРЬ-
ПЪТИ НАРОДОУ БЪСАШТОУ СЯ; ИЛИ БО ВРЪХОВЫНИИ ВРАТАРИЦА ЖЕНЫ
СЛОВЕСЕ НЕ СЪТРЫПЪ, И ПРОУНИ ЖЕ ВЪСН СЪВАЗАНА ТЪУНИКЪ ОУЗЪРЪ-
ВЪШЕ РАЗЪВЪГОША СЯ, КАКО ОУБО ОУМЫСАНАИ БЫША НА КОНЬЦА
ВЪСЕЛЕНЬНА ТЕШТИ И ВЪСАДИТИ СЪТВОРИЕНОЕ СЛОВО О ВЪСКРСЕННИИ;
ИЛИ БО ОБЪ ПРОТНЕЖ ЖЕНЫСКОУ ПРЪШТЕННИО НЕ СЪТРЫПЪ, ОБЪ ЖЕ
НЕ ПРОТНЕЖ ЖЪТЪ, КАКО МОЖААХЪ ПРОТНЕЖ ЦЪСАРИЕМЪ И КЪНАЗЕМЪ
И НАРОДОМЪ СТАТИ, ИЖДЕ МЪУИ И СКОВРАДЪ И ПЕШТИ И БЪУИ-
СМЕНЬНЫМЪ ПО ВЪСА ДЪНИ СЪМРЪТИ, АШТЕ ДА НЕ БЫША ВЪСТАВЪ-
ШААГО НАСЫТНАИ СЯ НАМАНОВЕННИИ; ТОЛНКА ЗНАМЕННИИ БЫША И
ТОЛНКА УОУДЕСА, И НИУЕСОЖЕ СЯ ОТЪ ТЪХЪ ОУСТЫДЪША ЖИДОКЕ,
НЪ РАСПАША СЪТВОРШААГО. А ТЕМЪ ЛИ ХОТЕАХЪ ПРОСТЕ БЕСЪ-
ДОУЖИТЕМЪ ВЪРОВАТИ О ВЪСТАНИИ; ИЖСТЬ ТО ТАКО, ИЖСТЬ, НЪ
ВЪСКРСЪШААГО СИЛА ТО СЪТВОРИ.

AUS DEM SOGENANTEN

ИЗБОРНИКЪ СВЯТОСЛАВОВА

(VON 1073).

VON DER GEWINNUNG DES EDELSTEINES HYACINTH²⁾.

ВЪ ПОУСТЫНИ ВЕЛИКЪМЪ СКОУФЕНЪ ИСТЬ ДЪБРЪ ЗЪЛО ГЛАЗЕОМЪ
И УЛОВЪКОМЪ НЕВЪХОДНА, СТЪНАМИ КАМЪНАМИ ОБОЖДОУ ОГРА-
ДНЪШИИ СЯ, ДА ТЕМЪ СЪ ГОРЫ ПРИНИКЪШОУ КОМОУ ЛЮБО АКЪ СЪ

1) hndschr. нѣкоторыми.

2) Буслаевъ. Историч. христоматія. Москва 1861. р. 264.

СТѢНЪ НЕ МОУГН ДОЗРѢТИ ДѢЛА ДѢРН ТОЙ, НЪ ОТЪ ГЛАЗНИЦЫ
ИРАКЪ ІЕСТЪ АКЪ ПРОПАСТЬ НѢКАЖ. ПОСЫЛАЕМНИ ЖЕ ОТЪ БЛЖЪ-
НИИХЪ ТОУ ЦѢСАРЬ ОСЖЖЕННИЦН НОУДЫМН ЗАКЛАВЪШЕ АГНЫЦА И
ОДЪРАВЪШЕ СЪМЕСИТЪ СЪ ГОРЫ ОТЪ КАМЕННОЕ БЪ ПРОПАСТЬ ДѢРН
ТОЖ, И ПРИНПАЮТЪ КАМЕНИИ¹⁾ НА МАСЕХЪ²⁾ ТѢХЪ. ОРЛАН ОУБО
БЪ КАМЕНИИ ТОМЪ ЖНЕЖШЕ НА КОНЕХЪ МАСЫНЖЕХЪ СЪХОДАТЬ И ВЪЗ-
НОСАТЬ АГНАТА СЪ АПАШТЕМЪ КАМЕНИЕМЪ. И ІЕГДА ИЗЪДАТЬ МАСА,
КАМЕНИИ ОСТАЮТЪ НА ВЪРХОУ ГОРЫ, ОСЖЖЕННИЦН ЖЕ СЪМОТРЕТЪ-
ШЕ, КЪДѢ ВЪЗНОСАТЬ ОРЛАН МАСА, НДЖТЪ И ТАКО ПРИНОСАТЬ КА-
МЕНИИ.

EVANGELIUM DES JOHANNES

AUS DEM OSTROMIRSCHEN CODEX³⁾.

I.

blatt 2. ИСКОНН БЪ СЛОВО, И СЛОВО БЪ ОТЪ БОГА И БОГЪ БЪ СЛОВО.
2. СЕ БЪ ИСКОНН ОУ БОГА. 3. И ТѢМЪ В'СА БЫША, И БЕЗЪ НЕГО
НИУУТОЖЕ НЕ БЫСТЬ, ІЕЖЕ БЫСТЬ. 4. БЪ ТОМЪ ЖНЕОТЪ БЪ, И
ЖНЕОТЪ БЪ СВѢТЪ УЛОВѢКОМЪ, 5. И СВѢТЪ БЪ ТѢМЪ СВѢТИТЪ СЯ, И
ТѢМА ІЕГО НЕ ОБАТЪ. 6. БЫСТЬ УЛОВѢКЪ ПОСЛААНЪ ОТЪ БОГА, НИМА
ІЕМОУ НОАНЪ. 7. ТЪ ПРИДЕ БЪ СЪВѢДѢТЕЛЬСТВО, ДА СЪВѢДѢ-
ТЕЛЬСТВОУЮТЪ О СВѢТѢ, ДА ВСИ ВѢРЖ НИЖТЪ НИМЪ. 8. НЕ БЪ ТЪ

1) nämlich die hyacinthen.

2) so wol zu lesen statt **мѣстѣхъ**.

3) unverändert aus der handschr. aufgenommen, jedoch mit worttrennung, auflösung der compendien und andrer interpunction. Die altbulgar. formen sind, wo im texte abweichungen, unter diesem angegeben.

vers 3. **в'са**, **безъ него**. 7. **прииде**.

СВѢТЪ, НЪ ДА СВѢДѢТЕЛЬСТВОВАЮЩЪ О СВѢТѢ. 9. БѢ СВѢТЪ ИСТИ-
ННЫИ, НЖЕ ПРОСВѢЩАЮЩЪ ВЪСЯКОГО УЛОВѢКА ГРАДЖИНА ВЪ МИРѢ.
10. ВЪ МИРѢ БѢ, Н МИРѢ ТѢМЪ БЫСТЬ, Н МИРѢ ЕГО НЕ ПОЗНА.
11. ВЪ СВОИ ПРИДЕ, Н СВОИ ЕГО НЕ ПРИИМАША. 12. КАКО ЖЕ
ИХЪ ПРИИМЪТИ Н, ДАСТЬ ИМЪ ОБЛАСТЬ УДОМЪ БОЖИЕМЪ БЫТИ,
ВЪРОУЮЩЕМЪ ВЪ НИМА ЕГО. 13. НЖЕ НИ ОТЪ КРЪВН НИ ОТЪ ПОХОТН
ПЛАТЬСКИА НИ ОТЪ ПОХОТН МЖЖЬСКИ РОДНИША СЯ. 14. Н СЛОВО
ПЛАТЬ БЫСТЬ Н ВЪСЕЛ СЯ ВЪ НЫ, Н ВИДѢХОМЪ СЛАБЖ ЕГО, СЛАБЖ
КАКО ЕДИННОУДААГО ОТЪ ОТЬЦА ИСПЛАНЪ БЛАГОДАТН Н ИСТИННЫ.
15. ИОАНЪ СВѢДѢТЕЛЬСТВОВА О НЪМЪ Н ВЪЗЪКА ГЛАГОЛА. СЪ
БѢ, ЕГОЖЕ РѢХЪ, ГРАДЫН ПО МЪНѢ ПРѢДЪ МЪНОЖ БЫСТЬ, КАКО
ПЪРВѢН МЕНЕ БѢ. 16. Н ОТЪ ИСПЛАН'ЕННИА ЕГО МЫ ВСИ ПРИИ-
ХОМЪ БЛАГОДАТЬ ВЪЗ БЛАГОДАТЬ. 17. КАКО ЗАКОНЪ МОСЕОМЪ ДАНЪ
БЫСТЬ, БЛАГОДАТЬ Н ИСТИНА ИНОУСЪ-ХРИСТОСЪМЪ БЫСТЬ.

18. БОГА НИКЪТОЖЕ НИКЪДЕЖЕ НЕ ВИДѢ. ТЪКЪМО ЕДИННОУАДЫН бл. 3, в.
СТЫНЪ, СЫ ВЪ ЛОНѢ ОТЬУН, ТЪ Н ИСПОВѢДА. 19. Н СЕ ЕСТЬ СВѢДѢ-
ТЕЛЬСТВО ИОАНОВО, ЮГДА ПОСЛАЛАША ИЮДЕН ОТЪ НЕРОУСАЛНИМА
НЕРЕ'А Н АСВЪГНТЫ, ДА ВЪПРОСАТЬ ЕГО. ТЫ КЪТО ЕСИ; 20. Н
ИСПОВѢДА Н НЕ ОТВѢРЖЕ СЯ, Н ИСПОВѢДА, КАКО НЪСМЪ АЗЪ
ХРИСТОСЪ. 21. Н ВЪПРОСИША ЖЕ Н. КЪТО ОУБО ТЫ ЕСИ; ИАКИ
ЛИ ЕСИ; Н ГЛАГОЛА. НЪСМЪ. ПРОРОКЪ ЛИ ЕСИ ТЫ; Н ОТВѢЩА. НИ.
22. РѢША ЖЕ КЕМОУ. КЪТО ЕСИ; ДА ОТВѢТЪ ДАМЪ ПОСЛАВѢ-
ШНИИМЪ НЫ. УЪТО ГЛАГОЛЕШИ О ТЕБѢ САМОМЪ; 23. РЕЧЕ ЖЕ. АЗЪ
ГЛАСЪ ВЪПНИКЦААГО ВЪ ПОУСТЫНИ. ИСПРАВИТЕ ПЯТЬ ГОСПОДАНЪ,
КАКОЖЕ РЕЧЕ ИСАИЯ ПРОРОКЪ. 24. Н ПОСЛАНИИ БЛАЖ ОТЪ
ФАРНСЕН, 25. Н ВЪПРОСИША Н Н РѢША КЕМОУ. УЪТО ОУБО КРЫЩА-

9. всякого одог всякого. 11. прииде. 13. платьскимъ.
14. испланъ. 15. иже, глагола, прѣтѣй (прѣтѣй). 16. исплане-
нии, възъ. 19. иереи. 20. отъверже (отъверже). 24. блаж.

иши, аще ты нѣси Христосъ ни Нани ни пророкъ; 26. отъ-
вѣща нмѣ Ноанъ глагола: азъ крышамъ въ водѣ, по срединѣ же
васъ стоить, ижеже не вѣсте. 27. тѣ есть грады по мнѣ,
яко прѣвѣи мене бѣ, ижеже нѣсмь достоннѣ, да отрѣшж
ременъ сапогоу иго. 28. си въ Книанни быша об онѣ полѣ
Нордана, ндеже бѣ Ноанъ крѣста.

bl. 260, c. въ время оно 29. видѣвъ Ноанъ Исоуса градища къ себѣ
и глагола о немъ: се, агньць божни въземаша грѣхы вьсего
мира. 30. съ есть, о немъже азъ рекохъ, по мнѣ ндѣтъ
мжжъ, иже прѣдъ мною бысть, яко прѣвѣи мене бѣ, 31. и
азъ не вѣдѣахъ иго, нѣ да шентъ са Изралаеви, сего радн
прндохъ азъ въ водѣ крѣста. 32. и съвѣдѣтельствова Ноанъ
глагола, яко видѣхъ доухъ съходящъ и градищъ на нь яко
голажъ съ небесе, и прѣбысть на немъ. 33. и азъ не вѣдѣахъ
иго, нѣ послаавѣи ма крѣстнѣ въ водѣ, тѣ мнѣ реуе: надъ
нѣже оузыршиши доухъ съходящъ и прѣбывающъ на немъ, съ
есть крѣстан доухъмъ сватынмъ. 34. и азъ видѣхъ и съвѣдѣ-
тельствовахъ, яко съ есть сынъ божни.

bl. 6. въ оно время 35. стоише Ноанъ и отъ оученикѣ иго
дѣва. 36. и оузыръ Исоуса ндища и глагола: се агньць божни.
37. и слышаста и оба оученика глаголющъ и по Исоусѣ
ндоста. 38. обращъ же са Исоусъ и видѣвъ ѿ по себѣ ндища
глагола нма: 39. уѣсо ништа; она же рѣста ижемоу: равни, иже
глаголають са съказанемо оуунтѣлю, кѣде живѣши; 40. глагола
нма: прндѣта и видѣта. прндоста же и видѣста, кѣде живѣ-
ше, и прѣбыста оу него днь тѣ. годнна же бѣ яко десатамъ.

26. глагола. 27. прѣвѣи (прѣвѣи), отрѣшж. 28. обѣ. 31. при-
ндохъ. 35. стоиаше. 40. прндѣта, прндоста, живѣаше.

41. въ же Андреа, братъ Симона Петра, единый отъ оboиx слышавъшюю отъ Ноама и по немъ шедъшюуж. 42. обрете съ прѣжде брата своего Симона и глагола кмоу обретохомъ Месии, еже есть съказанныи Христосъ. 43. и приведе и къ Исоусови. възрьвъ же на нь Исоусъ рече: ты еси Симонъ сынъ Нонинъ, ты нареуши са кифа, еже съказаетъ са пстрѣ. 44. въ оутрен же въскоте Исоусъ изити въ Галилею, и обрете Филиппа и глагола кмоу: гради по мнѣ. 45. въ же Филиппъ отъ Внофсандьска града, Андреова и Петрова. 46. и обрете Филиппъ Нафанаила и глагола кмоу: егже писа Моиси въ законѣ и пророци, обретохомъ, Исоуса сына Посифова, иже отъ Назарета. 47. и глагола кмоу Нафанаилъ: отъ Назарета можеть ли убо добро быти; глагола кмоу Филиппъ: приди и видѣ. 48. видѣвъ же Исоусъ Нафанаила градища къ н'емоу и глагола о н'емъ: се въ истинѣ Израилъскыи, въ н'емъже льсти нѣсть. 49. глагола кмоу Нафанаилъ: како ма знаеши; отвѣщае же Исоусъ рече кмоу: прѣже даже не възгласи тебе Филиппъ, сѣща подъ смоковницею видѣхъ та. 50. отвѣща Нафанаилъ и глагола кмоу: равен, ты еси сынъ божии, ты еси цесарь Израилевъ. 51. отвѣща Исоусъ и рече кмоу: за н'е рѣхъ, яко видѣхъ та подъ смоковницею, въроуеши; боша сихъ оузыриши. 52. и глагола кмоу: аминъ, аминъ глаголю вамъ: отъ селъ оузырнѣ небо отвѣрсто и ангелы божии въсходяща и низъ ходаща надъ сына члоуьскыаго.

41. обою, шедъшюю. 47. прииди. 47. кмоу, кимъ, кимъже. 49. прѣжде, смоковницею. 51. ие, смоковницею. 52. отвѣрсто (отвѣрсто), ангелы.

II.

вл. 11, d. Въ оно время 1. бракъ бысть въ Кана-Галнаен, и бѣ тоу мати Исоусова. 2. званъ же бѣ Исоусъ и оученици его на бракъ. 3. и не доставъшоу виноу глагола мати Исоусова къ нѣмоу вина не имѣть. 4. глагола юн Исоусъ: убо есть мѣнѣ и тебѣ, жено; не оу приде година моя. 5. глагола мати его слоугамъ: еже аще глаголѣтъ вамъ, створите. 6. бѣше же тоу водоносъ каманъ шесть лежащъ по оущенню Нюденскоу, вѣмѣстащъ по двѣма ли по трѣмъ мѣрамъ. 7. глагола имъ Исоусъ: напълните водоносы воды, и напълниши до върха. 8. и глагола имъ: поуръпѣте нынѣ и принесете архитриканновн. они же принесоша. 9. яко же въкоуши архитриканнъ вина бывѣшааго отъ воды, и не вѣдѣше, отъ кждѣ есть, а слоугы вѣдѣахъ поуръпѣшен водѣ, и възгласи жениха архитриканнъ. 10. и глагола юмоу: вѣсакъ уловѣкъ прѣжде доброу вино полагають, и югда оупнытъ са, тогда хоуждеи, ты же съблюде доброу вино до селѣ. 11. се створи знаменіемъ наухатѣкъ Исоусъ въ Кана-Галнаен, яко савѣж свои, и вѣроваша въ нь оученици его.

вл. 8, d. 12. въ оно время вѣинде Исоусъ въ Капернаоумъ самъ и мати его и братиѣ его и оученици его, и тоу не мѣногы дни прѣбывѣтъ. 13. и банзъ бѣ пасха Нюденска и вѣинде Исоусъ въ Нероусаллимъ, 14. и обрѣте въ цркъви продажуща волы и овьца и голъби и пѣнажъники сѣдаща, 15. и створи

3. юмоу. 4. приде. 5. глаголютъ, сътворите. 6. бѣше, каманъ (камманъ). 7. напълните, напълниши, върха. 8. поуръпѣте. 9. вѣдѣаше, кждоу, вѣдѣахъ, поуръпѣшен. 10. вѣсакъ. 11. сътвори, lies и жеи. 14. цркъви oder цръкви, cod. abbr. цркви, продажуща. 15. сътвори.

ѡКО ВНУѢ ОТЪ КЪРЕН, И ИЗГЪНА ВЪСА И-ЦРЬКЪВЕ ОВЪЦА И КОЛЫ, И
 ТЪРЖЫНКОМЪ РАСЫНА ПЪНАЗА И ДЪСЪКЪ ОПРОВЪРЖЕ, 16. И ПРО-
 ДАЖЦЫННИМЪ ГОЛЖЕН РЕУЕ: КЪЗЫМЪТЕ СИ ОТЪ СЖДОУ, НЕ ТВОРИТЕ
 ДОМОУ ОТЬЦА МОЕГО ДОМОУ КОУПАЛНААГО. 17. ПОМАНЖША ЖЕ
 ОУЧЕНИЦИ ЕГО, ѡКО НАПИСАНО ЁСТЬ: ЖАЛОСТЬ ДОМОУ ТВОЕГО
 СЪНЪСТЬ МА. 18. ОТЪВЪЩАША ЖЕ НЮДЕН И РЕКОША ЕМОУ: КОЕ
 ЗНАМЕННИЕ ЖЕЛАЕМЪИ НАМЪ, ѡКО СИ ТВОРИШИ; 19. ОТЪВЪЩА ІНСОУ-
 СЪ И РЕУЕ НИМЪ: РАЗОРИТЕ ЦРЬКЪВЪ СНИЖ, И ТРЪМН ДЪНЫМЪ КЪЗ-
 ДЕНГНЪЖ ЁЖ. 20. РЪША ЖЕ НЮДЕН: УЕТЫРЫМЪ ДЕСАТЫ И ШЕСТНИКЪ
 ЛЕТЪ СЪЗЪДАНА БЫСТЬ ЦРЬКЪ СИ, А ТЫ ЛИ ТРЪМН ДЪНЫМЪ КЪЗ-
 ДЕНГНЕШИ ЁЖ; 21. ОНЪ ЖЕ ГЛАГОЛАШЕ О ЦРЬКЪИ ТЪЛА СВОЕГО.
 22. КЪДА ЖЕ ВЪСТА ОТЪ МЪРТВЫНЪХЪ, ПОМАНЖША ОУЧЕНИЦИ ЕГО,
 ѡКО СЕ ГЛАГОЛАШЕ, И ВЪРЖЪША КНИГАМЪ И СЛОВЕСИ, КЪЖЕ РЕУЕ
 ІНСОУСЪ. 23—25. fehlen.

III.

КЪ ОНО ВРЪМА 1. УЛОВЪКЪ ЕТЕРЪ ОТЪ ФАРНСЕН, НИМА ЕМОУ bl. 7, с.
 НИКОДИМЪ, КЪНАЗЪ ПЮДЕНСКЪ. 2. СЪ ПРИДЕ КЪ ІНСОУСОИ НОЦНИКЪ
 И РЕУЕ ЕМОУ: РАВЕН, ВЪМЪ, ѡКО ОТЪ БОГА ІЕСИ ПРИШЪЛЪ ОУЧНТЕЛЪ,
 НИКЪТОЖЕ БО НЕ МОЖЕТЪ ЗНАМЕННИИ СИХЪ ТВОРИТИ, КЪЖЕ ТЫ ТВО-
 РИШИ, АЩЕ НЕ БЖДЕТЬ БОГЪ СЪ НИМЪ. 3. ОТЪВЪЩАЕЪ ІНСОУСЪ И
 РЕУЕ ЕМОУ: АМИНЪ, АМИНЪ ГЛАГОЛАЖЪ ТЕБЪ: АЩЕ КЪТО НЕ РОДИТЬ
 СЯ СЪ ВЪШЕ, НЕ МОЖЕТЪ ВЪДЪТИ ЦЕСАРЬСТВЕНЪ БОЖИИ. 4. ГЛАГОЛА
 КЪ НИЕМОУ НИКОДИМЪ: КАКО МОЖЕТЪ УЛОВЪКЪ РОДИТИ СЯ СТАРЪ
 СЪ; ЕДА МОЖЕТЪ ВЪТОРИЦЕЖЪ КЪ ЖТРОБЪЖ ВЪЛЪСТИ МАТЕРЕ СВОЕИ
 И РОДИТИ СЯ; 5. ОТЪВЪЩА ІНСОУСЪ И РЕУЕ ЕМОУ: АМИНЪ, АМИНЪ

15. крѣн, изъ цръкѣе (cod. црке), тръжыннкомъ, опроверже.
 19. цръкѣ. 20. съзъдама, цръкы. 21. цръкѣн. 22. мрътвѣнхъ,
 кынигамъ. 1. етеръ. 2. принде. 4. кѣд.

ГЛАГОЛѢ ТЕМЪ: АЩЕ КТО НЕ РОДИТЬ СЯ ВОДОМЪ И ДОУХЪМЪ, НЕ
 МОЖЕТЪ БЫТИИ ВЪ ЦЕСАРСТВО БОЖИЕ. 6. РОЖДЕНОЕ БО ОТЪ ПЛЪ-
 ТИ ВЛЪТЪ ИСТЬ, И РОЖДЕНОЕ ОТЪ ДОУХА ДОУХЪ ИСТЬ. 7. НЕ ДИШЕ
 СЯ, ИМО РЪХЪ ТИ: ПОДОБАЕТЪ ВАМЪ РОДИТИ СЯ СЪ ВЪСН. 8. ДОУХЪ,
 ИДЕЖЕ ХОЩЕТЪ, ДЫШЕТЪ, И ГЛАСЪ ЕГО СЛЫШИШИ, НЪ НЕ ВЪСН, ОТЪ
 ИЖДОУ ПРИХОДИТЬ И КАМО ИДЕТЬ: ТАКЪ ИСТЬ ВЪСАКЪ РОЖЕНЫИ ОТЪ
 ДОУХА. 9. ОТЪБѢЩА НИКОДЫМЪ И РЕЧЕ ИМОУ: КАМО МОЖЕШЬ СЯ
 БЫТИ; 10. ОТЪБѢЩА ИНОУСЪ И РЕЧЕ ИМОУ: ТЫ ИСИ ОУЧИТЕЛѢ
 ИЗРАИЛЕВЪ, И СИХЪ ЛИ НЕ ВЪСН; 11. АМИНЪ, АМИНЪ ГЛАГОЛѢ ТЕМЪ,
 ИМО ИЖЕ БЫМЪ ГЛАГОЛЕМЪ, И ИЖЕ ВЪНДѢХОМЪ СЪВѢДѢТЕЛЬСТВОУ-
 ЕМЪ, И СЪВѢДѢТЕЛЬСТВА НАШЕГО НЕ ПРИЕМАЕТЕ. 12. АЩЕ ЗЕМНА
 РЪХЪ ВАМЪ И НЕ ВЪРОУЕТЕ, КАМО, АЩЕ РЕКЪ ВАМЪ НЕБЕСНАМЪ, ВЪ-
 РОУЕТЕ; 13. НИКЪТОЖЕ ВЪЗНДЕ НА НЕБО, ТЪКЪМО СЫНЪДЫИ СЪ
 НЕБЕСЕ СЫНЪ УЛОБЪУСЪСЫИ СЫИ НА НЕБЕСЕ. 14. И ИМО МОУСИ
 ВЪЗНЕСЕ ЗИМЪ ВЪ ПОУСТЫНИ, ТАКО ПОДОБАЕТЪ ВЪЗНЕСИ СЯ СЫНОУ
 УЛОБЪУСЪСКОУМОУ, 15. ДА ВЪСАКЪ ВЪРОУШИИ ВЪ НЪ НЕ ПОГЫБН'ЕТЪ,
 НЪ ИМАТЬ ЖИВОТА ВЪУМНАГО.

bl. 218, d. РЕЧЕ ГОСПОДЪ СВОИМЪ ОУЧЕНИКОМЪ: НИКЪТОЖЕ (u. s. w. 13—
 15 wiederh., s. die varianten). 16. ТАКО БО ВЪЗЛАЮЕИ БОГЪ МИРЪ,
 ИМО СЫНЪ СВОИ ЕДИННОУАДЪ ДАЛЪ ИСТЬ, ДА ВЪСАКЪ ВЪРОУШИИ
 ВЪ НЪ НЕ ПОГЫБНЕТЪ, НЪ ИМАТЬ ЖИВОТЪ ВЪУМНИИ. 17. НЕ ПОСЛА
 БО БОГЪ СЫНА СВОЕГО ВЪ МИРЪ, ДА СЖАДИТЪ МИРОУ, НЪ ДА СЪЛА-
 СЕТЪ СЯ МИРЪ НИМЪ.

5. доухомъ, im Ostr. ev. in diesem casus immer x. 8. вьсакъ
 рожденъи. 11. глаголемъ. 13. сын, gewöhnl. loc. небеси. 15. вь-
 сакъ, погьменеть. 16. единоуадын, вьсакъ od. вьсакъ. 17. нмъ.

Varianten von bl. 218, d.: 13. сьнъдъи, сын ии небеси.
 14. иже, Моуси. 15. вьсакъ, вьроуши, погьменеть, животъ вьу-
 нъи; von bl. 12, c.: 16. мира, сыни своего единоуадаго дастъ,
 вьсакъ, вь и'его, живота вьумнаго. 17. statt нмъ steht иго ради.

реуе господь своимъ оуѣнникомъ. тако възлюбил (u. s. w. bl. 12, d. v. 16 u. 17 wiederh.) 18. въроу'анъ въ нѣ не бждеть осжженъ, а не въроу'анъ оуже осжженъ есть, яко не въроуа въ нма единогоудалго сына божия. 19. се же есть сждъ, яко сзеть приде въ миръ, и възлюбениша улюбѣни пауе тымъ неже сзеть. бѣша бо нхъ дѣла зѣла. 20. в'сакъ бо дѣлаш зѣлаш ненавднть сзета, и не приходитъ къ сзетоу, да не обамуатъ са дѣла его. 21. а теоран истиннхъ градсть къ сзетоу, да шкати са дѣла его, яко о боуъ сзтъ сдѣлана.

въ оно время 22. въниде Іисусъ и оуѣнники его въ Нью- bl 9, с. деспикжъ землѣхъ и тоу живѣаше и крыцаше. 23. бѣ же Ноанъ крѣста въ Енонѣ близъ Саланна, яко воды многы бѣхъ тоу, и прихаждахъ и крыцахъ са. 24. не оу бо въ въсаженъ въ тымъницъ Ноанъ. 25. бысть же сътазанне отъ оуѣнникъ Ноановъ съ Нюдѣи о оунищенни, 26. и придоша къ Ноану и рѣша кмоу. рабен, нже въ съ тобожъ об онъ полъ Нердана, кмоуже ты събѣдѣтельствока, се, тѣ крыцають, и кси градъжъ къ нмоу. 27. отъбѣца Ноанъ и реуе. не можеть улюбѣтъ примати нутьсоже, аще не бждеть кмоу дано съ небесе. 28. бы салии мѣнѣ събѣдѣтельствокасте, яко рѣхъ. нѣсмъ азъ Христость, нъ послаанъ ксмъ прѣдъ ннимъ. 29. нмѣши нескѣтъ женихъ есть, а дроугъ жениховъ стои и послоушаша его радостнѣхъ радоуѣтъ са за гласъ жениховъ. си бо радость моя исплани са. 30. ономоу подобають расти, а мѣнѣ мѣннн са. 31. градън съ кыше надъ кьстми есть. нже отъ земла отъ земла есть, и отъ земла галголетъ. градън съ небесе надъ

18. въроу'анъ. 19. прииде. 20. кьсакъ. 22. живѣаше, крыцаше. 23. бѣхъ. 26. приидоша, обѣ. 29. исплани. 31. земла, земля, земли, галголетъ.

вѣстимъ есть. 32. еже видѣ и слыша, се свѣдѣтельствоуесть,
и свѣдѣтельства его никтоже приемлесть. 33. примити его
свѣдѣтельство запечатѣ, яко богъ истинный есть. 34—
36 fehlen.

IV.

bl. 29, d. 1—4 fehlen. Въ оно время 5. приде Нисоусъ въ градъ
Самаренскъ нарицаемый Соухаръ банъ вѣси, еже дастъ Николь.
Поснфоу сыноу своему. 6. въ же тоу стѣденыи Николь.
Нисоусъ же троуждъ са отъ пяти сѣдѣаше тако на стѣденыи.
година же въ яко шеста. 7. приде жена отъ Самарии поурѣтъ
воды. глагола юн Нисоусъ. даждь ми пити. 8. оученици бо
его ошлы бѣахъ въ градъ, да брашно купати. 9. глагола
ему жена Самаритини. како ты Ноуден си отъ мене пити
просиши жены Самаритини сѣща; не прикасаетъ бо са Ноу-
ден Самарянехъ. 10. отвѣща Нисоусъ и рече. аще бы вѣдала
даръ божии, и кто есть глаголанъ ти. даждь ми пити, ты бы
просила оу него, и далъ ти бы водѣ живей. 11. глагола ему
жена. господи, ни поурьпальника имаша, и стоуденыи глѣбоу
есть, отъ еждоу оубо имаша водѣ живей; 12. еда ты боиши
юси отъца нашего Никова, еже дастъ намъ стоуденыи; и ты
изъ него пи и сынове его и скоти его. 13. отвѣща Нисоусъ
и рече юн. всѣмъ пиимъ отъ воды сѣмъ въжаждеть са пакы,
14. а еже пиеть отъ воды, еже азъ дамъ ему, не имать
въжаждати са въ вѣкъ, нъ вода, еже азъ дамъ ему, еждеть

32. приемлесть. 33. запечатѣ. 5. приде; нарицаемымъ.
6. стоуденыи, стоуденыи. 7. приде, Самарии. 8. ошлыи.
9. Самаритини, Самаритини, *Самаритини. 10. глаголаи, него.
12. еда, изъ. 13. всѣмъ од. всѣмъ, въжаждеть.

въ нѣмъ истоуыниѣ воды истѣкающаѣ въ животоу вѣуыни.
 15. глагола въ нѣмоу жена. господи, даждь ми снѣ водѣ, да
 ни жаждѣ ни приходяждѣ поуърнати. 16. глагола ѿн Нисоусъ.
 нди, призови мжѣ твои и приди съмо. 17. отъвѣща жена
 и рече ѿмоу. не имамъ мжѣ. глагола ѿн Нисоусъ. добре
 рече, ꙗко мжѣ не имамъ. 18. пать бѣ мжѣ нѣма ѿси, и
 нѣмѣ ѿтоже нѣмѣши, нѣсть ти мжѣ. се въ истинѣ рече.
 19. глагола ѿмоу жена. господи, вѣждѣ, ꙗко пророкъ ѿси ты.
 20. отъци наши въ горѣ сѣи поклонниша сѣ, и въ глаголасте,
 ꙗко въ Нероусалимѣ ѿсть мѣсто, ндѣже кланѣти сѣ подобаетъ.
 21. глагола ѿн Нисоусъ. жено, вѣрж ми нѣмъ, ꙗко ндѣтъ година,
 ꙗгда ни въ горѣ сѣи ни въ Ероусалимѣхъ поклоните сѣ отъцоу.
 22. въ кланѣсте сѣ, ꙗже не вѣсте, мы кланѣимъ сѣ, ꙗже
 вѣмъ, ꙗко съпасеннѣе отъ Ноудѣи ѿсть. 23. нъ придѣтъ година
 и нѣмѣ ѿсть, ꙗгда истинныи поклонници покланатъ сѣ отъцоу
 доухъмъ и истинноу. ꙗко отъць таѣхъ нѣсть кланѣющѣхъ сѣ
 ѿмоу. 24. доухъ ѿсть богъ. нже кланѣетъ сѣ ѿмоу, доухъмъ
 и истинноу достонѣ кланѣти сѣ. 25. глагола ѿмоу жена. вѣмъ,
 ꙗко месѣи придѣтъ нарицаемъ Христосъ. ꙗгда тѣ придѣтъ,
 вѣзвѣститъ намъ вѣса. 26. глагола ѿн Нисоусъ. азъ ѿсмъ,
 глаголаѣи съ тобоу. 27. и тогда же придоша оуѣеници ѿго
 и уждаахъ сѣ, ꙗко съ женоу глаголаашѣ, и ннѣтоже не
 рече ѿмоу. ꙗко нѣши, нѣнъ. убо глаголаѣши съ нѣмъ,
 28. остави же водноу скон жена и ндѣ въ градъ и глагола
 уловѣкомъ. 29. придѣте, видѣте уловѣка, нже рече ми вѣса,

15. поуърнати. 16. мжѣ, приди. 17. имамъ, имамъ. 18. мжѣ,
 мжѣ. 22. вѣмъ, 23. придѣтъ, кланѣющѣхъ. 25. придѣтъ,
 нарицаемъ, придѣтъ, вѣса. 26. глаголаѣи. 27. придоша, уоу-
 ждаахъ. 29. придѣте, вѣса.

ианко сътворихъ: еда тѣ есть Христосъ; 30. придоша же изъ града и идѣахъ къ нѣмоу. 31. междѣ же снѣмъ молахъ и оуѣеници юго глаголахъ: рабъ ен, ѣждѣ. 32. онъ же рече нмѣ: азъ брѣшнѣно нмѣмъ ѣсти; югоже еы не еѣсте. 33. глаголахъ же оуѣеници юго къ себѣ: еда кѣто принесе нѣмоу ѣсти; 34. глагола нмѣ Нисоусъ: мое брѣшнѣно есть, да сътворѣхъ юго еомѣхъ посѣлаеышааго ма и съерышъ дѣло юго. 35. не еы ли глаголасте, яко юще уѣтыре мѣсацѣ сѣтъ и жатеа придетъ; се, глаголаю вамъ: възвѣдѣте оунъ вашѣ и ендѣте ннѣмъ, яко палеы сѣтъ къ жатѣ оуѣже. 36. и жѣнѣмъ мѣудѣхъ прѣнѣмѣтъ и съенѣаѣтъ плодъ въ жнѣотѣ еѣуыныи, да сѣмѣи въ коупѣ радѣуѣтъ са и жѣнѣмъ. 37. о сѣмъ бо слово есть истиннѣное, яко ннѣ есть сѣмѣи, и ннѣ есть жѣнѣмъ. 38. азъ же послахъ еы жатъ, нѣже еы не троудѣсте са: ннѣ троудѣша са, и еы въ троудѣ нхъ еындѣсте. 39. отъ града же того мѣнози еѣрокалаша въ нѣ отъ Самарѣнѣхъ за слово жѣнѣ съвѣдѣтельстеуѣшѣи, яко рече ми еѣса, ианко сътворихъ. 40. югда же придоша къ нѣмоу Самарѣнѣе, молахъ юго, да еы прѣеыахъ оу ннхъ: и прѣеыахъ тоу дѣла дѣни. 41. и мѣнози пауе еѣрокалаша за слово юго, 42. жѣнѣ же глаголахъ, яко оуѣже не за твоѣмъ еѣсѣдѣ еѣроуѣемъ, сѣмѣи бо слышаахомъ, и еѣмъ, яко есть въ истинѣхъ сѣмѣи мироу Христосъ. 43— mitte von 46 fehlen.

bl. 18, c. въ еѣрма оно 46. въ нѣмъ цѣсарѣ мѣжѣ, югоже сѣмѣи болаше, въ Каперѣнаоуѣмъ. 47. сѣ слышахъ, яко Нисоусъ приде отъ Нѣкѣсѣ въ Гѣланѣмъ, и нѣе къ нѣмоу и молахъ нѣ, да

29. еѣдѣ. 30. придоша, нхъ. 31. междѣ. 32. нмѣмъ. 33. еѣдѣ. 34. сътворѣхъ, streiche юго. 35. приде, глаголахъ. 36. жѣнѣмъ мѣудѣхъ, сѣмѣи. 37. сѣмѣи. 38. послахъ. 39. еѣса. 40. придоша, дѣни. 42. еѣмъ. 46. болаше. 47. приде, Нѣкѣсѣ.

сыннѣтъ исцѣлѣтъ сынъ его хотѣаше бо оумьрѣти. 48. рече
 Нсоусъ къ н'емоу: аще знаменни и оуѣдѣтъ не видѣте, не
 имѣте вѣры нѣти. 49. глагола къ н'емоу цесарскѣ мжѣ: го-
 сподн, сыннѣи прѣжде, даже не оумьрѣтъ отроуа мое. 50. и
 глагола н'емоу Нсоусъ: ндн, сынъ теон жнѣтъ нѣтъ. и вѣрж нмѣ
 уловѣкъ словесн, жеже рече н'емоу Нсоусъ, и ндѣше. 51. и дѣние
 съходящюу н'емоу, се, рабн его сърѣтоша и глаголахше н'емоу,
 яко сынъ теон жнѣтъ нѣтъ. 52. въпрашаше же годинн отъ
 ннхѣ, въ кѣмъ уаѣтъ соуаѣкъ н'емоу бѣтъ. рѣша же н'емоу, яко
 кѣуера въ годиннхъ семѣхъ оставн и огнь. 53. разоумѣлъ же
 отѣцъ его, яко та година бѣ, въ нѣкѣхъ рече н'емоу Нсоусъ:
 сынъ теон жнѣтъ нѣтъ, и вѣрова самъ и домъ его късь. 54. се
 пакы вѣторое знаменнне сътвори Нсоусъ принѣдѣ отъ Нѣдѣмъ
 къ Галнаѣмъ.

V.

Въ оно время 1. вѣннѣ Нсоусъ въ Юроусалнмѣ. 2. нѣтъ bl. 22, d.
 же въ Нероусалнмѣхѣ на обѣуи коупѣлн, же на рнцѣмѣ са
 еврѣнскы вѣнѣзда, патъ прѣтворѣ нмѣщн. 3. въ тѣхѣ лежалаше
 мѣножѣство болащннхѣ, слѣпѣ, хромѣ, соухѣ, уаѣщннхѣ дѣн-
 женннхъ водѣ. 4. ангелъ бо господнѣ на всѣхъ лѣта мѣмѣше
 са въ кѣпѣлн и възмѣщалаше водѣ, и нѣхъ прѣжде вѣлажалаше
 по възмѣщѣнннхъ водѣ, съдрѣвѣ бѣвалаше, нѣцѣмѣже нѣдѣжѣмъ
 одѣржнмѣ бѣвалаше. 5. бѣ же нѣдннѣ тоу уловѣкъ трн дѣсѣте
 и осмѣ лѣтъ нмѣ въ нѣдѣжѣ своѣмѣ. 6. сего вѣдѣвъ Нсоусъ
 и разоумѣлъ, яко мѣнога лѣта оуѣхъ нмѣлаше, глагола н'емоу:

47. хотѣаше, оумьрѣти. 48. н'емоу. 49. цесарскѣ. 50. ндѣ-
 ше. 52. семѣхъ. 54. Нѣдѣмъ. 2. кѣпѣлн. 4. ангелъ, всѣхъ,
 мѣмѣше. 4. одѣржнмѣ. 6. нмѣлаше.

хощеши ли цѣль быти; 7. отвѣща емоу неджънныи· го-
сподн, уловѣка не имамъ, да егда възмѣтитъ са вода, въвер-
жеть ма въ кжнѣль· егда же прихождъ азъ, ннѣ прѣжде мене
вълазѣтъ. 8. глагола емоу Нсоусъ· встанн, възьмн одръ
твон и нди въ домъ твон. 9. и денн цѣль бысть уловѣкъ, и
въза одръ свон и хождаше. въ же сѣбота въ тѣ днь. 10. гла-
голаахъ же Нкден нсцѣлѣвъшоуоумоу· сѣбота есть, и не
достонѣ тебѣ възати одра твоего. 11. онъ же отвѣща нмъ·
иже ма сѣтвори цѣла, тѣ мнѣ реуе· възьмн одръ твон и
ходн. 12. въпросиша же н· кѣто есть уловѣкъ рекин тебѣ·
възьмн одръ твон и ходн; 13. нсцѣлѣвыи же не въдаше,
кѣто есть· Нсоусъ бо оукаони са народоу сщцоу на мѣстѣ.
14. по томъ же Нсоусъ обрѣте и въ цркъвн и реуе емоу· се,
цѣль еси, къ томоу не сѣгрѣшан, да не горе ти убо еждетъ.
15. и нде уловѣкъ и повѣда Нкдеомъ, яко Нсоусъ есть, иже
ма сѣтвори цѣла. 16. fehlt.

- Бл. 13. реуе господн къ пришедшнмъ къ н'емоу Нюдеомъ·
17. отъца мон до селѣ дѣлають, и азъ дѣлаю. 18. сего ради
пауе искахъ его Нюдн оубнтн, яко не тѣкмо раздрѣше сѣботъ,
нѣ и отъца своего глаголааше бога, равнѣ са творца богоу.
19. отвѣща же Нсоусъ и реуе нмъ· аминъ, аминъ глаголаю
вамъ· не можетъ сынъ творити о себѣ ннѣсоче, аще не иже
вндѣтъ отъца творѣща· ꙗже бо онъ творѣтъ, си и сынъ творѣтъ.
20. отъца бо любѣтъ сына и все показуеть емоу, ꙗже самъ
творѣтъ, и больша сихъ показуеть емоу дѣла, да вы уоудѣте
са· 21. яко бо отъца въскръшають мъртвыи и живѣтъ, такоже

7. имамъ, въвержеть, егда, прихождъ. 10. Нюдн. 13. въ-
даше. 14. цркъвн, горн. 15. Нюдеомъ. 17. нсемоу. 18. искахъ,
тѣкмо, раздрѣше. 21. мъртвыи.

и сынѣ, ꙗже хощеть, живитъ. 22. отъць бо не сждитъ никомоу-
же, нѣ сждѣ въсь дастъ сыновн, 23. да въси уытѣтъ сына,
ѡкоже уытѣтъ отъца. иже не уытѣтъ сына, не уытѣтъ отъца,
иже посъла его. 24. аминѣ, аминѣ глаголаѣ вамъ, ꙗко слоу-
шашн словесе моего и вѣрѣ ꙗвлан посълаѣшюуоумоу ма
имать живота вѣчнаго и на сждѣ не придесть, нѣ придесть
отъ смърти въ животъ.

рече господь къ пришедъшнмъ къ н'емоу Нюдеомъ. (v. bl. 13, d.
24. wiederholt) 25. аминѣ, аминѣ глаголаѣ вамъ, ꙗко градеть
година и нынѣ есть, ꙗгда мъртвнн оуслышати гласъ сына
божнн и слышавъше ожнежѣ. 26. ꙗкоже бо отъць живота
имать въ себѣ, тако дастъ и сыновн животъ имѣти въ себѣ,
27. и область дастъ ꙗмоу и сждѣ творити, ꙗко сынѣ уловѣуьскъ
есть. 28. не днвте са семоу, ꙗко градеть година, въ неже
въси сжѣен въ гробѣхъ оуслышати гласъ его, 29. и нзидѣтъ,
створьшнн благаѣ въ вѣскръьшннне живота, а створьшнн зълаѣ
въ вѣскръьшннне сжда. 30. не можъ азъ о себѣ творити ни-
уьсоже ꙗко слышѣ, и сждѣ, и сждѣ мон правѣднѣ есть,
ꙗко не нрѣ вола моеѣ, нѣ вола посълаѣшалаго ма отъца.

рече господь къ пришедъшнмъ къ н'емоу Нюдеомъ. ꙗко bl. 14, c.
слышѣ (u. s. w. wiederholung von v. 30.). 31. аще азъ съвѣ-
дѣтельствоуѣ о мнѣ, съвѣдѣтельство мое нѣсть истинно.
32. ннѣ есть съвѣдѣтельствоуѣн о мнѣ, и вѣмъ, ꙗко истинно
есть съвѣдѣтельство его, ꙗже съвѣдѣтельствоуѣтъ о мнѣ.
33. въ посъласте къ Ноану, и съвѣдѣтельствова о истинѣ.
34. азъ же не отъ уловѣкъ съвѣдѣтельство принимаѣ, нѣ си

21. такоже. 24. ꙗвлан (bl. 13, d. ꙗвлн, d. i. ꙗвлн), вѣуь-
нлаго, придесть, смърти, н'емоу. 25. мъртвнн. 28. створьшнн.
30. кола, вола. 32. вѣмъ.

ГЛАГОЛѢ, ДА БЫ СПАСЕНИ БЖДЕТЕ. 35. ОНЪ БѢ СВѢТНАНННЪ ГОРА
 И СВѢТА, БЫ ЖЕ ХОТѢТЕ ВЪЗДРАДОВАТИ СЯ БѢ ГОДИННЪ СВѢТННН
 ЕГО. 36. АЗЪ ЖЕ НМАМЪ-СВѢДѢТЕЛЬСТВО БОЛ'Е НОАНОВА ДѢЛА
 БО, КЖЕ ДАСТЬ МЪНѢ ОТЬЦЪ, ДА СЪВРШАМЪ, ТА ДѢЛА, КЖЕ ТВОРЖ,
 СВѢДѢТЕЛЬСТВОУЮЩЪ О МЪНѢ, КЖО ОТЬЦЪ МА ПОСЛАА. 37. И ПОСЪ-
 ЛАВЫН МА ОТЬЦЪ, ТЪ СВѢДѢТЕЛЬСТОВА О МЪНѢ. НИ ГЛАГОА ЕГО
 НИКЪДЕЖЕ СЛЫШАСТЕ, НИ ВНДѢННН ЕГО ВНДѢТЕ, 38. И СЛОВЕСЕ
 ЕГО НЕ НМАТЕ ПРѢБЫВАЮЩА ВЪ ВАСЪ, ЗА НѢ, ЕГОЖЕ ТЪ ПОСЛАА,
 СЕМОУ БЫ ВѢРЫ НЕ ИМАТЕ. 39. ИСПЫТАИТЕ КНИГЫ, КЖО БЫ МА-
 НИТЕ ВЪ НИХЪ НМѢТИ ЖИВОТА ВЪУЧААГО, И ТЫ СЖЪ СВѢДѢТЕ-
 ЛЬСТВОУЮЩА О МЪНѢ. 40. И НЕ ХОЩЕТЕ ПРИТИ КЪ МЪНѢ, ДА
 ЖИВОТА ИМАТЕ. 41. СЛАВЫ ОТЬ УЛОВѢКЪ НЕ ПРИЕМАМЪ, 42. НЪ
 РАЗОУМѢКЪ БЫ, КЖО ЛЮБѢВЕ ВЪ СЕБѢ БОЖННН НЕ ИМАТЕ. 43. АЗЪ
 ПРИДОХЪ ВЪ НМА ОТЬЦА МОЕГО, И НЕ ПРИЕМАТЕ МЕНЕ. АЩЕ НИЪ
 ПРИДЕТЬ ВЪ НМА СКОЕ, ТОГО ПРИЕМА'ТЕ. 44. КАКО БЫ МОЖЕТЕ
 ВѢРОВАТИ, СЛАВЪ ДРОУТЪ ОТЬ ДРОУТА ПРИЕМАЮЩЕ, И СЛАВЫ, КЖЕ
 ОТЬ ЕДИННОУДААГО СЫНА БОЖННН, НЕ ИЩЕТЕ; 45. НЕ МЫНИТЕ,
 КЖО АЗЪ НА БЫ РЕКЪ КЪ ОТЬЦОУ. ЮСТЬ НЖЕ ГЛАГОЛАН НА БЫ
 МОУСИ, НА Н'ЕГОЖЕ БЫ ОУПѢАСТЕ. 46. АЩЕ БО БЫСТЕ ВѢРЖ НМѢАН
 МОСЕФЕН, ВѢРЖ ААН БЫСТЕ И МЪНѢ, О МЪНѢ БО ТЪ ПИСА.
 47. АЩЕ АН ТОГО КЪННГАМЪ ВѢРЫ НЕ 'СМА'ТЕ, КАКО МОИМЪ ГЛА-
 ГОЛОМЪ ВѢРЖ ИМЕТЕ;

VI.

И по семь нде Инсоуъ на онъ полъ моря Тиверъадъска.
 2. и по н'емъ ндѣаше народъ мѣногъ, кжо вндѣахъ знаменнн,
 кжѣ творѣаше на неджъныныхъ. 3 и 4. fehlen.

36. нмамы, боли, съвръшаѣ, творѣ. 39. кѣнигы. 40. прити.
 43. придохъ, приндѣть, приемиете. 45. глаголан, нѣгоже. 47. и-
 маете. 1. Тиверъадъска od. Тивериадъска. 2. нѣмъ, ндѣаше, вндѣахъ.

ВЪ ВРЕМЯ ОНО 5. ВЪЗКЕДЪ ИСЮУСЪ ОУН СКОН Н ВЕДЪЕЪ, ЯКО bl. 34, b. МЪНОГЪ НАРОДЪ ИДЕТЬ КЪ ИСЮУ, ГЛАГОЛА ФИЛАННОУ· УНМЪ КОУПНМЪ ХЛѢБЫ, ДА ВДАТЬ СЯ; 6. СЕ ЖЕ ГЛАГОЛАХШЕ ИСЮУШАМ Н, САМЪ БО ВЕДЪАШЕ, УЧТО ХОТА СЪТВОРИТИ. 7. ОТЪВѢЩА ИСЮУ ФИЛАННЪ· ДВѢМА СЪТОМА СЪРЕБРЯНИКЪ ХЛѢБН НЕ ДОВЛѢЖЕТЪ МНѢ, ДА КЪЖЕДО МАЛО УЧТО ПРИНЕМЕТЪ. 8. ГЛАГОЛА ИСЮУ ИДИНЪ ОТЪ ОУЧЕНИКЪ ЕГО АНДРЕА, БРАТЪ СИМОНУ ПЕТРОУ· 9. ИСТЬ ОТРОУЩЪ СЯДЕ, ИЖЕ ИМАТЬ ПАТЬ ХЛѢБЪ МУУМЕНЬНЪ Н ДВѢ РЫБѢ, НЪ СЯ УЧТО СЯТЪ СЕЛАНКОУ НАРОДУ; 10. РЕЧЕ ЖЕ ИСЮУСЪ· СЪТВОРИТЕ УЛОВѢКЫ ВЪЗЛАСИИ. БѢ ЖЕ ТРАВА МЪНОГА НА МѢСТѢ. ВЪЗЛЕЖЕ ОУБО МЖЖЪ УНСЛЪМЪ ЯКО ПАТЬ ТЫСЯЩЪ. 11. ПРИНЕТЪ ЖЕ ХЛѢБЫ ИСЮУСЪ, Н ХВААЖ ВЪЗДАЕЪ ДАСТЬ ОУЧЕНИКОМЪ, Н ОУЧЕНИЦИ ВЪЗЛАСАЦИННМЪ, ТАКОЖЕ Н ОТЪ РЫБОУ, ЯЛНКО ХОТѢАХЖ. 12. Н ЯКО НАСЫТИША СЯ, ГЛАГОЛА ОУЧЕНИКОМЪ СВОИМЪ· СЪБЕРЕТЕ ИЗБЫТЪКЫ ОУКРОУХЪ, ДА НЕ ПОГЫЕНЕТЪ НИЧТОЖЕ. 13. СЪБѢРАША ЖЕ Н НАПЛАНИША ДВѢА НА ДЕСАТЕ КОША ОУКРОУХЪ ОТЪ ПАТИ ХЛѢБЪ МУУНАУННХЪ, ИЖЕ ИЗБЫША ВДЪШНИМЪ. 14. УЛОВѢЦИ ЖЕ ВЕДѢВЪШЕ, ЯЖЕ СЪТВОРИ ЗНАМЕННИЕ ИСЮУСЪ, ГЛАГОЛААХЖ, ЯКО СЯ ИСТЬ ВЪ ИСТИНЪ ПРОРОКЪ ГРАДЪН ВЪ МИРѢ.

ВЪ ОНО ВРЕМЯ ВЕДѢВЪШЕ НАРОДН ЗНАМЕННИЕ, ЯЖЕ (u. s. w. bl. 16. wiederhol. von v. 14) 15. ИСЮУСЪ ЖЕ РАЗОУМѢЕЪ, ЯКО ХОТАТЬ ПРИТИ, ДА ВЪСХЫТАТЬ Н Н СТВОРАТЬ ЦЕСАРИ, ОТИДЕ ПАКЪ ВЪ ГОРЖ ИДИНЪ. 16. Н ЯКО ПОЗДѢ БЫСТЬ, СЪИИДОША ОУЧЕНИЦИ ЕГО НА МОРЕ, 17. Н ВЪЛѢЗЪШЕ ВЪ КОРАБЕЛЪ ВДААХЖ НА ОНЪ ПОЛЪ МОРЕ ВЪ КАПЕРЪНАУИМЪ, Н ТЪМА БЫСТЬ, Н НЕ ОУ БѢ КЪ НИМЪ ПРИШЕЛЪ

6. искоушамъ; statt хотя lies хотѣаше. 7. сѣребряникъ (ъ?), кѣждо (кѣждо). 9. мууменья. 10. мжжъ. 11. принеть. 13. муу-ничиныхъ oder муунауниныхъ. 14. bl. 16 створи = сътвори. 15. при-ити, сътворати, hndsehr. цра abbr. 16. море. 17. вѣдахж.

Исоусъ. 18. море же вѣтроу великоу дыхавицоу вѣсташе. 19. грѣбѣше же яко ѿ н ѿ стадни нан ѿ оузырѣша Исоуса ходаща по морю и бланзѣ кораблямъ бытишоу оубожиша сѧ. 20. онъ же глагола имѣ· азъ есмь, не бонте сѧ. 21. хотѣхъ же при'ати и въ корабль, и абнѣ бысть корабль на земли, въ немже вѣдахъ. 22. въ оутрѣи же днь народъ, нже стояше об онъ полъ моря, видѣвѣше, яко кораблямъ много не въ тоу, тѣкмо единъ тѣ, въ нже вѣндоша оуѣнничи его, и яко не вѣнде съ оуѣнники скомни Исоусъ въ корабль, нъ единни оуѣнничи его вѣндоша. 23. и нни придоша корабли отъ Тикерниады бланзѣ мѣста, ндеже вѣша хлѣбы хвалѣ въздавшю господоу. 24. и егда видѣша народи, яко Исоуса не бысть тоу ни оуѣнникъ его, възвзоша сами въ корабли и придоша въ Капернаоумъ ишѣще Исоуса. 25. и обрѣтѣше и об онъ полъ моря рѣша емоу· рабви, кѣгда сѧмо приде; 26. отвѣща Исоусъ и рече· аминѣ, аминѣ глаголю вамъ· ищете мене, не яко видѣте знаменни, нъ яко вѣсте хлѣбы и насытитѣ сѧ. 27. дѣлайте не брашноу гыенѣше нъ брашноу прѣбываѣше въ животъ вѣчныи, нже сынъ чловѣчскыи дастъ вамъ· сего бо отыць знамена богъ.

вл. 19, в. рече господь къ вѣровавшимъ къ нему Юдеомъ· дѣлайте не брашноу гыенѣше нъ брашноу прѣбывающе въ животъ вѣчнѣемъ, еже (u. s. w. v. 27 wiederholt). 28. рѣша же къ нему· что сотворимъ, да дѣлаемъ дѣла божия; 29. отвѣща Исоусъ и рече имъ· се есть дѣло божие, да вѣроуете въ тѣ, еможе посла онъ. 30. рѣша же емоу· кое

18. море, вѣсташе. 19. lies besser бытиша, и. 21. хотѣхъ, приити, вѣдахъ. 22. обѣ. 23. придоша. 24. придоша. 25. обѣ, моря, приде. 26. глаголахъ. 27. прѣбываѣше, вѣчнѣемъ (вѣчнѣемъ).

ОУЕО ТЫ ТЕОРИШИ ЗНАМЕННИЕ, ДА ВЪДНИМЪ Н ВЪРЖИМЪ ТЕМЪ;
УЕТО ДЪЛАЕШИ; 31. ОТЫЦИ НАШИ ВЪША МАИЖЪ ВЪ ПОУСТЫНИ, ЕКОЖЕ
ЕСТЬ ПИСАНО. ХЛѢБЪ СЪ НЕБЕСЕ ДАСТЬ НИМЪ ЪСТН. 32. РЕУЕ ЖЕ
НИМЪ НСОУСЪ. АМИНЪ, АМИНЪ ГЛАГОЛЮ ВАМЪ. НЕ МОУСИ ДАСТЬ
ВАМЪ ХЛѢБЪ СЪ НЕБЕСЕ, НЪ ОТЫЦЪ МОИ ДАСТЬ ВАМЪ ХЛѢБЪ ИСТИ-
НЫМЪ СЪ НЕБЕСЕ. 33. ХЛѢБЪ БО БОЖИИ ЕСТЬ СЪХОДАН СЪ НЕБЕСЕ
И ДАДИ ЖИВОТЪ ВЪСЕМОУ МПРОУ. 34. fehlt.

РЕУЕ ГОСПОДЪ КЪ ВЪРОВАВЪШИМЪ КЪ НИМОУ НЮДЕОМЪ. bl. 20.
35. АЗЪ ЕСМЪ ХЛѢБЪ ЖИВОТНЫИ, ГРАДЫИ КЪ МЪНЪ НЕ ИМААТЪ
ВЪЗЛААКАТИ СЯ, И ВЪРОУЮИ ВЪ МА НЕ ИМААТЪ ВЪЖДААТИ СЯ НИ-
КОГДАЖЕ. 36. НЪ РЪХЪ ВАМЪ, ЕКО ВЪДѢСТЕ МА И НЕ ВЪРОУЕТЕ.
37. ВСЕ, ЕЖЕ ДАСТЬ МЪНЪ ОТЫЦЪ, КЪ МЪНЪ ПРИДЕТЬ, И ГРАДЖЦА-
АГО КЪ МЪНЪ НЕ ИЖДЕИЖЪ КЪНЪ. 38. ЕКО СЪИИДОХЪ СЪ НЕБЕСЕ, ДА
НЕ ТЕОРЕЖЪ КОЛѢ МОЕИМЪ НЪ КОЛѢ ПОСЛАВЪШААГО МА. 39. СЕ ЖЕ ЕСТЬ
КОЛѢ ПОСЛАВЪШААГО МА ОТЫЦА, ДА ВСЕ, ЕЖЕ ДАСТЬ МЪНЪ ОТЫЦЪ,
НЕ ПОГОУЕЛЮ ОТЪ НЕГО, НЪ ВЪСКРЪШЪ И ВЪ ПОСЛЕДЪННИ ДЪНЪ.

РЕУЕ ГОСПОДЪ КЪ ПРИШЪДЪШНИМЪ КЪ НИМОУ НЮДЕОМЪ. bl. 20, b.
се (u. s. w. wiederh. v. 39). 40. СЕ ЖЕ ЕСТЬ КОЛѢ ОТЫЦА МОЕГО,
ДА ВЪСЪ ВЪДАНЪ СЫНА И ВЪРОУЮИ ВЪ НЪ ИМААТЪ ЖИВОТЪ ВЪЗУИТИ, И
ВЪСКРЪШЪ И АЗЪ ВЪ ПОСЛЕДЪННИ ДЪНЪ. 41. РЪПЪТААХЪ ЖЕ ПЕК-
ДЕН О НИЕИ, ЕКО РЕУЕ. АЗЪ ЕСМЪ ХЛѢБЪ СЫШЪДЫИ СЪ НЕБЕСЕ,
42. И ГЛАГОЛААХЪ. НЕ СЪ АНЪ ЕСТЬ НСОУСЪ СЫНЪ НОСИФОВЪ, ЕМОУ-
ЖЕ МЫ ЗНАЕМЪ ОТЫЦА И МАТЕРЕ; КАКО ОУЕО СЪ ГЛАГОЛЕТЪ, ЕКО
СЪ НЕБЕСЕ СЪИИДОХЪ; 43. ОТЫКЪЦА НСОУСЪ И РЕУЕ НИМЪ. НЕ РЪПЪ-
ЩЕТЕ МЕЖДЪ СОБОИ. 44. НИКЪТОЖЕ НЕ МОЖЕТЪ ПРИТИ КЪ МЪНЪ,

32. глаголю. 33. дади, всемоу. 35. Нюдеоу, вероуши, ни-
когдаже. 37. придеть. 38. колѣ мои. 39. погоуели, Нюдеоу;
bl. 20, b. mi statt мѣнѣ. 40. вероуши. 41. Нюдѣи. 43. (рѣшѣ-
штате), между. 44. принти.

аще не отыць посълавыи ма приваѣуеъ яго, н азъ въскръшъ
н въ послѣдѣнни днь. 45—47 fehlen.

- bl. 21. реуе господь къ пришьдѣшннмъ къ нємоу Нюдеомъ.
48. азъ исмъ хлѣбъ животынн. 49. отыцн ваши ѡша манъ
въ поустынн н оумръша. 50. съ есть хлѣбъ съходан съ небесе,
да аще кѣто отъ него вѣтъ, не оумреть. 51. азъ исмъ хлѣбъ
живын съшдѣн съ небесе. аще кѣто сънѣстъ отъ хлѣба сего,
живѣ бждѣтъ въ вѣкъ. хлѣбъ бо, нже азъ дамъ, плѣтъ моѣ
есть, нже азъ дамъ за животъ въсего мнра. 52. прѣдахъ же
са Нюдѣн междѣ собож глаголюще. како можетъ съ плѣтъ
свож дати намъ вѣти; 53. реуе нмъ Нсоусъ. аминъ, аминъ
глаголю вамъ. аще не вѣсте плѣти сына ѹловѣуьскаго н пиете
крѣн яго, живота не имате въ себѣ. 54. вѣды плѣтъ моѣ н
пиши крѣвъ моѣ имате животъ вѣуьнын, н азъ въскръшъ н въ
послѣдѣнни днь. 55. fehlt.

- bl. 24. реуе господь къ въроувѣшннмъ къ нємоу Нюдеомъ.
56. вѣды моѣ плѣтъ н пиши моѣ крѣвъ въ мѣнѣ прѣбываеъ
н азъ въ нѣмъ. 57. нкоже посъла ма живын отыць н азъ
живъ отыца радн, н вѣдын ма н тѣ живѣ бждѣтъ мене радн.
58. се есть хлѣбъ съшдѣн съ небесе, не нкоже ѡша отыцн ваши
манъ н оумръша. вѣдын хлѣбъ съ живѣ бждѣтъ въ вѣкъ.
59. си реуе на съборици оуѣ въ Каперъноумъ. 60. мнѣнози
же слышавѣше н отъ оуѣеникъ яго рекоша. жестоко есть сло-
во се, кѣто можетъ яго слоушати; 61. вѣды же Нсоусъ въ
себѣ, нко рыѣцѣтъ о семь оуѣеници яго, реуе нмъ. се ли
вѣ блазнитъ; 62. аще оуѣо оуѣзрнте сына ѹловѣуьскаго въс-

48. Нюдеомъ. 49. оумръша. 51. съшдѣн. 52. прѣдахъ,
междоу, глаголюще. 53. глаголю. 54. пиши. 56. Нюдеомъ, пиши.
57. вѣдын. 58. оумръша.

ХОДАЦА, НДЕЖЕ БЪ ПРЕЖДЕ; 63. ДОУХЪ ИЕСТЬ, ИЖЕ ЖИВНТЬ, ОТЪ
ПЛЪТН НЕСТЬ ПОЛЪЗЪ НИКОИЖЕ. ГЛАГОЛЪ, КЖЕ АЗЪ ГЛАГОЛАХЪ
ВАМЪ, ДОУХЪ СЖТЬ И ЖИВОТЬ СЖТЬ. 64. НЪ СЖТЬ ОТЪ ВАСЪ ДРОУ-
ЗНИ, ИЖЕ НЕ ВЪРОУЖЬТЪ. ВЪДЪКАШЕ БО ИСПРЪВА НСОУСЪ, КЪТО СЖТЬ
НЕ ВЪРОУЖЬЩЕН, И КЪТО ИЕСТЬ ХОТАН ПРЕДАТИ Н. 65. И ГЛАГОЛАШЕ
СЕГО РАДИ РЪХЪ ВАМЪ, КЖО НИКЪТОЖЕ НЕ МОЖЕТЪ ПРИТИ КЪ МЪНЪ,
АШТЕ НЕ БЖДЕТЬ ДАНО ИМОУ ОТЪ ОТЬЦА МОЕГО. 66. ОТЪ СЕГО
МЪНОЗИ ОТЪ ОУУЕННИКЪ ЕГО ИДОША ВЪСПАТЬ И КЪ ТОМОУ НЕ ХО-
ЖДААХЪ СЪ НИМЪ. 67. РЕУС ЖЕ НСОУСЪ ОБЪМА НА ДССАТЕ ЕДА
И ЕМЪ ХОЩЕТЕ ИТИ; 68. ОТЪВЪЦА ИМОУ СИМОНЪ ПЕТРЪ ГЛОСНДИ,
КЪ КОМОУ ИДЕМЪ; ГЛАГОЛЪ ЖИВОТА ВЪУЫНААГО ИМААШИ, 69. И МЫ
ВЪРОВАХОМЪ, КЖО ТЫ ИЕСИ ХРИСТОСЪ, СЫНЪ БОГА ЖИНААГО. 70 и. 71
fehlen.

VII.

КЪ ВРЪМА ОНО 1. ХОЖДААШЕ НСОУСЪ ВЪ ГАЛЛЛЕЕНЪ НЕ ХОТЪ- bl. 25, b.
ШЕ БО ВЪ НОУДЕН ХОДИТИ, КЖО ИСКААХЪ ЕГО НОУДЕН ОУЕНИТИ.
2. БЪ ЖЕ БАНЪЗЪ ПРАЗДНИКЪ НОУДЕНСКЪ СКИНОПНИГА. 3. РЕКОША
ЖЕ КЪ ИМОУ БРАТНЪ ЕГО ПРЪНДИ ОТЪ СЖДОУ, И НДИ ВЪ НОУ-
ДЕЖ, ДА И ОУУЕННИЦИ ТВОИ ВЕДАТЬ ДЪЛА ТВОИ, КЖЕ ТВОРИШИ
4. НИКЪТОЖЕ БО НИУЫСОЖЕ ВЪ ТАКИЕ ТВОРИТЬ И ИЩЕТЪ САМЪ КВЪ
БЫТИ АЩЕ СИ ТВОРИШИ, КЖИ СЯ ВЪСЕМОУ МИРОУ. 5. НИ БРАТНЪ
БО ЕГО ВЪРОВАХЪ ВЪ НИЕГО. 6. ГЛАГОЛА ЖЕ НИМЪ НСОУСЪ ВРЪМА
МОЕ НЕ ОУ ПРИДЕ, А ВРЪМА ВАШЕ ВЪСЕГДА ИЕСТЬ ГОТОВО. 7. НЕ
МОЖЕТЪ МИРЪ НЕНАВИДѢТИ ВАСЪ, МЕНЕ ЖЕ НЕНАВИДѢТИ, КЖО АЗЪ
СВѢДѢТЕЛЬСТВОВАХЪ О НИМЪ, КЖО ДЪЛА ЕГО ЗЪЛА СЖТЬ. 8. ВЪЗН-
ДѢТЕ ВЪ ПРАЗДНИКЪ СЪ, АЗЪ НЕ ВЪЗНДЖЪ ВЪ ПРАЗДНИКЪ, КЖО

63. ПОЛЪЗА НИКОИЖЕ, КЖЕ. 64. ВЪДЪКАШЕ, ИСПРЪВА. 65. ПРИ-
ИТИ. 67. ИДА. 1. ХОТѢАШЕ. 5. ВЪРОВААХЪ. 6. ПРИИДЕ.

время мое не оу прибиаши са. 9. си рекъ оста самъ въ Галлен. 10. югда же възидоша братиѣ юго, тогда и самъ възиде, не какъ нъ яко отан. 11. Ноуден же искахъ юго въ праздникъ и глаголаахъ: кѣде юсть онъ; 12. и рѣпѣтъ многъ бѣ о немъ въ народѣхъ: ови глаголаахъ, яко бѣагъ юсть, нин же глаголаахъ: ни, нъ аьститъ народы. 13. никыже оубо какъ глаголааше о немъ страха ради Ноускаго.

- bl. 26. 14. въ прѣполовиеніи праздника възиде Писоусъ въ цркъвѣ и оуудаше. 15. и диваахъ са Ноуден глаголающе: како оубо съ оумѣетъ кънигы не оуучеъ са; 16. отвѣща Писоусъ и рече имъ: мое оуученіе нѣсть мое нъ посѣлаващаго ма. 17. аще кѣто хоцетъ волю юго творити, разоумѣетъ оуученіе, кое отъ бога юсть, нан азъ о себѣ глаголю. 18. глаголаи о себѣ славы своимъ ницетъ, а ницан славы посѣлаващаго и, съ истиннѣ юсть и неправды въ немъ нѣсть. 19. не Моуси ли дастъ вамъ законъ, и никѣтоже отъ васъ творитъ закона; убо мене ницете оучити; 20. отвѣща народъ: бѣсъ ли имашн; кѣто тебе ницетъ оучити; 21. отвѣща Писоусъ и рече имъ: юдино дѣло сътворихъ, и вси дненте са. 22. сего ради Моуси дастъ вамъ обрѣзание, не яко отъ Мосеа юсть нъ отъ отьцъ: и въ сѣботѣ обрѣзаете уловѣка. 23. аще обрѣзание приимаетъ уловѣкъ въ сѣботѣ, да не разоритъ са законъ Мосеовъ, на ма ли гнѣваете са, яко вссего уловѣка съдрава сътворихъ въ сѣботѣ; 24. не сждите на лица, нъ правѣдыи сждѣ сждите. 25. глаголаахъ же 'стери отъ Пероусалимаиныхъ: не съ ли юсть, югоже ницѣтъ оучити; 26. и се, не обвинѣи са глаго-

11. искахъ. 13. lies Ноуденскаго, d. i. Нюденскаго. 15. диваахъ. 17. коимъ, разоумѣетъ. 18. глаголаи, своимъ, нѣсть. 23. сѣботѣ, лица. 25. итери. 26. обвинѣи.

леть, и ннѹсѡже ѡмоу не глаголетъ. еда како разоумѣша
кѣнази, ꙗко съ ѡсть Христосъ; 27. нъ сего вѣмъ отъ вѣдоу
ѡсть, а Христосъ ꙗгда прѣдетъ, никѣтоже ѡго не вѣстъ отъ
вѣдоу вѣдетъ. 28. вѣзвѣа же въ црькѣн оуѣа Нисоусъ и гла-
гола. и мене вѣсте и вѣсте, отъ коудоу ѡсмь, и о себѣ не
прѣдохъ, нъ ѡсть истиннѣ послѣаеын ма, ѡгоже вѣ не вѣсте.
29. азъ и вѣмъ, ꙗко отъ нѡго ѡсмь и тѣ ма послаа. 30. и
нскаахъ Ноуден ѡти и, и никѣтоже не вѣзложн рѣжы на нѣ,
ꙗко не оу вѣ пришьаа година ѡго. 31—36 fehlen.

37. въ послѣдннн днь велнкын праздннкъ стокаше bl. 54, b.
Нисоусъ и зѣлаше глагола. аще кѣто жаждетъ, да прѣдетъ
къ мѣнѣ и пнѣтъ. 38. вѣржн въ ма, ꙗкоже кѣннгы рекоша,
рѣжы отъ урѣа ѡго истекѣтъ воды живы. 39. се же рече о
доусъ, нже хотаахъ прннматн вѣроуѣщнн въ нѡго. не оу вѣ
доухъ сватын данъ, ꙗко Нисоусъ не оу вѣ прославленъ.
40. мѣнози же отъ народа слышавѣше словеса сн глаголаахъ.
се ѡсть въ истинѣ пророкъ. 41. дроузнн же глаголаахъ. се
ѡсть Христосъ. дроузнн глаголаахъ. еда отъ Галнаемъ Хри-
стосъ прѣдетъ; 42. не кѣннгы аи рекоша, ꙗко отъ еѣмене Дѣ-
вѣдова и отъ Кнѡлеомьскааго градыца, ндеже вѣ Дѣвѣдъ, прѣ-
детъ Христосъ; 43. распыра же быстъ въ народѣ ѡго радн.
44. естерн же отъ ннхъ хотѣахъ ѡти и, нъ никѣтоже не вѣзло-
жн на нѣ рѣжоу. 45. прѣдоша же слоугы къ архнереомъ и Фа-
рнсеомъ, и рекоша нмъ тн. по уѣто не прнведѡсте ѡго; 46. отъ-
вѣщааша слоугы. ннколнже тако ѡсть глаголааъ уловѣкъ, ꙗко

26. ѡда. 27. вѣмъ, прнѣдетъ. 28. cod. abbr. цркен, глагола
вѣдоу, прнѣдохъ. 37. прнѣдетъ. 38. вѣроушн. 39. хотѣахъ.
40. statt se lies besser съ. 41. statt se besser съ; ѡда, прнѣдетъ.
42. прнѣдетъ. 43. распырѣ. 44. естерн. 45. прнѣдоша.

сѣ уловѣхъ. 47. отвѣщаша нмѣ фарисенъ еда н вы прѣльщенн
 вѣстѣ; 48. еда кѣто отъ кѣназѣ вѣрова въ нѣ ли отъ фарисенъ;
 49. нѣ народѣ сѣ, нже не вѣстѣ закона, проклати сѣхъ. 50. гла-
 гола Никодимѣ къ нмѣхъ, пришѣдѣхъ къ нѣмоу ношнѣхъ, едннѣ
 стѣ отъ ннхъ. 51. еда законѣ нашѣ сѣхнѣ уловѣкоу, аще не
 слышнѣхъ отъ нѣго прѣжде н разоумѣстѣ, уѣто творнѣхъ; 52. отвѣ-
 щаша н рекоша нѣмоу еда н ты отъ Галнасемъ нѣси; испытанъ
 н внждѣ, шко отъ Галнасемъ пророкъ не прнходнѣхъ. 53. fehlt.

VIII.

bl. 55, b. 1—11. fehlen. 12. пакы же нмѣ Нисоуѣхъ реуѣ глаголашъ.
 азѣ нсѣмѣ свѣтѣ вѣсѣмоу ннроу ходоу по мѣнѣ не нмѣхъ
 ходнѣхъ въ тѣмѣ, нѣ нмѣхъ свѣтѣ жнвотѣхъ.

bl. 27, b. реуѣ господѣ къ прншѣдѣхннмѣхъ къ нѣмоу Ноудѣомѣхъ азѣ
 (u. s. w. v. 12 wiederholt). 13. рѣша же нѣмоу фарисенъ ты
 о сѣбѣ самѣ свѣдѣтельствоуѣши, свѣдѣтельство твоѣ нѣстѣ
 нстннѣно. 14. отвѣща Нисоуѣхъ н реуѣ нмѣхъ аще азѣ свѣ-
 дѣтельствоуѣхъ о мѣнѣ самомѣхъ, свѣдѣтельство моѣ нстннѣно
 нѣстѣ, шко вѣмѣ, отъ кѣдоу прндохъ н камо нѣхъ, вы же не
 вѣстѣ, отъ кѣдоу градоу н камо нѣхъ. 15. вы же по плѣтн
 сѣхнѣхъ, азѣ не сѣхѣхъ ннѣмоу же, 16. аще ли сѣхѣхъ азѣ,
 сѣхѣхъ мон нстннѣнѣхъ нѣстѣ, шко едннѣхъ нѣсѣмѣ, нѣ азѣ н посѣла-
 вы ма отѣцѣ. 17. въ законѣ вѣшемѣ ннсанѣ нѣстѣ, шко дѣвоуѣхъ
 уловѣкоу свѣдѣтельство нстннѣно нѣстѣ. 18. азѣ нсѣмѣ свѣ-
 дѣтельствоуѣхъ о мѣнѣ самомѣхъ, н свѣдѣтельствоуѣхъ о мѣнѣ
 посѣлавынъ ма отѣцѣ. 19. глаголаша нѣмоу кѣто нѣстѣ отѣцѣ

47. нѣхъ. 48. нѣхъ. 50. прншѣдѣхъ. 51. нѣхъ. 52. нѣхъ, ннждѣ.
 12. bl. 27, b нмѣхъ statt нмѣхъ. 14. прндохъ, градоу. 16. посѣла-
 вынъ. 17. дѣвоу. 18. свѣдѣтельствоуѣхъ.

теон; отьвѣца Нисоусъ. ни мене вѣсте ни отьца моего. аще
ма бысте вѣдѣли, и отьца моего бысте вѣдѣли. 20. снѣ гла-
голы глагола Нисоусъ въ газофѣлакни оуѣа въ црькѣви, и ниѣтъ-
тоже не вѣтъ его, яко не оу бѣ пришла година его.

реуе господь къ пришедъшннмъ нѣмоу Ноудеомъ. 21. азъ вл. 28.
ндж, и вѣзнѣете мене, и въ грѣсѣ вашемъ оумьрете, яко
яможе азъ ндж, вы не можете прити. 22. глаголаахъ же
Ноуденъ. еда са самъ оубиеть, яко глаголаеть. яможе азъ ндж,
вы не можете прити. 23. и реуе нмъ Нисоусъ. вы отъ нижь-
ннхъ есте, азъ отъ вышннхъ есмь. вы отъ сего мира есте,
азъ отъ сего мира нѣсмь. 24. рекохъ оубо вамъ, яко оумь-
рете въ грѣсѣхъ вашихъ. 25. глаголаахъ же нмоу Ноуденъ.
ты кто еси; и реуе нмъ Нисоусъ. нахатѣкъ, яко глаголахъ
вамъ. 26. мѣного нмамъ глаголати и сѣдѣти, нѣ послаахъ ма
истиннмъ есте, и азъ вже слышахъ отъ него, си глаголае въ
всѣмъ мирѣ. 27. и не разоумѣша, яко о отьци нмъ глагола-
аше. 28. реуе же нмъ Нисоусъ. югда вѣзнесете сына уловѣ-
тскааго, тогда разоумѣете, яко азъ есмь и о себѣ ннѣсоеже
не творж, нѣ якоже наоучи ма отьцъ, си глаголае. 29. и посъ-
лаахъ ма отьцъ съ мѣножъ есте. не остави мене единаго отьцъ,
яко азъ оутоднѣ нмоу творжъ вьсегда. 30. си глаголаещиоу
нмоу мѣнози вѣроваша въ него.

31. реуе господь къ вѣровавѣшннмъ къ нмоу Ноудеомъ. вл. 28, d.
аще вы прѣждѣте въ словеси моимъ, въ истиннхъ оуѣеници мон

20. вѣтъ. 21. lies къ нѣмоу; прити. 22. еда, прити. 23. ни-
жннхъ, вышннхъ, есмь. 26. нмамъ, послаахъ. 28. творжъ.
29. послаахъ, творжъ.

Varianten von vl. 221, c: 27. отьца statt о от.; am ende
noch бога; 28. ннѣтоже. 30. въ нь. 31. Ноудеомъ, есте.

бждете, 32. и разоумѣете истинѣ, и истинна свободѣ бы. 33. отвѣщааша же ѿмоу сѣма Авраамѣ ѿсмы и никоумѣе не работѣхомъ никоанѣе, ꙗко ты глаголаешн, ꙗко свободѣ бждете; 34. отвѣща нмъ Нисоусъ аминѣ, аминѣ глаголаемъ, ꙗко всакъ теоран грѣхъ рабъ ѿстъ грѣхоу. 35. а рабъ не прѣбываетъ въ домоу въ вѣкы, сынъ же прѣбываетъ въ вѣкы. 36. аще бо сынъ бы свободѣ, въ истинѣ свободѣ бждете. 37. вѣмъ, ꙗко сѣма Авраамѣ ѿсте нъ нрете мене оуѣнтн, ꙗко слово мое не вѣмѣцѣеть са въ бы. 38. азъ ꙗже видѣхъ оу отьца моего, глаголаю, и бы оубо ꙗже видѣсте оу отьца вашего, творите. 39. отвѣщааша и рѣша ѿмоу отьца нашъ Авраамъ ѿстъ. глагола нмъ Нисоусъ аще уада Авраамѣ бысте были, дѣла Авраамѣ творили бысте. 40. нмы же нрете мене оуѣнтн, уловѣа, ꙗже истинѣ вамъ глаголахъ, ꙗже слышахъ отъ бога сего Авраамъ нѣстъ теорилъ. 41. бы творите дѣла отьца вашего. рѣша же ѿмоу мы отъ любодѣяниѣ нѣсмъ рожденн, мы единого отьца нмаамъ, бога. 42. реуе же нмъ Нисоусъ аще богъ отьца вашъ бы былъ, любили ма бысте, азъ бо отъ бога нзидохъ и придохъ.

bl. 32, d. реуе господъ къ пришѣдѣшнимъ къ нѣмоу Ноудеомъ аще богъ (u. s. w. v. 42 wiederholt) не о себѣ бо придохъ, нъ тѣ ма посѣла. 43. по уѣто бесѣды моеѣ не разоумѣете; ꙗко не можете слышатн словесе моего. 44. бы отъ отьца днѣвола ѿсте, и похоти отьца вашего хощете творити. онъ уловѣкоуѣбница бѣ испрѣа и въ истинѣ не стонтъ, ꙗко нѣстъ истинн въ нѣсмъ. ꙗгда глаголетъ лѣжж, отъ сконхъ глаголетъ, ꙗко

33. ѿсмы, свобода. 36. свобода. 40. statt глаголахъ lies глаголахъ, statt ꙗже besser ꙗже. 41. любодѣяниѣ, нѣсмъ. 42. пришѣдѣшнимъ, приидохъ, приидохъ. 43. моеѣ.

лѣжъ есть и отъца его. 45. азъ же за нѣ истиннѣ глаголю, не имаете вѣры мѣнѣ. 46. кѣто отъ вѣсѣ обмануаетъ ма о грѣсѣ; аще истиннѣ глаголю, по убо вы не имаете вѣры мѣнѣ; 47. нѣе есть отъ бога, глаголю божии послушавшѣ сего рѣдн вы не послушаваете, яко отъ бога нѣсте. 48. отъвѣщааша Ноуден и рекоша нѣмоу: не добръ ли глаголюмъ мы, яко Самарѣянинъ еси ты и бѣсѣ нмашн; 49. отъвѣща Нисоусъ: азъ бѣса не нмамъ, нъ убо отъца моего, и вы не убѣдете мене. 50. азъ же не нишъ славы моею: есть нишан и сѣда. 51. аминъ, аминъ глаголю вамъ: аще кѣто слово мое съблюдетъ, сѣмръти не имать видѣти въ вѣкъ.

рече господь: аминъ (u. s. w. v. 51 wiederholt). 52. рекоша же нѣмоу Ноуден: нѣмъ разоумѣхомъ, яко бѣсѣ нмашн. Авраамъ оумрѣтъ и пророци, и ты глаголюши, яко аще кѣто слово мое съблюдетъ, не имать въкоусити сѣмръти въ вѣкъ. 53. еда ты болии еси отъца нашего Авраама, нѣе оумрѣтъ, и пророци оумрѣша; кого са самъ твориши; 54. отъвѣща Нисоусъ: аще азъ славою са самъ, слава моя ниубоже есть: есть отъца мой славан ма, якоже вы глаголете яко богъ нашъ есть, 55. и не познаете его, азъ же вѣмъ н, и аще рекъ, яко вѣмъ его, бѣдѣ подобенъ вамъ, лѣжъ: нъ вѣмъ н, и слово его съблюдаю. 56. Авраамъ, отъца вашъ, радъ бы былъ, да бы видѣлъ днь мой: и видѣ и въздрѣдова са. 57. рекоша же Ноуден къ нѣмоу: пять десѣтъ лѣтъ не оумнмашн: Авраама ли еси видѣлъ; 58. рече нмъ Нисоусъ: аминъ, аминъ глаголю вамъ: прѣже даже не бысть Авраамъ, азъ

44. лѣжъ. 49. нмашъ. 50. моею. 51. сѣмръти. 52. оумрѣтъ, сѣмръти. 53. еда. 54. славою. 55. lies яко не вѣмъ его; лѣжъ. 56. вашъ. 58. прѣже.

исмъ. 59. възаша же камение, да върыгъть на нь. Нисоусъ же съкры са н изиде изъ цръкве, н прошѣдъ по срьдѣ ихъ идѣаше н хождѣаше.

IX.

bl. 38. Въ время оно 1. мномо нды Нисоусъ видѣ уловѣкъ слѣпа отъ рождества. 2. н въпросиша н оуѣеници его глаголюще: рауѣи, кѣто съгрѣши, съ ли нѣи родителѣи его, да слѣпъ роди са; 3. отвѣща Нисоусъ: ни съ съгрѣши ни родителѣи его, нъ да вѣать са дѣла божия на немъ. 4. мнѣ подобаетъ дѣлати дѣла посѣлавышаго ма, дондѣже днь есть: придесть же ношъ, игда никѣтоже не можетъ дѣлати. 5. игдаже въ мирѣ исмъ, скѣтъ исмъ мироу. 6. си рекъ планиж на землю н сътвори бръниѣ отъ плюновениѣи н помаза юмоу оун бръни-емъ, 7. н реуе юмоу: нди, оумъи са въ кжпѣи Силюамѣстѣ, еже съказаетъ са посѣланъ. шѣдъ же н оумъи са п приде видѣ. 8. сжсѣди же н нже н бѣахъ видѣи прѣжде, яко слѣпъ бѣ, глаголаахъ: не съ ли есть сѣдан н проса; 9. дроузиѣ же глаголаахъ: подобенъ юмоу есть. онъ же глаголааше, яко азъ исмъ. 10. глаголаахъ же юмоу: како ти са отъверзоста оун; 11. отвѣща онъ н реуе: уловѣкъ нарицаемъи Нисоусъ бръниѣи сътвори н помаза оун мон н реуе ми: нди въ кжпѣи Силюамѣи н оумъи са, шѣдъ же н оумъи са прозрѣхъ. 12. рекоша же юмоу: кѣто съ есть; глагола: не вѣмъ. 13. вѣдоша же н къ фарисеомъ, нже бѣ иногда слѣпъ. 14. бѣ же сжеота, игда сътвори бръниѣи Нисоусъ н отъверзе юмоу оун.

59. върыгъть, прошѣдъ, идѣаше. 1. рождества. 4. приидеть.
6. = плюиж, земляж, бръниисмъ. 7. прииде. 14. отъверзе.

15. ПАКЪ ЖЕ ВЪПРАШААХЪ И ФАРИСЕН, КАКО ПРОЗЪРЪ. ОНЪ ЖЕ РЕЧЕ НИМЪ: БРЪННИЕ ПОЛОЖИ МЪНЪ НА ОУНЪЖ, И ОУМЪХЪ СЯ, И ВЪНЖАЖ. 16. ГЛАГОЛААХЪ ЖЕ ИДИНИ ОТЬ ФАРИСЕН: НЪСТЬ СЯ ОТЬ БОГА УЛОВЪКЪ, ЯКО СЪБОТЫ НЕ УЪТЕТЪ. ДРОУЗНИ ЖЕ ГЛАГОЛААХЪ: КАКО МОЖЕТЪ УЛОВЪКЪ ГРЪШНЪ СИЦА ЗНАМЕНИИ ТВОРИТИ; И РАСПЪРА БЪ ВЪ НИХЪ. 17. ГЛАГОЛАША ЖЕ СЪБЪПЦОУ ПАКЪ: ТЫ УЪТО ГЛАГОЛЕШИ О НИМЪ, ЯКО ОТВЪРЪЗЕ ОУН ТВОИ; ОНЪ ЖЕ РЕЧЕ: ЯКО ПРОРОКЪ ИЕСТЬ. 18. НЕ ИША ЖЕ ВЪРЪ ПОУДЕН О НИМЪ, ЯКО БЪ СЪБЪПЪ И ПРОЗЪРЪ, ДОНЪДЕЖЕ ВЪЗГЛАСИША РОДИТЕЛЪ ТОГО ПРОЗЪРЪВЪШААГО. 19. И ВЪЗГЛАСИША Я ГЛАГОЛЕЩЕ: СЯ АН ИЕСТЬ СЫНЪ ВАШЪ, ЯКОЖЕ БЫ ГЛАГОЛЕТА ЯКО СЪБЪПЪ РОДИ СЯ; КАКО ОУЧО НЫНЪ ВЪДНЪТЪ; 20. ОТВЪЩАСТА НИМЪ РОДИТЕЛЪ ЯГО И РЕКОСТА: БЪ ВЪБЪ, ЯКО СЯ ИЕСТЬ СЫНЪ НАШЪ, И ЯКО СЪБЪПЪ РОДИ СЯ, 21. КАКО ЖЕ НЫНЪ ВЪДНЪТЪ, НЕ ВЪБЪ, НИИ КЪТО ЯМОУ ОТВЪРЪЗЕ ОУН, ВЪ НЕ ВЪБЪ. САМОГО ВЪПРОСИТЕ: САМЪ ВЪЗДРАСТЪ НИМАТЪ, САМЪ О СЕБЪ ДА ГЛАГОЛЕТА. 22. СИ РЕКОСТА РОДИТЕЛЪ ЯГО, ЯКО БОИСТА СЯ ПОУДЕН: ОУЖЕ БО БЛААХЪ СЯ СЪЛОЖИИ ПОУДЕН, ДА АЩЕ КЪТО ИСПОВЪСТЪ ХРИСТОСА, ОТЪЛАЖУЕНЪ СЪБОРИЦА БЪДЕТЪ. 23. СЕГО РАДИ РОДИТЕЛЪ ЯГО РЕКОСТА, ЯКО ВЪЗДРАСТЪ НИМАТЪ, САМОГО ВЪПРОСИТЕ. 24. ВЪЗЪБАША ЖЕ ВЪТОРОЕ УЛОВЪКА, ИЖЕ БЪ СЪБЪПЪ, И РЕКОША ЯМОУ: ДАЖДА СЛАВЪЖ БОГОУ, ИМЪ ВЪМЪ, ЯКО УЛОВЪКЪ СЯ ГРЪШНЪ ИЕСТЬ. 25. ОТВЪЩА ОНЪ И РЕЧЕ: АЩЕ ГРЪШНИКЪ ИЕСТЬ, НЕ ВЪМЪ, ИДИНО ВЪМЪ, ЯКО СЪБЪПЪ БЪХЪ, НЫНЪ ЖЕ ВЪНЖАЖ. 26. РЕКОША ЖЕ ЯМОУ ПАКЪ: УЪТО СЪТВОРИ ТЕБЪ; КАКО ОТВЪРЪЗЕ ОУН ТВОИ; 27. ОТВЪЩА НИМЪ: РЕКОКЪ ВАМЪ И НЕ СЛЫШАСТЕ. УЪТО ЯЩЕ ХОЩЕТЕ СЛЫШАТИ; ЕДА И БЫ ХОЩЕТЕ ОУЧЕНИЦИ ЯГО БЫТИ; 28. ОНИ

15. оуно. 16. распъра. 17. отвъръзе. 19. каю. 20. наю.
21. отвъръзе. 22. вѣахъ. 24. вѣмъ. 26. отвъръзе. 27. иѣдъ.

же оукориша и и рѣша ѿмоу· ты оуѣнникъ ѿси того, мѣ же Моусеокъ ѿсмѣ оуѣнникъ, 29. мѣ вѣмъ, ꙗко Моусеокъ глагола богу, сего же не вѣмъ отъ ꙗждоу ѿстъ. 30. отъвѣща уловѣхъ и рече нмѣ· о семъ бо днѣвно ѿстъ, ꙗко бы не вѣсте, отъ ꙗждоу ѿстъ, и отъвѣрзе оунъ мон. 31. вѣмъ же, ꙗко грѣшныиъхъ богу не послоушають, нъ аще кѣто богоуѣтыцѣ ѿстъ и волю ѿто теоритъ, того послоушають. 32. отъ вѣка нѣстъ слышано, ꙗко отъвѣрзе кѣто оунъ слѣпорожденоу. 33. аще са не бы отъ бога былъ, не могаъ бы теорити ниѣсоеже. 34. отъвѣща и рече ѿмоу· въ грѣсѣхъ родилъ са ѿси вѣсъ· и ты ли нѣ оуѣнникъ; и изгнана же и вѣнъ. 35. слышавъ же Нисоусъ, ꙗко изгнана и вѣнъ и обрѣтъ и рече ѿмоу· ты вѣроуѣши ли въ сынъ божии; 36. отъвѣща онъ и рече· и кѣто ѿстъ, господи, да вѣржъ нмѣ въ нъ; 37. рече ѿмоу Нисоусъ· и видѣлъ и ѿси, и глаголаи съ тобою тѣ ѿстъ. 38. онъ же рече· вѣроуѣжъ, господи· и поклони са ѿмоу.

bl. 35, b. рече господь къ пришедъшимъ къ ѿмоу Моусеомъ· 39. на сѣдѣ азъ въ съ мирѣ придохъ, да не вѣдаѣши вѣдати, и вѣдаѣши слѣпи бѣдѣтъ. 40. слышавъ же отъ фарисеи си сѣщии съ нмѣ и рѣша ѿмоу· еда и мѣ слѣпи ѿсмѣ; 41. рече нмѣ Нисоусъ· аще бысте слѣпи были, не бысте имѣли грѣха, нѣмъ же глаголете, ꙗко вѣдимъ, и грѣхъ вашъ прѣбывають.

X.

Аминъ, аминъ глаголаи камъ· не вѣходанъ двѣрми въ дворъ оуѣнни нъ прѣлаза ниждоу татѣ ѿстъ и разбонникъ.

28. ѿсмѣ. 29. вѣмъ. 30. отъвѣрзе. 31. волю. 32. отъвѣрзе. 37. глаголаи. 39. пришедъшимъ, придохъ. 40. еда, ѿсмѣ. 41. камъ.

2. а въходан дѣрѣын пастырѣ ҃сть овѣцамѣ. 3. семоу вратарѣ отъверѣзаетѣ, н овѣца гласѣ ҃го слышати, н своимъ овѣца гласѣти по имени н изгонити ѿ. 4. н ꙗгда своимъ овѣца нѣденетѣ, прѣдѣ ними ходити, н овѣца по нѣмѣ нѣжѣ, ꙗко вѣдати гласѣ ҃го. 5. по шѣждемѣ же не нѣжѣ, нѣ бѣжати отъ него, ꙗко не знаѣти шѣжденихъ гласѣ. 6. снѣк прѣтѣуж реуе нмѣ Нисоу-сѣ, они же не разоумѣша, уѣто бѣша, ꙗже глаголаше нмѣ. 7. реуе нмѣ пакы Нисоу-сѣ. аминѣ, аминѣ глаголахъ вамѣ. азѣ ҃смѣ дѣрѣ овѣцамѣ. 8. всѣ еанко нхѣ прѣде прѣжде мене, татиѣ сѣти н разбонници, нѣ не послоушаша нхѣ овѣца. 9. азѣ ҃смѣ дѣрѣ. мѣноѣ аще кѣто вѣнндетѣ, сѣпасетѣ сѣ, н вѣнндетѣ н изидетѣ н пажити обраѣцетѣ.

реуе господѣ азѣ (u. s. w. v. 9 wiederholt). 10. татѣ не bl. 213, c. приходити, нѣ да оуѣрадетѣ н оуѣниетѣ н погоуѣнѣти. азѣ прѣдохѣ, да животѣ нмѣжѣ н аниѣ нмѣжѣ. 11. азѣ ҃смѣ пастоуѣхѣ дѣрѣын. пастоуѣхѣ дѣрѣын доушѣ своимъ полагаѣти за овѣца, 12. а нанмынниѣ, нѣе нѣстѣ пастырѣ, ҃моуѣже не сѣти овѣца своимъ, вѣдѣти вѣлѣкѣ градѣщѣ н оставлѣетѣ овѣца н бѣгаѣти, н вѣлѣкѣ расхѣтити ѿ н распѣдѣти овѣца. 13. а нанмынниѣ бѣжити, ꙗко нанмынниѣ ҃стѣ н не бѣрѣжѣти о овѣцахѣ. азѣ ҃смѣ пастырѣ дѣрѣын н знаѣхъ моѣ, н знаѣти ѿ моѣ. 15. ꙗкоже знаѣти ѿ отѣцѣ, н азѣ знаѣхъ отѣца, н доушѣ моѣхъ полагаѣхъ за овѣца. 16. н ннѣ овѣца нмѣамѣ, ꙗже не сѣти отъ двора сего, н ты ми подобаетѣ привеести, н гласѣ мон оуѣслышати, н бѣдетѣ едино стадо н еднѣ пастырѣ.

реуе господѣ кѣ прѣшѣдѣшннѣ кѣ нѣмоу Ноуѣсеомѣ. bl. 36. 17. сего радѣ ѿ отѣцѣ люѣбитѣ, ꙗко азѣ полагаѣхъ доушѣ моѣхъ,

3. овѣца. 5. шѣждемѣ. 8. прѣде. 10. прѣдохѣ. 12. вѣлѣкѣ, градѣщѣ, вѣлѣкѣ. 16. нмѣамѣ. 17. прѣшѣдѣшннѣ.

да пакы прннмж ѿ. 18. ннкѣтоже вѣзѣмѣ ѿѿ отъ мене, нѣ азъ помагавъ ѿ о себѣ. область нмѣмъ положити ѿ, н область нмѣмъ пакы прннати ѿ. снѣхъ заповѣдѣ прннхѣ отъ отьца моего. 19. распрѣ же пакы бысть въ Ноуденхѣ за словеса сн. 20. глаголаахъ же мнози отъ ннхѣ: бѣсъ нмѣтъ н не истовѣ юсть, ѹто ѿго послоушаѣте; 21. ннн глаголаахъ: сн глаголи не сѣхѣ бѣсънѣжщѣаго сѣ. еда бѣсъ можетъ слѣпомъ оуи отъ-врѣсти; 22. быша же тогда скащеннѣ въ Ннроуцааимѣхѣ, н зима бѣ. 23. н хождааше Нисоусъ въ црѣкѣви въ прнтворѣ Соломонн. 24. обндоша же н Ноуден н глаголаахъ ѿмоу: до колѣ доуша наша вѣземѣши; аще ты ѿсн Христосъ, рыци намъ не обннѣа сѣ. 25. отвѣща нмъ Нисоусъ: рѣхъ вамъ, н не вѣроуѣте. дѣла, ꙗже азъ творю въ нмѣ отьца моего, та сѣбѣдѣтельствоуѣхѣ о мѣнѣ. 26. нѣ вы не вѣроуѣте, нѣсте бо отъ овѣцъ монхѣ, ꙗкоже рекохъ вамъ. 27. овѣца моя глагола моего послоушахѣ, н азъ знахъ ѿ, н по мѣнѣ ндѣхѣ, 28. н азъ животъ вѣчѣнынъ дамъ нмъ.

- bl. 37. рече господь къ прншѣдѣшннмъ къ ѿмоу Ноудеомъ: овѣца (u. s. w. wiederh. v. 27—28) дамъ нмъ, н не погубнѣхѣ въ вѣкѣ, н не вѣсхытитъ нхѣ ннкѣтоже отъ рѣкы моеѣ. 29. отьць мон, нже дастъ мѣнѣ, боаинъ вѣсѣхѣ юсть, н ннкѣтоже не можетъ вѣсхытити нхѣ отъ рѣкы отьца моего. 30. азъ н отьць ѿднно ѿсебѣ. 31. вѣзаша же каменнѣ Ноуден, да н побнѣхѣ. 32. отвѣща нмъ Нисоусъ: многа дѣла добра ꙗвнхѣ вамъ отъ отьца моего, за коѣ дѣла каменнѣ на мѣ мѣщете; 33. отвѣщаша ѿмоу Ннуден глаголающе: о добрѣ дѣлѣ каме-

18. нмѣмъ, нмѣмъ. 21. вѣсьмоуѣщѣаго, ꙗда. 24. обннмоуѣ. 25. творѣхъ. 27. моя; bl. 37: слоушахѣ statt посл. 28. прншѣдѣшннмъ, моеѣ. 33. Ннуден.

никъ не мещемъ на те, нѣ о влассѣмъ, яко ты уловѣхъ съ творѣши са самъ богъ. 34. отъвѣща нмъ Нисоусъ: нѣсть ли писано въ законѣ вашемъ, яко азъ рехъ: божи есте; 35. аще оны нареку боги, къ нимъже бысть слово божіе, и не могутъ са разорити кѣнигы. 36. игоже отъць свати и послаа въ миръ, въ глаголете, яко влассѣмъ, за не рекохъ, яко сынъ божіи есмь; 37. аще не творю дѣлъ отъца моего, не имете ли вѣры. 38. аще ли творю, аще и мѣхъ вѣры не имаете, дѣломъ моимъ вѣрж имете, да разоумѣете не вѣрж имете, яко въ мѣхъ отъць и азъ въ отъци. 39—42. fehlen.

XI.

Въ время оно 1. бѣ единъ бола Лазарь отъ Кифанниа, вл. 136, с. градыца Маринна и Марфы сестры ея. 2. бѣ же Марна помазавъшиа господѣ муръмъ и отърыши нозъ его власы сконни, еяже братъ Лазарь болѣаше. 3. послаастъ же сестрѣ его къ нємоу глаголющъ: господи, се, игоже любѣши, болятъ. 4. слышавъ же Нисоусъ рече: си болѣзнь нѣсть къ смърти нѣ о слави божіи, да прославѣ са сынъ божіи ея. 5. любѣаше же Нисоусъ Марфу и сестрѣ ея и Лазарѣ. 6. игда же слыша, яко болятъ, тогда прѣбывъ, на нѣмъже бѣ мѣстъ, дѣла дѣни. 7. по томъ же глагола оученикомъ: идѣмъ въ Ноуденъ пакы. 8. глаголаша нємоу оученици его: рабѣи, нѣмъ искаахъ тебе каменнѣмъ побити Ноуден, и пакы ли идѣши тамо; 9. отъвѣща Нисоусъ: не дѣвѣ ли на десѣте годниа есте въ дѣни; аще кѣто ходѣтъ въ дѣне, не потѣкнѣтъ са, яко сѣтъ мира сего видѣтъ. 10. аще ли кѣто ходѣтъ ноцинехъ, потѣкнѣтъ са, яко

37. творѣхъ; statt имете besser imp. нмѣте. 38. творѣхъ; besser дѣломъ моимъ е. нмѣте. 9. есте — еста.

сѣѣта нѣсть о немь. 11. си рекъ н по семь глагола нмъ. Лазарь, дроуѣ нашъ, оуспѣ, нъ нѣж, да възвѣждж н. 12. рекоша же оуѣнничи его. господи, аще оуспѣ, спасенъ бждеть. 13. реуе же Нисоусъ о смьртн его, они же мынѣша, яко о оуспѣнни сѣноу глаголетъ. 14. тогда реуе нмъ Нисоусъ не обвинѣи са. Лазарь оумрѣ. н радоуѣ са вѣсь ради, да вѣрж нмѣте, яко не бѣлъ тоу. нъ нѣмъ къ нѣмоу. 16. реуе же Фома нарицаемъ бланъкъ къ оуѣнникомъ. нѣмъ н мы, да оумрѣмъ съ нмъ. 17. пришѣдъ же Нисоусъ въ Кноанникъ обрѣте н уѣтыри дѣни оуѣе нмѣща въ гробѣ. 18. бѣ же Кноанникъ бланъ Нероусалима яко еи попыриѣ. 19. мѣнози же отъ Ноуден бѣахъ пришѣли къ Марѣѣ н Марии, да оутѣшатъ н о братѣ ихъ. 20. Марѣѣ же игда оуслыша, яко Нисоусъ градеть, сѣрѣте н, а Мария дома сѣдѣаше. 21. реуе же Марѣѣ къ Нисоусови. господи, аще бы сѣде бѣлъ, не бы братъ мон оумрѣлъ. 22. нъ н нѣмъ вѣмъ, яко егоже коланѣдо просиши отъ бога, дастъ тебѣ богъ. 23. глагола иен Нисоусъ. възкрѣснеть братъ твои. 24. глагола иемоу Марѣѣ. вѣмъ, яко възкрѣснеть въ възкрѣшенне въ послѣдѣнни дѣнь. 25. реуе же Нисоусъ. азъ иесмъ животь н възкрѣшенне, вѣроуѣи въ ма, аще оумреть, оживеть, 26. н вѣскѣ живѣи н вѣроуѣи въ ма не оумреть въ вѣкъ. нмѣши ли вѣроу семоу; 27. глагола иемоу. иен, господи, азъ вѣроуѣи, яко ты иеси Христосъ, сынъ божии градын въ мирѣ. 28. н се рекъши нѣе н призва Мария сестрѣ своѣ отан рекъши. оуѣнтель се иеть н зоветь та. 29. она же яко оуслыша, вѣста скоро н нѣе къ нѣмоу. 30. не оуѣе бѣ

11. възвѣждж. 13. смьртн, оуспѣнни. 14. обвинѣи, оумрѣ. 19. пришѣли, иеу. 21. оумрѣлъ. 25. вѣскѣ od. вѣскѣ. 26. вѣрж.

пришълъ Нисоусъ въ вѣсь, нѣ бѣ на мѣстѣ еше, ндеже сѣрѣте
и Марѣа. 31. Ноуден же сѣщен съ ниежъ въ домоу и оутѣ-
шаше ежъ видѣвъше Мариежъ, яко скоро вѣста и нзиде, по
ниен ндоша глаголюще, яко ндѣтъ на гробѣ, да плауетъ са тоу.
32. Мариа же яко приде, ндеже бѣ Нисоусъ, видѣвъши и паде
кмоу на ногоу глаголющи кмоу: господи, аще бы былъ съде,
не бы мон братъ оумрълъ. 33. Нисоусъ же яко видѣ ежъ пла-
ущиъ са и пришѣдъшамъ съ ниежъ Ноуденъ плаущиъ са, запрѣти
доухоу и възмѣти са самъ, 34. и рече: кѣде положисте н;
глаголаша кмоу: господи, приди и виждь. 35. и прослызи
са Нисоусъ. 36. глаголаахъ же Ноуденъ: виждь, како любла-
аше н. 37. нѣции же отъ нихъ рекоша: не можаше ли съ,
отверъзыи оунъ слѣпоуоумоу, сътворити, да н съ не оумреть;
38. Нисоусъ же пакы прѣта въ себѣ приде къ гробоу. бѣ же
пещера, и камень лежалаше на ниен. 39. глагола же Нисоусъ:
възъмѣте камень. глагола кмоу сестра оумръшалаго Марѣа:
господи, оуже смръднѣтъ, уетверѣдъневънъ бо юсть. 40. гла-
гола юн Нисоусъ: не рекохъ ли ти, яко аще вѣроуеши, оузь-
риши славежъ божиеж; 41. възаша же камень, ндеже бѣ оумрънъ
лежа. Нисоусъ же възведе оунъ горѣ и рече: отъе, хвалъ тебѣ
въздаежъ, яко оуслыша ма. 42. азъ же вѣдѣахъ, яко вьсегда
мене послушашеши, нѣ народа ради стоящаго окрѣсть рѣхъ,
да вѣроу нмѣтъ, яко ты ма посъла. 43. и се рекъ гласъмъ
великъмъ възъва: Лазаре, гради вѣнъ. 44. и аenie нзиде
оумрънъ обазанъ ногама и рѣкама оукронимъ, и лице его оубероу-
сѣмъ обазано. и глагола нмъ Нисоусъ: раздрѣшнте н, и не дѣ-

30. пришълъ, юше. 32. прииде, оумрълъ. 33. пришѣдъшамъ.
34. прииди, виждь. 36. виждь. 37. можаше, отверъзыи. 38. прииде.
42. вѣрж. 44. оумрънъ.

нте его нтн. 45. мнози же отъ Ноуден пришѣдѣше къ Марии
и видѣвъше, еже сътвори Нисоусъ, вѣроваша въ него. 46. fehlt.
bl. 41. въ время оно 47. събѣраша архiereи и фарисеи съборъ
и глаголаахъ: что сътвориши; яко убоишъ съ знаменн
многа творитъ. 48. аще оставиши и тако, вси вѣржъ нмъ
въ нѣ, и приидѣтъ Римляне и възвѣстѣи и мѣсто и языкъ нашъ.
49. единый же языкъ отъ нихъ, Каннафа, архiereи сы лѣтоу
томуу рече нмъ: вы не есте нисеи, 50. ни помышляете,
яко оуни есть вамъ, да единый убоишъ оумреть за люди,
а не всѣ языкъ погубиши. 51. сего же о себѣ не рече, нѣ
архiereи сы лѣтоу томуу прорече, яко хотѣаше Нисоусъ
оумрети за люди. 52. и не тѣмъ за люди, нѣ да и уда
божиа растоуена събереть въ едино. 53. отъ того же днѣ
събѣраша, да и быша оубиши. 54. Нисоусъ же къ томуу не
мѣжъ хождааше въ Ноуденъ, нѣ иде отъ тѣдоу въ странъ
близъ поустыни, въ Ефрема нарицаемъ градъ, и тѣ живѣаше
съ оубишныи. 55—57 fehlen.

XII.

bl. 141, d. Прѣжде шести дни пасхи приде Нисоусъ въ Вифаннѣ,
идеже въ Лазарь оумрыи, егоже възкрѣси изъ мъртвыхъ.
2. сътвориша же кѣмоу вееръ тоу, и Марфа слоужааше, Лазарь
же единый въ въздѣжащихъ съ нимъ. 3. Мария же приидѣши
лнтръ мѣра нарѣдъ листикъ многоцѣныхъ помаза нозъ
Нисоусовъ и отъре власы свои нозъ его. хранила же напѣани
са отъ вонъ мѣрыи. 4. глагола же единый отъ оубишныи его

45. пришѣдѣше. 48. приидѣтъ, языкъ, нашъ. 51. оумрети.
54. поустыни, нарицаемъ, тоу. 1. шести, дни, приде,
изъ мъртвыхъ. 2. вееръ. 3. напѣани, вонъ.

Нюда Симонъ Искариотскын, нже хотѣаше прѣдати н· 5. уе-
со радн мѣро се не продано бысть на трѣхъ сѣтѣхъ сѣребръ-
никъ н дано ницинимъ; 6. се же реуе, не яко о ницинихъ пеуа-
аше са, нъ яко татъ бѣ н раѹницѣ нмы н вѣмѣтаемамъ ноша-
аше. 7. реуе же Нисоусъ· не дѣн юмъ, бѣ дѣнь погребениа
моего съблюдетъ юж. 8. ницама бо вьсегда съ собоу нмаате,
мене же не вьсегда нмаате. 9. разоумъ же народъ мѣногъ
отъ Ноуден, яко тоу юсть, н придоша, не Нисоуса радн тѣкмо,
нъ да н Лазара видать, югоже вѣскрѣси отъ мрътеинхъ.
10. съвѣщаша же архиереси, да н Лазара оубиють, 11. яко
мѣнози юго радн ндѣахъ Ноуден н вѣроваахъ въ Нисоуса.
12. въ оутрѣн же дѣнь народъ мѣногъ пришьдѣн въ праздни-
никъ слышавъше, яко Нисоусъ ндетъ въ Нероусалимъ, 13. при-
ѣша вѣнѣе отъ фѹникъ н изидоша протнѣж юмоу н зѣваахъ
глаголюще· осана, благословленъ градън въ нма господѣнѣ,
цесарь Нзраніеиъ. 14. обрѣтъ же Нисоусъ осыла вѣсѣде на
нѣ, якоже юсть писано· 15. не бои са, дѣци Сиѹнова, се,
цесарь твои градѣтъ сѣда на жрѣбате осли. 16. сиѹхъ же не
разоумѣша оученици юго прѣжде, нъ югда прослави са Нисоу-
съ, тогда поманоуша, яко си бѣша о немъ писана, н си сътво-
риша юмоу. 17. съвѣдѣтельствовааше же народъ, нже бѣ съ
нимъ, югда Лазара възгласи отъ гроба н вѣскрѣси юго отъ
мрътеинхъ. 18. сего радн н протнѣж изиде юмоу народъ, яко
слышаша н сътвориша се знаменнѣ.

въ вѣрма оно съвѣтъ сътвориша фарисеи на Нисоуса, bl. 41, d.
19. н рекоша къ себѣ· видѣте, яко никакоже польза юсть· се,
вьсь миръ по немъ нде. 20. бѣахъ же Елнин нѣцини отъ вѣ-

6. statt нмы lies нмъ. 9. приидоша. 12. пришьдѣн. 13. гла-
голюще. 15. gew. loc. жрѣбати. 16. поманиша. 20. бѣахъ.

шѣдѣшихъ, да поклонатъ са въ праздникъ. 21. си же пристѣ-
пиша къ Филипоу, иже бѣ отъ Видѣсиды Галласекыи, и
моулахъ и глаголахъ: господи, хошемъ Нисоуса видѣти.
22. приде Филипъ и глагола Андрею, и пакы Андрею и Фи-
липу глаголаста Нисоусови. 23. Нисоусъ же отъвѣща нма гла-
гола: приде година, да прославишъ са сынъ ѹмевѹскын.
24. аминъ, аминъ глаголахъ вамъ: аще зрьно пышеннѹмъ надѣ
въ земаи не оумреть, то единою прѣбывають: аще ли оумреть,
много плодъ сътворитъ. 25. любяи доущъ своимъ погоубитъ
ѣхъ, и ненавидѣи доуща своимъ въ мирѣ семь въ животѣ въѹ-
нѣмъ съхранитъ ѣхъ. 26. аще кто мнѣ слоужитъ, по мнѣ
да ходитъ: и идеже азъ есмь, тѣ и слоуга мои бѣдѣтъ: аще
кто мнѣ слоужитъ, поучетъ и отъць. 27. нынѣ доуща мои
възмѣти сѧ: и ѹто рекъ; отъѹе, съпаси ма отъ годины сѣд-
нъ сего: ради придохъ на годинѣ снѣхъ. 28. отъѹе, прослави
нма твоѣ. приде же гласъ съ небесе: и прославихъ и пакы
прославлю. 29. народъ же стои и слышавъ глаголахъ: громъ
бѣсть. ни глаголахъ: ангелъ глагола емоу. 30. отъвѣща
Нисоусъ и рече: не мене ради гласъ съ бѣсть нъ всѣхъ ради.
31. нынѣ сѣдъ есть мироу семоу, нынѣ кѣназъ мира сего
изгнана бѣдѣтъ вънѣ. 32. и азъ аще възнесенъ бѣдѣхъ отъ
земаи, всѧ привлеку къ себѣ. 33. се же глаголаше знаменамъ,
коиѣхъ смъртнѣхъ хотѣше оумрѣти. 34. отъвѣща емоу народъ:
мы слышахомъ отъ закона, яко Христосъ прѣбываеть въ вѣкы:

20. вѣдѣвшихъ. 22. приде. 23. глагола, приде. 24. зрь-
но. 25. своимъ, вѣнѣмъ od. - нѣмъ. 26. тоу. 27. придохъ.
28. приде, прослави. 32. земаи. 33. смъртнѣхъ, оумрѣти.

Varianten von bl. 266; 24. зрьно. 25. своимъ. 26. тоу,
и аще.

и како ты глаголаши: възвестн са подобаетъ сыноу уловъ-
уьскоуоумоу; кѣто съ есть сынъ уловъуьскын; 35. реуе же
нмъ Нисоуьсѣ: еше мало время свѣтъ въ васъ есть: ходите,
дондеже свѣтъ имате, да тма васъ не нметъ: и ходан въ
тмѣ не естъ, како идѣтъ. 36. дондеже свѣтъ имате, въ-
роуйте въ свѣтъ, да сынове свѣтоу бждете.

реуе господь къ пришѣдъшнмъ къ нсемоу Ноудеомъ: bl. 43, b.
36. дондеже (u. s. w. wiederh. —) бждете. си глагола Нисоу-
съ и ошѣдъ съкры са отъ нхъ. 37. толка же знаменни
сътворишоу немоу прѣдъ нмн не вѣроваахъ въ нь: 38. да сло-
во Нсанн пророка събждѣтъ са, еже реуе: господи, кѣто вѣрова
слоухоу нашемоу, и мшыца господня комоу отъкры са;
39. сего ради не можаахъ вѣровати, яко пакы реуе Нсанн.
40. ослѣпн оун нхъ и окаменнаъ есть срдьца нхъ, да не ви-
дѣтъ оунма и не разоумѣхъ срдьцымъ и обратѣтъ са, и ис-
цѣлѣхъ ѿ. 41. си же реуе Нсанн, игда видѣ сажъ его, и гла-
гола о немъ. 42. обуе оубо и отъ кѣназъ мнзоуи вѣроваша
въ нь, нъ фарисей ради не исповѣдаахъ, да не н-съборица
нзгнани бждѣтъ. 43. възлюбивша бо пауе сажъ уловъуьскъ
неже сажъ божнъ. 44. Нисоуьсѣ же възвѣа и реуе: вѣроуки
въ ма не вѣроуѣтъ въ ма нъ въ посълаеъшааго ма, 45. и ви-
данъ ма видѣтъ посълаеъшааго ма. 46. азъ свѣтъ въ мирѣ
прндохъ, да всакъ вѣроуки въ ма въ тмѣ не прѣбждѣтъ.
47. и аще кѣто оуслышнть глаголы мои и не вѣроуѣтъ, азъ не

35. ише. 36. пришѣдъшнмъ; bl. 43, b. имате. 38. Нсанн.
39. срдьца. 40. hndscr. abbr. срдцымъ; ѿ. 42. нзъ съ.
46. прндохъ, всакъ od. всакъ вѣроуки. 47. мои.

Varianten von bl. 266: 35. къ мало. 36. имате.

сжѣдѣ юмоу не придохъ бо, да сжѣдѣ мироу, нъ да съясѣ
миръ. 48—50 fehlen.

XIII.

bl. 153, c. Прѣжде праздника паскы вѣды Нисоусъ, яко приде юмоу
година, да прѣидеть отъ мира сего къ отцоу, възлюбѣвъ своимъ
сжѣдѣвъ въ всемъ мирѣ, до коньца възлюбѣвъ ѿ. 2. и вѣтерн
бывѣши, днѣволоу оуже вѣложышоу въ срьдцѣ Нюдѣ Снимоно-
воу Нскарнотъскоуоумоу, да его прѣдасть, 3. вѣды же Нисоусъ,
яко всѣхъ дастъ юмоу отъць въ рѣцѣ, и яко отъ бога нзиде и
къ богоу идеть, 4. вѣставъ съ вѣсера положн рѣзъ своимъ и
принимъ лѣнтин прѣпокса сѧ. 5. по томъ вѣлнѣ вѣдѣ въ оуми-
валннцѣхъ и нахатъ оумывати ногы оуѣсннкомъ и отирати лѣн-
тинемъ, нмѣже въ прѣпоксахъ. 6. приде же къ Снимоу Петроу,
и глагола юмоу тѣ господи, ты ли мон оумывѣши ногъ;
7. отвѣща Нисоусъ и рече юмоу еже азъ творѣ, ты не вѣси
нынѣ, разоумѣши же по снхъ. 8. глагола юмоу Петрѣ не
оумывѣши моею ногоу въ вѣкъ. отвѣща юмоу Нисоусъ аще
не оумывѣхъ тебе, не имашн уасти съ мноумъ. 9. глагола юмоу
Снимоу Петрѣ господи, не ногъ мон тѣкѣмо, нъ и рѣцѣ и
глабѣ. 10. глагола юмоу Нисоусъ нзмѣвѣнн не трѣбоуѣтъ
тѣкѣмо ногъ оумывѣти, исть бо всѣхъ унстѣ. и вѣ унстѣ исте,
нъ не вѣси. 11. вѣдѣаше бо прѣдающаго н сего ради рече,
яко не вѣси унстѣ исте.

bl. 154, d. въ вѣрма онѣ, 12. игда оуми Нисоусъ ногъ оуѣсннкомъ

47. придохъ. 1. приде. 2. abbr. срдце. 3. всѣхъ. 4. вѣтерн.
6. приде. 7. творѣ. 11. вѣдѣаше.

Varianten von bl. 157: 4. вѣста, и положи. 5. кодоу (d. i.
кодѣ), ногъ. 8. ногоу моею, имашн. 11. вѣдѣаше, исте унстѣ.
12. игда же оуми ногъ нхъ.

своимъ, приимъ ризы свои и възлеже пакы рече имъ: вѣсте ли, что сотворихъ вамъ; 13. вы глаголете, ясмь бо. 14. аще оубо азъ оумыхъ ваши нозѣ, господь и оутитель, и вы дѣлѣхъ нѣсте дроуѣ дроуѣ оумывати нозѣ. 15. образъ бо дахъ вамъ, да якоже азъ сотворихъ вамъ, и вы творите. 16. аминь, аминь глаголюхъ вамъ: нѣсть рабъ болий господина своего ни апостола болий послѣдѣшаго и. 17. аще си творите, блаженнѣ есте, аще си творите ѿ. 18—30 fehlen.

рече господь къ своимъ оуѣнникомъ. 31. нынѣ прослави бл. 164. сѣ сынъ ѹловѣхъскын, и богъ прослави сѣ о немъ. 32. аще богъ прослави сѣ о немъ, и богъ прославити и въ себѣ, и аenie прославити и. 33. ѹдѣца, еше мало съ вами ясмь. възниште мене, и якоже рекохъ Ноудеомъ, яко яможе азъ нѣж, вы не можете приити, и вамъ глаголюхъ нынѣ. 34. заповѣдь новѣ дахъ вамъ, да любите дроуѣ дроуѣ: якоже възлюбихъ вы, да и вы любите дроуѣ дроуѣ. 35. о семь разоумѣвають всѣхъ, яко мѣн оуѣнници есте, аще любѣе имаете междѣ собою. 36. глагола ямоу Симонъ Петрѣ: господи, камо идешъ; отвѣща имъ Нисоусъ: яможе азъ нѣж, не можешъ нынѣ по мѣнѣ ити, послѣдѣ же по мѣнѣ идешъ. 37. глагола ямоу Петрѣ: господи, по что не можъ нынѣ по тебѣ ити; нынѣ доушъ мой за та положъ. 38. отвѣща Нисоусъ: доушъ ли твою за мѣ положиши; аминь, аминь глаголюхъ тебѣ: не възгласишъ коуѣрѣ, донѣдеже отвѣрѣши сѣ мене три крѣты.

12. lies и рече. 14. дѣлѣхъ. 16. gew. аминь. 33. яше, приити. 35. разоумѣвають, междѣ собою. 36. ямоу. 38. твою, аминь, отвѣрѣши.

Varianten von bl. 157: 12. и рече. 13. зовете (statt глаш.). 14. дѣлѣхъ. 17. а. с. вѣсте, бл. я., аще те. и (so oben zu lesen).

XIV.

Да не съмѣняете са ваше сръдце: вѣроуйте въ богъ и въ ма вѣроуйте. 2. въ домоу отьца моего обентѣан мѣногы сжѣть: аще ли же ни, рекъъ быхъ вамъ: яко нѣж оутотоваши мѣсто вамъ. 3. и аще нѣж, оутотоваехъ мѣсто вамъ, пакы приѣхъ и понимъ бы къ себѣ, да нѣже есмь азъ, и бы еждѣте. 4. и яможе азъ нѣж, вѣсте, и пѣть вѣсте. 5. глагола ямоу Ѳома: господи, не вѣмъ, камо нѣшин: и како пѣть можемъ вѣдѣти; 6. глагола ямоу Нисоусъ: азъ есмь пѣть и истина и жнеотъ: никътоже приѣдетъ къ отьцоу, тѣкъмо мѣножъ. 7. аще ма бысте знали, и отьца моего знали бысте оубо. и отъ селъ знанте и, и вѣдѣсте и. 8. глагола ямоу Филиппъ: господи, покажи намъ отьца, и добѣлѣтъ намъ. 9. глагола ямоу Нисоусъ: толико вѣрма съ вами есмь, и не позна ли мене, Филиппе; вѣдѣши ма вѣдѣ отьца. како ты глаголеши: покажи намъ отьца; 10. не вѣроуеши ли, яко азъ въ отьци и отьць въ мѣнѣ юсть; глаголы, яже азъ глаголахъ вамъ, о себѣ не глаголахъ: отьць же пребываши въ мѣнѣ, тѣ творить дѣла. 11. вѣрж имѣте мѣнѣ, яко азъ въ отьци и отьць въ мѣнѣ юсть: аще ли ни, за та дѣла вѣрж имѣте ми. 12. аминъ, аминъ, глаголахъ вамъ: вѣроуши въ ма дѣла, яже азъ творжъ, и тѣ сътворить, и больша сихъ сътворить: яко азъ къ отьцоу нѣж. 13. и ягоже коидѣждо

3. приѣхъ. 5. быхъ. 6. приѣдетъ. 11. statt имѣте lies имѣте. 12. аминъ, творжъ.

Varianten von bl. 45, c: 1. сръдце ваше (срдце). 3. оутотоваю, азъ есмь. bl. 46: 7. знаете (so oben zu lesen). 9. мене, и ямо. 10. глаголю (d. i. -лъ), глаголю (d. i. -лъ), пребываю, дѣла. 11. вѣроуйте, fehlt юсть. bl. 46, c: 11. аще ли же ни вѣроу (d. i. -рж) имѣте. 12. аминъ, творжъ, градъ.

ПРОСИТЕ ВЪ НИМА МОЕ, ТО СЪТВОРЖ, ДА ПРОСИЛЕНТЪ СЯ ОТЬЦЪ О
 СЫНОУ. 14. И АЩЕ УЧЕО ПРОСИТЕ ВЪ НИМА МОЕ, ТО СЪТВОРЖ.
 15. АЩЕ ЛЮБИТЕ МА, ЗАПОВѢДН МОЖ СЪБЛЮДѢТЕ. 16. И АЗЪ
 ОУМОЛЮ ОТЬЦА, И МНОГО ПАРЛАНТА ДАСТЬ ВАМЪ, ДА БЖДЕТЬ СЪ
 ВАМИ ВЪ ВѢКЪ, 17. ДОУХЪ ИСТИННЫИ, ЮГОЖЕ МИРЪ НЕ МОЖЕТЪ
 ПРИИТИ, АКО НЕ ВѢДИТЬ ЕГО НИ ЗНАЕТЪ ЕГО. ЕМЪ ЖЕ ЗНАЕТЕ Н,
 АКО ВЪ ВАСЪ ПРОБЫВАЕТЪ И ВЪ ВАСЪ БЖДЕТЬ. 18. НЕ ОСТАВЛЮ
 ВАСЪ СНРЪ. ПРИДЖ КЪ ВАМЪ. 19. ИЩЕ МАЛО И МИРЪ МЕНЕ КЪ
 ТОМОУ НЕ ВѢДИТЬ, ЕМЪ ЖЕ ВѢДИТЕ МА, АКО АЗЪ ЖИЖИ И ЕМЪ ЖИЖИ
 БЖДЕТЕ. 20. ВЪ ТЪ ДНЬ РАЗОУМѢТЕ ЕМЪ, АКО АЗЪ ВЪ ОТЬЦИ
 МОЕМЪ И ЕМЪ ВЪ МНѢ И АЗЪ ВЪ ВАСЪ. 21. НИЧЕИ ЗАПОВѢДН МОЖ
 И СЪБЛЮДАМА М, ТЪ ИСТЬ ЛЮБАН МА. А ЛЮБАН МА ВЪЗЛЮБЛЕНЪ
 БЖДЕТЬ ОТЬЦЕМЪ МОИМЪ, И АЗЪ ВЪЗЛЮБЛЮ И, И ШЕЛЮ СЯ КЪМОУ
 САМЪ. 22. ГЛАГОЛА КЪМОУ НЮДА, НЕ ИСКЛЮЧЕНЪСКИНЪ ГОСПОДН,
 И УАТО БЫСТЬ, АКО НАМЪ ШЕНТИ СЯ ХОЩЕШИ, А НЕ ВЪСЕМОУ МИ-
 РОУ; 23. ОТЬЦЪИ НИСОУСЪ И РЕЧЕ КЪМОУ. АЩЕ КЪТО ЛЮБИТЬ
 МА, СЛОВО МОЕ СЪБЛЖДЕТЬ, И ОТЬЦЪ МОИ ВЪЗЛЮБИТЬ И, И КЪ
 НИЗМОУ ИДЕТЬ И ОБИТЕЛЪ ОУ НИГО СЪТВОРИТЬ. 24. А НЕ ЛЮБАН
 МЕНЕ СЛОВЕСЪ МОИХЪ НЕ СЪБЛЮДЕТЬ. И СЛОВО, ИЖЕ СЛУШАЕТЕ,
 ИСТЬ МОЕ НЪ ПОСЛАВШААГО МА ОТЬЦА. 25. СИ ГЛАГОЛАХЪ ВАМЪ
 ВЪ ВАСЪ СЪ. 26. ПАРЛАНТЪ ЖЕ, ДОУХЪ СВАТЫИ, ЮГОЖЕ ПОСЛАЕШЪ
 ОТЬЦЪ ВЪ НИМА МОЕ, ТЪ ЕМЪ ИДОУНЪ ВЪСЕМОУ И ВЪСПОМАНЕТЪ
 ВАМЪ ВЪСЪ, АЖЕ РЕКОХЪ ВАМЪ. 27. МИРЪ ОСТАВЛЮ ВАМЪ, МИРЪ
 МОИ ДАЖЕ ВАМЪ. НЕ АКОЖЕ ВЪСЪ МИРЪ ДАЕШЪ, АЗЪ ДАЖЕ ВАМЪ. ДА

13. СЪТВОРИ. 14. СЪТВОРИ. 16. ОУМОЛИ. 18. ОСТАВЛЕНЪ ПРИ-
 ИДЖ. 21. МОИ, ВЪЗЛЮБЛЕНЪ, ШЕЛЪ. 23. СЪБЛЮДЕТЬ, ОБИТЕЛЪ.
 26. lies парлантъ (so bl. 46, d.); вѣсѣ. 27. ОСТАВЛЕНЪ.

Varianten von bl. 46, c: 14. азъ съте. ohne to. 16. отьца
 за емъ. 21. мой съблюдан отьцѣмъ моимъ (d. i. моимъ); von
 bl. 273, c: 23. съблюдеть, обитѣль. 26. вѣсѣ.

не сѣдѣша сѣ срдѣце ваше ни оустранѣша. 28. слы-
шасте, яко азъ рекохъ вамъ: нѣдѣ и принѣдѣ къ вамъ. аще
бысте любили мя, въздродоу сѣ бысте оубо, яко нѣдѣ къ
отцоу: яко отъцъ болии мене юсть. 29. и нынѣ рекохъ вамъ,
прѣжде даже не еждеть, да, когда еждеть, върѣ имете. 30. оуже
не многотъ глаголю сѣ вамъ: градѣтъ бо сего мира кѣназѣ, и
въ мѣнѣ не имать ничесоже. 31. нѣ да разоумѣеть мирѣ, яко
люблю отъца, и якоже заповѣда мѣнѣ отъцъ, тако творѣ.
въстанѣте, нѣдѣмъ отъ сѣдоу.

XV.

Азъ юсмь ложа истиннаѣ, и отъцъ мон дѣлатель юсть.
2. въсѣмъ розга о мѣнѣ не творѣмъ плода, нѣмътъ ю, и
въсѣмъ творѣмъ плодѣ, отрѣмътъ ю, да плодѣ болии сътво-
рѣтъ. 3. оуже вы унѣти юсте за слово, юже глаголахъ вамъ.
4. еждѣте въ мѣнѣ, и азъ въ васъ. яко бо розга не можѣтъ
плода творѣти о сѣбѣ, аще не еждѣтъ на ложѣ, тако и вы, аще
не прѣждѣте въ мѣнѣ. 5. азъ юсмь ложа, а вы рождѣте. юже
еждѣтъ въ мѣнѣ и азъ въ немъ, сътворѣтъ плодѣ многотъ.
яко безъ мене не можете творѣти ничесоже. 6. аще кѣто въ
мѣнѣ не прѣждѣтъ, нѣверѣтъ сѣ вънѣ якоже розга, и нѣ-
шѣтъ, и сънрабѣтъ ю, и въ огнь вѣмѣтабѣтъ ю, и сѣгарѣтъ.
7. аще прѣждѣте въ мѣнѣ, и глаголи мон въ васъ прѣждѣтъ,

27. hndschr. abbr. срдѣце. 28. принѣдѣ. 31. творѣ. 2. въ-
сѣмъ od. въсѣмъ. 5. безъ.

Variante von bl. 48, b: 28. рѣхъ. 29. прѣже (d. i. - же),
вѣрѣнте (versch. für v. имете oder вѣроуѣте). 31. люблю (d. i.
-лю), сѣдѣ (d. i. - доу). 2. нѣ. не те. 3. глаголахъ. bl. 49:
4. въ м. не пр. 5. рождѣте. 6. нѣверѣтъ, вѣмѣтабѣтъ (statt. вѣ-
мѣт.); von bl. 214, d.: 6. нѣверѣтъ, ebenso вѣмѣт.

илюже колижедо хощете, просите, и еждете еамъ. 8. о семъ
 просаен сѧ отъцъ мой, да плодъ много сѣтворите и еждете
 мой оущеници. 9. иже възмоу ма отъцъ, и азъ възмоу ехъ
 ехъ. еждете еъ люменъ мой. 10. аще заповѣди мои съблю-
 дете, прѣждете еъ люменъ мой, иже азъ заповѣди отъца
 моего съблюдохъ и прѣбывахъ еъ него люменъ. 11. сн глаго-
 лашъ еамъ, да радость моя еъ васъ еждетъ, и радость еаша
 напави сѧ. 12. сн же естъ заповѣдь моя, да люменъ дроуѣ
 дроуѣ, иже възмоу ехъ ехъ. 13. больша семъ люменъ нинѣ-
 же не имать, да кто доуши свою положитъ за дроуѣ свои.
 14. ехъ дроуѣ мой есте, аще творите, иже азъ заповѣдахъ
 еамъ. 15. иже не глаголахъ васъ рабъ, рабъ бо не естъ, убо
 творитъ господъ его. ехъ же рекохъ дроуѣ, иже еса, иже
 слышашъ отъ отъца моего, съблюдахъ еамъ. 16. не ехъ мене
 изъбрасте, нъ азъ изъбрахъ ехъ, и положихъ ехъ, да и ехъ нѣсте
 и плодъ принесете, и плодъ еашъ прѣждетъ. да иже коли-
 жедо просите отъ отъца еъ имя мое, дастъ еамъ. 17. сн за-
 повѣдахъ еамъ, да люменъ дроуѣ дроуѣ. 18. аще миръ васъ
 немендѣтъ, еждете, иже мене прѣжде васъ възненавнѣхъ.
 19. аще отъ мира ехъте ехъ, миръ оубо свое люменъ ехъ
 нъ иже отъ мира нѣсте, нъ азъ изъбрахъ ехъ отъ мира, сего
 ради немендѣтъ васъ миръ. 20. помяните слово, иже азъ
 рекохъ еамъ. нѣтъ рабъ бодинъ господъ своего. аще мене изъ-
 гнаша, и ехъ нѣденжъ. аще слово мое съблюдоша, и еаше

11. напави. 13. сн. 15. иже — оубо, lies слышашъ.
 20. помяните.

Varianten von bl. 272, d: 10. еъ люменъ его (richtiger).
 11. напави. 13. сн. 15. оубо. bl. 273: 15. еса, съ-
 нѣхъ. 16. да ехъ, иже (schreibf. für имя мое). bl. 21, d;
 19. иже же (ohne нъ). 20. рабъ (st. рекохъ), изъбраша (d. i. — иже).

НЕ СЪИЖИМАЕТЪ СЯ СРЪДЦЕ ВАШЕ НИ ОУСТРАНИМАЕТЪ. 28. СЛЫ-
ШАСТЕ, ЯКО АЗЪ РЕКОУХЪ ВАМЪ: ИДЖ И ПРИДЖЪНЪ ВАМЪ. АЩЕ
БЫСТЕ ЛЮБВАНН МА, ВЪЗДРАДОВААН СЯ БЫСТЕ ОУБО, ЯКО ИДЖЪНЪ
ОТЦОУ: ЯКО ОТЦЪ БОЛНИ МЕНЕ ИСТЬ. 29. И МЪНЪ РЕКОУХЪ ВАМЪ,
ПРЪЖДЕ ДАЖЕ НЕ БЖДЕТЬ, ДА, КЪДА БЖДЕТЬ, ВЪРЖИТЕ. 30. ОУЖЕ
НЕ МЪНОГО ГЛАГОЛАХЪ СЪ ВАМИ: ГРАДЕТЬ БО СЕГО МИРА КЪНАЗЪ, И
ЕЪ МЪНЪ НЕ ИМАТЬ НИЧЕСОЖЕ. 31. НЪ ДА РАЗОУМЪЕТЕ МИРЪ, ЯКО
ЛЮБАХЪ ОТЦА, И ЯКОЖЕ ЗАПОВЕДА МЪНЪ ОТЦЪ, ТАКО ТВОРЖ.
ВЪСТАИТЕ, ИДЪМЪ ОТЪ СЪДОУ.

XV.

Азъ есмь ложа истинная, и отъцъ мой дѣлаю естъ.
2. всѣхъ розгъ о мѣнѣ не творящихъ плода, нѣмъ ехъ, и
всѣхъ творящихъ плодъ, отрѣбнѣ ехъ, да плодъ боимъ сътво-
рнѣ. 3. оуже вы унстн есте за слово, еже глаголахъ вамъ.
4. бждѣте въ мѣнѣ, и азъ въ васъ. яко бо розга не можѣтъ
плода творити о себѣ, аще не бждѣтъ на ложѣ, тако и вы, аще
не прѣбждѣте въ мѣнѣ. 5. азъ есмь ложа, а вы раждѣте. нѣмъ
бждѣтъ въ мѣнѣ и азъ въ нѣмъ, сътворнѣ плодъ мѣноу.
яко безъ мене не можете творити ни чѣсожѣ. 6. аще кѣто въ
мѣнѣ не прѣбждѣтъ, нѣзрѣжѣтъ ея кѣмъ якоже розга, и нѣ-
шѣтъ, и сънражѣтъ ехъ, и въ огнь кѣмѣтажѣтъ ехъ, и съгарѣтъ.
7. аще прѣбждѣте въ мѣнѣ, и глаголи мои въ васъ прѣбждѣтъ,

27. hndschr. abbr. срѣце. 28. приидѣ. 31. творѣ. 2. всѣхъ od. всѣхъ. 5. нежѣ.

Varianten von bl. 48, b: 28. рѣхъ. 29. прѣже (d. i. - жѣ),
вѣржѣте (verschr. für в. имете oder вѣроуѣте). 31. любу (d. i.
-лю), сѣдѣ (d. i. - доу). 2. нѣ. не те. 3. глаголахъ. bl. 49:
4. въ м. не пр. 5. раждѣте. 6. нѣзрѣжѣтъ, кѣмѣтажѣтъ (statt. кѣ-
мѣт.); von bl. 214, d.: 6. нѣзрѣжѣтъ, ebenso кѣмѣт.

мноу же колижедо хощете, просите, и еждеть вамъ. 8. о семъ
 просаенъ сѧ отъцъ мой, да плодъ многъ сътвориши и еждеть
 мой оутѣниши. 9. якоже възмоу ма отъцъ, и азъ възмоу ехъ
 бы. еждеть въ людемъ моихъ. 10. аще заповѣди мои съблю-
 дете, прѣждете въ людемъ моихъ, якоже азъ заповѣди отъца
 моего съблюдохъ и прѣбывахъ въ него людемъ. 11. си глаго-
 лашъ вамъ, да радость моя въ васъ еждеть, и радость ваша
 наполнитъ сѧ. 12. си же есть заповѣдь моя, да людемъ другъ
 друга, якоже възмоу ехъ бы. 13. боляша сѧ людемъ нѣчто-
 же не имать, да кѣто доуши свою положитъ за другъ своимъ.
 14. бы друзи мои есте, аще творите, яко азъ заповѣдахъ
 вамъ. 15. еже не глаголахъ васъ рабъ, рабъ бо не есть, чѣто
 творитъ господъ его. бы же рекохъ другъ, яко васъ, еже
 слышашъ отъ отъца моего, съказахъ вамъ. 16. не бы мене
 изъбрасте, нъ азъ изъбрахъ бы, и положихъ бы, да и бы идете
 и плодъ принесете, и плодъ вашъ прѣждеть. да якоже коли-
 жедо просите отъ отъца въ имя мое, дастъ вамъ. 17. си за-
 повѣдахъ вамъ, да людемъ другъ друга. 18. аще миръ васъ
 немендѣтъ, вѣдите, яко мене прѣжде васъ възненавидѣ.
 19. аще отъ мира бысте были, миръ оубо своею любили бы.
 нъ якоже отъ мира нѣсте, нъ азъ изъбрахъ бы отъ мира, сего
 ради немендѣтъ васъ миръ. 20. помните слово, еже азъ
 рекохъ вамъ. нѣсть рабъ болии господа своего. аще мене изъ-
 гнаша, и бы изъденжѣ. аще слово мое съблюдохъ, и ваше

11. наполнитъ. 13. своимъ. 15. еже — оубо, lies съказахъ.
 20. помните.

Varianten von bl. 272, d: 10. въ людемъ его (richtiger).

11. наполнитъ. 13. своимъ. 15. оубо. bl. 273: 15. васъ, съ-
 казашъ. 16. да бы, имоу (schreibf. für имя мое), bl. 21, d;
 19. яко же (ohne нъ). 20. рахъ (st. рекохъ), изъгнана (d. i. — иа).

сѣблюдѣхъ. 21. нѣ си вса сѣтворатъ вамъ за нма мое, ꙗко не вѣдѣхъ посѣлаеѣшааго ма. 22. аще не быхъ прииѣхъ и глаголахъ нмѣ, грѣха не быша нмѣхъ. нмынѣ же выны не нмѣхъ о грѣсѣ своемъ. 23. ненавдан мене и отѣца моего ненавдѣхъ. 24. аще дѣла не быхъ сѣтвориахъ въ нмѣхъ, нмѣхъ же нмѣхъ тоже нмѣ не створи, грѣха не быша нмѣхъ. нмынѣ же н вѣдѣша и вѣзменаеѣша и мене и отѣца моего. 25. нѣ да сѣждѣхъ съ слово писаное въ законѣ нхъ, ꙗко вѣзменаеѣша ма безъ оума. 26. ꙗгда же придеѣхъ паракитѣ, ꙗкоже азъ посѣлю вамъ отъ отѣца, доухъ истиннынъ, нже отъ отѣца исходитъ, тѣ сѣбѣдѣтельствуютъ о мнѣ. 27. и вы же сѣбѣдѣствуете, ꙗко нсконн съ мнѣмъ есте.

XVI.

Си глаголахъ вамъ, да не сѣлазните сѣ. 2. отъ сѣныици нжеденхъ вы нѣ придеѣхъ година, да всахъ, нже оуѣнхъ вы, мнѣхъ сѣ слоужѣхъ приносити богу. 3. и си сѣтворатъ вамъ, ꙗко не познаша отѣца ни мене. 4. нѣ си глаголахъ вамъ, да ꙗгда придеѣхъ година, поминанте си, ꙗко азъ рекохъ вамъ. снхъ же вамъ не-пѣрѣа не рекохъ, ꙗко съ вами бѣхъ. 5. нмынѣ же нѣхъ къ посѣлаеѣшоуоумоу ма. и нмѣхъ тоже отъ васъ не вѣпрашахъ мене ꙗмо ндеши; 6. нѣ ꙗко си глаголахъ вамъ, сѣрѣхъ напѣхъни срдѣце ваше. 7. нѣ азъ истиннѣ

21. вса. 22. прииѣхъ. 24. сѣтвори. 25. безъ. 26. приидетъ, посѣлахъ. 27. нсконн. 2. приносити. 4. приидетъ, прѣхъ. 6. lies глаголахъ сѣрѣхъ, напѣхъни; abbr. срдѣце.

Varianten von bl. 21, d: 2f. вса. 22. прииѣхъ. 24. fehlt нмѣхъ сѣтвори. 27. нсконн. bl. 22, d: 2. всахъ. bl. 49, b: 2. приде, всахъ. 3. теоратъ. 4. глахъ (abbr.), прѣхъ. 6. глахъ, сѣрѣхъ, нспѣхъни.

ГЛАГОЛѢХЪ ВАМЪ. ОУНѢ ИСТЬ ВАМЪ, ДА АЗЪ НДЖ. АЩЕ БО НЕ НДЖ
 АЗЪ, ПАРАКАНТЪ НЕ ПРИДЕТЬ КЪ ВАМЪ, АЩЕ АН НДЖ, ПОСЛАХЪ Н
 КЪ ВАМЪ. 8. Н ПРИШЕДЪ ОНЪ ОБАНУНТЬ МИРА О ГРѢСѢ Н О ПРА-
 ВЕДѢ Н О СЖДѢ. 9. О ГРѢСѢ ОУБО, ИКО НЕ ВЪРОУЮЩЬ КЪ МА,
 10. О ПРАВЕДѢ ЖЕ, ИКО КЪ ОТЬЦОУ НДЖ, Н КЪ ТОМОУ НЕ ВНДНТЕ
 МЕНЕ, 11. О СЖДѢ ЖЕ, ИКО КЪ НАЗЪ МИРА СЕГО ОСЖЖДЕНЪ БЫСТЬ.
 12. ИЩЕ МЪНОГО НМААМЪ ГЛАГОЛАТИ ВАМЪ, НЪ НЕ МОЖЕТЕ НОСИТИ
 МЪНѢ. 13. ИГДА ЖЕ ПРИДЕТЬ ОНЪ, ДОУХЪ ИСТИННЫНЪН, НАСТАВИТЬ
 ВЪ НА ВСАКѢ ИСТИНѢ. НЕ О СЕБѢ БО ГЛАГОЛАТИ НМААМЪ, НЪ
 ИАКО АЩЕ ОУСАШУИТИ, ГЛАГОЛАТИ НМААТЬ, Н ГРАДЖИМАХЪ ВЪЗ-
 ВѢСТИТИ ВАМЪ. 14. fehlt. 15. ВСА ИАКО НМААТЬ ОТЬЦѢ, МОЖ СЖТЬ
 СЕГО РАДН РЕКОХЪ, ИКО ОТЪ МОЕГО ПРИНМЕТЪ Н ВЪЗВѢСТИТИ ВАМЪ.
 16. КЪ МААЪ, Н КЪ ТОМОУ НЕ ВНДНТЕ МЕНЕ, Н ПАКЪ КЪ МААЪ ОУЗЪ-
 РНТЕ МА, Н ИКО АЗЪ НДЖ КЪ ОТЬЦОУ. 17. (fehlt hier; bl. 50, b.)
 РЕКОША ЖЕ ОТЪ ОУЧЕНИКЪ ИГО КЪ СЕБѢ. УЪТО СЕ ИСТЬ, ИЖЕ ГЛА-
 ГОЛЕТЪ НАМЪ, КЪ МААЪ Н НЕ ВНДНТЕ МЕНЕ, Н ПАКЪ КЪ МААЪ Н
 ОУЗЪРНТЕ МА, Н ИКО АЗЪ НДЖ КЪ ОТЬЦОУ; 18. ГЛАГОЛАХЪ ЖЕ
 УЪТО ИСТЬ СЕ, ИЖЕ ГЛАГОЛЕТЪ, КЪ МААЪ; НЕ ВЪМЪ, УЪТО ГЛАГО-
 ЛЕТЪ. 19. РАЗОУМѢЪ ЖЕ НІСОУСЪ, ИКО ХОТѢАХЪ ВЪПРАШАТИ Н, Н
 РЕЧЕ НИМЪ. О СЕМЪ АН СЪТЪЗДІЕТЕ СЯ МЕЖДЪ СОБОМЪ, ИКО РЕКОХЪ,
 КЪ МААЪ Н НЕ ВНДНТЕ МЕНЕ, Н ПАКЪ КЪ МААЪ ОУЗЪРНТЕ МА;
 20. АМИН, АМИН, ГЛАГОЛѢХЪ ВАМЪ, ИКО ВЪСПЛАУЕТЕ СЯ Н ВЪЗДРЪДА-
 ЕТЕ БЫ, А МИРЪ ВЪЗДРАДОУЕТЕ СЯ. БЫ ЖЕ ПЕУААЛНН БЖДЕТЕ,
 НЪ ПЕУААЛ ВАША КЪ РАДОСТЬ БЖДЕТЬ. 21. ЖЕНА ИГДА РАЖДАЕТЕ,

7. ПРИНДЕТЬ. 12. НМААМЪ, (глаати in der hndschr.) глаголати.
 13. ПРИНДЕТЬ, lies нмааъ (statt нмаамъ). 14. глаголати (hndschr.
 глаати). 17. УЪТО. 18. ВЪМЪ. 19. МЕЖДОУ. 20. АМИНЪ.

Varianten von bl. 49, b: 7. ПАРАКАНТЪ. 8. ПРИШЕДЪ.
 10. ИДОУ КЪ О. 12. ЕЩЕ. 13. ВЪСНІАХЪ. bl. 50, b: 15. ВЪСН, ИМАТЬ.
 16. ПАКЪ. 18. Н ГЛА. (ohne же). 19. РАЗОУМЪ, Н ОУЗЪР. 20. АМИНЪ.

псѣхалъ нмѣхъ, ꙗко приде година ѿшъ. ꙗгда же родитъ отро-
уа, къ томоу не помянитъ псѣхалъ за радость, ꙗко роди са
уловѣкъ въ мирѣ. 22. н въ же оубо нынѣ псѣхалнн еждете,
пакы же оузырѣхъ въ, н въздрадоуетъ са сръдце ваше, н ра-
достн вашеса ннѣктоже не възьметъ отъ васъ. 23. н въ тѣ
днь менс не въпросите ннѣсоже. аминъ, аминъ, глаголахъ вамъ.
аще ѹсо просите отъ отца въ нма мое, дастъ вамъ. 24. до
селѣ не просите ннѣсоже въ нма мое. просите, н примите,
да радость ваша наплѣлнена еждетъ. 25. си въ притѣхъ
глаголахъ вамъ, нъ приде година, ꙗгда къ томоу въ притѣ-
хъхъ не глаголахъ вамъ, нъ не обннѣхъ са о отцн възвѣщѣхъ
вамъ. 26. въ тѣ днь въ нма мое възпросите. н не глаголахъ
вамъ, ꙗко азъ оумолахъ отца о васъ. 27. самъ бо отъ любнхъ
въ, ꙗко въ мене възлюбнсте н въровасте, ꙗко отъ бога нзи-
дохъ. 28. нзидохъ отъ отца н придохъ въ мирѣ, пакы оста-
вляхъ мирѣ н ндѣхъ къ отцоу. 29. глаголаша ѿмоу оученици ѿго-
се, нынѣ не обннѣхъ са глаголемнн, а притѣхъ ннѣкоемже не
глаголемнн. 30. нынѣ вѣмъ, ꙗко вѣси вѣса н не трѣбоуемнн,
да кѣто та въпрашають. о семъ въроуемъ, ꙗко отъ бога ѿси
ншлѣ. 31. отъвѣща нмъ Нисоусъ. нынѣ ли въроуете; 32. се,
градеть година н нынѣ приде, да разидете са кѣждо въ
своѣхъ н мене ѿдиногѣ оставите. н нѣсмъ ѿдннъ, ꙗко отъ са
мъножъ естъ. 33. си глаголахъ вамъ, да въ мѣнѣ мирѣ нма-

21. приде. 22. оузырѣхъ, abbr. сръдце. 23. аминъ. 24. наплѣ-
ннѣна. 25. приде, притѣхъ, lies глаголахъ (cod. глахъ). 27. при-
идохъ. 29. обннѣхъ. 30. вѣмъ. 32. приде, кѣждо. 33. 1. глаголахъ.

Varianten von bl. 50, b: 21. годѣ (statt година). снѣрѣхъ
ст. псѣхалн. 23. аминъ, оу от. 24. исплѣнѣна (d. i. исплѣннѣна).
25. придетъ (ohne нъ). bl. 51, b: 25. притѣхъ. 26. оумолю
(d. i. -хъ). 28. н нзидъ. 29. гла же. 30. вѣсе вѣси.

ате. въ мирѣ сѣл'ѣхъ еждете, нѣ дѣрѣзаете, азъ побѣ-
дихъ мирѣ.

XVII.

Сн глагола Нисоуѣ н възведе оун свон на небо н рече:
отъе, приде година, прослави сына твоего, да н сынъ твои
прославити та. 2. якоже дааъ емоу еси власть въсакоу плѣти,
да въсако еже емоу еси дааъ, дасть нмъ животъ вѣуынн.
3. се же естъ вѣуынн животъ, да знають тебе единого истин-
наго бога, н якоже послаа Нисоуѣ-Христоса. 4. азъ просла-
вихъ та на земли, дѣло сътворихъ, еже дааъ еси мнѣ, да
сътвори. 5. н нынѣ прослави ма, отъе, оу тебе самого сла-
вою, еже нмѣхъ, прѣжде даже не бысть мирѣ, оу тебе.
6. живихъ нма твою уловкомъ, еже дааъ еси мнѣ отъ мира.
твон бѣша, н мнѣ н дааъ еси, н слово твою съблюдоша.
7. нынѣ разоумѣша, яко въса велико дааъ еси мнѣ, отъ тебе
схъ. 8. яко глаголахъ, еже дааъ еси мнѣ, дахъ нмъ, н ти
приидеши н разоумѣша въ истинѣ, яко отъ тебе нзидохъ, н
бѣреша, яко ты ма послаа. 9. азъ о снхъ молю, не о мирѣ
молю, нѣ о тѣхъ, еже дааъ еси мнѣ, яко твои схъ. 10. н
моу въси твои схъ н твои моу, н прослави ихъ са въ нихъ.
11. н къ томоу нрече въ мирѣ, н си въ мирѣ схъ, н азъ къ
тебѣ градж. отъе скатын, съблюди н въ нма твою, еже дааъ
еси мнѣ, да бждють едино, якоже н мы. 12. югда бѣхъ съ

33. сѣл'ѣхъ, дѣрѣзаете. 1. прииде. 4. сътвори. 10. въса.

Varianten von bl. 47: 1. сынъ твои (st. -на -его). 2. въса-
комъ, еже еси емоу. 3. ж. вѣу. 4. сътворишихъ (d. i. сътвори.)
st. сътвори., сътворию (= -и). 6. съхраниша (st. събл.). 7. въси.
9. о мирѣ молю (= -ихъ). 10. н моу (= н). 11. ндж (st. град.).

НИМНЪ ВЪ МИРѢ, АЗЪ СЪБЛЮДАХЪ Я ВЪ НИМѢ ТВОЕ. ЯЖЕ ДАЛЪ ЯСН
МЪНѢ, СЪХРАНИХЪ, И НИКѢТОЖЕ ОТЪ НИХЪ НЕ ПОГЫБЕ, ТЪКЪМО
СЫНЪ ПОГЫБѢЛЫНЪ, ДА СЪБЖДЖЪ СЯ КЪНИГЪ. 13. МЫНѢ ЖЕ
КЪ ТЕБѢ ГРАДЖ, И СЯ ГЛАГОЛЮ ВЪ МИРѢ, ДА НИЖѢ РАДОСТЬ СЪ
МЪНОЖ НАПЪЛ'НИЕНЪ ВЪ СЕБѢ. 14. АЗЪ ДАХЪ НИМЪ СЛОВО ТВОЕ, И
МИРЪ ВЪЗНЕНАВНДѢ Я, ЯКО НЕ СЖѢ ОТЪ МИРА, ЯКОЖЕ И АЗЪ ОТЪ
МИРА НѢСМЪ. 15. НЕ МОЛЕЖ, ДА ВЪЗЫМСИ Я ОТЪ МИРА, НЪ ДА
СЪБЛЮДЕСИ Я ОТЪ НЕПРИЯЗНИ. 16. ОТЪ МИРА НЕ СЖѢ, ЯКОЖЕ
И АЗЪ ОТЪ МИРА НѢСМЪ. 17. СВАТИ Я ВЪ ИСТИННЪ СЛОВО ТВОЕ
ИСТИНА ІЕСТЬ. 18. ЯКОЖЕ ТЫ МА ПОСЛАА ВЪ МИРѢ, И АЗЪ ПОСЛААХЪ
Я ВЪ МИРѢ. 19. И ЗА НИА АЗЪ СВАЩЪ СЯ САМЪ, ДА БЖДЖЪ И СЯ
СВАЩЕНИ ВЪ ИСТИННЪ. 20. НЕ О СЯХЪ ЖЕ МОЛЕЖ ТЪКЪМО, НЪ О ВЪ-
РЖЕЩИННХЪ СЛОВОМЪ НХЪ ВЪ МА, 21. ДА ВЪСИ ІЕДИНО БЖДЖЪ
ЯКОЖЕ ТЫ, ОТЪУЕ, ВЪ МЪНѢ И АЗЪ ВЪ ТЕБѢ, ДА И ТИ ВЪ НАСЪ
ІЕДИНО БЖДЖЪ, ДА И МИРЪ ВЪРЖ НМЕТЪ, ЯКО ТЫ МА ПОСЛАА.
22. И АЗЪ СЛАВЖ, ЯЖЕ ДАЛЪ ЯСН МЪНѢ, ДАХЪ НИМЪ, ДА БЖДЖЪ
ІЕДИНО, ЯКОЖЕ И МЫ ІЕДИНО. 23. И АЗЪ ВЪ НИХЪ И ТИ ВЪ МЪНѢ,
ДА БЖДЖЪ СЪВЪР'ШЕНИ ВЪ ІЕДИНО, И ДА РАЗОУМѢЮТЪ МИРЪ, ЯКО
ТЫ МА ПОСЛАА И ВЪЗЛЮБНАЪ Я ІЕСИ, ЯКОЖЕ И МА ВЪЗЛЮБНАЪ ІЕСИ.
24. ОТЪУЕ, ЯЖЕ ДАЛЪ ЯСН МЪНѢ, ХОЩЪ, ДА НДЕЖЕ ІЕСМЪ АЗЪ, И
ТИ БЖДЖЪ СЪ МЪНОЮ, ДА ВНАДѢ СЛАВЖ МОЖ, ЯЖЕ ДАЛЪ ЯСН
МЪНѢ, ЯКО ВЪЗЛЮБНАЪ МА ІЕСИ ПРѢЖЕ СЪЛОЖЕННИ МИРА. 25. ОТЪ-
УЕ ПРАВЪДЫНЪ, И МИРЪ ТЕБЕ НЕ ПОЗНА, АЗЪ ЖЕ ТА ПОЗНАХЪ, И
СИ ПОЗНАША, ЯКО ТЫ МА ПОСЛАА. 26. И СЪКАЗААХЪ НИМЪ НИМѢ

13. глаголю, наполняю. 20. верующинихъ; lies besser словъ-
мъ. 23. скръшени, възлюбилъ. 24. мною, прежде. 26. lies
сказалъ.

Varianten von bl. 47: 13. глаголю въ ксье (късьемъ) мирѣ.
bl. 52: 19. за не. 20. молю (= -лю), верующинихъ, словъмъ.
22. юже (= -же). 23. скръшени. 24. мною. 26. сказалъ.

ТВОЕ И СЪМЛЖЖ, ДА ЛЮБИ, ИЖЕЖЕ МА ИСИ ВЪЗДРОБНАЪ, БЪ НИХЪ
БЖДЕТЬ И АЗЪ БЪ НИХЪ.

XVIII.

Се рекъ Нисоусъ нзиде съ оуѣнники своимн на онъ полъ
потока Кедрьска, ндсже бѣ вър'тъпъ, бѣ нѣже въннде самъ и
оуѣнницн его.

бѣ время оно нзиде Нисоусъ (u. s. w. v. 1 wiederholt).bl.176,c.

2. вѣдѣаше же Нюда, нже и прѣдѣаше, мѣсто, ꙗко мѣнога-
шѣди събираше са Нисоусъ тоу съ оуѣнники своимн. 3. Нюда
же примъ спрж и отъ архниерен и фарисен слоуты приде тамо
съ свѣтнѣнники и съ свѣщамн и оржжнн. Нисоусъ же вѣды
вѣсе ндѣжсе на нь, и ншѣдъ реуе нмъ· кого нщете; 5. отъ-
вѣщаша юмоу· Нисоуса Назареа. глагола нмъ Нисоусъ· азъ
юсмь. стомаше же Нюда, нже и прѣдѣаше, съ нимн. 6. да ꙗко
реуе нмъ· азъ юсмь, ндоша възпѣть и падоша на земан.
7. пакы же ꙗ въпроси Нисоусъ· кого нщете; они же рекоша·
Нисоуса Назареа. 8. отъвѣща Нисоусъ· рекохъ вамъ, ꙗко азъ
юсмь. аще мене нщете, не дѣнте сихъ нти. 9. да събждеть
са слово, юже реуе, ꙗко ꙗже длаъ юси мѣнѣ, не погоуѣнхъ
никогоже отъ нихъ. 10. Симонъ же Петръ нмѣа ножъ нзѣлѣуе
и, и оудари архниереока раба и оуѣзда юмоу оухо десною. бѣ
же нма рабоу Мал'хъ. 11. реуе же Нисоусъ Петрови· възнзи
ножъ бѣ ножнница· уаши, ѡже дастъ мѣнѣ отыць, не нмамъ
ли пити юа; 12. спира же и тысящнникъ и слоуты Ноуденскы
ѡша Нисоуса и съвазаша и, 13. и ведоша и къ ѡн'нѣ първѣе·
бѣ бо тѣсть Канѣфъ, нже бѣ архниерен лѣтоу томоу. 14. бѣ же

1. крѣтъпъ (крѣтъпъ?). 3. примъ, прииде. 4. ншѣдъ. 5. прѣ-
дѣаше. 10. ножъ, десною. 11. ножъ, уаши, нмамъ. 12. тыся-
щнникъ. 13. първѣе.

Канѣфа дагыи съѣтъ Ноудсомъ, яко оуниъ ксть единомуу
 улобѣкоу оумрѣти за людѣ. 15. по Нисоусъ же идѣаше Снѣмонъ
 Петръ и другѣ оуѣеникъ. оуѣеникъ же тѣ бѣ знаѣмъ архне-
 реовѣ, и вѣниде съ Инсоусомъ въ дворъ архнеревъ. 16. Петръ
 же стоѣаше при двѣрѣхъ вѣнѣ. изиде же оуѣеникъ тѣ, нже бѣ
 знаѣмъ архнеревѣ, и рече двѣрѣнничи. въведи Петра. 17. гла-
 гола же раба двѣрѣнница Петровѣ. еда и ты отъ оуѣеникъ кси
 улобѣка сего; глагола онъ. нѣсмъ. 18. стоѣахъ же раба и
 слоугѣ огнь сътворѣше, яко зима бѣ, и грѣѣахъ са. бѣ же съ
 ннѣи Петръ стоѣа и грѣѣа са. 19. архнеревъ же въпроси Нисоуса
 о оуѣеницѣхъ его и о оуѣении его. 20. отвѣща кемоу Нисоусъ.
 азъ не обниоуѣа са глаголаахъ въсемоу мироу, азъ въсѣгда
 оуѣиныхъ на съборѣнѣи и въ црѣкѣѣи, ндеже вѣси Ноудѣи събѣра-
 жѣтѣ са, и отан не глаголаахъ ниуесоже. 21. уѣто ма въпраша-
 ѣши; въпроси слышаѣѣшамъ, уѣто глаголаахъ нмѣ. се, си въ-
 дѣтъ, ѣже рекохъ азъ. 22. се рекъшоу кемоу единый отъ прѣ-
 стоѣнѣннѣхъ слоугѣ оудѣри въ лѣнѣтѣ Нисоуса рекъ. тако ан
 отвѣщаѣѣшѣи архнеревѣ; 23. отвѣща кемоу Нисоусъ. аще
 зълѣ глаголаахъ, съѣдѣтельствоун о зълѣ, аще ан доѣрѣ,
 уѣто ма бѣиши; 24. посъла же Ан'на съѣзѣанъ къ Канѣфѣ
 архнеревѣ. 25. бѣ же Снѣмонъ Петръ стоѣа и грѣѣа са. рекоша
 же кемоу. еда и ты отъ оуѣеникъ его кси; отвѣр'же са онъ
 и рече. нѣсмъ. 26. глагола единый отъ рабѣ архнеревъ, жѣнѣа
 сы кемоужѣ оурѣза Петръ оухо. не азъ ан та видѣхъ въ вѣрѣ-
 тоградѣ съ нмѣ; 27. пакы же Петръ отвѣр'же са, и аѣниѣ

14. оумѣрѣти. 15. другѣи. 17. кѣда. 20. cod. abbr. црѣкѣи,
 lies глаголахъ beide male (cod. abbr. глахъ). 21. lies глаголахъ
 (cod. глахъ). 23. lies глаголахъ (cod. глахъ). 25. кѣда, отвѣраѣше.
 26. крѣтоградѣ. 27. отвѣрѣже.

воуръ възгласи. 28. ведоша Нисоуса отъ Канифы въ преторъ·
 въ же за оутра, и ти не вѣндоша въ преторъ, да не оснелъ·
 нать са, нъ да вѣдаты пасхъ.

въ время оно 28. ведоша Нисоуса (u. s. w. 28 wiederh.). bl. 181.
 29. нзиде же Пилатъ къ нимъ вѣнъ и рече· кжкъ рѣуъ прино·
 сите на уловѣка сего; 30. отъвѣщааша же и рекоша емоу· аще
 не бы бѣлъ съ зѣлодѣи, не быхомъ предади его тебѣ.
 31. рече же нмъ Пилатъ· понимѣте и вы и по законоу вашему·
 сждите емоу· рекоша же ему· Нюдѣи· намъ не достонитъ оуен·
 ти никогоже. 32. да слово Нисоусово съждеть са, кже рече
 назнаменаи, коемъ смъртнѣх хотѣаше оумрѣти. 33. вѣннде
 же пакы Пилатъ въ преторъ и призъва Нисоуса и рече емоу·
 ты ли еси цесарь Ноуденскъ; 34. отъвѣща емоу Нисоусъ· о
 себѣ ли се глаголемши, нан нни рекоша тебѣ о мѣнѣ; 35. отъ·
 вѣща Пилатъ· еда азъ Иудовинъ есмь; родъ твои, архнерен
 предаша та мѣнѣ. уѣто еси сътворилъ; 36. отъвѣща Нисоусъ·
 цесарство мое нѣсть отъ мира сего. аще отъ мира сего бы
 было цесарство мое, слоугы мои оубо подензали са быша,
 да не преданъ быхъ бѣлъ Ноудеомъ. нынѣ же цесарство
 мое нѣсть отъ сждоу. 37. рече же емоу Пилатъ· оубо цесарь
 ли ты еси; отъвѣща Нисоусъ· ты глаголемши, мно цесарь
 есмь азъ. азъ на се родихъ са и на се придохъ въ миръ, да
 послоушествоуж о истинѣ. вѣсикъ, нже нѣсть отъ истины,
 послоушашеть гласа моего. 38. глагола ему Пилатъ· уѣто нѣсть
 истина; и се рекъ пакы нзиде къ Ноудеомъ и глагола нмъ·
 азъ ни единомъ же внигы не обрѣтахъ въ немъ. 39. нѣсть же
 обыуанъ вамъ, да единого вамъ отъпоуѣж на пасхъ· хоцете

28. оснелъ. 31. вѣшемоу, емоу. 32. смъртнѣх, оумрѣти.
 35. нѣд. 37. придохъ, вѣсикъ. 38. емоу.

ли оубо, да отълюущѣ вамъ цесаря Нюденска; 40. възъпниша же вси глаголющѣ: не сего, нъ Каравъж. въ же Каравъж разбоннишѣ.

XIX.

Тогда пошѣ Пнаатъ Нисоусъ и еи его. 2. и воини съпастѣ-ше въныцѣ отъ трънни възложниша на главѣж кемоу и въ ризѣж багъранѣж обавкоша и. 3. и приходяахѣ къ ниемоу и глагола-ахѣ: радоуи сѣ, цесарю Нюденскѣ, и енкаахѣ и по ланнтама. 4. нзиде же пакы Пнаатъ вънѣ и глагола нмѣ: се, нзвозждѣ и вамъ вънѣ, да разоумѣете, яко въ ниемъ еини не обрѣташѣ. 5. нзиде же Нисоусъ вънѣ носѣ трънанѣ въныцѣ и багъранѣ ризѣ. и глагола нмѣ: се, уловѣхѣ. 6. югда же видѣша и архирен и слоуты, възъпниша глаголющѣ: распъни, распъни юго. глагола нмѣ Пнаатъ: понмѣте и бы и распъните, азъ бо не обрѣташѣ въ ниемъ еини. 7. отъвѣщааша кемоу Нюден: мы законѣ нмаамъ, и по законѣ нашему дѣлѣжнѣ юсть оумрѣти, яко сынѣ божии творитѣ сѣ. 8. югда же Пнаатъ се слыша слово, пауе оубоѣ сѣ. 9. и въннде въ преторѣ пакы Пнаатъ и глагола Нисоусови: отъ кждоу еси ты; Нисоусъ же отъвѣта не дасть кемоу. 10. глагола же кемоу Пнаатъ: мѣнѣ ли не глаголюши; не вси ли, яко властѣ нмаамъ распѣти тѣ и властѣ нмаамъ поустити тѣ; 11. отъвѣща Нисоусъ: не нмаши власти на мѣнѣ. ннкоуиже, аще не бы ти дано съ вѣше, сего ради предавати ма тебѣ боини грѣхѣ нмать. 12. отъ толи Пнаатъ нскадше поустити и, Нюден же възпикахѣ глаголющѣ: аще сего

39. цесари. 2. багрянѣж. 5. трънникъ, багрянѣж. 7. законоу, дѣлаше, оумрѣти. 10. нмаамъ, нмаамъ.

Variant. v. bl. 219: 10. нмаамъ beide male (—мъ). 11. нмааши.

поустыниши, нѣси дроугъ кесаревн. вѣснѣ, нже са теоритъ цесарь, противнѣ са кесаревн. 13. Пилатъ же слышашъ та словоа изведъ вѣнъ Нисоуса н сѣде на сѣдинѣ на мѣстѣ нарицаемѣмъ Линоостротъ, евреискы же Габдоа. 14. бѣ же параскѣ-гн паскѣ, година же бѣ яко нѣстаж, н глагола Нюдеомъ се, цесарь вѣнѣ. 15. они же вѣлнмашъ вѣзыми, вѣзыми, пропни его. глагола нмъ Пилатъ цесарь ли вѣшого распнѣж; отъвѣщаши архиерей не имамъ цесаря, тѣкѣмо кесаря. 16. тогда же прѣдасть нмъ, да его распнѣжѣтѣ.

17. они же помышѣ Нисоуса вѣдоша, н самъ си неси bl. 220. крѣсть нжде въ нарицаемоу краиниско мѣсто, нже глаголетъ са евреискы Гоа'гоа, 18. ндеже н пропаша, н съ нимъ дѣла сѣдоу н обѣдоу, по срдѣ же Нисоуса. 19. написа же н тит'ла Пилатъ н положи на крѣсть, бѣ же написано Нисоусъ Назарен, цесарь Ноуденскъ. 20. сего же тит'ла мнѣоуи убоша отъ Моуден, яко вѣнъ бѣ мѣсто града, ндеже распаша Нисоуса н бѣ написано евреискы, грѣцѣскы, латиньскы. 21 — 24 fehlen. 25. стомахъ же при крѣсть Нисоусовѣ мати его н сестра матере его, Мариа Клеопова н Мариа Магдалины. 26. Нисоусъ же видѣвъ матере н оученика стомаца, якоже любимаише, глагола матери свои: се, сынъ твои. 27. по томъ глагола оученикоу: се, мати твои. н отъ того дѣне помѣ въ оученикъ къ себѣ. 28. по семь вѣдѣ Нисоусъ, яко вѣса оуже съвр'шнши са (— 30 fehlt hier, bl. 193), да събѣжѣтѣ са вѣнигы, глагола жажѣж.

12. кесаревн, вѣснѣ, кесаревн. 13. нарицаемѣмъ od. -мѣмъ. 15. вѣлнмашъ, цесарь, кесарь. 17. cod. abbr. крѣсть. 19. cod. крѣсть. 28. съвр'шнши.

Varianten von bl. 220: 13. Гав'влоа. 15. вѣлнмашъ глаго-
аше, распнѣи н. 16. прѣдасть н нмъ. bl. 272: 27. по томъ же,
уася (statt дѣне); von bl. 193: 26. жено се.

29. съсѣдѣ же стокаше пѣлнѣ оцѣта' гжеж же напѣл'ныше оцѣта, на ѱссопѣ възнызѣше приѣдѣша къ оустомѣ его. 30. кѣгда же оубо приѣхѣ оцѣтъ Нисоусѣ, реуе' съвѣр'шиша сѧ, и (bl. 221) прѣклоны глаже прѣдасть доухѣ. 31. Нюдѣн же, по нѣже параскеѣти бѣ, да не останѣтъ на крѣстѣ тѣлеса въ сѣботѣ, бѣ бо великѣ дѣнь томѣ сѣботѣ, молиша Пилата, да прѣвѣнѣтъ голѣни нхѣ и възымѣтъ ѧ. 32. приѣдоша же воини и прѣвоуоуоумоу прѣвѣнѣша голѣни, и дроуѣгоуоумоу распатоуоумоу съ нимѣ. 33. на Нисоусѣ же пришѣдѣше, ꙗко видѣша и оубе оумѣрѣшѣ, не прѣвѣнѣша ѧмоу голѣнню, 34. нѣ ѧдинѣ отъ воинѣ копнѣемѣ ѧмоу ребра прободе, и изиде абие крѣвъ и вода. 35. и видѣвѣн съвѣдѣтельствова, и истиннѣно ѧсть съвѣдѣтельство его, (bl. 194) и тѣ вѣсть, ꙗко истиннѣ глаголетѣ, да и въ вѣрѣ имѣте. 36. быша бо си, да съсѣдѣхѣ сѧ кънигы' кость не съкроушнѣтъ сѧ отъ него. 37. и пакы дроуѣгыѣ кънигы глаголетѣ' възѣратѣ на нѣ, ꙗкоже прободоша.

bl. 194, d. въ время оно 38. проси оу Пилата Носифѣ нже отъ Ариматѣеѣ, сы оуѣеникѣ Иисоусовѣ, таниѣ же страха ради Нюдѣнска, да възыметѣ тѣло Иисоусово' и поведе Пилатѣ. приде же и възѣа тѣло Иисоусово. 39. приде же и Никодимѣ, пришѣдѣи къ Иисоусовѣи ношнѣж прѣжде, несѣ съмѣшеннѣ змѣур'но и алоино ꙗко и антрѣ р. 40. приѣста же тѣло Иисоусово и обнѣста ꙗ ризамѣи съ ароматы, ꙗкоже обыуан ѧсть Нюдѣомѣ погрѣбати.

29. плѣнѣ, наплѣныше. 30. съвѣрѣшиша. 31. cod. крѣстѣ. 32. приѣдоша, прѣвоуоуоумоу. 33. пришѣдѣше, оумѣрѣшѣ. 34. копнѣемѣ. 35. видѣвѣн. 38. прииде. 39. прииде, пришѣдѣи.

Varianten von bl. 193: 31. тѣл. ꙗа кр. 32. прѣвоуоуоумоу. 33. оумѣрѣшѣ. 34. копнѣемѣ; von bl. 201: 31. параскеѣти. 32. прѣвоуоуоумоу.

41. БѢ ЖЕ НА МѢСТѢ, НДѢЖЕ Н РАСПАША, ВЪРТЬПѢ Н БѢ ВЪРТЬПѢ ГРОБѢ НОБѢ, БѢ НИМѢЖЕ НИКОИЖЕ НИКѢТОЖЕ НЕ БѢ ПОЛОЖЕНЪ.

42. ТОУ ЖЕ ЗА ПАРАСКЕЎНИКЪ НЮДЕНСКОУ, ЯКО БЛИЗУ БѢАШЕ ГРОБѢ, ПОЛОЖИСТА НІСОУСА.

XX.

ВѢ ІЕДИНЪН ЖЕ СЪБОТЫ МАРІИ МАГДАЛАНИН ПРІДЕ ЗА ОУТРА Ъ. 207.

ЕЩЕ СЪЩІН ТЫМѢ НА ГРОБѢ Н ВІДѢ КАМЕНЬ ВЪЗДАТЬ ОТЪ ГРОБА.

2. ТЕУЕ ЖЕ Н ПРІДЕ КЪ СИМОНОУ ПЕТРОУ Н КЪ ДРОУГОУОУМОУ ОУУЕНИКОУ, ІЕГОЖЕ ЛЮБАКАШЕ НІСОУСЪ, Н ГЛАГОЛА НИМА' ВЪЗДАША

ГОСПОДА ОТЪ ГРОБА, Н НЕ ВѢМЪ, КЪДѢ ПОЛОЖИША Н. 3. НЗНДЕ ЖЕ

ПЕТРЪ Н ДРОУГЫН ОУУЕНИКЪ [Н] НДѢАСТА КЪ ГРОБОУ.

4. ТЕУАСТА ЖЕ ОБА ВѢ КОУПѢ, Н ДРОУГЫН ОУУЕНИКЪ ТЕУ[Е] СКОРѢМЪ ПЕТРА

Н ПРІДЕ ПРѢЖДЕ КЪ ГРОБОУ, 5. Н ПРИНИКЪ ВІДѢ РИЗЫ ЛЕЖАЩА,

ОБАУЕ НЕ ВЪННДЕ. 6. ПРІДЕ ЖЕ Н СИМОНЪ ПЕТРЪ ВѢ СЛѢДѢ ІЕГО

Н ВЪННДЕ ПРѢЖДЕ ВѢ ГРОБѢ Н ВІДѢ РИЗЫ ЛЕЖАЩА, 7. Н СУДАРЬ,

ИЖЕ БѢ НА ГЛАВѢ ІЕГО, НЕ СЪ РИЗАМИ ЛЕЖАЩІ НЪ ОСОБѢ СЪВѢНТЪ

НА ІЕДИННОМЪ МѢСТѢ. 8. ТОГДА ЖЕ ВЪННДЕ Н ДРОУГЫН ОУУЕНИКЪ,

ПРИШѢДЪН ПРѢЖДЕ КЪ ГРОБОУ, Н ВІДѢ Н ВѢРОВА' 9. НЕ ОУБЕ ВѢ-

ДѢАХЪ КЪННГЪ, ЯКО ПОДОБАЕТЪ ІЕМОУ ОТЪ МРѢТЪИХЪ ВЪСКРѢСИТИ.

10. НДОСТА ЖЕ ПАКЪ КЪ СЕБѢ ОУУЕНИКА.

ВѢ ВРЕМА ОНО 11. МАРІИ СТОБАШЕ ОУ ГРОБА ВЪНѢ ПЛАУЖЩІН Ъ. 208.

СА. ЯКО ЖЕ ПЛАКААШЕ СА, ПРИНИУЕ ВѢ ГРОБѢ, 12. Н ВІДѢ ДѢВА

АНГЕЛА ВѢ БѢЛАХЪ СѢДАЩА, ІЕДИННОГО ОУ ГЛАВЪ Н ІЕДИННОГО ОУ

НОГОУ, НДЕЖЕ БѢ ЛЕЖАЛО ТѢЛО НІСОУСОВО. 13. Н ГЛАГОЛАСТА ІЕН

ОМА' ЖЕНО, УЪТО ПЛАУЕШИ СА; ГЛАГОЛА НИМА' ЯКО БЪЗДАША ГО-

41. вѣртыпѣ, вѣртыпѣ. 42. Нюдѣнскѣ. 1. принде, ище. 2. принде. 4. принде. 6. принде. 8. пришедѣн. 9. мрътеиныхъ. 12. cod. abbr. англа.

спода моего, и не вѣдѣхъ, гдѣ положиша н. 14. и си рекъшии
 обрати са възпять и видѣ Исоусъ стоиша и не вѣдѣаше, яко
 Исоусъ есть. 15. глагола юн Исоусъ жено, что плачешн са,
 кого нитешн; она же мѣлацин, яко вѣр'тоградарь есть, глагола
 юмоу господи, аще ты въздаль еси юго, повѣждь мѣнѣ, гдѣ
 еси положилахъ юго, и азъ възымж н. 16. глагола юн Исоусъ
 Маріе. обращаши же са она глагола юмоу рав'воуни, еже на-
 рѣцають са оучителю. 17. глагола юн Исоусъ не прикасан са
 мѣнѣ, не оубо възидохъ къ отцоу моемоу, нди же къ братни
 моеи и рыи нмѣ възсхождъ къ отцоу моемоу и отцоу ваше-
 моу, и богоу моемоу и богоу вашему. 18. приде Маріа
 Магдалини повѣдавши оученикомъ, яко видѣ господа и си
 рече юн.

вл. 10, с. 19. сѣмоу поздѣ въ тѣ днь въ юдинъи сѣботы и двѣ-
 рымъ затворенамъ, ндеже бѣхъ оученици юго събрани за
 страхъ Иуденскъ, приде Исоусъ и ста по срѣдѣ нхъ и глагола
 нмѣ миръ вамъ. 20. и си рекъ показа нмѣ рѣцѣ и ребра
 свои. въздрждоваша же са оученици видѣвши господа.
 21. рече нмѣ Исоусъ пакы миръ вамъ, якоже посла ма
 отца, и азъ посылаю вы. 22. и се рекъ джнхъ и глагола нмѣ
 принимайте доухъ сватын. 23. нмѣже отъпоустите грѣхы, отъ-
 поустать са нмѣ, и нмѣже дръжите, дръжати са нмѣ. 24. Оума
 же юдинъ отъ обою на десате, нарицаемыи близныи, не въ
 тоу съ нми, тогда приде Исоусъ. 25. глаголахъ же юмоу
 дровъзи оученици видѣкомъ господа. онъ же рече нмѣ аще
 не вѣждъ на рѣкоу юго възвы гвонданинъи и вѣложъ пѣрста
 моего въ възв гвонданинъи и вѣложъ рѣкѣ моеи въ ребра юго,

15. вѣртогъ. 18. приде. 19. затвореннмъ, бѣхъ, приде.
 22. доумъ. 23. дръжите, дръжати. 24. приде. 25. пѣрста.

не нмж вѣрѣ. 26. и по осми днѣ пакы вѣдѣхъ вѣнѣтрѣ оуѣ-
нницѣ юго и Ѳома съ нмѣ. прнде ꙗсоуѣ дѣрѣмъ затворенѣмъ
и ста по срѣдѣ и глагола нмѣ: мирѣ вамѣ. 27. по томѣ глагола
Ѳомѣ: принеси пѣрстѣ твоѣмъ сѣмо и вѣдѣ рѣцѣ мон, и при-
неси рѣцѣ твоѣмъ и вѣложи въ рѣбра мон, и не бѣди нехѣрѣнѣ
нѣ вѣрѣнѣ. 28. отвѣща Ѳома и рече ꙗмоу: господѣ мон и богѣ
мон. 29. глагола ꙗмоу ꙗсоуѣ: ꙗко вѣдѣхъ ꙗа вѣрова, блаженн не
вѣдѣхъше и вѣровахъше. 30. многа же и нма знаменнѣ стѣорн
ꙗсоуѣ прѣдѣ оуѣнникѣмъ своимъ, ꙗже не сѣтъ писана въ кѣни-
гахъ сѣхъ. 31. сѣ же писана бѣша, да вѣрѣхъ имѣте, ꙗко ꙗсоуѣ
ѣстъ Христосѣ, сынѣ божѣи, и да вѣроуѣхъше живота вѣчѣнаго
имѣте въ нма юго.

XXI.

Вѣ времена оно 1. ꙗен сѣ ꙗсоуѣ оуѣнникомъ своимъ ѡ. 209.
вѣставѣ отъ мѣрѣтѣннѣхъ на морѣ Тивернадѣстѣемъ. ꙗен же сѣ
тако: 2. вѣдѣхъ въ коупѣ Сѣмонѣ Петрѣ и Ѳома, нарицаемѣмъ
блѣзѣнѣцѣ, и Наѣананѣ, ꙗже бѣ отъ Кана Галѣлескѣмъ, и сына
Зѣедеова и нма отъ оуѣнникѣ юго дѣла. 3. глагола нмѣ Сѣ-
монѣ Петрѣ: нѣжъ рыбѣ ловитѣ. глаголаша ꙗмоу: нѣдемъ и
мы съ тобоѣмъ. и нздѣоша и вѣсѣдоша въ корабѣль и абѣне въ
тѣхъ ноцѣхъ не ꙗша ннѣсѣоже. 4. оутроу же абѣне бѣвѣхъмоу ста
ꙗсоуѣ при вѣрѣзѣ, не познаша же оуѣнницѣ, ꙗко ꙗсоуѣ
ѣстъ. 5. глагола же нмѣ ꙗсоуѣ: дѣти, еда уѣтѣ сѣнѣдѣмо
имѣате; отвѣщахъ ꙗмоу: нн. 6. онѣ же рече нмѣ: вѣвѣр-
зѣте о десѣннѣхъ странѣхъ корабѣля мѣрѣжа, и обраѣште. вѣвѣргоша

26. вѣдѣхъ, прнде, затворенѣмъ. 27. пѣрстѣ. 30. сѣтѣорн.
1. мѣрѣтѣннѣхъ, -стѣемъ oder -стѣемъ. 3. лѣвѣ имѣе и. 5. еда.
6. вѣвѣрзѣте, десѣннѣхъ, вѣвѣргоша.

же, и къ томоу не можахъхъ прнелѣци иѣмъ отъ мѣножѣства
рыбѣ. 7. глагола же оуѣенникъ, игоже любаваше Нисоуѣ, Пе-
трови господѣ иѣсть. Симонъ же Петръ слышавъ, яко го-
сподѣ иѣсть, спен'дѣтъмъ прѣпоиѣса са, бѣ бо нагъ, и къ-
вѣр'же са въ море. 8. а друузини оуѣенници корабнемъ прн-
доша, не бѣша бо далече отъ земли, нѣ яко дѣѣ сътъ
лактѣ, вѣлѣжѣице мрѣжѣ рыбѣ. 9. и яко нзѣзѣоша на земли,
видѣша огнь лежащѣи и рыбѣ лежащѣи на немъ и хлѣбѣ. 10. гла-
гола имъ Нисоуѣ: прннесѣте отъ рыбѣ, яже шѣте нынѣ.
11. вѣлѣзъ же Симонъ Петръ нзѣлѣче мрѣжѣ на земли пѣл'нѣ
великыхъ рыбѣ р̄ и н̄ и г̄. и толикоу же сщѣоу не протрѣже
са мрѣжа. 12. глагола имъ Нисоуѣ: прндѣте, обѣдоуѣте. и
никѣтоже не съмѣаше отъ оуѣенникъ нстазати иго: ты кѣто
иѣси; вѣдѣице, яко господѣ иѣсть. 13. прнде же Нисоуѣ и прн-
ятъ хлѣбѣ и дасть имъ и рыбѣ такожде. 14. се оуѣе третниѣе
иѣи са Нисоуѣ оуѣенникомъ своимъ вѣставъ отъ мрѣтѣиныхъ.

bl. 53. въ вѣрѣмъ оно иѣи са Нисоуѣ оуѣенникомъ своимъ вѣставъ
отъ мрѣтѣиныхъ, 15. и глагола Симоноу Петроу: Симоне Но-
нинъ, любениши аи ма пѣуѣ синыхъ; глагола иѣмоу: еи господи, ты
вѣси, яко люблю тѣ. глагола иѣмоу: паси овѣца мои. 16. гла-
гола иѣмоу пакы вѣтороѣ: Симоне Нонинъ, любениши аи ма; гла-
гола иѣмоу: еи господи, ты вѣси, яко люблю тѣ. глагола
иѣмоу: паси овѣца мои. 17. глагола иѣмоу третниѣе: Симоне
Петръ, любениши аи ма; оскѣр'бѣ же Петръ, яко реѣе иѣмоу тре-
тниѣе: любениши аи ма; и глагола иѣмоу: господи, ты вѣсе вѣси,
ты вѣси, яко люблю тѣ. глагола иѣмоу: паси овѣца мои.

7. вѣвѣр'же, море. 8. корабнемъ, прндѣоша, земли. 9. лежащѣи.
11. пѣлѣи, великѣиныхъ. 12. прндѣте. 13. прнде. 14. мрѣтѣиныхъ.
15. мрѣтѣиныхъ, иѣи, любѣи. 16. иѣи, любѣи. 17. оскѣрѣѣ, любѣи, мои.

18. аминъ, аминъ глаголю тебѣ· ꙗгда бѣ юнѣ, помислѣше сѧ
самѣ и хождалѣше, ꙗможе хотѣлѣше, ꙗгда же състарѣшѣши сѧ,
вѣздежешѣи рѣцѣ твоѣ, и ннѣ та помѣсть и ведѣтъ та, ꙗможе
не хоцѣши. 19. се же рече знаменамъ, коимъ смъртнѣхъ про-
славить бога. и се рекъ глагола ꙗмоу· нди по мѣнѣ. 20. обра-
ца же сѧ Петръ видѣ оуѣеника, ꙗгоже любилѣше Нисоусъ, нѣж-
ца бѣ слѣдѣ, нже и вѣздеже на вѣсѣри на пѣрси ꙗго и рече·
господи, кѣто ꙗсть прѣдѣши тѣ; 21. сего видѣвъ Петръ глагола
Нисоусови· господи, а сѣ уѣто; 22. глагола ꙗмоу Нисоусъ· аще
хоцѣхъ, да тѣ прѣбываѣтъ, донѣдеже приѣдѣхъ, уѣто ꙗ тебѣ; тѣ
по мѣнѣ нди. 23. нзидѣ же слово сѣ бѣ братнѣхъ, ꙗко оуѣеникѣ
тѣ не оумѣреть. не рече же ꙗмоу Нисоусъ, ꙗко не оумѣреть, нѣ·
аще хоцѣхъ, да тѣ прѣбываѣтъ, донѣдеже приѣдѣхъ, уѣто ꙗсть
тебѣ; 24. сѣ ꙗсть оуѣеникѣ съвѣдѣтельствѣши о сѣхѣ, нже и
написа сѣ, и вѣмъ, ꙗко истинно ꙗсть съвѣдѣтельство ꙗго.
25. сѣхъ же и нна мѣнога, ꙗже сътвори Нисоусъ, ꙗже аще по
ѣдинномуу писѣна бываѣхъ, ни саомоу мѣнѣ мироу вѣмѣстити
пишемѣхъ кѣнигѣ. аминъ.

18. хотѣлѣше, вѣздежешѣи. 20. пѣрси. 22. приѣдѣхъ, ꙗсть.
23. приѣдѣхъ. 24. съвѣдѣтельствѣши, вѣмъ.

Varianten von bl. 272, c: 25. ꙗсемоу мироу, пишемѣхъ
сѣхъ кѣни.

МАТTHAEUS

XXV, 1—13.

Ostrom. evang. bl. 85, c.

ПОДОБНО ЕСТЬ ЦРСТЕНІЕ НЕ-
БЕСЬНОЕ ДЕСАТИ ДѢВЪ, ИЖЕ
ПРИНИМЪША СВѢТЛАЯНИКЪ СВОИ
ИЗНДОША ПРОТИВЪ ЖЕННХОУ И
НЕВѢСТѢ. ПАТЬ ЖЕ БѢ ОТЪ НИХЪ
БОУИ И ПАТЬ ИЖДРЪ. БОУША
БО ПРИНИМЪША СВѢТЛАЯНИКЪ
СВОИ НЕ ВЪЗАША СЪ СОБОЮ
САЛА, А ИЖДРЫИ ПРИИША САЛН
ВЪ СЪСЖДѢХЪ СЪ СВѢТЛАЯНИКЪ
СВОИИ. МОУДАЩОУ ЖЕ ЖЕНН-
ХОУ ВЪЗДРѢМАША СА ВЪСА И
СЪПААХЖ. ПОЛОУНОШН ЖЕ ВЪПЛА
БЫСТЬ СЕ, ЖЕННХЪ ИДЕТЬ, ИС-
ХОДИТЕ ВЪ СЪРѢТЕННІЕ ИМ[ОУ].
ТОГДА ВЪСТАША ВЪСА ДѢВЫ ТЫ

Suprasl. cod.*)

ТЪГДА ОУПОДОБИТЬ СЯ ЦР-
СРѢСТЕНІЕ НЕБЕСЬНОЕ ДЕСАТИ
ДѢВНИЦЪ, АЖЕ ВЪЗЫМЪША СВѢТН-
АЯНИКЪ НХЪ ИЗНДОША НА СЪРѢ-
ТЕННІЕ ЗЪТИ И НЕВѢСТѢ. ПАТЬ
ЖЕ ОТЪ НИХЪ БѢАШЕ ИЖДРЪ,
ПАТЬ ЖЕ ЖРОДНЕЪ. АЖЕ ЖРО-
ДНЕША НЕ ВЪЗАША МАСЛА ВЪ
СЪСЖДѢХЪ СВОИХЪ.

ТАУЕ МОУДАШТОУ НЕВѢСТЪНИ-
ХОУ ВЪЗДРѢМАША СА ВЪСА И
СЪПААХЖ. ПОЛОУНОШТИ ЖЕ ВЪ-
ПЛА БЫСТЬ СЕ, НЕВѢСТЪНИКЪ
ГРАДСТЬ, ИЗНДѢТЕ НА СЪРѢ-
ТЕННІЕ ИМОУ. ВЪСТАВЪША

*) Miklosich. Cod. Supr. p. 272.

М A T T H A E U S

XXV, 1—13.

Саввин. книга.

Тогда оуподоби са црстене
нескоє і дѣвъ, ꙗже приаша
свѣтлыньны своѣ и ѿидѣ
протнвоу женихоу и небысть.
ѿ же бѣ ѿтъ ннхъ боуи и ѿ
мждръ. боуѣа бо приимъша
свѣтлыньны своѣ не възаша
съ собож ѡлѣмъ, а мждрыѣ
приаша ѡлѣмъ въ сѣждѣхъ съ
свѣтлыньны своимн. моудѣ-
цю женихоу въздрѣмаша са
вса ѿ сплхж. полоуноци же
въплъ бысть се, женихъ гра-
дѣтъ, ѿсходнѣ въ срътеннѣ
ѿго. и тогда възставъша вса
дѣвы тѣмъ

Nikolsk. evang.

Тогда оуподоби се царство
небесно .і. дѣвъ, сже при-
емъше свѣтлыньны свое нз-
ыдоу протнвоу женихоу. петь
же бѣше ѿтъ ннхъ боуихъ, и
.е. моудрѣхъ. боуѣ бо при-
емъше свѣтлыньны свое не
възеше съ собою олыъ, а моу-
дрѣе прише олыъ въ сасоу-
дѣхъ съ свѣтлыньны своимн.
къснештоу же женихоу въз-
дрѣмаше се все и сплхоу. по-
лоуношти же въплъ бысть се,
женихъ гредѣтъ, ѿсходѣте въ
срътенне. тогда възставъше все
дѣвы тѣ

Ostrom. evang.

и оуѣрасиша свѣтлыи ныи сво-
ѣа, а боуѣша рекоша мѣдры-
ныи. дадите намъ отъ оуѣа
вашего, ꙗко свѣтлыи ныи на-
ши оуѣасашъ. отъѣѣаша
мѣдрыи глѣѣша. еда како
не достанетъ вамъ и намъ,
нѣѣте же пауѣ къ продаѣщи-
ныи и коупитсѣ себѣ. нѣѣ-
ѣамъ же ныи коупитъ приде
женнхъ, и готовыи вѣнндоша
съ нныи на бракъ. и затво-
ренъ быша дѣвѣи. послѣдъ
же придоша и проуѣа дѣ-
ѣы глѣѣша. ги, ги, отъѣѣ-
ѣи намъ. онъ же отъѣѣ-
ѣаѣъ реуѣ: аминъ глѣѣ вамъ,
не вѣѣмъ васъ. бѣдѣте оуѣо,
ꙗко не вѣѣте дѣне ни уѣа,
ѣъ ныѣе сынъ уѣоѣѣѣскын
придеѣ.

Suprasl. cod.

и неѣостатѣѣныи сѣѣта ныѣ-
ныи, патъ нхъ рѣша къ мѣ-
дрыни. дадите и намъ отъ
мѣѣа вашего. снѣ же не
послоѣшаша глагоѣѣшѣ. еда
како не доѣѣѣѣтъ вамъ и
намъ, нѣѣте къ продаѣшѣни-
ныи и коупитсѣ. нѣѣѣѣѣ же
того раѣи приде неѣѣѣѣныи,
и онъ вѣнндоша. послѣдъ-
нѣѣа же рѣша. отъѣѣѣи и
намъ. се же реуѣ: аминъ
глагоѣѣ вамъ, не вѣѣѣ васъ.
бѣдѣте оуѣо, ꙗко не вѣѣѣ
дѣне.

Саввин. книга.

и оукрашша сѣтнальники свои,
 а боуаѣ рѣша мѣдрѣмъ. да-
 дѣте ѿ намъ оуѣмъ вашего,
 яко сѣтнальники наши оуга-
 сажѣ. оуѣжѣша мѣдрѣмъ
 глаголющѣ. еда како не достанѣтъ
 намъ ѿ вамъ, нѣдѣте же пауе
 къ продающимъ коупити. при-
 де женихъ ѿ готовѣхъ выидѣхъ
 съ ними на бракъ. ѿ затворенѣхъ
 быша двѣри. послѣдѣ же при-
 доша ѿ проуѣхъ дѣвѣхъ глаголю-
 щѣхъ, гн, гн, оуѣрѣзи намъ. онъ же
 оуѣжѣша рече. аминь, аминь
 глаголющѣ, не вѣдѣ вѣсѣ. въ-
 дѣте оуѣбо, яко не вѣсте дѣне
 ни уѣса въ нѣже снѣ уѣскы при-
 дѣтъ.

Nikolsk. evang.

и оукрашше сѣтнальники свои,
 а боуе рѣше моудрѣмъ. да-
 дѣте намъ оуѣмъ вашего,
 яко сѣтнальники наши оуга-
 саютъ. оуѣжѣша же моуд-
 рѣхъ глаголющѣ. еда како
 не достанѣтъ намъ ѿ вамъ,
 нѣдѣте же пауе къ продаю-
 щимъ ѿ коупите себя. ндоу-
 щимъ нмѣ коупити приде же-
 нихъ, ѿ готовѣхъ выидѣхъ съ ни-
 мѣ на бракъ. ѿ затворенѣхъ бы-
 шѣ двѣри. послѣдѣ же при-
 доу ѿ проуѣхъ дѣвѣхъ глаголю-
 щѣхъ. господи, господи, оуѣ-
 вѣрѣзи намъ. онъ же оуѣжѣ-
 шѣ рече. аминь глаголю-
 щѣ, не вѣмѣ вѣсѣ. вѣдѣте
 оуѣбо, яко не вѣсте дѣне ни
 уѣса, въ нѣже снѣ уѣскы при-
 дѣтъ.

M A R C U S

XII, 1—11.

Mstislav'sches evang.*)

Рече господь притѣую сню·
виноградъ насади ѹловѣкъ и
оградн и оплотыи и ископа
тѣскъ и създа стѣлпъ, и въ-
дасть и дѣлательемъ, и отиде.
и посъла къ тажателюмъ рабѣ
въ время, да отъ тажателъ
приметь отъ плодѣ виногра-
да. и нмѣше и бнша и посъ-
лаша и тѣщѣ. и пакы посъла
къ нмѣ дроуѣмъ рабѣ, и того
каменниемъ бнѣше знамена-
ша и посълаша бещѣстна. и
пакы нного посъла, и того
оуѣнша, и нны м'ногы, овы
бьюще, овы оуѣнѣающе. еше
же нмѣаше єдинного сына въз-
любленнаго своего. посъла и
того к нмѣ послѣже глагола,

Nikolsk. evang.

И наудѣтъ нмѣ притѣуамн
глаголати· виноградъ ѹловѣкъ
насади и оплотомъ и оградн,
ископа тоунао и създа стѣлпъ,
и въдасть и тежателюмъ, и оти-
де. и посла къ тежателюмъ ра-
ба въ время, да отъ тежателъ
приметь отъ плодѣ винограда.
и смѣше и бнше и послаше и
ташѣ. и пакн посла к нмѣ
дроуѣаго раба, и того каме-
ннемъ бнѣше проѣнше ємоу
главоу и послаше бесѣсна. и
пакн нного посла, и того оуѣн-
ше, и многи нни, ови бнюште,
ови же оуѣнѣаюште. еште же
нмѣаше єдинного сына възлю-
бленнаго своего. посла и то-
го послѣдѣ к нмѣ глаголе,

*) Nach Буслаевъ. Историческая христоматія, с. 35, doch mit auflösung der abbreviaturen und weglassung des ' , ausser wo dies = ѣ, ѥ.

Mstislav'sches evang.

ѤКО ОУСРАМАЛЯЮТСА СЫНА МО-
ЕГО. ОНИ ЖЕ ТАЖАТЕЛЕ ВНДѢ-
ВШЕ Н НДОУЩА КЪ СЕБѢ РЕКО-
ША, ѤКО СЪ ІЕСТЬ ПРНУАСТННКЪ,
ГРАДѢТЕ, ОУБНѢМЪ Н, Н НАШЕ
БОУДЕТЬ ПРНУАСТНІЕ. Н НМѢШЕ
ОУБНІША Н, Н НЗВѢРГОША Н ВЪНЪ
НЗ ВІНОГРАДА. УТО ОУБЕО СЪ-
ТВОРНТЬ ГОСПОДННЪ ВІНОГРАДА;
ПРНДЕТЬ Н ПОГОУБНТЬ ТАЖАТЕЛА,
Н ДАСТЬ ВІНОГРАДЪ ННѢМЪ. НІ-
АН СЕГО ПИСАННІА ІЕСТЕ УЛАН-
КАМЕНЬ, ІЕГОЖЕ [НЕ] ПОТРЕБО-
ВАША ЗНІЖЮЩЕН, СЪ БЫСТЬ ВЪ
НАУАЛО ОУГЛАОУ; ОТЪ ГОСПОДА
БЫСТЬ СЕ, Н ІЕСТЬ ДНІВНА ВЪ
ОУНІЮ НАШЕЮ.

Nikolsk. evang.

ѤКО ПОСРАМАЛЯЮТЪ СЕ СЫНА МО-
ЕГО. ОНИ ЖЕ ТЕЖАТЕЛЕ ВНДѢ-
ВШЕ Н ГРЕДОУЩА КЪ СЕБѢ РѢ-
ШЕ, ѤКО СЪ ІЕСТЬ НАСЛѢДННКЪ,
ПРНДѢТЕ, ОУБНМЪ Н, Н НАШЕ
БОУДЕТЬ ДОСТОѢННІЕ. Н СМѢШЕ
ОУБНІШЕ Н НЗВѢРГОУ Н ВЪНЪ НЗ
ВІНОГРАДА. УТО ОУБЕО СТВОРНТЬ
ГОСПОДННЪ ВІНОГРАДА; ПРНДЕ-
ТЬ Н ПОГОУБНТЬ ТЕЖАТЕЛЕ, Н
ДАСТЬ ВІНОГРАДЪ ННѢМЪ. НН
СНХЪ АН КННІГЪ УЛАН ІЕСТЕ КА-
МЕНЬ, НЖЕ НЕ ВРѢДОУ СТВОРН-
ШЕ ЗНІЖДОУЩЕН, СЪ БЫСТЬ ВЪ
ГЛАВОУ ОУГЛАОУ; ОТЪ ГОСПОДА
БЫ СН, Н ІЕСТЬ ДНІВАНЪ ВЪ ОУН-
ІЮ ВАШНІЮ.

MATTHAEUS

XXII, 2—14.

AUS DEM ASSEMANISCHEN (VATICAN.) EVANGELIUM.

ከኃላ ኢየሱስ ስለገሰጠው ደረጃ፡ 2. ጳጳሱም ደግሞ ላለው ሰውነት
የሚገኝ ሃሳብ ላይ፣ ጥሩ ደረጃ ላይ ሆኖ ለሌሎች ይሰጣል፡፡
3. ይህ የሰውነት ስሜት ደረጃው የሆነው ሰው ለሌሎች ስሜት
ደረጃውን ይሰጣል፡፡ 4. የሰውነት የሰውነት ደረጃው ስሜት
ሰውነት ስሜት ሰውነት ስሜት ሰውነት ስሜት ሰውነት ስሜት
ደረጃውን ይሰጣል፡፡ 5. ይህ ደረጃውን ይሰጣል፡፡ 6. ሰውነት
ደረጃውን ይሰጣል፡፡ 7. ደረጃውን ይሰጣል፡፡ 8. ደረጃውን
ይሰጣል፡፡ 9. ደረጃውን ይሰጣል፡፡ 10. ደረጃውን ይሰጣል፡፡
11. ደረጃውን ይሰጣል፡፡ 12. ደረጃውን ይሰጣል፡፡

GLOSSAR.

А.

а conj. aber.

аѣнѣ adv. sogleich.

аѣрамаѣ adj. poss. zu аѣрамаѣ, des Abraham.

аѣгелѣ msc. ἄγγελος, engel.

аѣгелѣскѣ adj. englisch, engel-.

аѣгнѣца msc. lamm (vgl. аѣгна).

аѣгна ntr., gen. -ѣате, lamm.

аѣхъ pron. I. pers. ich.

аѣкѣ adv. wie, als.

аѣлаѣстрѣ msc. ἀλάβαστρον, alabastergefäß, -flasche.

аѣлоѣнѣ adj. ἀλόης, aus aloë.

аѣлѣмаѣи, -ѣа, -ѣени hungriг sein;
ѣлѣлѣлѣмаѣи сѣ hungriг werden,
hungriг bekommen.

аѣлѣѣлѣнѣ adj. hungriг (vgl. аѣлѣѣа;
аѣлѣѣ msc. hunger).

аѣминѣ gr. ἀμήν, amen.

аѣгелѣ msc. (с. аѣгелѣ) engel.

аѣдрѣоѣнѣ adj. poss. zu аѣдрѣа,
аѣдрѣа, аѣдрѣа, аѣдрѣа, des
Andreas.

аѣгелѣ, аѣгелѣ msc. (с. аѣгелѣ
u. аѣгелѣ) engel.

аѣпостолѣ msc. gr. ἀπόστολος, apo-
stel.

аѣромаѣ msc. gr. ἄρωμα.

аѣрагелѣ msc. gr. ἀρχάγγελος,
erzengel.

аѣрхѣерѣа, аѣрхѣерѣа msc. gr. ἀρχιε-
ρεύς, oberpriester, hoher prie-
ster.

аѣрхѣерѣоѣнѣ, аѣрхѣерѣоѣнѣ adj. poss.
zu аѣрхѣерѣа, des hohen prie-
sters; на дрѣорѣ аѣрхѣерѣоѣнѣ на-
мѣфѣ Matth. 26, 3 adj. poss.
und gen. neben einander.

аѣнѣ conj. wenn (si); nach relat.
pronomen u. partikeln verall-
gemeinernd, wie gr. ἄν; ѣже
аѣнѣ глаголѣнѣ ѣ ти ἄν λέγѣ
Joh. 2, 5; аѣнѣ ѣе wenn nicht,
ohne dass Matth. 26, 49; аѣнѣ
да (с. да) wenn, in dem falle,
dass; аѣнѣ и wenn auch; аѣнѣ
аѣ wenn aber, wenn aber auch;
аѣнѣ аѣ да ѣе wenn aber nicht;
nach verbis dic. sent. ob, аѣнѣ
оѣѣо об denn, ob nämlich;
аѣнѣи — аѣнѣи ѣи für ѣѣи, аѣнѣи
ѣе ѣѣстѣлѣи — аѣнѣи ѣѣи ѣе wenn
er nicht auferstanden wäre.

Б.

БАГРЕНЪ adj. purpurn.
БЕЗАКОННИКЪ msc. gesetzloser, bösewicht (**БЕЗЪ**, **ЗАКОНЪ**; **ЗАКОНЪ** gesetzlich).
БЕЗГОДЪ adj. unzeitig, ἀκαρος (года καρός).
БЕЗГОДЪ adv. zu **БЕЗГОДЪ**.
БЕЗЪ praep. c. gen. ohne.
БЕЗЪЛОБЪ adj. (зълоса bosheit) ἀκακος, ohne böse ränke, einfältig, einfach.
БЕСПРАВДЪ ntr. (**БЕЗЪ**, **ПРАВДА**) rechtlosigkeit, ungerechtigkeit.
БЕСЕДА fem. rede, redeweise.
БЕСЕДОВАТИ, **-ДОУЪ**, **-ДОУЕШИ** (**БЕСЕДА**) reden.
БЕУНСЧЕНЫЪ adj. (= **БЕЗЪ**-У.; **УНСМА**, gen. -мене, zahl; **УНСИ**, **УСТЬ**) zahllos.
БЕШЪСТЬ (**= БЕСЪ**-У.; **УСТЬ**) adj. schimpflich, beschimpft.
БИТИ, **БИЖЪ** (**БЪЖЪ**), **БИЖИШИ** schlagen; **ИЖИТИ** tödten;
ПОБИТИ, verb. perf. zu **БИТИ**, übersetzt Joh. 10, 31 λιβάζειν steinigen, vollständig **НАМЕНИСЪ** **ПОБИТИ** Joh. 11, 8;
ПРОБИТИ durchschlagen, zerschlagen;
ПРЕБИТИ zerschlagen, entzweischlagen, zerbrechen;
ОУБИТИ erschlagen, tödten; **ОУБИСТЬ** Joh. 8, 22 futurum.
БНУЪ msc. geissel, peitsche.

БЛАГО-ДѢТЬ und **БЛАГОДАТЬ** (с. **ДѢТИ**) wohlthat, gnade.
БЛАГОДѢТЪ adj. wohlthätig;
МАСЛО БЛАГОДѢТНОЕ das öl der gnade.
БЛАГО-ИЗХОЖЕНІЕ ntr. (**ИЗХОЖИТИ**) wohlwollen (εὐδοκία).
БЛАГО-СЛОВИТИ, **-БЛЖЪ**, **-БЖИШИ** (**СЛОВО**) εὐ-λογεῖν, segnen sprechen, segnen.
БЛАГОСЛОВИЕНІЕ, älter **-БЖИЕНІЕ**, ntr. (sbst. verb. zum vor.) segnen.
БЛАГЪ adj. gut.
БЛАЖИШИ fem., gen. **-ЖИ**, gut, **БЖИТИ** **БЛАЖИШИ** die ewigen güter.
БЛАЖИТИ, **-ЖЖЪ**, **-ЖЖИШИ** (**БЛАЖЪ**) beare, segnen; **БЛАЖЕНЪ** selig (μακάριος); **БЛАЖЕНЪ** beatus, der heilige.
БЛАЖИТИ, **-ЖЖЪ**, **-ЖЖИШИ** (**БЛАЖИТИ**; **БЛАЖИТИ** fem. irrthum, ärgerniss) irre führen, ärgerniss geben, ärgern;
СБЛАЖИТИ verb. perf.; **СБЛАЖИТЕ СЯ** Matth. 26, 31 fut., ihr werdet euch ärgern.
БЛИЖЪ adj. nahe gelegen, nahe (**БЛИЖЪ**).
БЛИЖИЦА msc. zwilling.
БЛИЖЪ [**БЛИЖЪ**] adj. indecl. nahe; praepos. c. gen.
БЛИСТАТИ, **-СТАЖЪ**, **-СТАЖИШИ** leuchten;
ОБЛИСТАТИ umleuchten.
БЛЮДЪ msc. schüssel.

БЛЮСТИ, БЛЮДЖ, -дѣши beobachten, bewachen;

СБЛЮСТИ bewahren, aufbewahren; **СБЛЮДЕТЬ** Joh. 8, 51 fut., u. öfter so.

БЛѢДНИКЪ adj. hurerisch (**БЛѢДЪ** hurerei, vgl. **БЛѢСТИ**, **БЛѢДЖ** herumirren, scortari), verschwenderisch; ntr. **БЛѢДНО** Luc. 15, 13 adv.

БО conj. denn, ja.

БОГАТЪ adj. reich.

БОГАТСТВО ntr. reichthum.

БОГО-РОДИЦА fem. (**РОДИТИ**) gottesgebärerin (**θεο-τόκος**).

БОГО-УЧЬЦА msc. (**УЧИТИ**, **УЧЪЖ**) gottesverehrer (**θεο-σεβής**).

БОГЪ msc. gott.

БОЖИЙ göttlich, gottes-, **СЫНЪ Б.** gottes sohn.

БОЛЬ, best. **БОЛИЙ**, fem. **БОЛЬШИЙ**, ntr. **БОЛЕ**, adj. comp. grösser.

БОЛѢЗНЬ fem. (**БОЛѢТИ**) schmerz, krankheit.

БОЛѢТИ, -лѣж, -лѣши (**БОЛЬ** msc. kranker) krank sein, schmerzen haben.

БОЛЕ (с. **БОЛЬ**) ntr. adv. mehr.

БОСТИ, **БОДЖ**, -дѣши stechen; **ПРОБОСТИ** durchstechen.

БОЯТИ, **БОЯЖ**, **БОЯШИСЯ** sich fürchten, с. gen.;

ОУБОЯТИ сѧ in fürcht geraten, erschrecken, **ОТЪ КОГО** vor jemandem.

БРАКЪ msc. ehe, hochzeit, auch plur. **БРАЦИ** nuptiae.

БРАЯ fem. kampf, krieg, heer.

БРАТНИА fem. collect., plur. zu **БРАТЪ**.

БРАТЪ — **БРАТЪ**.

БРАТЪ msc. bruder.

БРАУНИКЪ adj. (**БРАКЪ**) hochzeitlich.

БРАШНО ntr. nahrung, speise.

БРѢННИКЪ ntr. kot.

БРЕГЪ msc. ufer, strand.

БРѢШТИ, **БРЕГЪЖ**, **БРЕЖЕШИ** sorgen um-; **НЕ БРѢШТИ** nicht sorgen um-, sich nicht kehren an-, vernachlässigen, с. gen. oder о + loc.; **АШТЕ ЛИ ДА НЕ БРЕЖЕШЬ ПЫШЕНИЦА ЛЕЖАТИ СѢИ ЕЪЖИ-ТЪНИЦИ** p. 100 wenn er aber den weizen in der scheuer liegen lässt (dat. с. inf. nach **НЕ БР.**, während **ПЫШЕНИЦА** durch attraction direct vom verbum abhängt).

БОУДТИ, -ждж, -дѣши (**БЪДѢТИ**) wecken;

ВЪЗБОУДТИ aufwecken.

БОУИ adj. thöricht (insipidus), frech, wild.

БОУИКИ fem., gen. -ицѣ, buche, buchstab; **БОУИКИ** plur. literae, brief.

БОУИТИ, -ицѣж, -ициши (**БОУИ**) thöricht sein;

ОБОУИТИ **μωρῶναι**, insipidum fieri p. 95 (vom salz).

БОУИЕСТЬ fem. (**БОУИ**) frechheit, wildheit, grausamkeit.

БЪДРЪ adj. (**БЪД-ѢТИ**) wach, wachsam.

БЪДѢТИ, -ждж, -дѣши wachen;

ПОБЪДѢТИ dass., aber **πρω-**

ρῆσαι Matth. 26, 40, wäh-
rend **БЪДАТИ** ὑπογορεῖν.
БЪРАТИ (брати), **БОРЖ**, **БОРИШИ**
kämpfen.
БЪХЪМА adv. ganz und gar, **НЕ—**
БЪХЪМА ganz und gar nicht, auf
keine weise.
БЪКАТИ, **-КАЖ**, **-КАЮШИ** gesche-
hen, werden, sein (dur. zu
БЪТИ); **БЪКАЮМА** τὰ γυγόμενα;
ИЗЪКАТИ im überfluss vorhan-
den sein, abundare;
ПРЪБЪКАТИ bleiben (διαμένειν),
dauern; **КЪ** **ИЮМОУ** p. 99 bei
ihm.
БЪТИ (werden), **ЮСМЪ**, **ЮСН**, futur.
БЪДЖ, **-ДШИ** (die compos. nur in
dieser form) sein; **СЪ** prt. praes.
act.; **БЪКАЮМА** ntr. plur. das
geschehene, τὰ γενόμενα; **БЪН—**
ЮГДА **ЮМОУ** **БЪСТЬ** **ПРИБЛИЖИТИ**
СА als es sich ihm ereignete,
als er im begriffe war, sich zu
nähern;
ИЗЪБЪТИ im überfluss vorhan-
den sein (abundare), übrig
sein, übrig bleiben;
ПРЪБЪТИ bleiben, verweilen;
СЪБЪТИ **СА** sich ereignen (συμ-
βῆναι), vollendet, erfüllt
werden.
БЪРАТИ (брати), **БЕРЖ**, **БЕРШИ**
nehmen;

ИЗЪБРАТИ herausnehmen, aus-
wählen, erwählen; **ИЗЪБРАНЪ**
auserlesen;
СЪБЪРАТИ sammeln (zusammen-
nehmen), versammeln; — **СА**
sich versammeln, zusammen-
kommen.
БЪГАТИ, **-ГАЖ**, **-ГАЮШИ** laufen,
fliehen (durat. zu **БЪЖАТИ**,
ОУБЪГНАТИ entfliehen).
БЪДА fem. not, zwang:
БЪДИТИ, **-ЖДЖ**, **-ДИШИ** (**БЪДА**) in
not bringen, zwingen;
ПОБЪДИТИ bezwingen, besiegen;
НЕПОБЪДИМЪ unbezwinglich,
unbesiegbar.
БЪЖАТИ, **-ЖЖ**, **-ЖИШИ** laufen,
fliehen;
ОУБЪЖАТИ entlaufen, entrinnen,
c. gen. (einer sache).
БЪЛЪ adj. weiss.
БЪСЧТИ, **-ШЖ**, **-ШИШИ** (**БЪСЪ**) **СА**
δαίμωνιζεσθαι, rasend, wütend
sein, toben;
БЪЗЪБЪСЧТИ **СА** in wut ge-
raten.
БЪСЪ msc. dämon; **БЪСЪ** **ИМАТЬ**
δαίμονιον ἔχει.
БЪСЪНОКАТИ, **-НОУЖ**, **-НОУЮШИ**
(**БЪСЪНЪ** adj. zu **БЪСЪ**) rasend,
unsinnig sein.
БЪДЖ s. **БЪТИ**.

K.

КАДИТИ, **-ЖДЖ**, **-ДИШИ** anklagen;
ОКАДИТИ dass.; **КЪ** + dat. bei
jemandem p. 93.

КАРАКЪЛА, auch **КАРЛА** masc. gr.
eigenn. Βαραββᾶς.
КАРИТИ, **-РЖ**, **-РИШИ** vorausgehen,

с. acc. vor jemandem hergehen;
варѣ Matth. 26, 32 fut.

варити, -рѣ, -рѣши kochen, siedend machen;

възварити dass. (vgl. „aufkochen“).

вѣнѣ pron. poss. II. pers. pl. euer.

вѣнникъ ntr. (subst. vrb. zu **вѣнати**, **вѣнѣ**, **вѣнни** sculpere) sculptura, statue.

вѣннѣ adj. gross; **гласъ вѣннѣ** laute stimme.

вѣннѣ adj. gross; **дѣнь вѣннѣ** festtag, fest; **гласъ вѣннѣ** laute stimme.

вѣннѣ ntr. (**вѣннѣ**) grösse.

вѣннѣ adv. sehr (vgl. **вѣннѣ**).

вѣнати, -лѣ, -лѣши wollen (vgl. **колѣ**), befehlen;

новѣнати (vrb. perf.) anbefehlen, auftragen, erlauben.

веселѣти, -лѣ, -лѣши (**веселѣ** froh) froh machen, erfreuen; — **сѣ** sich freuen;

възвеселѣти **сѣ** fröhlich werden, sich vergnügen, sich ergötzen.

веселѣнѣ ntr. (**веселѣ** froh) freude, festmahl.

вѣсти, **вѣдѣ**, -дѣши führen; **вѣдѣти** Joh. 21, 18 fut.;

въвѣсти hineinführen; **въвѣсѣ** (Ap. 9, 8) 3. pl. aor.;

възвѣсти hinaufführen; — **оум** die augen erheben, den blick nach oben richten; — **сѣ** sich aufrichten;

извѣсти herausführen;

навѣсти auf etwas hinführen, gegen etwas führen, z. b.

наведе на нѣхъ водѣ Exod. 15, 19; heimführen;

отвѣсти wegführen;

привѣсти herbeiführen, herbringen, hinführen, heimbringen.

вечерѣ msc. abend.

вечерѣ fem. abendessen (übersetzt $\delta\epsilon\iota\pi\nu\nu$).

вѣдѣсѣ fem. gr. $\beta\eta\theta\sigma\alpha\iota\delta\acute{\alpha}$.

вѣдѣнѣ ntr. (subst. vrb. zu **вѣдѣти**) das sehen; Joh. 5, 37 übersetz. von $\epsilon\iota\delta\omicron\varsigma$, gestalt.

вѣдѣти, -ѣдѣ, -дѣши sehen.

вѣнѣ fem. ursache, veranlassung; schuld; vorwand, entschuldigung.

вѣно ntr. wein.

вѣновѣнѣ adj. (**вѣнѣ**) schuldig;

вѣновѣна теорѣти beschuldigen.

вѣноградѣ msc. weingarten, weinberg; auch: weinstock.

вѣнѣ, **вѣнѣ** (**вѣнѣ**), **вѣнѣ** winden, wickeln;

завѣнѣ umdrehen, umwickeln, einwickeln;

обѣнѣ umwickeln, umwinden;

сѣнѣ zusammenwickeln.

вѣнолемѣскѣ adj. bethleemitisch.

вѣнолемѣскѣ adj. bethsaidisch, (gr. $\beta\eta\theta\sigma\alpha\iota\delta\acute{\alpha}$).

вѣдѣнѣ msc. (aber Exod. 15, 14 mit adj. in feminin. form, wie diese worte oft) herrscher (**вѣдѣ**, **вѣдѣ** herrschen).

вѣдѣнѣ = **вѣдѣнѣ**, s. d.

вѣдѣ fem. (**вѣдѣ**, **вѣдѣ** herrschen) macht, gewalt, herrschaft, c. instr. **вѣдѣ**.

herrschaft über die erde (auch das verbum c. instr.).

ΕΛΑΣΦΗΜΗΣΑΤΗ, -САЖ, -САЖЕШН gr.
βλασφημεῖν.

ΕΛΑΣΦΗΜΗΝΑ fem. gr. βλασφημία.

ΕΛΑΣΣ msc. haar.

ΕΛΛΟΥΝΤΗ, -ΥΛ, -ΥΝΗΝ ziehen,
schleifen;

ΗΞΕΛΛΟΥΝΤΗ herausziehen.

ΕΛΣΚΣ msc. wolf.

ΕΛΣΗΑ fem. welle, woge.

ΕΛΣΧΕΣ msc. magier, zauberer;
plur. **ΕΛΣСЕН**.

ΕΛΣΧΑΣΚΣ adj. zu **ΕΛΣΧΕΣ**, magier-.

ΕΛΣΗΝΤΗ, **ΕΛΣΚΣ**, **ΕΛΣУСΗΝ** ziehen,
schleppen;

ΗΞΕΛΣΗΝΤΗ herausziehen;

ΟΒΛΣΗΝΤΗ anziehen, bekleiden,
c. instr. der sache Matth.
27, 28; mit **ΕΣ** + acc. Matth.
27, 31;

ΗΡΗΕΛΣΗΝΤΗ heranziehen, herbei-
ziehen; **ΗΡΗΕΛΣΚΣ** Joh. 12,
32 futur.;

СЪΕΛΣΗΝΤΗ abziehen, ausziehen
(kleider), z. b. **СЪΕΛΣУНОМЪ СЪ**
НЮГО ХЛАМНДЖ; **СЪΕΛΣΚΣ** part.
praet. act. I.

ΕΟΔΑ fem. wasser.

ΕΟΔΗΝΤΗ, -ЖДЖ, -ДННН (**ΕΕДЖ**, **ВЕСТИ**)
führen;

ΕΥΣΕΟДΗΝΤΗ hinaufführen, er-
heben;

ΗΞΕΟДΗΝΤΗ herausführen.

ΕΟДОНОСЪ msc. (**ΕΟДΑ**, **ВЕСУН**) eig.
wasserträger, wasserkrug.

ΕΟΨ msc. kriegler; plur. **ΕΟΨ** sol-
daten, heer.

ΕΟΨΣ msc. kriegler, soldat (vgl.
ΕΟΨ; **ΕΟΨΗΑ** krieg).

ΕΟΛΗΝΤΗ, -ΛΣ, -ΛННН wollen (velle),
vorziehen (malle);

ΗΞΕΟΛΗΝΤΗ wünschen, erwählen,
vorziehen, c. acc.; εὐδοχεῖν
einwilligen, c. dat.; **ΜΕ ΗΞΕΟΛΗ**
c. inf. noli.

ΕΟΛΣ msc., gen. -ΛΟΥ (u-st.), ochs.

ΕΟΛΗΑ fem. (vgl. **ВЕЛ-ТН**) wille.

ΕΟΝΗΑ fem. geruch.

ΕΟСЕΛΟДΑ masc. (**ΕΟΨ**; -**ΕΟДΑ** von
ВЕДЖ, **ВЕСТИ**) heerführer, feld-
herr, fürst.

ΕΡΑΓΣ msc. feind.

ΕΡΑТА ntr. plur. thor (thür).

ΕΡΑТАРНЦА fem. zu **ΕΡΑТАРЪ**, thür-
hüterin.

ΕΡΑТАРЪ msc. thürhüter (**ΕΡΑТА**).

ΕΡΑΤННТΗ, -ШТЖ, -ТННН wenden
(vgl. **ΕΡУТ-ТН**, -ШТЖ, -ТННН
dass.);

ΕΥΣΕΡΑТННТΗ zurückwenden, zu-
rückgeben; — **СМ** zurück-
kehren, wiederkehren;

ΟΒΕРАТННТΗ umwenden; — **СМ** sich
umwenden, sich bekehren;

ОТЪЕРАТННТΗ abwenden, weg-
wenden.

ΕΡΑТΣ msc. ein marterwerkzeug,
equuleus, p. 102.

ΕΡΑΣЪ fem. strick.

ΕΡУТОГРДДАРЪ msc. (**ΕΡУТОГРДЦ**)
gärtner.

ΕΡУТОГРДЦ msc. garten (vergl.
ΕΡУТЪ, **ΕΡУТНЪ** garten).

ΕΡУТНЪ, **ΕΡУТНЪ** (vgl. **ΕΡУТЪ** gar-
ten) garten.

ВРАХОВЪ adj. (**ВРАХЪ**) der oben stehende, der oberste, höchste.
ВРАХОУ adv. (s. **ВРАХЪ**) oben, oberhalb; praepos. c. gen. **ВРАХОУ** меда auf dem eise.

ВРАХЪ msc. (loc. **ВРАХОУ**, s. d.) das obere ende, gipfel; на **ВРАХОУ** auf dem gipfel; до **ВРАХА** bis oben, bis an den rand.

ВРАДИТИ, -ЖАЖ, -ДИШИ (**ВРАДЪ** schaden) schädigen, verletzen.
ВРАДЪ msc. (wert), не **ВРАДОУ** СТУКОФИТИ nicht achten, verachten, verwerfen.

ВРЕМА ntr., gen. -МЕНЕ, zeit.

ВРЕТИ (**ВРЕТИ**), **ВРЕЖ**, **ВРЕШИ** stecken; **ПРОВРЕТИ** durchstecken.

ВРЕШИТИ, **ВРЕЖА**, **ВРЕЖЕШИ** werfen; **ВЛЕВРЕШИТИ** hineinwerfen; **ВЛЕВРЕЖЕТИ** p. 100 fut.; **ИЗВРЕШИТИ** hinauswerfen; о -про-**ВРЕШИТИ** umwerfen, umstürzen;

ОТВЛЕВРЕШИТИ wegwerfen; — сa c. gen. sich abwenden von—, jemanden verleugnen; leugnen; Matth. 26, 34. 35 fut.; **ПОВРЕШИТИ** hinwerfen, — на земли (loc.) auf die erde.

ВЪ praep. c. loc., acc. in; loc. örtl. **ВЪ** ВСЕМЪ МИРѢ in der ganzen welt; **ВЪ** МОДЪЛѢ unter den leuten; **ВЪ** МНѢ an mir Matth. 26, 10; acc. örtl. (richtung): **ВЪ** ГРАДѢ in die stadt; zeitl.: **ВЪ** СНИЖ НОЩѢ in dieser nacht; **ВЪ** ПРАКЪИ ДНѢ am ersten tage; **ВЪ** ВРЕМА ОНО zu jener zeit (immer mehr die zeitdauer

oder den unbestimmten zeitpunkt innerhalb einer zeitdauer als den festbestimmten punkt bezeichnend); zweck: **ВЪ** ПАМЯТЬ zum andenken; **ВЪ** ОТИДАННѢ ГРАХОУ Matth. 26, 28 zur vergebung der sünden. Bemerke: **ВЪ** ИМА ОТЬЦА im namen des vaters.

ВЪЕСТИ s. **ЕСТИ**.

ВЛЕВРЕШИТИ s. **ВРЕШИТИ**.

ВЪГОДИТИ s. **ГОДИТИ**.

ВЪДАТИ s. **ДАТИ**.

ВЪДАШИТИ s. **ДАШИТИ**.

ВЛЕЖДАДАТИ s. **ЖАДАТИ**.

ВЪЗЛАЖЕШИТИ сa s. **ЛАЖЕШИТИ**.

ВЪЗВЕСЕШИТИ сa s. **ВЕСЕШИТИ** сa.

ВЪЗВЛЕВРЕШИТИ s. **ВЛЕВРЕШИТИ**.

ВЪЗВЕСЕШИТИ сa s. **ВЕСЕШИТИ**.

ВЪЗВЕСТИ s. **ВЕСТИ**.

ВЪЗВЕДОУТИ s. **ВЕДОУТИ**.

ВЪЗВЛЕВРАШИТИ s. **ВЛЕВРАШИТИ**.

ВЪЗВЕСТИТИ, -ШИТА, -СТИШИ (**ВЕСТИ** adj. bekannt, sbst. nachricht, vgl. **ВЕД-ТИ**) bekannt machen, verkünden; **ВЪЗВЕСТИТА** Joh. 16, 25 fut.; **ВЪЗВЕСТИТА** Joh. 4, 25; 16, 13 fut.

ВЪЗГЛАСНИТИ s. **ГЛАСНИТИ**.

ВЪЗГРАЖДАТИ, -ЖАЖ, -ЖАЖЕШИ (**ВЪЗ-ГРАДИТИ** aufbauen, **ГРАДЪ** erbauen (eig. u. trop.)

ВЪЗГРАЖДЕШИТИ ntr. (sbst. vrb. zu **ВЪЗ-ГРАДИТИ** aufbauen, **ГРАДЪ** erbauung (im geistl. sinne).

ВЪЗДАТИ s. **ДАТИ**.

ВЪЗДАШИТИ s. **ДАШИТИ**.

ВЪЗДЕНЕГОВАТИ s. **ДЕНЕГОВАТИ**.

КЪЗДРАТИ, -раѣ, -раѣши (дѣрати, дерѣ) aufreissen, zerfleischen.
КЪЗДРАДОУАТИ см. в. рѣдоуати см.
КЪЗДРАСТЪ msc. (кѣз-д-растѣ aufwachsen, erwachsen) das erwachsene alter, ἡλικία.
КЪЗДРѢДАТИ в. рѣдати.
КЪЗДРѢМАТИ в. дрѣмати.
КЪЗДАТИ в. дѣти.
КЪЗЕМАѢ в. нѣмати.
КЪЗНѢМАТИ в. нѣмати.
КЪЗНѢРАТИ, -раѣ, -раѣши (кѣзѣрати unter зѣрати) betrachten; — нѣмъ ihn ansehen.
КЪЗНСКАТИ в. нѣскати.
КЪЗНТИ в. нѣти.
КЪЗЛЕЖАТИ в. лежати.
КЪЗЛЕТЕТИ в. лѣтѣти.
КЪЗЛЕШТИ в. лѣшѣти.
КЪЗЛЕШАТИ, -лѣѣ, -лѣѣши (vgl. кѣзанѣти) aufgiessen.
КЪЗЛЕШТИ в. лѣшѣти.
КЪЗЛОЖИТИ в. ложити.
КЪЗЛОБИТИ в. лѣбити.
КЪЗМОЖНѢ adj. (кѣз-, мошѣти) möglich.
КЪЗМОШТИ в. мошѣти.
КЪЗМѢТИТИ в. мѣтити.
КЪЗМѢШТЕНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu кѣз-мѣтити) bewegung.
КЪЗНСНАКНѢТИ в. нѣснакнѣти.
КЪЗНЕСТИ в. нѣсти.
КЪЗНОСИТИ в. носити.
КЪЗНѢСТИ (нѣсти), -нѣзѣ, -зѣши aufstecken, anheften.
КѢЗЪ, КѢЗ- (selten ausser der composition) c. acc.; **БЛАГОДАТЬ КѢЗЪ** **БЛАГОДАТЬ** χάρις ἀντὶ χάριτος.
КѢЗѢАТИ в. зѣвати.

КѢЗѢНИТИ, -нѣѣ, -нѣѣши ausrufen.
КѢЗѢРАТИ в. зѣрати.
КѢЗАТИ в. шѣти.
КѢКОУСИТИ в. коусити.
КѢКОУШАТИ, -шѣѣ, -шѣѣши (кѣ-коусити) c. gen. kosten.
КѢЛѢЗИТИ в. лѣзити.
КѢЛНѢТИ в. лѣнѣти.
КѢЛОЖИТИ в. ложити.
КѢЛѢСТИ в. лѣсти.
КѢЛѢСТИТИ, -шѣѣ, -стиши (eig. an einen platz, мѣсто, legen, placieren) fassen (von gefassen).
КѢЛѢТАТИ в. мѣтати.
КѢЛѢШТАТИ, -шѣѣѣ, -шѣѣѣши (кѢЛѢСТИТИ) fassen; **СКОГО МОЕ НЕ КѢЛѢШТАСТЬ** см. кѣ кѢлѢ mein wort findet keinen platz in euch, ὁ λόγος ἐ ἐμοῦ οὐ χωρεῖ ἐν ὁμῖν.
КѢЛНТИ в. нѣти.
КѢНѢ adv. hinaus (vgl. кѢлѣ), praepos. c. gen. **КѢНѢ** **КОНОБѢ** aus dem kessel heraus.
КѢНѢСТИ, -нѣзѣ, -зѣши (vgl. кѣз-нѣсти) einstecken.
КѢНѢ adv. draussen (vgl. кѢнѣ).
КѢ-Н-МѢГДА conj. als.
КѢ-Н-ЖРѢ adv. drinnen.
КѢПѢСТИ в. пѣсти, пѣдѣ.
КѢПНТИ, -пѣѣ, -пѣѣши rufen, schreien (vgl. кѢЗѢНИТИ).
КѢПѢ msc. (кѢПНТИ) ruf, geschrei.
КѢПРѢШАНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu кѢПРѢШАТИ) befragung, verhör.
КѢПРѢШАТИ, -шѣѣ, -шѣѣши (кѢ-просити) ausfragen, fragen nach etwas (c. gen. der sache),

befragen, **ОНИОМЪЖЕ ВЪПРАШАВАМЪ**
 или um was wir euch beide
 befragen;

СЪВЪПРАШАТИ СЯ СЪ — sich
 gegenseitig befragen mit —,
 disputiren mit —.

ВЪПРОСИТИ Я. ПРОСИТИ.

ВЪСАДИТИ Я. САДИТИ.

ВЪСАДНИКЪ msc. (eigentl. der auf-
 sitzende, vgl. **ВЪСАДЪ** auf
 [dem pferde] sitzend, **ВЪ-СА-
 ДИТИ**) reiter.

ВЪСЕЛИТИ, -ИЖ, -ИШИИ СЯ (село
 acker, fundus) sich nieder-
 lassen, wohnen; **ВЪСЕЛЕНАЯ**
 (sc. **ЗЕМЛЯ**) die bewohnte erde,
 orbis terrarum, übers. von ἡ
 οἰκουμένη (s. auch u. **НАСЕЛИТИ**).

ВЪСЕЛЕНАЯ Я. ВЪСЕЛИТИ.

ВЪСКРЪСЕНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu
ВЪС-КРЪСЯТИ) auferstehung.

ВЪСКРЪСЯТИ, -ИЖ, -ИШИИ sich er-
 heben, auferstehen; **ВЪСКРЪС-
 ИТЕЪ** Joh. 11, 23. 24 futur.

ВЪСКРЪСНИТИ, -ИЖ, -ИШИИ (caus. zu
ВЪС-КРЪС-ИТИ) auferstehen
 machen, auferwecken; **ВЪСКРЪ-
 ИЖ** Joh. 6, 40. 54 fut.

ВЪСКРЪСЕНЪ adj. auferstehung-;
ОУКАЗАНИЕ ВЪСКРЪСЕННОЕ der be-
 weis der auferstehung.

ВЪСКРЪШАТИ, -ИЖ, -ИШИИ (**ВЪС-
 КРЪСНИТИ**) auferwecken.

ВЪСКРЪШЕНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu
ВЪСКРЪСНИТИ) auferweckung, auf-
 erstehung.

ВЪСАДИТИ СЯ Я. САДИТИ.

ВЪСПАМЯТИ Я. ПАМЯТИ.

ВЪСПОМНЯТИ Я. ПОМНЯТИ.

ВЪСПРОСИТИ Я. ПРОСИТИ.

ВЪСПЯТИ Я. ПЯТИ.

ВЪСПЯТЬ adv. rückwärts, zurück
 (vgl. **О-ПАТЬ** dass.).

ВЪСТАВЕНИТИ Я. СТАВЕНИТИ.

ВЪСТАНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **ВЪ-
 СТАТИ**, **Я. СТАТИ**) auferstehung.

ВЪСТАТИ Я. СТАТИ.

ВЪСТАЯТИ Я. СТАЯТИ.

ВЪСХОДИТИ Я. ХОДИТИ.

ВЪСХОДИЩА fem. (**ВЪСХОДЪ** auf-
 gang, **ВЪСХОДЪ** adj. dazu, s.
 unter **ХОДИТИ**) ὑπερφων, sölter.

ВЪСХОТЯТИ Я. ХОТЯТИ.

ВЪСХЪТИТИ Я. ХЪТИТИ.

ВЪСЯСТИ Я. СЯСТИ.

ВЪСЯТИ Я. СЯТИ.

ВЪТОРИЦА fem. (**ВЪТОРЪ**) zweiheit,
 δυάς (vgl. **ТРОИЦА**); instr. **ВЪ-
 ТОРИЦЕЪ** zum zweiten male.

ВЪТОРЪ num. ord. zweiter; **ВЪ-
 ТОРОЕ** zum zweiten male.

ВЪХОДИТИ Я. ХОДИТИ.

ВЪУНИТИТИ Я. УНИТИТИ.

ВЪСОКЪ adj. hoch.

ВЪСОТА fem. (**ВЪСО-КЪ**) höhe.

ВЪШЕ adv. (s. **ВЪШЬ**) höher; hoch,
 oben; **СЪ ВЪШЕ** von oben, **ЛИТЕ**
КЪТО НЕ РОДИТЬ СЯ СЪ ВЪШЕ
 ἔαν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν.

ВЪШЬ, best. **ВЪШИИ**, fem. **ВЪШИИИ**,
 ntr. **ВЪШЕ**, adj. comp. zu **ВЪ-
 СОКЪ**; **ВЪШЕ** adv. s. d.

ВЪШЕНЪ adj. (**ВЪШЬ**) ober, **ВЪ-
 ШЕНИИ** der höchste, oberste.

ВЪШЯ fem. hals.

ВЪДОУЩА fem. wittwe (**ВЪДОУ** dass.)

ВЪСАКЪ (**ВЪСЕНЪ**, **ВЪСЕНТЕ**) pron.
 jeder, jeglicher.

КАСЕГДА adv. (**КАСА**) zu jeder zeit, immer.

КАСЕ-ДРАЖИТЕЛЬ msc. (**ДРАЖИТИ**) παντοκράτωρ allherrscher, der allmächtige.

КАСА, КАСИ, КАСЕ pron. all, ganz, jeder; **КАСА** **МИРЪ** ὁ κόσμος.

КАСА fem. dorf, χωριον.

КАСАДОУ adv. (**КАСА**) von überall her, überall.

КАСАДЪ adv. (**КАСА**) überall.

КАУЕРА adv. (vgl. **БЕУЕРА**) gestern.

КАДАТИ, КАМЪ u. **КАДЪ, КАСИ** wissen, kennen;

ИС-НО-КАДАТИ bekennen;

ПОКАДАТИ verkünden;

ОУКАДАТИ erfahren (γινώσκειν), lernen.

КАНА ntr. coll. gr. βατα, palmzweige; überhaupt „zweige“.

КАНЪ msc. lange zeit, aevum, αἰών, ewigkeit; **КА КАНЪ** εἰς τὸν αἰῶνα; **КА КАНЪ** in alle ewigkeit, ebenso **КА КАНЪ КАНОВА**; **ОУК КАНА** ἐκ τοῦ αἰῶνος, von ewigkeit her.

КАНАЦЪ msc. (**КА-ТИ**) kranz, krone. **КАНАЦАТИ, -УКА, -УКАСИ** (**КАНАЦЪ**) bekränzen, krönen.

КАРА fem. glaube; **КАРА МЪН** (в. **МЪН**) glauben fassen, glauben.

КАРОКАТИ, -РОУКЪ, -РОУКИ (**КАРА**) glauben, mit **КА** + dat. glauben an —, mit **КА** + acc. dass.; **КАРОУКТЕ** Joh. 3, 12 πιστεύετε und πιστεύετε.

КАРАКА adj. (**КАРА**) glaubwürdig, wahr; gläubig.

КАСИТИ, -КА, -СИНИ hängen (**КАСИТИ** hangen);

НОКАСИТИ aufhängen, anhängen, suspendere;

СЪКАСИТИ herabhängen lassen, herablassen.

КАУРА msc. wind.

КАУАНЪ adj. (**КАУЪ**) ewig.

КАШИТАТИ, -ШТАКА, -ШТАКИНИ (**КАШ** urspr. ausspruch, ῥῆμα; vgl.

КАШНЪ, gen. -ТНЪ, redner) sprechen, reden;

НЪКАШИТАТИ heraussagen, aussprechen;

ОБКАШИТАТИ (vgl. **ОКАШ** versprechen) versprechen, geloben;

ОТЪКАШИТАТИ (vgl. **ОТКАШЪ**) antworten;

СЪКАШИТАТИ (vgl. **СКАШЪ**) rat-schlagen.

КАЗАТИ, -ЖА, -ЖЕНИ binden;

ОКАЗАТИ umbinden, umwickeln, verbinden (wunden); **ОКА-ЗАКА** **НОГАМА** и **РАКАМА** gebunden an füßen und händen;

СЪКАЗАТИ zusammenbinden, festbinden, fesseln;

ОУКАЗАТИ binden, bekränzen.

КАМТА, best. **КАМТНЪ**, fem. **КАМТА-НИ**, ntr. **КАМТЕ**, adj. comp. grösser; ntr. mehr.

Γ.

Γ als Zahlzeichen 3, τρεῖς, τρι.
ΓΑΖΟΦΥΛΑΚΗΝ fem. γαζοφυλάκιον,
aerarium.

ΓΑΛΛΑΙΩΣΚ adj. galiläisch.

ΓΑΛΛΑΕΗ fem. Γαλιλαία, Galiläa.

ΓΕΟΧΔΗΝΗ adj. zu ΓΕΟΧΔΗ, ΓΕΟΧΔ
msc. nagel (clavus); ΕΙΣΤΑ ΓΕΟ-
ΧΔΗΝΗ die nagelwunde.

ΓΕΦΥΣΜΑΝΗ, ΓΕΥΣΜΑΝΗ Γεθση-
μανῃ.

ΓΑΛΑ fem. kopf.

ΓΛΑΓΟΛΑΤΗ, -ΛΗ, -ΛΕΜΗ (ΓΛΑΓΟΛ)
sagen, sprechen;

ΕΙΣΓΛΑΓΟΛΑΤΗ eig. aussagen,
aufsagen; ΕΙΣΓΛΑΓΟΛΑΤΗ CΑ
λαληθήσεται wird gesagt,
erzählt werden.

ΓΛΑΓΟΛ msc. wort.

ΓΛΑΔ msc. hunger, hungersnot.

ΓΛΑΣΤΗ, -ΛΗ, -ΣΗΜΗ (ΓΛΑΣ)
stimme, laut von sich geben,
vocem emittere, schreien.

ΕΙΣΓΛΑΣΤΗ eig. aufschreien,
krähen (vom hahne); Matth.
26, 34 ΕΙΣΓΛΑΣΤΗ fut.; rufen
φωνεῖν (mit u. ohne object);
ΕΙΣΓΛΑΣΤΗ Joh. 13, 38 fut.

ΓΛΑΣ msc. stimme.

ΓΛΑΝΑΤΗ, -ΝΑΗ, -ΝΑΕΜΗ (ΓΛΑΣΤΗ)
rufen, nennen.

ΓΛΕΝΝΑ fem. tiefe (ΓΛΕΚΟΝΤ).

ΓΛΕΚΟΝΤ adj. tief.

ΓΥΖΕΛΑΤΗ, -ΕΛΗ, -ΕΛΕΜΗ CΑ (ΓΥΖΕΛ
zorn) zürnen; — ΗΛ + acc.
auf jem.;

ΗΡΟΓΥΖΕΛΑΤΗ CΑ in zorn aus-
brechen, in zorn geraten;
ΡΑΖΓΥΖΕΛΑΤΗ CΑ in zorn geraten,
erzürnen, ergrimmen.

ΓΥΖΕΛ msc. zorn.

ΓΟΔΗΝΑ fem. stunde (ΓΟΔΕ zeit,
καιρός; auch „stunde“, hora).

ΓΟΔΗΤΗ, -ΗΔΗ, -ΔΗΜΗ (ΓΟΔΕ καιρός),
eig. bedeutung in ΓΟΔΗΤΗ CΑ
contingere; ohne CΑ passend,
angenehm sein;

ΕΙΓΟΔΗΤΗ gefallen.

ΓΟΛΓΑΦΑ Γολγαθᾶ.

ΓΟΛΤΗ fem. schenkel.

ΓΟΛΑΒΗ msc., gen. -Η, taube.

ΓΟΝΕΧΗΑΤΗ, -Η, -ΗΕΜΗ erlöst
werden, frei werden, frei sein,
c. gen. (von etwas).

ΓΟΝΗΤΗ, -Η, -ΗΕΜΗ (ΓΛΗΑΤΗ) trei-
ben, verfolgen;

ΗΖΓΟΝΗΤΗ austreiben.

ΓΟΝΕΝΗΕ ntr. (subst. vrb. zu ΓΟ-
ΝΗΤΗ) verfolgung.

ΓΟΡΑ fem. berg.

ΓΟΡΑ, best. ΓΟΡΗ, fem. ΓΟΡΗΜΗ,
ntr. ΓΟΡΗ, adj. comp. schlimmer.

ΓΟΡΗΚ adj. bitter, bitterlich,
schmerzlich, grausam; ntr.
ΓΟΡΗΟ adv. Matth. 26, 75.

ΓΟΡΗΚΤ adv. zu ΓΟΡΗΚ, bitterlich,
grausam.

ΓΟΡΑ adv. (vgl. ΓΟΡΑ) hinauf.

ΓΟΡΑΤΗ, -ΡΗ, -ΡΗΕΜΗ brennen (in-
trans.).

ΓΟΡΗ ntr. das übel (vgl. ΓΟΡΑ);
mit dat. als ausruf: wehe, ΓΟΡΗ

УЛОЖИМОУ wehe dem menschen
Matth. 26, 24.

ГОСПОДИНЪ msc. (ГОСПОДЬ) herr.

ГОСПОДЬ msc. (§ 51) herr.

ГОСПОДЬНЪ adj. des herren.

ГОСПОЖДА fem. (ГОСПОДЬ) herrin.

ГОСТИНИНИКЪ msc. gastwirt (ГОСТЬ;

ГОСТИНИНЪ hospitalis).

ГОСТИНИНИЦА fem. (s. d. vor.) gasthaus, herberge.

ГОСТЬ msc., gen. -СТЫ, gast.

ГОТОВАТИ, -ЕЛЪ, -ЕЛШИН (ГОТОВЪ)
bereiten;

ОУГОТОВАТИ vrb. perf., zubereiten;
ОУГОТОВАНЪ fertig.

ГОТОВИТИ, -ЕЛЪ, -ЕЛШИН bereit
(ГОТОВЪ) machen, bereiten;

ОУГОТОВИТИ vrb. prf., ОУГОТОВЕ-
ЛЕНЪ — -ЕЛЕНЪ bereit, ge-
rüstet.

ГОТОВЪ adj. bereit, fertig.

ГРАДИТИ, -ЖДЪ, -ДШИН (ГРАДЪ)
eig. einfriedigen, mit einer
mauer umgeben; bauen;

ОГРАДИТИ umfriedigen, um-
mauern.

ГРАДЪ msc. stadt.

ГРАДЬЦА msc. städtchen (demin.
zu ГРАДЪ), dorf.

ГРЕТИ, ГРЕБЪ, -БШИН graben, rudern;
ПОГРЕТИ begraben.

ГРИГОРИЙ msc. lat. Gregorius.

ГРОбЪ msc. (ГРЕБЪ, ГРЕТИ) grube,
grab.

ГРОМЪ msc. (vgl. ГРЪМѢТИ, -МЪ,
-МШИН donnern) donner.

ГРЪЛЬСКИ adv. (ГРЪЛЬСКИ adj. grie-
chisch) auf griechisch.

ГРѢХЪ msc. sünde; Matth. 26, 28

verbinde: ОТЪДАНІЕ ГРѢХОМЪ,
vergebung der sünden (dat.
beim subst., wie oft, wo im
deutschen der poss. oder object.
gen.).

ГРѢШИТИ, -ШЪ, -ШШИН (ГРѢХЪ)
fehlen, sündigen;

СЪГРѢШИТИ sich versündigen.

ГРѢШНИКЪ msc. sündner (ГРѢШНЪ);
Matth. 26, 45 verbinde: КЪ РѢКѢ
ГРѢШНИКОМЪ (vgl. ostrom. ev.
КЪ РѢКѢ ГРѢШНИКЪ).

ГРѢШНЪ adj. sündig (ГРѢХЪ); СЛОУ-
ГЫ СОТОННИИ И ИМѢНИ ГРѢ-
ШНИИ ihr diener des satans
und fürsten der sünde, p. 99 ob.

ГРЕИТИ, ГРЕИ, ГРЕИШИ wärmen.

ГРЕИЖИТИ, -ИЖЪ, -ИШИН einsinken;
ПОГРЕИЖИТИ einsinken, ein-
dringen.

ГРЕИТИ, ГРЕИЖЪ, -ДЕШИН kommen.

ГРЕИВЪ, best. ГРЕИВЪНЪ, fem. ГРЕИ-
ВЪШИН, ntr. ГРЕИВЪШЕ, adj. comp.
zu ГРЕИЖЪ; ГРЕИВЪШЕ nom. pl.
msc. ältere form — ГРЕИВЪШЕ,
p. 106.

ГРЕИЖЪ adj. roh, unerfahren, un-
wissend.

ГРЕИЖЪ msc. schabeisen (?), p. 102.

ГОУЕИТИ, -ЕЛЪ, -ЕЛШИН vernichten,
zu grunde richten (perdere,
ГЫЕИЖИТИ perire);

ПОГОУЕИТИ dass., verlieren;
ПОГОУЕИТИ Joh. 12, 35 fut.

ГОУИМО ntr. tenne, scheuer.

ГЫМАТИ, ЖЕНЪ, ЖЕНШИН treiben,
jagen, verfolgen;

ИЗГЫМАТИ, ИЖЕИЖЪ (— ИЗ - Ж.)

Joh. 6, 37 fut.; **ИЖДЕНАТЬ**

Joh. 15, 20; 16, 2. fut.

ГЛЕАТИ, -ЕЛЕ, -ЕЛЕНН (vgl. **ГЛЕ-НАТИ**) zu grunde gehen, umkommen;

НОГЛЕАТИ dass. vrb. perf., **НОГЛЕАТЬ** ἀπολοῦνται Matth. 26, 52.

ГЛЕНАТИ, -НА, -НЕНН zu grunde gehen, umkommen;

ИЗГЛЕНАТИ ganz zu grunde gehen, verloren gehen;

НОГЛЕНАТИ vrb. perf., zu grunde gehen, verlorengehen; Matth. 26, 52; Joh. 10, 28 fut.

ГЛЕБА fem. (**ГЛЕ-НАТИ**) vernichtung, verschwendung, verderben.

ГЛЕА fem. schwamm.

Д

ДА conj. dass (absicht und folge), ut, ἵνα, ὥς, ὥστε; im abhängigen satz steht das verb. perf. (futurum), p. 107 unten der dat. c. inf.; vor den indicativformen des verbums im nicht abhängigen satz ersetzt es den imperativ: **ДА ИДЕТЬ** möge er gehen; **ДА ГЛАГОЛЕНА** wir beide wollen reden, lasst uns beide reden; nach vorausgehendem **АШТЕ** leitet es ein folgendes glied des conditionalsatzes ein: **АШТЕ ИСТРАССЕНИ — И ДА ИДЕТЬ** p. 98 wenn du fallen lässt . . . und es fällt; **ДА НЕ** damit nicht; **ИМО ДА** damit (s. **ИМО**); **ДА АШТЕ** wenn, falls, wenn also; **ДА ОУКО АШТЕ** wenn also; **ДА АШТЕ ОУКО НЕ** wenn nun also nicht; **АШТЕ ДА** s. **АШТЕ**.

ДАКНИ, -ЕЛЕ, -ЕНИНН würgen; **ОУДАКНИ** erwürgen, ersticken; — **СА** sich erhängen.

ДАКЫДОКЪ adj. poss. zu **ДАКЫДЪ**, des David.

ДАКЫДЪ msc. David.

ДАЛЕУ adj. weit, fern, ntr. **ДАЛЕУ** adv. fern, in die ferne; **ИЗДАЛЕУ** von fern, von weitem.

ДАРЪ msc. (**ДА-ТИ**) gabe, geschenk.

ДАТИ, **ДАМА**, **ДАСИ** geben (perf., daher das fut. ausdrückend, z. b. **ДАСТЕ** ihr werdet geben, Matth. 26, 15 u. öfter); mit dat. der pers. u. infin. erlauben, lassen, vgl. **ТЛО ДАЛЕУ ОУКРАСТИ** p. 105 unt. den leichnam wegstehlen lassend;

БЛАДАТИ übergeben;

БЛУДАТИ zurückgeben, erstatten; **ХЕЛАА** л. dank erstatten, danken;

ОУДАТИ vergelten, ἀποδιδόναι;

ПОДАТИ hingeben, darreichen, schenken; **ПОДАМА** p. 98 fut.; mit dat. c. inf. (wie **ДАТИ**) **ПОДАМА ОУЧЕНИННОМУ СЛАГАТИ** sie gaben den jüngern (die möglichkeit) zu lügen;

ПРОДАТИ verkaufen;

ПРЕДАТИ übergeben, verraten;

прѣдати Math. 26, 15 fut.,
прѣдастъ Matth. 21, 23 fut.,
und öfter so; **прѣдати доумѣ**
oder **доумѣ** den geist auf-
geben, sterben.

дѣлѣннѣ ntr. (sbst. verb. zu **дѣлѣти**)
gabe.

дѣлѣти, **дѣлѣ**, **дѣлѣши** geben (dur.
zu **дѣлѣти**);

вѣдѣлѣти hingeben, übergeben;
— **дѣлѣтѣрь** на **бракѣ** die
tochter zur ehe —, verhei-
raten; — **са** sich hingeben,
hingegen werden, heira-
ten (nubere);

вѣздѣлѣти zurückgeben, erstat-
ten, — **хвалѣ** danken;

продѣлѣти verkaufen;

вѣдѣлѣти übergeben, verraten;
прѣдѣлѣи der verratende (als
dauernde eigenschaft des mit
verratunggehenden), verräter.

дѣлѣти, **-нѣ**, **-нѣши** bewegen;

вѣздѣлѣти aufrichten; **вѣз-**
дѣлѣти Joh. 2, 19 fut.

дѣлѣннѣ ntr. (sbst. vrb. zu **дѣлѣ-**
нѣти) bewegung.

дѣлѣти, **-хѣлѣ**, **-хѣлѣши** bewegen
(**дѣлѣ-нѣти**);

подѣлѣти dass. (perf.); — **са**
eilen, sich anstrengen, kām-
pfen.

дѣорѣ msc. hof, gehöft.

дѣрь fem., u. plur. **дѣрьи**, thür;

вѣходѣи **дѣрьи** Joh. 10, 1
durch die thür (vermittels der
thür) eingehend.

дѣрьиннѣ fm. (**дѣрь**) thürhüterin.

дѣсѣтъ num. ord. neunter.

дѣсѣтъ num. neun.

дѣсѣтиннѣ fem. (**дѣсѣтъ**) rechte
hand.

дѣсѣтъ adj. recht (dexter); **дѣсѣ-**
тиннѣ (sc. **рѣка**) die rechte (hand).

дѣсѣтъ num. ord. zehnter.

дѣсѣтъ num. zehn, plur. **дѣсѣти**,
дѣсѣте; **дѣлѣ** на **дѣсѣте** (§. 64)
zwölf (sbst. im dual von **дѣлѣ**,
oder im gen. plur. von **дѣсѣте**
abhängig); **три дѣсѣте** dreissig
(sbst. im gen. pl. u. so bei den
zehnern überhaupt); **четыре**
дѣсѣте vierzig; **пѣтъ дѣсѣтъ**
fünfzig u. s. w.

дѣнѣти, **-вѣлѣ**, **-вѣннѣ** **са** (**дѣнѣ**
msc., **дѣно** ntr. wunder) sich
wundern.

дѣнѣтъ adj. (**дѣнѣ**, **дѣно** wunder)
wunderbar, verwunderlich.

дѣнѣолѣ msc. διάβολος, teufel.

дѣлѣотѣлѣннѣ ntr. (**дѣлѣ** adj.
lang, **тѣлѣти**) μακροθυμία,
langmut.

дѣлѣннѣ, **-жѣ**, **-жѣннѣ** (**дѣлѣ** lang)
lang machen;

продѣлѣннѣ verlängern, aus-
dehnen, **вѣ** **продѣлѣннѣ** **рѣтъ**
p. 105 ihr hieltet eine lange
rede.

дѣлѣнѣтъ adj. (**дѣлѣ** schuld) schul-
dig, verpflichtet.

до prap. c. gen. bis, hin — zu;

до того дѣне bis zu jenem tage;

до смѣрти bis zum tode; **до**

дѣора bis auf den hof; **прѣннѣ**

до нѣхѣ hinkommen zu ihnen.

дѣоро **-говетнѣ** adj. fromm (**вѣ-**
сѣтъ; **говетнѣ**, **-вѣлѣ** verehren).

ДОБРО-ПОБЕДАНЫЪ adj. gut siegend
καλῶνικος (но-бѣда sieg).

ДОБРО-РОДСТВО ntr. (родити, родъ)
vornehme geburt, εὖ-γένεια.

ДОБРЪ adj. gut; **ДОБРЫЙ**, **ДОБРЫШН**,
ДОБРЫЕ comp.

ДОБРЪ adv. zu **ДОБРЪ**, gut, wohl.

ДОКЛАНЫЪ (**ДОКЛАНЫЪ**, **ДОПОЛНЫЪ**) adj.
(vgl. **ДОКЛАТН**) hinreichend,
genügend, idoneus fähig.

ДОКЛАТН, **-ЛЪЖ**, **-ЛЪЖИШН** und **-ЛЪЖ**,
-ЛИШН ausreichen, hinreichen;

НЕ ДОК. mangeln.

ДОЖИ adv. bis, **ДОЖИ И ДО КОМЪЦА**
bis ans ende.

ДОЗЪРАТН s. **ЗЪРАТН**.

ДОМА adv. zu hause.

ДОМЪ msc. haus (gen., loc., dat.

ДОМОУ, g. pl. **ДОМОУЪ** [u-stamm]).

ДОМЪСАШН s. **МЪСАШН**.

ДО-И-ЪДЕЖЕ conj. (s. **ИДЕЖЕ**) bis
(eig. bis wo), so lange als.

ДОСАДИТН, **-ЖДАЖ**, **-ДИШН** (**ДОСАДА**
fem. verdruss, ärger) ärgern,
beleidigen, misshandeln.

ДОСЛАЖДАТН, **-ЖДАЖ**, **-ЖДАШН** (**ДО-**
САДИТН) kränken, ärgern, be-
leidigen.

ДОСТАТН s. **СТАТН**.

ДОСТОЙНЫЪ adj. (s. **ДОСТОМТН**) wert,
würdig, gebührend, zukom-
mend, **НЕСТЪ ДОСТОЙНО ОУХ**
ѢЗЕТ es ist nicht erlaubt.

ДОСТОЙНЫМЪ adj. (**ДОСТОЙНЫЪ**) wert,
würdig; **ДОСТОЙНЫМО** (sc. **НЕСТЪ**)
p. 105 ἀξιόν ἐστι.

ДОСТОМНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu
ДО-СТОМТН; eig. die gebühr)
das erbe.

ДОСТОМТН s. **СТОМТН**.

ДРАГЪ adj. theuer, kostbar.

ДРОУГЪ adj. anderer; **ДРОУЖИ** die
einen, einige; **ДРОУЖИ** — **НИИ**
(**НИИИ**) oder **НАЦНИ**, die einen —
die anderen, einige — andere;
ДРОУГЪ ДРОУГА (**ДРОУГЪ ДРОУГОУ**
u. s. w.) einander.

ДРОУГЪ sbst. msc. freund.

ДРОУЖИИ fem. (**ДРОУГЪ**) freund-
schaft (auch als gesamtheit
der genossen).

ДРЪЖАКА fem. (**ДРЪЖАТН**) herr-
schaft, macht.

ДРЪЖАТН, **-ЖА**, **ЖИШН** halten;

ОДРЪЖАТН festhalten, κατέχειν;

НЕДЪЖЪМЪ ОДРЪЖИМЪ mit
einer krankheit behaftet;

ОУДРЪЖАТН festhalten; **ОУДРЪЖА**
p. 99 fut.

ДРЪЗАТН, **-ЗАЖ**, **-ЗАШН** (**ДРЪЗ-НАТН**)
mutig, getrost sein.

ДРЪЗНАТН, **-НАЖ**, **-НАШН** (**ДРЪЗЪ** adj.
kühn) sich erkönnen, kühn
sein, frei reden.

ДРЪЗОВАТН, **-ЗОУЖ**, **-ЗОУЖИШН** (**ДРЪЗЪ**
adj. kühn) kühn sein, kühn
handeln, p. 106 — **ЗА МЪ** für
ihn, zu seinem schutze.

ДРЪКОЛЪ msc. knittel, keule.

ДРЕВО ntr. holz.

ДРЕМАТН, **-МАЖ**, **-МАШН** schlum-
mern;

КЪЗДРЕМАТН einschlafen.

ДОУНАТН, **-НАЖ**, **-НАШН** blasen (mit
dem munde).

ДОУХЪ msc. hauch (spiritus), geist
(vgl. **ДЪХАТН**)

ДОУША fem. (**ДОУХЪ**) seele, leben.

дѣла (дѣл) num., fem. - ntr. **дѣла**,
zwei (flex. §. 64); **дѣла на де-**
сате zwölf; **дѣла десате** (od.
десати) zwanzig.

дѣлоу (дѣлѣ) adj. zahlw. doppelt;
ntr. **дѣло** als subst. zahlw.;
на **дѣло** **раздѣла** **са** zerriss in
zwei (entzwei).

дѣждѣ msc. regen.

дѣло ntr. grund, boden.

дѣсна fem. brett, tisch.

дѣшны fem., gen. -шере, tochter.

дыханіе ntr. (sbst. vrb. zu **ды-**
хати) das atmen (spiritus);
atmendes, lebendes wesen.

дыхати, -хати, -хисши und -шѣ,
-шесши atmen, schnauben,
wehen.

дѣбра fem. thal, schlucht.

дѣнь msc., gen. **дѣне** (§. 53 anm.
4), tag; **дѣнь великъ** festtag;
въ дѣне (loc.?) Joh. 11, 9 am
tage.

дырати (драти), **дрѣж**, **дересши**
schinden, zerreißen;

одѣрати abhäuten;

раздѣрати aus einander reißen,
zerreißen; — **са** zerreißen
(intrans.);

оудѣрати abscheren.

дѣла fem. jungfrau.

дѣвница fem. jungfrau.

дѣлатель msc. (**дѣлати**) arbeiter,
landmann γεωργός.

дѣлати, -лати, -латисши (**дѣло**) thun;
сдѣлати verrichten, vollenden;
errichten.

дѣлити, -лати, -латисши theilen (**дѣлѣ**
theil);

раздѣлати zertheilen, vertheilen;
раздѣлѣ Exod. 15, 9
fut.

дѣло ntr. werk; Ap. 9, 36 als
es-stamm, gen. pl. **дѣлесѣ**.

дѣлаи прѣп. c. gen., dem regierten
worte nachgesetzt: durch, wegen,
вѣрагъ дѣлаи p. 105 durch
die feinde.

дѣти fem. plur. (i-stamm) kinder.

дѣти, **дѣждѣ**, **дѣждесши** (auch **дѣжѣ**
дѣсисши) legen;

вѣздѣти erheben, ausstrecken;

вѣздѣждесши Joh. 21, 18 fut.;

хѣдѣти auflegen, auferlegen,
nötigen;

одѣти umlegen, bekleiden;

придѣти anlegen, anhalten.

дѣлати, **дѣлѣ**, **дѣсисши** (**дѣ-ти**) thun;

не дѣи thu nicht, lass; daher

не дѣшати im sinne von „zu-

lassen“ (ἐᾶν), „lassen“; **не дѣште**
его нѣи Joh. 11, 44 lasst ihn

gehen; **не дѣи нѣи** Joh. 12, 7

lass sie.

Е.

ебрейскы adv. auf hebräisch.

еї zahlzeichen, 15 **пять на де-**
сате.

елѣи msc. ἔλαιον, öl.

елинѣ msc. ἑλλην, griechе.

емей msc. gr. Αἰνέας.

емонѣ nom. pr. loc. gr. Αἰών Joh.
3, 23.

енем'дугѣ msc. gr. ἐπεन्दύτης.

ефремѣ msc. Ἐφραίμ.

Ж.

ЖАЛОСТЬ fem. (**ЖАЛЪ** sbst. indecl. **ЖАЛЪ** мстѣ мнѣ **ЖАЛЪ** mir ist leid) betrübniß; **Ж. ДОМОУ ТВОЕГО**, — um dein haus.

ЖАСНАТИ, -НА, -НЕММ erschrecken, stupefieri;

ОУЖАСНАТИ сѧ erschrecken, ob-stupescere.

-**ЖЕ** an pron. u. part. gefügt (**ТЯ-ЖЕ**, **ТАМО-ЖЕ**) zur bezeichnung der identität, wie lat. — dem.

ЖЕ part. der hervorhebung (gr. γε, quidem), dem auszuzeichnenden worte unmittelbar nachgestellt; oft bei pron. u. part., namentl. durch **НИ**-negierten, **НИ-КТО--ЖЕ**, **НИ-КОГДА-ЖЕ** u. a.; an **И** (er) u. relativen partikeln bildet es relativa **И-ЖЕ**, **КТО-ЖЕ**; conj. aber, zur bezeichnung eines leisen gegensatzes, dem gr. δέ entsprechend.

ЖЕЛАТИ, -ЛЛА, -ЛЛЕММ wünschen.

ЖЕНА fem. frau, weib.

ЖЕНИХОУ adj. poss. zu **ЖЕНИХЪ**, des bräutigams.

ЖЕНИХЪ msc. (**ЖЕНА**) bräutigam.

ЖЕНЬСНЪ msc. (**ЖЕНА**) weiblich, des weibes.

ЖЕСТОУ adj. hart, grausam.

ЖЕСТИ, **ЖЕЖА**, **ЖЕЖЕММ** brennen (trans.);

ЖАЖЕСТИ anzünden; **ЖАЖАЖЕ** Matth. 27, 7, 3. sg. aor.;

РАЖДЕСТИ (= **РАЖ-Ж.**) verbrennen, glühen.

ЖИВЕНТИ, -ЛИК, -ЛЕММ lebendig (**ЖИВЕ**) machen;

ОЖИВЕНТИ beleben; **ОЖИВЛЕ** = **ОЖИВЛЕ** p. 98 (§. 33, anm.)

ЖИВОУ msc. (**ЖИВЕ**) leben.

ЖИВОУЛНЪ adj. des lebens, **ЖИВЕ** **Ж.** brod des lebens.

ЖИВЕ adj. (**ЖИВ-Ж**, **ЖИТИ**) lebendig.

ЖИДОУННЪ msc. jude.

ЖИДЪ msc. jude.

ЖИВАНТЕ ntr. (**ЖИВЪ**, **ЖИТИ**) wohnung.

ЖИТЕЛ msc. (**ЖИТИ**) einwohner.

ЖИТИ, **ЖИЖА**, **ЖИЖЕММ** leben;

ИЖИТИ (= **ИЖ-Ж.** §. 35, anm. 2) verleben (im sinne von verbrauchen), überhaupt: verbrauchen, ausgeben;

ОЖИТИ aufleben, wieder lebendig werden; fut. zu **ЖИТИ** Joh. 5, 25; 11, 25;

ИОЖИТИ ein wenig leben (**МАЛО ИОЖИЖЕ** p. 94);

ИРИ-ИЖИТИ noch dazu ausgeben, insuper impendere.

ЖИТИЖЕ ntr. leben, lebensbeschreibung.

ЖИТО ntr. getreide.

ЖИТИМНА fem. (**ЖИТИЖЕ** adj. zu **ЖИТО**) scheuer.

ЖРЪДЪ fem. knittel, keule.

ЖРЪТЕА fem. opfer (**ЖРЪ-ТИ**).

ЖРЪТИ (**ЖРЪТИ**, **ЖРЪТИ**), **ЖРЪЖА**, **ЖРЪЖЕММ** (**ЖРЪЖА**, **ЖРЪЖЕММ**) opfern; **ЖРЪЖЕММ** an p. 96 unten: wirst du opfern?

ЖРЪЖЕЛНЪ adj. (**ЖРЪЖЕ** von **ЖРЪТИ**,

opferer, priester, magier) priest-
sterlich; **СТАРАЙШИИ ЖРЬУСКИ**
die obersten der magier (= **БЛЪ-**
ШЬСКИ).

ЖРЕНИ msc. los.

ЖРБА ntr., gen. -**БАТЕ**, füllen; **НА**
ЖРБАТЕ (loc.) Joh. 12, 15
(§. 55, anm. 2).

ЖЪДАТИ, **ЖИДЪ**, **ЖИДЕШИ** warten;
НОЖЪДАТИ erwarten, abwarten.

ЖЪЗАНЕ ntr. coll., plur. zu **ЖЪЗАЛ**
ЖЪЗАЛ msc. gerte, stock, stab.

ЖЪРАТИ (**ЖРАТИ**, s. **ЖРАТИ**), **ЖЪРЪ**,
ЖЪРЕШИ opfern.

ЖЪРАТИ (**ЖРАТИ**), **ЖЪРЪ**, **ЖЪРЕШИ**
(**ЖРЪ**, **ЖРЕШИ**) schlingen;
НОЖЪРАТИ verschlingen.

ЖАДАТИ, **ЖИДЪ**, **ЖИДЕШИ** dürsten;
БЪЖАДАТИ (= **БЪЖ-** §. 35,
anm. 2) **СА** durst be-
kommen, durstig werden.

ЖАДЪНЪ adj. durstig.

ЖАТЕЛ fem. ernte (**ЖАТИ**).

ЖАТИ, **ЖИНЪ**, **ЖИНСИ** schneiden,
mähen, ernten.

S.

s zahlzeichen, 6, **ШЕСТЬ**.

Z.

ЗА pröp. hinter; c. acc. (richtung)
hinter, dicht dran, an; **ОУДАРИТИ**
ЗА **ЛИНИТЪ** an die backe schla-
gen; **ЗА** **РАЖЪ** **МТИ** an der hand
fassen, bei der hand halten;
für (im interesse, zumschutze);
wegen, **ЗА** **СЛОВО** **ЖЕНЪ** Joh. 4, 39
wegen des wortes der frau;
РАДОУИТЬ СЯ **ЗА** **ГЛАСЪ** **ЖЕНИХОВЪ**
freut sich über die stimme des
bräutigams; **ЗА** **НЪ** weswegen,
weil, denn; c. instr. (ort)
ЗА **БЪСЪМЪ** **СТОИ** hinter allen
stehend.

ЗАЕНСТЬ fem. (**ЗА-ЕНД-ЯТИ** beneiden)
neid.

ЗАЕНТИ s. **ЕНТИ**.

ЗАЕЗЪ msc. (**ЕЗЪ** rat, vertrag)

vertrag, pactum; **МОКЪМ** **ЗАЕЗЪ**
das neue testament.

ЗАДАТИ s. **ДАТИ**.

ЗАЖЕШИТИ s. **ЖЕШИТИ**.

ЗАЖИЗЯТИ, -**ЗАЖЪ**, -**ЗАЖИСИ** (**ЗА-ЖЕ-**
ШИТИ) anzünden.

ЗАЙМЪ msc. (**ЗА-ЯТИ** entnehmen,
leihen) das leihen; **БЪ** **ЗАЙМЪ**
ДАТИ, **ДАЕТИ** leihen (jemandem).

ЗАКАЛАТИ s. **КАЛАТИ**.

ЗАКАННАТИ, -**НАЖЪ**, -**НАЖИСИ** (**ЗАКАЛАТИ**)
beschwören; **ЗАКАННАЖЪ** **ТА** **БО-**
ГОМЪ **ЖИЖИМЪ** Matth. 26, 63
bei dem lebendigen gotte; — **О**
БЕАНУЪ **СИЛЪ** bei der grossen
macht.

ЗАКОМЪ msc. gesetz.

ЗАКОМЪНИМЪ msc. (**ЗАКОМЪНЪ** adj.

zu **ЗАКОНЪ**) rechtsgelehrter, gesetzkundiger.
ЗАПЕЧАТАЛЪ **С. ПЕЧАТАЛЪ**.
ЗАПАЛЪ **С. ПАЛЪ**.
ЗАПОБЪДАТИ С. ПОБЪДАТИ.
ЗАПОБЪДЪ fem. gebot (vgl. **ПОБЪДАТИ**).
ЗАПРЪТЪ **С. ПРЪТЪ**.
ЗАТЕОРЪ **С. ТЕОРЪ**.
ЗЕЗЪДА fem. stern.
ЗЕБЕДЕОУЪ adj. poss. zu *Zeβédaios*, des Zebedäus.
ЗЕМА, älter **ЗЕМЪ**, **ЗЕМЪ**, fem. erde, land.
ЗЕМЪ adj. (**ЗЕМЪ**) irdisch.
ЗИМА fem. winter.
ЗИМЪ adj. winterlich.
ЗЛАТЪ fem. (**ЗЛАТО**) goldstück.
ЗЛАТО ntr. gold.
ЗЛАХЪ fem. galle.
ЗМЪ fem. schlange.
ЗМЪРЪ adj. ausmyrrhen, *σμόρνης*.
ЗНАМЕНЪ, -**МЪ**, -**МЪ** mit einem zeichen (**ЗНАМА**, -**МЪ**) versehen, bezeichnen, besiegeln (obsignare); *κεφαλαιοῦν* p. 172, dies hat aber dort den sinn von *κεφαλίζω*, wie das Nik. ev. auch übersetzt; andeuten; **НАЗНАМЕНЪ** andeuten.
ЗНАМЕНЪ ntr. (**ЗНАМА**, gen. -**МЪ**) zeichen; **ЗНА-ТИ** zeichen.
ЗНАТИ, -**ЗНА**, **ЗНАТИ** kennen; **НОЗНАТИ** erkennen.

ЗРЪ ntr. korn.
ЗЪ, **ЗЪ**, **ЗЪ**, rufen, laden; **ЗЪ** (= **ЗЪ**-**З. §. 40**) ausrufen;
НОЗЪ berufen, einladen;
ПРИЗЪ herbeirufen, zu sich rufen.
ЗЪ-**ДЪ** msc. übelthäter, verbrecher (**ДЪ**).
ЗЪ-**ТЕОРЪ**, -**РЪ**, -**РЪ** (**ТЕОРЪ**) *κακοῦργεῖν*, übel thun.
ЗЪ adj. böse, schlecht.
ЗЪ adv. zu **ЗЪ**, übel, in schlimmer weise.
ЗЪ, **ЗЪ**, **ЗЪ** bauen; **СЪ** aufbauen, erschaffen.
ЗЪ (**ЗЪ**), **ЗЪ**, **ЗЪ** schauen, blicken;
ЗЪ (**ЗЪ**-**§. 40**, oder **ЗЪ**-) aufblicken, anblicken;
ДОЗЪ bis hinsehen, mit dem blick erreichen, erblicken.
ПРОЗЪ hervorblicken, aufblicken *ἀναβλέπειν*, das gesicht wieder bekommen;
ΟΥЗЪ (vrb. perf.) erblicken; oft als fut., vgl. Joh. 16, 16 **ΕΝΔΕ** als präs., **ΟΥΖЪ** „ihr werdet sehen“ als fut.
ЗЪ adv. sehr, heftig.
ЗЪ msc., gen. -**ТЪ**, schwiegersohn; bräutigam.
ЗЪ msc. zahn.

H.

И conj. und, auch; **И** — **И** sowohl — als auch.

И pron. 3. pers. er (§. 66).
И-ЕО conj. denn.

НГЕМОНОУ adj. poss. zu **НГЕМОУ**;
КОЙНИ **НГЕМОНОУ** soldaten des
statthalters.

НГЕМОУ msc. gr. ἡγεμών, praefect,
statthalter.

НГОУМЕН msc. gr. ἡγούμενος, abt.

НДЕ-ЖЕ conj. wo (**НДЕ** interrog.
wo), **НДЕ-ЖЕ** **АМТЕ** οπου εἰς wo
auch immer (s. **АМТЕ**).

НЖДЕ conj. wo.

НЖДЕН s. unter **ГЪНАТ**.

НЖДНТ s. **ЖНТ**.

Н-ЖЕ pron. rel. welcher, der (§. 66);

НМЪЖЕ instr. sg. als conj. dass,
weil; **НЖЕ** übersetzt bisweilen
den griech. artikel: **НЖЕ** **ТОМЪ**
СТРАМНЕН p. 106 die so furcht-
samen.

НЗ-БАЕНТ, -**БАМЪ**, -**БНИН** befreien,
erlösen (caus. zu **НЗ-БЫТ** u. a.
frei werden); **НЗБАЕНТЪ** p. 102 fut.

НЗБЕНТ s. **БНТ**.

НЗБЫТ s. **БЫТ**.

НЗБЫТЪМЪ msc. (**НЗБЫТ**) über-
bleibsel.

НЗБЪРАТ s. **БЪРАТ**.

НЗВЕСТ s. **ВЕСТ**.

НЗБАЛУНТ s. **БАЛУНТ**.

НЗБАШНТ s. **БАШНТ**.

НЗБОДНТ s. **БОДНТ**.

НЗБОЛНТ s. **БОЛНТ**.

НЗБРЪШНТ s. **БРЪШНТ**.

НЗ-ВЪСТЪ adj. (**ВЪД-АТН**) gewiss,
sicher.

НЗВЪСТЪМЪ adj. gewiss.

НЗВЪСТЪМЪ adv. zu **НЗВЪСТЪМЪ**.

НЗГОПНТ s. **ГОПНТ**.

НЗБЫШТАТ s. **БЫШТАТ**.

НЗГЪНАТ s. **ГЪНАТ**.

НЗГЪМЕНАТН s. **ГЪМЕНАТН**.

НЗНТ s. **НТ**.

НЗЛНАТН s. **АНАТН**.

НЗЛЪСТН s. **ЛЪСТН**.

НЗМЪШН s. **МЪШН**.

НЗМЪШНТН s. **МЪШНТН**.

НЗНЕСТН s. **НЕСТН**.

НЗОНАЛОКАТН, -**ЛОУМЪ**, -**ЛОУМЪМН**
(**ОНМЪ** reichlich) sich ver-
mehren, sich vergrössern; ge-
deihen, wachsen.

НЗОБРЪСТН s. **ОБРЪСТН**.

НЗРАНАМТАННМЪ msc. Israelit.

НЗРАНА, **НЗДРАНА** (§ 47) msc.
Israel.

НЗРАНАСЪ, **НЗДРАНАСЪ** adj. poss.
zu **НЗРАНА**, **НЗДР.**, **СЪНИ** **НЗРА-**
НАСЕН söhne Israels.

НЗЪ praep. c. gen. aus; **ВЪСТАТН**

НЗЪ **МЪРЪКЪНЪ** auferstehen
von den toten.

НЗЪХОДНТ s. **ХОДНТ**.

НЗЪСТН s. **ЪСТН**.

НЗАТН s. **МТН**.

НАН (**Н-АН**) conj. oder; in doppel-
fragen wie lat. **an**.

НАНЪ msc. ἡλας.

НАМТН, **ИМЛЪ**, **ИМЛЪМН** (**НАМТН**—
ЈМЛЪТН, vgl. **МТН**, **НМЪ**—**ЈМЪ**)
ergreifen, fangen; **ВЪРЪ** **НАМТН**
(vgl. **ВЪРЪ** **МТН**) glauben fas-
sen, glauben;

ВЪЗНАМТН, **ВЪЗЕМЛЪ** aufnehmen,
auf sich nehmen; **ДО** **МОМЪ**
ДОУМА **НАША** **ВЪЗЕМЛЪМН** Joh.
10, 24 übers. έως τότε τὴν
ψυχὴν ἡμῶν αἶρεις (d. i. wie
lange hältst du uns hin);
ПРИНАМТН annehmen, empfangen.

ИМАЮЩЕ ntr. (abst. vrb. zu **ИМАТИ**)
habe, besitzthum.

ИМАТИ, **-ИМЯ**, **-ИМЕНИ** und **ИМАМЪ**
(**ИМАМЪ**), **ИМАМИ** (§ 92) haben;
с. infin. umschreibt es das fu-
turum, Matth. 26, 29 **ИМАМЪ**
БУДУ ich werde trinken.

ИМА ntr., gen. **-МЕНЕ**, name; instr.
ИМЕНЕМЪ mit namen, namens.
ИМЯ с. **ИМН**.

ИНОГДА adv. (**ИНЪ**) zu anderer zeit,
ehmals.

ИНЪ pron. anderer; **ИНЪ** — **ИНЪ**
der eine — der andre; **ИНИ** die
einen, einige; **ИНИ** — **ДРОУЗИ**
die einen — die anderen; **ИНИ** —
ПРОУИ die einen — die übrige-
gen; **ЕЖЕ** **ИМЯ** in einem fort,
auf immer.

ИНАКОУ adv. (**ИНЪ**) anderswo.

ИОАННОУ adj. poss. zu **ИОАНЪ**, des
Johannes.

ИОАНЪ msc. Johannes.

ИОНА msc. Jonas.

ИОНИНЪ adj. poss. zu **ИОНА**, des
Jonas; **ИОНИНА** **ПРИТЪУА** ein
vom Jonas hergenommenes
gleichniss.

ИОНИНА fem. Ἰόαννη.

ИОРДАНЪ, **ИЕРДАНЪ** msc. Ἰορδανος,
Jordan.

ИОСИФОВЪ adj. poss. zu **ИОСИФЪ**,
des Joseph.

ИОСИФЪ msc. Ἰωσήφ, Joseph.

ИСАИИ, **ИСАИЯ** msc. Ἠσαίας, Esaias.

ИСАРИМОУСЪ adj. Ἰσαριώτης.

ИСКАТИ, **ИИТЪ**, **ИИТЕМИ** (§ 35,
anm. 1) suchen, с. gen. obj.

ИСКАЛИЕ **ПОДОКАНА** **КРИМЕНИ**
Matth. 26, 16;

ЕЖЕИСКАТИ aufsuchen; **ЕЖЕИ-**
ИТЕТЕ Joh. 8, 21; 13, 33
ζητήσατε, ihr werdet suchen.

ИСКАТИ с. **ИКАТИ**.

ИСКОНИ adv. (**ИОНЪ** altes subst.
„anfang“, vgl. **ИОНЪМЪ**; eig. **ИУЖЕ**
ИОНИ) von anfang an, am an-
fang, ἐν ἀρχῇ Joh. 1, 1.

ИСКОНЯТИ с. **ИОНЯТИ**.

ИСКРАМЪ adj. der nächste (**ИСКРА**
adv. nahe).

ИСКОНУИТИ с. **ИОНУИТИ**.

ИСКОНУСИТИ с. **ИОНУСИТИ**.

ИСКОНУШАТИ с. **ИОНУШАТИ**.

ИСПАЛИТИ с. **ПАЛИТИ**.

ИСПАМЪ adj. indecl. (**ИПАМЪ**) voll
(с. gen. der sache).

ИСПАЛИМЕНИ ntr. (abst. vrb. zu
ИСПАЛИТИ) fülle.

ИЗНОБЪДАТИ с. **ПОБЪДАТИ**.

ИСПРАКТИ с. **ПРАКТИ**.

ИСПРОСИТИ с. **ПРОСИТИ**.

ИСПРЪКА adv. (= **ИЗЪ** **ПРЪКА**) von
anfang an, von alters her.

ИСПОУСТИТИ с. **ПОУСТИТИ**.

ИСПЪИТАТИ с. **ПЪИТАТИ**.

ИСТЕМИ с. **ТЕМИ**.

ИСТИНА fem. wahrheit; **ЕЖЕ** **ИСТИНА**
in wahrheit, wahrlich.

ИСТИНАМЪ adj. wahrhaftig; poss.
zu **ИСТИНА**: **ОУСТАВЛЕНИИ** **ИСТИ-**
НАМОУ p. 105 feststellung der
wahrheit; **ДОУЖЕ** **ИСТИНАМЪИ** der
geist der wahrheit.

ИСТИНАМЪ adv. zu **ИСТИНАМЪ**.

ИСТОКЪ adj. wahr, wahrhaft; **ИЕ-**
ИСТОКЪ **ИСТЬ** Joh. 10, 20

μαίεται, er ist unsinnig (russ. НЕИСТОВЫЙ gasend).
ИСТОПНИТИ сѧ с. **ТОПНИТИ**.
ИСТОУЫНИКЪ msc. quell (**ИСТОУЫТИ** ausgiessen; **ИС-ТЕКЪ**, **ИСТЕИТИ** ausfliessen).
ИСТРАСТИ с. **ТРАСТИ**.
ИСТЯКАТИ с. **ТЯКАТИ**.
ИСТАКАТИ с. **ТАКАТИ**.
ИСПАЛНИТИ с. **ПАЛНИТИ**.
ИС-ПАЛНИТИ, -**ЛѦЖ**, -**ЛѦЖИШИ** (**ЦѦЛЪ**, vgl. **ПАЛНИТИ**) gesund werden, genesen.
ИСХОДИТИ с. **ХОДИТИ**.
ИСХОДИШТЕ ntr. (**ИСХОДЪ** ausgang) ort des ausgangs; **ИСХОДИШТЕ ПѦЖИИ** ausgänge der strassen, kreuzwege.
ИСХИЖАТИ с. **СХИЖАТИ**.
ИСЖУИТИ, -**УЖ**, -**УИШИ** trocknen; — **ВИНО** vinum, crapulam exhalare.
ИТИ, **ИДЖ**, **ИДЕШИ** (§ 92); **ИДЖ** Luc. 15, 18 fut., **ИДЕМЪ** Joh. 6, 68 fut., und öfter so; **ИТИ** по + loc. folgen;
ИЗЪИТИ hinaufgehen, emporsteigen; **ИЗЪИДЪ** part. praet. act. I. Joh. 12, 20 (§ 44 anm.)
ИЗЪ-И-ИТИ (§ 48, 4) hineingehen, hineingeraten; **ИЗЪИДЕТЬ** Joh. 10, 9 fut.;
ИЗЪИТИ herausgehen, ausgehen;
ИШЪДЪ, **ИШЪЛЪ** с. § 44 anm.;
ИЗЪИДЕТЬ Joh. 10, 9 fut.;
ОБИТИ umgehen, umringen;
ОТИТИ weggehen; **ОШЪЛЪ** — **ОТЪШЪЛЪ**.
ПРИИТИ (**ПРИТИ**) hergehen, hin-

gehen, kommen, ankommen;
КЪ СЕБѦ ПРИИДЪ in sich gegangen Luc. 15, 17; **ПРИИДЕТЬ** 3. sg. fut., öfter.
ПРОИТИ durchgehen, vorwärtsgehen.
ПРЕИТИ vorgehen, vorübergehen, übergehen, vergehen (z. b. **КРЕМА**); vorwärtsgehen.
РАЗЪИТИ aus einander gehen; — **сѧ** sich zerstreuen; **РАЗЪИДЪ** сѧ Matth. 26, 31 fut., und öfter so.
СЪ-И-ИТИ (§ 48, 4) herabgehen, herabkommen.
ИЦѦЛѦТИ, -**ЛѦЖ**, -**ЛѦЖИШИ** (§ 44, anm.) heilen (vgl. **ИС-ПАЛНИТИ**).
ИШЪДЪ, **ИШЪЛЪ** с. **ИЗЪИТИ** unter **ИТИ**.
ИЮДА msc. 'Ιουδας, Judas.
ИЮДЕИ, **ИЮДЕИ** msc. 'Ιουδαῖος, jude.
ИЮДЕЙСКЪ, **ИЮДЪ**, adj. jüdisch.
ИЮДЕИ, **ИЮДЕИ** fem. 'Ιουδαῖα, Judaea.
ИЮДОКЪ, **ИЮДОКЪ** adj. poss. zu **ИЮДА**, des Judas.
ИЖМОКЪ adj. poss. zu **ИЖМОКЪ**, des Jacob.
ИЖМОКЪ msc. 'Ιακώβ, Jacob.
ИЖРЕИ, **ИЖРЕИ** msc. gr. ἱερεῖς, priester.
ИЖРЕЙСКЪ adj. (**ИЖРЕИ**) priesterlich.
ИЖРОУСАЛИМА, **ЕРОУСАЛИМА** ntr. pl. 'Ιεροσόλυμα Jerusalem; **ИЖРОУСАЛИМЪ**, **ИЖРОУСАЛИМЪ** sg. msc. dass.
ИЖРОУСАЛИМАНИИ, **ИЖР.**, msc. Jerusalemiter.

I.

ī zahlzeichen, 10, десѣтъ.

искоуѣсоуѣ adj. poss. zu искоуѣсъ.

искоуѣсъ, искоуѣсъ, искоуѣсъ msc.

Ἰησοῦς, Jesus.

K.

ī zahlzeichen, 20, дѣла десѣте.

казѣти, кажеѣ, кажеѣши zeigen;

показѣти (auch -ѣже) herzeigen, aufweisen, beweisen; erzeugen (показа о мѣнѣ er erzeugte an mir); показѣти Joh. 5, 20 einmal praes., das andre mal fut., zu letzterem vgl. показѣши imper. Joh. 14, 9;

сказѣти (auch -ѣже) anzeigen, befehlen; erklären, verdolmetschen; сказѣти Ap. 9, 16 fut.; ebenso Joh. 17, 26.

казѣти, -же, -ѣши verderben;

проказѣти dass.; проказѣти aussätzig (vgl. проказа lepra, aussatz).

каменѣ msc. Καίμας.

камо part. interr. wie.

камы adj. pron. wie gross, quantus.

каменѣ ntr. coll. gestein; plur. zu камы, die steine, felsen.

каменѣ msc. s. камы.

камо part. interr. und rel. wohin.

камы msc., gen. -мене, u. каменѣ stein.

каменѣ adj. steinern (камы), каменѣ каменѣ felswand.

каменѣ msc. Каменѣ.

каменѣ ntr. (каменѣ fem. bild, statue) statue, götzenbild.

каменѣ, каменѣ fem. gr. κορυβαίς, opferkasten.

касѣти, -самѣ, -самѣши (s. касѣти) berühren;

прикасѣти сѣ anrühren, c. loc. ohne praepos. z. b. Joh. 4, 9.

касѣти, касѣ, касѣши сѣ reue fühlen;

раскасѣти сѣ bereuen.

кадѣсъ adj., потоуѣ м. χεῖμαρος τῶν Κεδρῶν.

каренѣсъ adj. κορυναῖος, kyrenäisch.

касарѣ fem. Caesarea.

касарѣ msc. καῖσαρ, der römische kaiser.

кѣ zahlzeichen, 27, дѣла десѣте и седѣмѣ; als ordinalzahl дѣла десѣте и седѣмѣ(и).

киѣ — κηφᾶς Joh. 1, 43.

каменѣти, -неѣ, -неѣши (клонѣти) neigen; — сѣ c. dat. sich neigen vor jem., verehren, anbeten;

поклонѣти сѣ (s. поклонѣти сѣ) c. dat. verehren, anbeten.

калѣти (= *кѣлѣти), колѣ, колѣши stechen;

зѣкалѣти erstechen, schlachten;

искалѣти schlachten, abschlachten.

какетарѣ msc. (какетѣ verläumdung, какетѣти, -иѣ, -иѣте-

ши verläumd(en) verläumder, ankläger.

клеопеѣ adj. poss., des Kleopas (Κλωπᾶς).

клонити, -иѣ, -иши **са** neigen; — **са** sich neigen;

поклонити са sich verneigen (προσκυνεῖν), с. dat. vor jemandem —, verehren, anbeten; — **на** **колноу** γονυπετεῖν niederknien; **покломи са** p. 96 fut., **поклоните са** Joh. 4, 21, **поклонати са** Joh. 4, 23 ebenso;

прэклонити vorbeugen, beugen (**коленѣ**, **гленѣ**);

оуклонити abwenden; — **са** sich abwenden, entweichen, с. dat.: **на** **родоу** Joh. 5, 13.

кѣтъ fem. zimmer, zelle.

кѣюити, -ѹѣ, -ѹши **са** sich ereignen (συμβαίνειν); **кѣюитѣ ми са** es ereignet sich mir, ich soll, muss.

кѣтитѣ fem. (**кѣати**) fluch.

кѣати, **кѣиѣ**, **кѣиши** verfluchen; **кѣати са** sich verfluchen, schwören;

прокѣати verfluchen.

когда, **кѣгда** adv. wann.

кожа fem. haut, fell.

козѣла ntr., gen. -**латѣ**, (demin. zu **козѣлѣ**) böcklein.

колесница fem. (**коло**, st. **колес**-, rad, adj. **колеснѣ**) wagen.

коли adv. interr. u. indef. wann, irgend wann (quando, aliquando).

колиждо part., an relativa ge-

fügt — lat. - cunque, **нже** **колиждо** quicunque.

колики adj. pron. interr. u. relat. wie viel, wie gross, quantus; **колико** ntr., с. gen., **колико** **наимѣники** Luc. 15, 17 wie viele tagelöhner.

колыи adv. (vgl. **колы** adv. quantum) wie sehr, wie viel.

колы adv. wann (vgl. **коли**); **до** **колы** bis wann, wie lange.

колѣно ntr. knie.

кормеѣ msc. korb.

конѣ msc. pferd.

конѣца msc. ende.

конѣяти, -ѹѣ, -ѹиши (**конѣца**) enden;

сѣконѣяти beenden, erfüllen; — **са** sich vollenden, sich erfüllen; enden (sterben).

конѣиши fem. (**конѣца**) ende.

копати, -иѣ, -иши graben; **ископати** ausgraben.

копѣи ntr. lanze.

корбѣица msc. (dem. zu **корбѣ**, **корбѣлѣ**) kahn.

корбѣлѣ, **корбѣ** msc. schiff.

корбѣиникѣ msc. (adj. **корбѣи** zu **корбѣ**) schiffer; **старѣиши** **корбѣиникомѣ** schiffshauptmann (dat. beim subst., wie oft).

користѣ fem. beute.

корити, -иѣ, -иши misshandeln, schmähen;

оукорити misshandeln, schmähen, schelten; **оукористѣ** geschmäht, daher: schmählich, schändlich.

косиѣти, -иѣ, -иши berühren;

приноснати сл anführen, c. loc. ohne praepos.; **не приноснѣ** сл **нѣмъ** er rührte ihn nicht an.

кость fem. knochen; plur. **кости** gebeine.

который pron. rel. welcher; **аште** и. ἐάν τις, εἴ τις, ὅς ἄν.

кошери fem. korb.

кошь msc. korb.

край msc. rand.

крашнѣтъ adj., **крашнѣе место** κρανίου τόπος schädelstätte.

красити, -шѣ, -сиши (**красѣ** fem. schönheit, eig. farbe) schmücken;

оукрасити ausschmücken, schmücken.

красти, **крадѣ**, **крадеши** stehlen;

оукрасти wegstehlen (vrb. prf. zu **красти**).

кратѣ msc. (u-st.) in **три** u. s. w. **краты** drei u. s. w. mal.

кромѣшнѣ adj. (**кромѣ** adv. fern, ausser) äusserst.

крѣъ fem. (§ 56, anm. 1) blut.

крьшити, -маж, -миши nähren.

крыти, **крыж**, **крыжиши** decken, bergen;

открыти enthüllen (ἀποκαλύπτειν);

покрыти bedecken, zudecken, verbergen;

скрыти verbergen, verstecken.

кръстити, -штѣ, -стиши taufen;—**сѣ** getauft werden, sich taufen lassen.

кръстиниши msc. christ.

кръстинишѣсѣ adj. christlich.

кръстъ msc. kreuz.

кръстити, -штаж, -штажиши (**кръстити**) taufen.

кръшити, -маж, -миши (**кръж**, **кръжѣтъ**) stärken;

оукрашити dass.;—**сѣ** sich wieder stärken, sich erholen.

кръность fem. (**кръж** stark) stärke, kraft.

кръжѣтъ adj. (**кръж**) stark, kräftig, heftig.

коупити, -плаж, -пиши kaufen;

искоупити loskaufen.

коупальнѣ adj. zu **коупалѣ**, **домѣ**

коупальнѣ kaufhaus.

коупалѣ fem. (**коупити**) kauf, kaufgeschäft.

коупѣ msc. haufen; **къ коупѣ** zusammen, zugleich.

коурѣ msc. hahn.

коусити, -шѣ, -сиши (nur in compos.) schmecken;

къкоусити kosten, c. gen.;

искоусити versuchen (ausprobieren).

коуциѣ fem. (irgend eine speise).

коушати, -шмаж, -шмажиши **сѣ** (**коусити**) versuchen;

искоушати (vgl. **искоусити**) versuchen, erproben.;

покоушати **сѣ** den versuch machen, unternehmen.

къ praep. c. dat. zu, bei vrb. dic. глаголати **къ** **исмоу** zu ihm sagen; bei vrb. der bewegung **принити** **къ** **исмоу** zu ihm kommen, u. s. w.; **къ томоу** dazu, ferner; **къ томоу** и dazu auch; **къ томоу** не ferner nicht,

nicht mehr; **еще къ сѣмоу**
noch dazu.

къда s. **когда**.

къде adv. interr. wo.

къ-ждо (къждо) pron. (§ 66) jeder;
къдинъ къждо ein jeglicher,
jeder einzelne.

кънига (книга) fem. buch, schrift.

кънижъниъ msc. (**кънижънъ** adj.
zu **кънига**) **γραμματέυς**, schrift-
gelehrter.

къназь (кназь) msc. fürst.

късьмъти, -къ, -ниши (късьмъ
langsam) **зѣгъри**.

къ-то pron. interr. wer (§ 66),
indef. irgend wer, **τις**; **да къто**
ἴνα τις Joh. 15, 13.

къкъати, -къкъ, -къкъши (къ-ти)
schütteln, **ῥακωκ** den kopf sch.;
покъкъати dass.

къй pron. interr. welcher, qualis,
quis (§ 68).

къдоу adv. interr. u. relat. woher;
отъ къдоу von woher.

къпъль fem. (**къпъти** baden) bade-
platz, teich; Joh. 5, 2 entspricht
ка окълн къпъль nicht dem gr.
ἐπὶ τῇ προβατικῇ (sc. **πόλῃ**) **κο-**
λομβήθρα, indem **къпъль** (loc.)
mit dem adj. **окълн** verbun-
den ist.

къ zahlzeichen, 29, **дъла дъсате**
и дъкаты, als ordinalz. **дъла**
дъсате и дъкаты.

Л.

л zahlzeichen, 30, **три дъсате**.

лазаръ msc. **Λάζαρος**.

лазъти, -жъ, -жъни kriechen,
кълазъти hineinkriechen, ein-
steigen;

прълазъти übersteigen.

лакътъ msc., gen. **-ти** (z. th. conson.
flectiert, gen. plur. **лакътъ**),
ellenbogen, elle.

лаинта fem. wange; **оударъти зъ**
лаинта Matth. 26, 67 **ῥαπίζειν**.
латиньскы adv. (adj. **латиньскъ**)
auf lateinisch.

лекъгътъ, лекъгътиныъ, plur. лекъгъ-
те, msc. **λεωτής**, leuit.

ледъ msc. eis; loc. **ледъ** u. **ледоу**.

легеонъ msc. **λεγεών**, legio.

леитъи msc. linteum, leintuch.

лѣжати, -жъ, -жъни (w. **лѣг** in
лагъ, леити) liegen;

къзлѣжати **ἀνακείσθαι**, zu tische
liegen;

прълѣжати c. loc. ohne praep.
(eig. jemandem anliegen) sor-
gen für—.

летъти, леитъ, летъни fliegen;
къзлетъти auffliegen, — **на небо**
gen himmel.

лешти, лагъ, лажъши sich legen;
къзлешти sich niederlegen, sich
zu tische legen (vgl. **къзлѣ-**
жати).

ли conj. oder; part. interr., ge-
wöhl. dem ersten worte des
fragesatzes nachgestellt, fast
wie lat. **ne** gebraucht, aber

auch nach fragepronomen und frageadverbien; **ан** — **ам** in der doppelfrage: *utrum* — **ан**; **ам** leitet den conditionalen vordersatz ein: **имате ан стража**, **оттврдате**, habt ihr eine wache, so versichert; **амте ан** s. unter **амте**.

амъ msc. chor.

амтъ msc. blatt.

амтра fem. gr. *λίτρα*.

амъ adj. grundbed. wohl „schief, ungerade“, daher einmal „drüber hinaus, nimius, überflüssig“, **ис-амъ** übermässig; zweitens: „nicht treffend, nicht erreichend, ermangelnd, privatus.“

амъ ntr., gen. **амъа**, plur. **амъа** u. **амъеса**, gesicht, antlitz; **не сѣдите на амъа** μή κρίνετε κατ' ὄψιν Joh. 7, 24.

амънъ, -**ъа**, -**ънън** bekannt machen, verkünden;

обамънъ anzeigen, anklagen, beschuldigen; **обамънъ** Joh. 16, 8 fut.

амънъ, -**амъа**, -**амънън** berauben, (**амънъ** zu **амъа** in der bedeutung „privatus“); — **са** mangel leiden.

амънъ, best. **амънън**, fem. **амънънън**, ntr. **амънъ** comp. zu **амъа**; **амънъ** **нънъ** überflüssig haben, zur genüge haben.

амънъ, **амъа**, **амънън** giessen (vgl. **про-ам-нъ**, -**амъа**, -**амънън**); **амънънъ** eingiessen, hineingiessen;

амънънъ aufgiessen;

амънънъ ausgiessen; — **са** sich heraus ergiessen;

проамънъ vergiessen.

амънънъ msc. gr. *λιθόστρωτον*.

амънънъ, -**амъа**, -**амънън** küssen.

амънънъ, -**амъа**, -**амънън** (-**амъа**, -**амънън**) küssen;

обамънънъ καταφιλεῖν (vgl. abküssen), öfter küssen.

амънъ, -**амъа**, -**амънън** fangen (jagdtiere, fische).

амънъ ntr. (w. **амъ**, s. **амънъ**) lager.

амънъ, -**амъа**, -**амънън** legen (w. **амъ**, s. **амънъ**);

амънънъ einlegen, hineinlegen;

амънънъ auflegen, auferlegen; anlegen, beilegen; **амънънъ** **на** **та** p. 95 wir werden dir auferlegen; **амънънъ** **амънънъ** **на** **на** wurden ihm beigebracht habend;

обамънънъ (**обамънънъ**) umlegen, auflegen;

подамънънъ unterlegen;

положънъ hinlegen, -setzen, -stellen; auflegen; hingeben (das leben für etc.); **положъ** Joh. 13, 37, **положънъ** Joh. 13, 38 futura;

амънънъ zusammenlegen, vereinigen; — **са** sich zusammenthun, sich vereinigen.

амънъ fem. weinstock, rebe.

амънънъ adj. zu **амънъ**; **амънънъ** **амънънъ** Matth. 26, 29 die frucht der rebe.

амънънъ, -**амъа**, -**амънън** brechen;

ПРОЛОМНИТИ durchbrechen, zerbrechen;
СЛОМНИТИ zusammenbrechen, zerbrechen (confringere).
КОМО ntr. schoss (gremium).
МОУНА fem. mond.
ЛЪГАТИ, ЛЪЖА, ЛЪЖЕШИ lügen;
СЛАВГАТИ zusammenlügen, erlügen.
ЛЪЖА fem. lüge.
ЛЪЖА adj. lügnerisch, erlogen; sbst. msc. lügner.
ЛЪГЛИВИ fem., gen. -ИВИ, (ЛЪГЪ-КЪ leicht) erleichterung, trost.
ЛЪПАТИ, -ПАКЪ, -ПАШИ kleben (intrans.), hängen bleiben.
ЛЪСТНИ, -ШТА, -СТНИ (ЛЪСТЬ) betrügen;
ПРОЛЪСТНИ dass.
ЛЪСТЬ fem. list, betrug.
ЛЪСТЬЦА msc. betrüger.
ЛЪВЪ adj. link, **ЛЪВАЯ** (sc. РАМА) die linke (hand).
ЛЪНИТИ, -НИКЪ, -НИШИ СЯ träge (ЛЪНЪ) sein;
ОБЛЪНИТИ СЯ zögern.
ЛЪПЪ adj. angemessen; **ЛЪПО БЕСТЬ** oportet, decet.
ЛЪСТИ, ЛЪЗЪ, -ЗЕШИ (vgl. ЛАЗУТИ) schreiten (gradi), gehen;
БЛЪЗУТИ hineingehen, einsteigen;
ПЪЗУТИ aussteigen;
СЛЪЗУТИ herabkommen, herabsteigen.
ЛЪТО ntr. jahr.

ЛЪТЬ fem., in **ЛЪТЬ БЕСТЬ** u. **ЛЪТНИК БЕСТЬ** es ist möglich.
ЛЪКЪ s. ЛЕЧЕТИ.
ЛЮБИТИ, -БАКЪ, -БИШИ lieben (ЛЮБЪ lieb);
БЛЪЗЮБИТИ lieb gewinnen, lieben; **БЛЪЗЮБАКЪ** Joh. 14, 21 fut., u. öfter so.
ЛЮБО part. an pron. interr. oder relat. verallgemeinernd, -cunque, -libet, **КЪТО ЛЮБО** wer auch immer; **ЛЮБО И ЕДИНИКЪ** p. 98 unten „wenn auch nur einen.“
ЛЮБО-ДЪНЦА fem. buhlerin (vgl. das nächste w.).
ЛЮБОДЪВНИКЪ ntr. (sbst. vrb. zu **ЛЮБОДЪВАТИ** huren, ehebrechen) hurerei, ehebruch.
ЛЮБО-НИШЕ adj. φιλό-πῶρος, die armen liebend.
ЛЮБЫ fem., gen. -БЫЕ, liebe.
ЛЮДИКЪ msc. plur. (i-st.) leute, volk.
ЛЮДСКЪ adj. dem volke angehörend, volks-, **СТАРИШИ ЛЮДСКИ** die ältesten des volkes, die volksältesten.
ЛЮТЪ adj. bitter, grausam.
ЛАГЪ s. ЛЕЧЕТИ.
ЛАКУТИ, -УКЪ, -УШИ trennen;
ОТЛАКУТИ abtrennen, trennen, ausschliessen; — **СЪБОРИШТА** Joh. 9, 22 von der synagoge.
ЛЪДА fem. Lydda.

М.

МАГДАЛѢНН fem., gen. -**НИ**, Μαγδαλήνη.

МАЗАТИ, -**ЖА**, -**ЖЕНИ** schmieren, salben;

НОМАЗАТИ besalben, bestreichen.

МАЛО-КРАСНЫЯ adj. (**КРАМА**) kurzzeitig, vergänglich.

МАЛО-МОЩЬ msc., gen. -**ТИ**, (wenig kraft, **МОЩЬ**, habend, ἀρρωστος) arm, bettler.

МАЛЪ adj. klein; **МАЛО** ntr. adv. wenig, ein wenig; **ЕЪ МАЛЪ** in kurzem.

МАНАСТЫРЬ msc. monasterium, kloster.

МАНЫЯ, **МАНА** fem. μάνα.

МАРИНЫЯ adj. poss. zu **МАРИЯ**, der Maria.

МАРИЯ fem. Maria.

МАРТЪ msc. monat märz (martius).

МАСЛО ntr. öl, salbe.

МАТИ fem., gen. -**ТЕРЕ**, mutter.

МЕЖДОУ adv. und praep. o. acc. (richtung), c. instr. (ort) zwischen; **МЕЖДОУ СМЫ** während dessen.

МЕСИЯ msc. μεσσίας.

МЕСТАТИ, **МЕНИТЪ**, **МЕНИТИ** werfen;

ОТЪМСТАТИ abwerfen, wegwerfen; — **СА** c. gen. sich abwenden von —, verlügen (vgl. **ОТЪЕРЯТИТИ СА**);

СЪМСТАТИ herabwerfen.

МИЛОКАТИ, -**ЛОУЖЕ**, -**ЛОУЖЕНИ** (**МИЛЪ**) bemitleiden, mitleid haben mit — (c. acc. obj.);

НОМИЛОКАТИ vrb. perf., vgl. **СКАТЫНИХЪ МОЛИТЕЛНИ** да **НОМИЛОКАНИ** **ЕДДЕМЪ** **ЕЪСМ** mögen wir alle durch die gebete der heiligen begnadet werden (gnade finden).

МИЛОСРЪДОВАТИ, -**ДОУЖЕ**, -**ДОУЖЕНИ** (**МИЛО-СРЪДЪ** mitleidig) mitleidig sein; mitleid, erbarmen fühlen.

МИЛОСТЬ fem. (**МИЛЪ**) erbarmen, mitleid; almosen.

МИЛЪ adj. erbarmenswert, mitleidenswert; **МИЛЪ** **ИМЪ** **ЕЪСТЬ** sie hatten mitleid mit ihm.

МИМО adv. vorbei, vorüber; — **ИТИ** vorbei gehen.

МИРЪ msc. frieden.

МИРЪ msc. welt; loc. **ЕЪ МИРОУ** **СЕМЪ** p. 101; **ЕЪСЪ МИРЪ** oft für δ κόσμος.

МЪЖА fem. das murren, gemurmelt.

МЪЖНИ fem. blitz.

МЪЖАТИ, -**УЖ**, -**УЖЕНИ** schweigen, verschweigen;

ОУМЪЖАТИ verstummen.

МЪЖАНИИ ntr. (sbst. vrb. zu **МЪЖАТИ**) das schweigen, die stille.

МОМЕНТЪСЪКЪ adj. moabitisch.

МОЙ, **МОЕ**, **МОЕ** pron. poss. I. pers. mein.

МОЛИТЕЛ fem. (**МОЛИТИ**) gebet.

МОЛИТИ, -**АЖЕ**, -**ЛИНИ** bitten; — **СА** beten;

ПОМОЛИТИ **СА** vrb. perf.; **ДОМЪ-ДЕЖЕ** **ПОМОЛЪ** **СА** Matth. 26,

36 bis ich gebetet haben werde;
οὔμολιτι erbitten; **οὔμολικ**
 Joh. 41, 16 ἐρωτήσω.
μορнτι, -ριж, -рини (**моръ** tod;
мър-ати) tödten;
οὔμортн vrb. perf. ertödtēn.
морскъ adj. (**морѣ**) meer-, **вода**
морьскаѣ das meerwasser.
морѣ ntr. meer.
мосей, монси, моуси msc. Moses.
мосеокъ, моусеокъ adj. poss. zu
мосей, des Moses.
моуити, -ухъ, -унии (vgl. **мок-ръ**
 feucht) feucht machen;
омоуити anfeuchten, befeuch-
 ten, eintauchen.
мошти, могъ, можемн können,
 δύνασθαι;
εἰςмошти vermögen, die kraft
 haben, ἰσχύειν.
мразъ msc. frost, kälte.
мракъ msc. finsterniss.
мръткъ adj. todt.
мрътєльчъ msc. der todte.
мръжа fem. netz.
мръти s. **мъръти**.
моудити, -ждъ, -динии (**моудъ**
 langsam) zögern;
прѣмоудити dass.
мѣногашѣди adv. vielmals, oft.
мѣного-цѣнѣнъ adj. grossen wert
 (цѣна) habend, kostbar.
мѣногъ (**многъ**) adj. viel.
мѣножити, -жъ, -жини (**мѣногъ**)
 vermehren; — **сѣ** sich mehren.
мѣножєство ntr. (**мѣногъ**) menge,
 fülle.

мѣисанти, -шѣжъ, -санни (**мѣисѣ**
 fem. gedanke) denken;
домѣисанти сѣ (für sich) zu
 ende denken, ausdenken, be-
 greifen;
οὔмѣисанти aussinnen, erden-
 ken.
мѣисѣ fem. gedanke.
мѣити, мѣижъ, мѣисини waschen;
 — **сѣ** sich waschen, baden;
измѣити auswaschen, reinigen;
омѣити abwaschen (eig. um-
 waschen);
οὔмѣити abwaschen; **οὔмѣижъ,**
οὔмѣисини Joh. 13, 8 fut.
мѣимѣѣ fem. arm.
мѣзда fem. lohn.
мѣнѣ, best. **мѣнѣи**, fem. **мѣнѣини**,
 ntr. **мѣнѣ**, adj. comp. kleiner,
 geringer, jünger.
мѣинити, -ижъ, -инини **сѣ** (**мѣнѣ**)
 sich verkleinern, sich ver-
 ringern.
мѣитѣти, -ижъ, -инини meinen;
мѣинѣ сѣ c. dat. videtur, es
 scheint;
помѣитѣти sich erinnern, er-
 innerung haben, denken an.
мъръти (**мръти**), **мъръжъ** (**мръжъ** § 79),
мърєши sterben;
οὔмъръти ersterben (vrb. prf.),
 sterben; oft als fut.
мъръ msc. schwert.
мърдѣнъ adj. (**мърдѣ** fem. erz, χαλ-
 κός) ehern, aus erz bestehend.
мърнити, -ижъ, -инини ändern,
 tauschen;
измърнити verändern, vertau-
 schen.

МЪННТИ, -ННЪ, -НННН (vgl. **МЪНЪТИ**)
meinen, glauben, für etwas
halten (mit dopp. acc, **МЪНЕ**
МЪННТЕ БОГЪ quos putatis
deos).

МЪРА fem. mass.

МЪСЧТИ, -МЪ, -СЧННН mischen;
ПРИМЪСЧТИ beimischen; — **СА**
c. loc. ohne praepos. sich zu
jemandem gesellen, sich an
jem. halten (**ПРИМЪСЧТИ СА**
ОУЧЕННИЦЪХЪ Ap. 9, 26);
СЪМЪСЧТИ vermischen.

МЪСТО ntr. ort.

МЪСАЦЪ msc. monat.

МЪТАТИ, -ТАМЪ, -ТАМНН (**МЪТА**,
МЕСТН; **МЪТАТИ**, **МЕМЪТА**) wer-
fen;

КЪМЪТАТИ hineinwerfen;

ПОМЪТАТИ hinwerfen.

МЪСО ntr. fleisch.

МЪСЛЪ adj. zu **МЪСО**, des fleisches;
КОМЪ МЪСЛЪМЪ der fleischge-
ruch.

МЪДРОСТЬ fem. (**МЪДРЪ**) weisheit.

МЪДРЪ adj. weise, klug.

МЪЖЪ msc. mann.

МЪЖЬСКЪ adj. männlich, des
mannes.

МЪКА fem. qual, marter.

МЪКЪТИ, -МЪТА, -ТИМНН (**МАТА**, **МАСТИ**)
umrühren, aufrühren) in auf-
regung, verwirrung bringen;

КЪМЪКЪТИ aufrühren, in be-
wegung bringen; — **СА** auf-
geregt, erschüttert werden;

СЪМЪКЪТИ aufregen, verwirren.

МЪЧЕННИКЪ msc. (**МЪЧЕНЪ** zu **МЪ-**
ЧЪТИ) märtyrer.

МЪЧЕННУБЪСКЪ adj. zum vor-, mär-
tyrer-.

МЪЧЕННИКЪ ntr. (sbst. vrb. zu
МЪЧЪТИ) marter.

МЪЧЪТИ, -ЧЪ, -ЧЪМНН (**МЪКА**) quä-
len, martern.

МЪРО ntr. **μύρον**.

МЪРЪЛЪ adj. zu **МЪРО**; **КОМЪ МЪ-**
РЪЛЪМЪ der geruch der salbe.

N.

Н zahlzeichen, 50, **НАТЪ ДЕСАТЪ**.

НА praep. auf; c. acc. richtung:
auf, **НА ГЛАВЪ** auf den kopf;
hinauf zu —, auf — hin, gegen,
НА РАЗКОЙМННА ИЗИДОСТЕ; **НА**
НЕБО СЪГРЪМННЪХЪ; zeitlich: **НА**
КАСА ЛЪТА; **НА МЪНОГО КЪРЪМА**
auf lange zeit, lange zeit hin-
durch; zweck: **ЖЪЗДЪНЪ** **НА**
МЪЧЕННИКЪ zur marter (entspricht
in diesem falle fast immer dem

deutschen „zu“); **НА ТО ПРИИДЕ**
dazu ist er gekommen; c. loc.
auf, an; ort: **НА ДВОРЪ** auf dem
hofe, **НА ТРЕПЕЗЪ** am tische
(sitzend); bei **ПАСТИ**, **ПАДЪ** u.
ähnlichen verben, wo wir den
acc. brauchen, **ПАСТИ НА ЗЕМЪ**
auf die erde fallen; **СЪДЪШЕ НА**
ТРЕПЕЗЪ sich an den tisch ge-
setzt habend; preis: **ПРОДАТИ**
НА МЪНОЗЪ verkaufen für vieles

(theuer). Bemerke: **ПАСТИ** на **ЕЪ** um den hals fallen; **РАЗДѢРА** са на **ДЪКОМЪ** riss entzwei. Bei den zahlen von 11—19 **ДЪКА** на **ДЕСАТЕ** (acc.) eig. zwei auf zehn, 12 u. s. w.

НА-ВѢДНТИ, -**ЖДѢ**, -**ДНШИ** antreiben.

НАВѢСТИ s. **ВѢСТИ**.

НАГЪ adj. nackt.

НАДЕЖДА fem. hoffnung (**НА-ДѢЯТИ** са hoffen, vgl. **ДЯТИ**, **ДЕЖДѢ**).

НАДЪ praep. über; c. acc. richtung: **НАДЪ** нь **СЪХОДНТИ** Joh. 1, 33 auf ihn herabkommen; **ПРИИДЕ** **НАДЪ** нь Luc. 10, 33 ἦλθε κατ' αὐτόν; c. instr. ort: über.

НА-ДѢЯТИ, -**ДЯЖ**, -**ДЯШШИ** са hoffen; mit **НА** + acc. hoffen auf —.

НАЗАРЕЙ msc. gr. Ναζαρεῖος.

НАЗАРЕНИНЪ msc. der Nazarener.

НАЗНАМЕНАТИ s. **ЗНАМЕНАТИ**.

НАИМЪЛНИКЪ msc. (**НА-МТИ** mieten, dingen; **НАИМЪ** mietung) lohn-arbeiter, tagelöhner.

НАИМАНОВЕННІЕ ntr. (**НА** - **НАИМЪТИ** winken) wink; p. 107 = ῥοπή im sinne von „einwirkung, einfluss.“

НАИМЪСТЫННИКЪ msc. stellvertreter (**НА**, **МѢСТО**).

НАПАСТИ s. **ПАСТИ**, **ПАДѢ**.

НАПАСТЬ fem. (**НАПАСТИ**, - **ПАДѢ**) gefahr, versuchung.

НАПАЯТИ, -**ЯЖ**, -**ЯШШИ** (**НА-ПОНТИ**) tränken, zu trinken geben.

НАПАЯМНТИ s. **ПАЯМНТИ**.

НАПОНТИ s. **ПОНТИ**.

НАПЪСАТИ s. **ПЪСАТИ**.

НАРЕШТИ s. **РЕШТИ**.

НАРИЦАТИ, -**ЦАЖ**, -**ЦАШШИ** und -**УЖ**, -**УШШИ** (**НА-РЕИЖ**, -**РЕШТИ**) nennen; — са heißen; bedeuten.

НАРОДЪ msc. (vgl. **РОДЪ** geschlecht; **РОДНТИ**; lat. natio) volk, plur. leute (= **ЛЮДІЕ**).

НАРОУНТЬ adj. (**НА-РОУТЬ** sententia, definitio, von **НАРЕШТИ**) ausdrücklich; dann soviel wie „manifestus, insignis, ἐπίσημος.“

НАРЪДЪ msc. gr. νόρος.

НАСАДНТИ s. **САДНТИ**.

НАСЕЛНТИ, -**ЛЖ**, -**ЛШШИ** (**СЕЛО** fundus, ager) ansiedeln; **НАСЕЛЕНІЕМЪ** (sc. **ЗЕМЛИ**) ἡ οἰκουμένη, vgl. **БЪСЕЛЕНІЕМЪ**.

НАСЕЛЕНІЕМЪ s. **НАСЕЛНТИ**.

НАСЛЕДЪННИКЪ msc. (**НАСЛЕДІЕ** das erbe, vgl. **НАСЛЕДНТИ** erben, eig. nachfolgen) nachfolger, der erbe.

НАСТАЕНТИ s. **СТАЕНТИ**.

НА-СЫТИТИ, -**ШТЖ**, -**ТИШШИ** satt (**СЫТЬ**) machen, sättigen, c. gen. der sache; — са sich sättigen; **НАСЫНУЖ** Exod. 15, 9 fut.

НАОУНУТИ s. **ОУНУТИ**.

НАХОДНТИ s. **ХОДНТИ**.

НАУАЛО ntr. (**НА-УАТИ**) anfang.

НАУАТИ s. **УАТИ**.

НАУАТЬКЪ msc. (**НАУАТЬ** part. praet. pass. zu **НА-УАТИ**) anfang; **НА-УАТЬКЪ** **МНО** **ГЛАГОЛАХЪ** **НАМЪ** Joh. 8, 25 falsche übersetzung von τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν (überhaupt was rede ich noch mit euch).

НАМЪ pron. poss. I. pers. pl. unser.
НЕ adv. nicht; vor nominibus verwandelt es die bedeutung ins gegenheil (un-).

НЕБЕСЪНЪ adj. (**НЕБО**) himmlisch;
ОБЛАЦИ **НЕБЕСЪНИИ** die wolken des himmels.

НЕБЕСЬСКИ adj. (**НЕБО**) himmlisch;
ОБЛАЦИ **НЕБЕСЬСКИИ** die wolken des himmels.

НЕБО ntr., gen. -бесе, himmel; **НА**
НЕБЕСЕ (loc.) Joh. 3, 13.

НЕ-БО-ИЪ conj. denn, καὶ γάρ.

НЕ-ВХОДНЪ adj. (**ВЪ-ХОДЪ** eingang, zugang) unzugänglich.

НЕ-ВЪРЪНЪ adj. ungläubig.

НЕВЪСТА fem. braut.

НЕВЪСТАНИИ msc. bräutigam.

НЕ-ГОДОВАТИ, -доуѣ, -доуѣши (**ГОДЪ** zeit, passende zeit, **ГОДЪ** **БЫТИ** angenehm sein, **ГОДОВАТИ** freundlich sein) unwillig sein.

НЕДОСТАТЪНЪ adj. (**НЕ-ДОСТАТЪНЪ** mangel, vgl. **ДО-СТАТИ**) unzureichend.

НЕ-ДОСТОИИ adj. unwürdig.

НЕДЪЖЪ msc. krankheit.

НЕДЪЖИИ adj. krank.

НЕ-ЖЕ und **НЕ-ЖЕ-ЛИ** adv. als (beim comparativ); **НАЧЕ** — **НЕЖЕ** mehr — als.

НЕЗАМНА, adverbial **ИЪ** **НЕЗАМНА** plötzlich.

НЕ-МОШЪНЪ adj. (**МОШЪ**) ohnmächtig, schwach.

НЕ-НАЕНДЪТИ, -ждѣ, -днши lassen;
ВЪЗНАЕНДЪТИ vrb. perf. eig. hass bekommen.

НЕ-НАРОУИИ adj. unberührt (vgl. die bedeutungen von **НАРОУИИ**).

НЕ-ОУЧЕНИИ s. **ОУЧЕНИИ**.

НЕ-ПОБЪДИИ s. **БЪДИТИ**.

НЕ-ПОНИИИ adj. unschuldig (s. **НИИ**).

НЕ-ПОРОУИИ adj. (**ПОРОИ** tadel, vorwurf, **ПО-РОИ**, -**РОИИ**; **ПОРОУИИ** zu tadeln, vituperandus) untadelhaft, unbefleckt, unverletzt.

НЕ-ПРИИИ fem. ungerechtigkeit.

НЕ-ПРИИИИ adj. ungerecht, unrecht.

НЕ-ПРИИИИ fem. das übel, das böse (**ПРИИИИ** wohlwollen, liebe; **ПРИИИИ**, **ПРИИИИ** **КОМОУ** jemandem beistehen).

НЕ-ПРИИИИИ adj. (**ПРИ-ПРИИИ** überreden, überzeugen; **ПРИИИИ** [**ПРИИИ**], **ПРИИИ**, **ПРИИИИ** streiten, auch „eine sache verfechten, vertheidigen, causam tueri“) unglaublich, unzuverlässig.

НЕСТИ, **НЕСИ**, -**СЕНИ** tragen;

ВЪЗНЕСИ hinauftragen, erheben, erhöhen, fig. preisen;

ВЪЗНЕСИ Exod. 15, 2 fut.,

ВЪЗНЕСИ Joh. 8, 28 ebenso;

НИЗНЕСИ heraustragen, -bringen;

ПОНЕСИ hintragen;

ПРИНЕСИ herbeitragen, -bringen, darbringen.

НЕ-ОУЧАДИИ s. **ОУЧАДИИ**.

НЕ-ХОТА s. **ХОТАТИ**.

НЕ-УЧСТИИ adj. (**УЧСТИ**) unfrohm, gottlos, ἀσεβής.

НИ adv. auch nicht, οὐδέ, neque;

ne—quidem, **НИ КЪ ЕДИННОМУ ЖЕ ГЛАГОЛУ** Matth. 27, 14 auch nicht auf ein einziges wort; **НИ ТОГО МОЖАТ ГЛАГОЛАТИ** p. 106 nicht einmal das können sie sagen; **НИ — НИ** weder — noch, neque — neque; als absolute negation ohne verbum: nein, nicht; **НИЛИ НИ** im zweiten glied der doppelfrage: oder nicht. Vor pron. und part. verwandelt es den sinn ins gegenheil: **НИ-КТО** niemand u. s. w. (s. unter diesen einzeln); praepositionen treten dazwischen: **НИ КЪ КОМУ-ЖЕ** zu niemandem.

НИКА fem. acker, flur.

НИЖЬНЪ adj. (**НИЗЪ** adv. nach unten) nieder, unter.

НИЗЪ adv. hinab, herab.

НИ-КАКО-ЖЕ adv. auf keine weise.

НИКНАТИ, -**НА**, -**НАШИ** hervorkommen, keimen (eig. sich neigen, in jeder richtung);

ПРИНИКНАТИ sich vorbeugen, прохѣтити.

НИ-КАКЪ pron. adj. kein (nicht irgendwie beschaffen); **НЕ НАМАШИ ЛИ ННГО НИКАКОГОЖЕ СЪСЪДА** **НИ** **ЛИ** **РНЗЪМА** hast du nicht anderes, irgend ein gefäss, auch kein (oder kein) kleid?

НИ-КОГДА-ЖЕ adv. niemals.

НИКОДНЪ msc. gr. Νικόδημος.

НИ-КОЛИ, **НИ-КОЛИ-ЖЕ** adv. niemals.

НИ-КЪДЕ-ЖЕ adv. nirgendwo, nirgend.

НИ-КТО, **НИ-КТО-ЖЕ** pron. niemand.

НИ-КЪМ-ЖЕ pron. adj. kein, nicht irgend welcher art.

НИЦЪ adj. vorn über (gebeugt), pronus, mit dem gesicht zur erde; **ПАСТИ НИЦЪ НА ЗЕМН** (loc.) auf das gesicht niederfallen, mit dem gesicht zur erde fallen.

НИ-УТО-ЖЕ pron. nichts; gen. **НИУСОЖЕ** adverbial wie nihil als verstärkte negation: nicht, gar nicht; **НИ ПРИ УСОМЪЖЕ** „bei nichts, an nichts.“

НИМЪ adj. niedrig, arm.

НОЕЪ adj. neu.

НОГА fem. fuss.

НОЖЪ msc. messer, schwert.

НОЖЬНИЦА fem., sing. und plur., scheide (des schwertes).

НОЖЬНЪ adj. (**НОГА**) fuss -.

НОЗДРИ fem. dual. (**НОЗДРА** sing.) nasenlöcher.

НОСИТИ, -**ИМЪ**, -**СИШИ** (**НЕС-ТИ**) tragen;

ВЪЗНОСИТИ hinauftragen, heraufbringen, erheben; fig. preisen; **ВЪЗНОСИМЪ** p. 97 fut.;

ПОМОСИТИ hintragen; — **КОМУУТО** jemandem etwas vorwerfen; tadeln, schmähen; **ПРИНОСИТИ** herbeitragen, -bringen, heimbringen; darbringen.

НОШЪ fem. nacht; **НОШНЪ** wählend, in der nacht.

НОУДИТИ, -**ЖА**, -**ДИШИ** nötigen, zwingen;

von **внѣ**, vorwand, heuchelei).

обѣти s. **вѣти**.

обѣти s. **вѣти**.

обѣтѣ fem. wohnung.

облакъ msc. wolke.

область fem. (**об-ла**.) macht.

областѣ s. **бластѣ**.

облауѣти, -**уѣ**, -**уѣши** (s. **об-луѣти**) anzeigen, anklagen.

облауѣтель msc. (**облауѣти**) ankläger.

облауѣти s. **луѣти**.

облауѣѣти s. **лауѣѣти**.

облауѣти сѧ s. **луѣти** сѧ.

облауѣти s. **лауѣти**.

обоѣ num. pron., gen. **обоѣго**, beide, vgl. **оба**.

обоѣдоу adv. von beiden seiten.

образъ msc. gestalt, form, charakter; bild, vorbild, beispiel.

обратѣти s. **вратѣти**.

обрауѣниѣ ntr. (sbst. vrb. zu **обрауѣти**) beschneidung.

обрауѣти s. **руѣти**.

обрѣсти, **брауѣти**, **брауѣши** (vgl. **сѣ-руѣти**) finden; **брауѣть** p. 105, Joh. 10, 19 fut., und öfter so;

нзобрѣсти herausfinden;

пробрѣсти erwerben.

обрѣтати, -**таѣ**, -**таѣши** (durat. zu **обрѣсти**) finden.

обруѣти s. **руѣти**.

объ (**об**) praep. um; c. acc. **объ** (**об**) **онъ** **полъ** an jener seite, jenseit.

объложѣти s. **ложѣти**.

обълауѣти (älter -**лауѣти**), -**лаѣ**, -**лаѣши** (**объ-лауѣти**) erneuern.

объ-лауѣти, -**лаѣ**, -**лаѣши** (**лаѣ**) erneuern; **обълауѣть** p. 100 fut., ebenso p. 102.

обълауѣниѣ ntr. (sbst. vrb. zum vor.) erneuerung.

обълауѣти msc. (**лаѣ-лаѣ-ти** lernen, gewohnt werden) gewohnheit.

обълауѣти, -**лаѣ**, -**лаѣши** (**обълаѣ**) zu mittag essen.

обълаѣ msc. mittagsmahl.

обълауѣниѣ ntr. (sbst. vrb. zu **обълауѣти**) verheissung.

обълауѣти s. **лауѣти**.

облауѣти s. **лауѣти**.

облаѣ s. **лаѣ**.

обоѣда adv. zu jener zeit; **обоѣда** — **обоѣда** bald — bald.

объ pron. jener, der (§ 66); **объ** — **объ же** dieser — jener, der eine — der andre; **объ** — **объ** diese — jene, einige — andre; **объ** — **ниѣ** dass.

облаѣ fem. schaf.

облаѣ adj. poss. zu **облаѣ**, schaf-; **облаѣ стадо** schafherde.

обладоу adv. von jener seite her; **сѣдоу** и **обладоу** von dieser und von jener seite, zu beiden seiten.

огнь msc. feuer, fieberhitze.

оголѣти, -**лаѣ**, -**лаѣши** (**голаѣ** nackt) entblößen.

оградѣти s. **градѣти**.

оглаѣти, -**стаѣ**, -**стаѣши** (**глаѣ** dicht) dicht werden, sich verdichten, erstarren.

одежда fem. (оде^{ти}, оде^{жа} um-
thun, bekleiden) kleid.

одолати, -лѣхъ, -лѣши с. dat.
siegen, besiegen;

продолати überwinden, be-
siegen.

одръ msc. bett, lager.

одръжати с. др^{жати}.

одърати с. др^{ати}.

одѣти с. др^{ти}.

одежице ntr. (abst. vrb. zu о-
др^{жати} bekleiden) kleidung, ge-
wand, kleid.

ожидати с. жид^{ти}.

о-жидати, -дѣхъ, -дѣши (ж^{идати},
жид^{хъ}) erwarten.

ожити с. жит^и.

о-каменити, -иѣхъ, -иши (кам^{ти},
st. камен-) versteinern, in stein
verwandeln; — **са** in stein
verwandelt werden.

око ntr., gen. оуесе, dual оун,
(§ 66) auge.

окръсть adv. umher, ringsum.

олово ntr., олохъ msc. blei.

олѣхъ msc. ἔλατον, öl.

омоунти с. моун^{ти}.

омѣти с. мѣт^и.

омоуста fem. schuh.

онъ pron. jener, er (§ 66).

онѣтити, -иѣхъ, -иши (иѣт^и
stumm) stumm werden, ver-
stummen.

опити са с. пит^и.

оплотъ msc. zaun (о-плест^и um-
flechten).

опона fem. vorhang.

о-пракѣдити, -ждѣхъ, -дѣши (пракѣ-
да) rechtfertigen.

опрокѣтити с. крѣтити, крѣгѣхъ.

опрѣснѣти msc. ungesäuertes
brod (прѣснѣ ungesäuert;
serb. prijesan roh, frisch,
z. b. vom fleische).

орити, -риѣхъ, -риши umstürzen;
разорити zerstören.

орѣлъ msc. adler.

оружие ntr. waffe, schwert; als
collect. waffen.

оскербѣтити с. скербѣтити.

оскрѣтити с. скрѣтити.

о-сидѣти, -дѣхъ, -дѣши (сидѣт^и
klein, ärmlich) klein werden,
ahnehmen, sich vermindern.

о-слѣпити, -плѣхъ, -плѣши (слѣп^и)
blind machen, verblenden.

ослѣплѣтити, -плѣхъ, -плѣши (ослѣ-
пити) blind machen, verblen-
den.

осмо-на-десѣтъ num. ord. acht-
zehnter.

осмь num. acht.

особѣ adv. abgetrennt, allein, für
sich.

о-солѣти, -лѣхъ, -лѣши (солѣ fem.
salz) salzen.

осрамѣтити с. срамѣтити.

остаѣтити с. стѣтити.

остѣтити с. стѣтити.

остѣти с. стѣти.

остаѣти с. стѣти.

осѣлъ adj. poss. zu осѣлъ, des
esels.

осѣла ntr., gen. -лѣте, demin. zu
осѣлъ esel.

осѣдити с. сѣдити.

осѣжденѣти msc. (осѣженѣ part.
praet. pass. zu осѣдити, vgl.

ОУУНТИ, ОУУЕНЪ, ОУУЕНИИ der verurtheilte, sträfling.
ОСЖКАТЬ adj. astig, dornig (vgl. **СЖКАТЬ** astig, rauh, von **СЖКЪ** ast).
ОТАЙ adv. (ТАЙ adv. heimlich; **ТАИТИ, ТАИЖ** verbergen, verheimlichen) heimlich; **ИКО ОТАЙ** ὡς ἐν κρυπτῷ Joh. 7, 10.
ОТНРАТИ, -РАИЖ, -РАИШИ (О-ТЪРАТИ) abwischen, abtrocknen.
ОТНТИ s. **НТИ**.
ОТРОКЪ msc. kind, knabe.
ОТРОУНИШЪ msc., demin. zu **ОТРОКЪ**, knäblein.
ОТРОУЖ ntr., gen. -УАТЕ, (**ОТРОКЪ**) knabe, knecht.
ОТРЕШТИ s. **ТРЕШТИ**.
ОТЪ praep. c. gen. von; richtung woher: **ОТЪ НЕБЕСЕ**; abstammung: **ОТЪ ОУБОГЪ** p. 106 von armen abstammend; zeit: **ОТЪ ДЪНЕ ТОГО** von dem tage an; **ОТЪ СЕГО** von dem an, darauf; mit adverb. **ОТЪ ТОЛЕ** von da an; partitiv: **ИДИИЪ ОТЪ** —, einer von —; grund, beweggrund: **ОТЪ ГЛАЗЕНИИ МРАКЪ** есть p. 108; **ОТЪ ОУПНИИ** vor betrunkenheit; beim passivum: **ГЛАГОЛСАМЪ ОТЪ ВРАГЪ** das von den feinden gesagte.
ОТЪВЕСТИ s. **ВЕСТИ**.
ОТЪВРАТИТИ s. **ВРАТИТИ**.
ОТЪВРАЖЕНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **ОТЪ-ВРАЖИТИ**) abwendung, abfall, verleugnung.

ОТЪВРАЖАТИ, -ЖАЖ, -ЖАШИ (**ОТЪ-ВРАЖИТИ**) öffnen.
ОТЪВРАСТЬ s. **ОТЪВРАСТИ**.
ОТЪ-ВРАСТИ, -ВРАЖЪ, -ВРАЖЕНИ öffnen; — **СЯ** sich öffnen, geöffnet werden; **ОТЪВРАСТЬ** part. praet. pass. geöffnet, offen.
ОТЪВРАШИТИ s. **ВРАШИТИ**.
ОТВЕАТЬ msc. antwort.
ОТВЕАШТАВАТИ, -ВАЖ, -ВАШИ (**ОТЪ-ВРАШИТАТИ**) antworten.
ОТВЕАШАТИ, -ШАЖ, -ШАШИ (**ОТВЕАТЬ**; s. **ВРАШИТАТИ**) antworten.
ОТЪДАНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **ОТЪДАТИ**) vergeltung, vergebung.
ОТЪДАТИ s. **ДАТИ**.
ОТЪКРАТИТИ s. **КРАТИТИ**.
ОТЪЛАЖУНИТИ s. **ЛАЖУНИТИ**.
ОТЪМСТАТИ s. **МСТАТИ**.
ОТЪМШТЕННИЕ ntr. (**МСТЬ** fem. strafe, rache; **МСТИТИ** rächen; **ОТЪМСТИТИ** vergelten) vergeltung, belohnung.
ОТЪПАСТИ s. **ПАСТИ**, **ПАДЪ**.
ОТЪПОУСТИТИ s. **ПОУСТИТИ**.
ОТЪПОУШАТИ s. **ПОУШАТИ**.
ОТЪРЕШИТИ s. **РЕШИТИ**.
ОТЪРЕШИТИ s. **РЕШИТИ**.
ОТЪСТЖПАТИ s. **СТЖПАТИ**.
ОТЪСТЖНИТИ s. **СТЖНИТИ**.
ОТЪСЖКАТИ, -КАЖ, -КАШИ (**СЖКЪ, СЖИТИ**) abschneiden, abhauen.
ОТЪРЯТИ s. **ТЪРЯТИ**.
ОТЪЦЪ msc. vater.
ОТЪЦЪ adj. poss. zu **ОТЪЦЪ**, des vaters, väterlich.
ОТЪЦСТВО ntr. (**ОТЪЦЪ**) vaterland.

ОФЯТЬ msc. essig.

ОУЧЕСТНИ s. **УЧЕСТНИ**.

ОУМШЕШИИ ntr. (sbst. vrb. zu о-

УМШТИ reinigen; **УМШЪ** reini-
gung.

ОШЪЛЪ s. **ОУТИ** unter **ИТИ**.

II.

ПАЖИТЬ fem. weide (platz und
futter).

ПАЗОУКА fem. busen, achselhöhle.

ПАНОСТЬ fem., eig. schaden,
schimpf; **ПАНОСТИ ДЪВТИ** schimpf
anthun (übers. Matth. 26, 67
κολαφιζειν).

ПАКЪ = **ПАКЪ**.

ПАКЪ adv. wiederum.

ПАМАТЬ fem. (vgl. **МЪМ-ЯТИ**) ge-
dächtniss, andenken.

ПАПА msc. pabst.

ПАРАКАНЪ msc. gr. παράκλητος.

ПАРАСКЕЇТИ fem., **ПАРАСКЕЇТИ** gr.
παρασκευή.

ПАСТИ, **ПАДЪ**, **ПАДЕШИ** fallen; **ПАСТИ**
НА ЗЕМИ (loc.) auf die erde
fallen;

ВЪПАСТИ hineinfallen, hinein-
geraten;

НАПАСТИ fallen auf —;

ОТЪПАСТИ abfallen;

ПРИПАСТИ hinfallen, hingerat-
en, hingelangen;

РАСПАСТИ СЯ auseinander fallen,
zerfallen.

ПАСТИ, **ПАСЪ**, **ПАСЕШИ** weiden, hü-
ten, servare;

СЪПАСТИ behüten, retten; er-
lösen; **СЪПАСЕТЬ СЯ** Joh. 10,
9 fut.

ПАСТОУХЪ msc. (**ПАСТИ**, **ПАСЪ**) hirt.

ПАСТЫРЪ msc. (**ПАСТИ**, **ПАСЪ**) hirt.

ПАСХА fem. gr. πάσχα.

ПАТРИАРХЪ msc. patriarcha.

ПАТРИАРХЪСКИ adj. patriarchisch,
päpstlich.

ПАТРИАРХЪСКО ntr. patriarchat.

ПАЧЕ adv. comp. mehr, vielmehr,
(potius) noch mehr; mit gen.
mehr als, **ПАЧЕ ОУМЪ** p. 98.

ПЕРСЬСКИ adj. persisch.

ПЕТРОВЪ adj. poss. zu **ПЕТРЪ**, des
Petrus.

ПЕТРЪ msc. gr. Πέτρος.

ПЕУЛА fem. trauer, betrübniß
(für ***ПЕК-ЛА**; **ПЕЖ СЯ**).

ПЕУЛАМЪ adj. (zum vor.) traurig.

ПЕУАТАТИ, **-ЛЪ**, **-ЛЪШИ** siegeln
(**ПЕУАТЬ** msc., i-st., siegel);

ЗАПЕУАТАТИ versiegeln, be-
siegeln.

ПЕШТЕРА fem. höhle.

ПЕШТИ, **ПЕЖ**, **ПЕШЕШИ** kochen;
ПЕШТИ СЯ besorgt, betrübt sein,
mit о + loc. um etwas.

ПЕШЪ fem. (**ПЕЖ**, **ПЕШТИ**) ofen.

ПИРЪ msc. schmaus, gastmahl.

ПИСАТИ s. **ПАСАТИ**.

ПИСТИКИ fem. πιστική; **АНТРА**
МЪРА **МАРЪДА** **ПИСТИКИ** **МЪ-**
МОГОУМЪНИЗЪ falsch übersetzt
aus λίτρα μύρου νόρδου πιστικῆς

ПОКАЗАНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **ПОКАЗАТИ**) befehl.

ПОКАЗАТИ s. **КАЗАТИ**.

ПОКИНОВАТИ, -**НОВА**, -**НОВАТИ** unterwerfen; — **СА** sich unterwerfen.

ПОКИНУЛИ adj. (**КИНА**) schuldig; **СМЕРТИ** (gen.) n. des todes schuldig.

ПОКИНУТИ, -**НУ**, -**НУТИ** (vgl. **ПОКИНОВАТИ**) unterwerfen; — **СА** sich unterwerfen.

ПОКРЕСТИ, -**КРЕЖ** (-**КРЕЖ**), -**КРЕЖИ** anbinden.

ПОКРЕСТИ s. **КРЕСТИ**.

ПО-КАДАТИ, -**ДАЖ**, -**ДАЖИ** (vgl. **КАДАТИ**) verkünden, aussprechen;

КАПОКАДАТИ befehlen (**παρ-αγγέλλειν**);

ИСПОКАДАТИ erzählen, verkünden;

ПРОПОКАДАТИ verkünden.

ПОКАДАТИ s. **КАДАТИ**.

ПОКРЕСТИ s. **КРЕСТИ**.

ПОГАНЪ adj. heidnisch (**paganus**).

ПОГРЕБЕНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **ПО-ГРЕТИ**) begräbniss; **ИЛИ ПО-ГРЕБЕНИЕ** **ИЛИ** **СЪТВОРИ** **ПРОС** **ТО** **ΕΝΤΑΦΙΣΑΙ** **ΜΕ** **ΕΠΟΛΗΣΕΝ**.

ПОГРЕТИ s. **ГРЕТИ**.

ПОГРЕБЕНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **ПО-ГРЕБАТИ**, **dur.** von **ПО-ГРЕТИ**) das begraben.

ПОГРЕБАТИ, -**БАЖ**, -**БАЖИ** (**ПОГРЕТИ**) begraben.

ПОГРЕЖАТИ s. **ГРЕЖАТИ**.

ПОГОУЕНТИ s. **ГОУЕНТИ**.

ПОГОУЕЛАТИ, -**ЛАЖ**, -**ЛАЖИ** (älter

-**БАЖИ** u. s. w.; **ПОГОУЕНТИ**) vernichten, verderben.

ПОГЫБАТИ s. **ГЫБАТИ**.

ПОГЫБАТИ s. **ГЫБАТИ**.

ПОГЫБАЛА fem. untergang, verderben (**ПО-ГЫБ-НАТИ**).

ПОГЫБАЛИ adj. zum vor.; **СЫНИ** **ПОГ.** sohn des verderbens.

ПОДАТИ s. **ДАТИ**.

ПОДЕНЖАНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **ПО-ДЕНЖАТИ** **СА** u. a. **ἀγωνίζεσθαι**) wettkampf.

ПОДЕНЖАТИ s. **ДЕНЖАТИ**.

ПОДОБАТИ, -**БАЖ**, **БАЖИ** passend sein; **ПОДОБАТИ** **ОПОРЕТ**, **ДЕСЕТ** (vgl. **ПОДОБА** **ИСТЬ** **ДАСС**; **ПОДОБА** **ПАССЕНД**); zukommen, gebühren; **ПОДОБА** p. 104 unten 3. sg. aor.

ПОДОБЕНТИ, -**БАЖ**, -**БАЖИ** (vgl. **ПОДОБАТИ**) passend machen, gleich machen;

СЪПОДОБЕНТИ würdigen (**idoneum** reddere od. **judicare**); — **СА** c. gen. einer sache gewürdigt werden;

ОУПОДОБЕНТИ vergleichen.

ПОДОБА **ПАССЕНД** adj. (**ПОДОБА** s. **ПОДОБАТИ**; ***ДОБА** passende zeit) passend, ähnlich, gleich.

ПОДРАЖАТЕЛЬ msc. (**ПОДРАЖАТИ**, -**Ж**, -**ЖИНИ**, davon **ПОДРАЖАТИ**, -**ЖАЖ**, -**ЖАЖИ** nachahmen) nachahmer.

ПО-ДРОУЖ msc. freund, genosse.

ПОДЪ praep. unter; c. instr. (ort); c. acc. (richtung).

ПОДЪЛОЖИТИ s. **ЛОЖИТИ**.

ПОДЪЛАТИ s. **ЛАТИ**.

ПОЖИТИ *s.* **ЖИТИ**.

ПОЖДАТИ *s.* **ЖДАТИ**.

ПОЖРАТИ *s.* **ЖРАТИ**.

ПОЗДѢ *adv.* spät.

ПОЗНАТИ *s.* **ЗНАТИ**.

ПОЗЫБАТИ *s.* **ЗЫБАТИ**.

ПОИМЪ *s.* **ИТИ**.

ПОИТИ, **ПОИ**, **ПОИМИ** (*caus.* zu **ПИТИ**) trinken;

НАПОИТИ *dass.* (im **НА**- liegt „genug, satt“).

ПОМАЗАТИ *s.* **МАЗАТИ**.

ПОКЛАНЯНИЕ *ntr.* (*sbst.* *vrб.* zu **ПОКЛАНЯТИ**) verneigung, verehrung, anbetung.

ПОКЛАНЯТИ *s.* **КЛАНЯТИ**.

ПОКЛОНИТИ *s.* **КЛОНИТИ**.

ПОКЛОНЪ *msc.* (*vgl.* **ПОКЛОНИТИ**) verneigung, anbetung.

ПОКЛОНИНИКЪ *msc.* (*s. d. vor.*) anbeteter, verehrer.

ПОКОЙНИКЪ *adj.* (**ПОКОЙ** ruhe) ruhig.

ПОКРОВИТЕЛЬ *msc.* beschirmer, beschützer (**ПО-КРОВИТИ** bedecken, **ПОКРОВЪ** bedeckung).

ПОКРЫТИ *s.* **КРЫТИ**.

ПОМОУШАТИ *s.* **МОУШАТИ**.

ПОМЫКАТИ *s.* **МЫКАТИ**.

ПОМАГАТИ, **-ГАМЪ**, **-ГАСИМИ** (*vgl.* **ПОЛОЖИТИ** u. **ЛЕЖИТИ**) hinlegen, vorsetzen; hingeben, z. b. **ЖИЕОТЪ** das leben h.

ПОЛОЖИТИ *s.* **ЛОЖИТИ**.

ПОЛОУМОШТИ *s.* **ПОЛЪ**.

ПОЛЪ *msc.*, *gen.* **-ЛОУ** (*u-st.*), hälfte, seite; **ПОЛЪМА** *instr. dual.* adverbial, in zwei hälften, mitten durch, z. b. **ПРЪТЪРЪМА** u. **ПОЛЪМА** sie zersägten ihn in zwei hälften,

mitten durch p. 102; **ПОЛОУ-МОШТИ** (*gen.*) um mitternacht.

ПОЛЪЗЪ, **ПОЛЪЗА** *fem.* (*vgl.* **ЛЪЗЪ**, **ЛЪЗА** nutzen; **ЛЪЗА** **ЕСТЬ** licet, auch **ЛЪЗЪ** **ЕСТЬ**) nutzen.

ПОМАГАТИ, **-ГАМЪ**, **-ГАСИМИ** (**ПОМОГЪ**, **-МОШТИ**) helfen (*c. dat.*).

ПОМАЗАТИ, **-ЗАМЪ**, **ЗАСИМИ** (*vgl.* **МАЗАТИ**, **МАЗЪ**) besalben, *ἐπι-χρῆν*, salben.

ПОМНЮКАТИ *s.* **МНЮКАТИ**.

ПОМНИАТИ, **-НИМЪ**, **-НАСИМИ** (**ПО-МЪ-НИТИ**) sich erinnern, im gedächtniss haben.

ПОМОУШТИ *s.* **МОУШТИ**.

ПОМОУШАНИКЪ *msc.* (**МОУШЪ**; **ПО-МОУШЪ** hülfe, **ПОМОУШАНЪ** helfend) helfer.

ПОМЫШЛЕТИ, **-ШАМЪ**, **-ШАСИМИ** (**ПОМЫСАТИ** gedanken fassen) in gedanken haben, denken, bedenken.

ПОМЫШЛЕНИЕ *ntr.* (*sbst.* *vrб.* zu **ПОМЫСАТИ**) dasdenken, *διάνοια*.

ПОМЪНАТИ *s.* **МЪНАТИ**.

ПОМЪТАТИ *s.* **МЪТАТИ**.

ПОМАНАТИ, **-НА**, **-НАСИ** *c. gen.* sich erinnern (einer sache);

ВЪСПОМАНАТИ in erinnerung bringen (*c. dat. pers.*, *acc. rei*) Joh. 14, 26 (dort *futur.*).

ПОМЕСТИ *s.* **МЕСТИ**.

ПОНОСИТИ *s.* **НОСИТИ**.

ПОНЪТЪСКЪ *adj.*, *п.* **ПИЛАТЪ** Pontius Pilatus.

ПОПЪ *msc.* (*lat.* *papa*) priester.

ПОПЪРИМЪТЕ, **ПОПРИМЪТЕ** *ntr.* (*eig.* laufbahn, von **ПО-ПЪРАТИ**;

ПЪРАТИ, **ПЕРЖ**, **ПЕРЕШИ** treten)
stadium.
ПЪРАЗНИТИ **В.** **ПРАЗНИТИ**.
ПЪРАГАТИ **СА** **В.** **ПРАЗГАТИ** **СА**.
ПОСЛОУШАТИ **В.** **СЛОУШАТИ**.
ПОСЛОУШЕСТВОКАТИ, - **СТЕОУЖ**,
- **СТЕОУЖЕШИ** (**ПО-СЛОУЖ** der hörer,
zeuge; **ПОСЛОУШЕСТВО** [anhö-
rung] bezeugung, zeugniss)
bezeugen.
ПОСЛАДИ **ADV.** (**СЛАДЪ** vestigium)
nachher, später.
ПОСЛАДЪ **ADV.** hinterher, nachher,
später.
ПОСЛАДЪМЪ **ADJ.** letzt (vgl. **ПОСЛАДЪ**,
СЛАДЪ), **ПОСЛАДЪМЪНЪ** **ДЪМЪ** der
jüngste tag.
ПОСЛАЖДЕ **ADV.** (vgl. die vorherg.
worte) zuletzt.
ПОСТАВЕНИ **В.** **СТАВЕНИ**.
ПОСТИГНАТИ **В.** **СТИГНАТИ**.
ПОСТРАДАТИ **В.** **СТРАДАТИ**.
ПОСТЪЛАТИ **В.** **СТЪЛАТИ**.
ПОСЪЛАТИ **В.** **СЪЛАТИ**.
ПОСЪЛАТИ, - **ЛАЖ**, - **ЛАЖЕШИ** (**ПО-СЪ-**
ЛАТИ) schicken.
ПОТОКЪ **MSC.** bach (**ПО-ТОКЪ-Ж**, **ПО-**
ТЕШТИ hinfließen).
ПОТРАСТИ **В.** **ТРАСТИ**.
ПОТЪКНАТИ **СА** **В.** **ТЪКНАТИ**.
ПОТЪКНАТИ **В.** **ТЪКНАТИ**.
ПОЖУТЬ **FEM.** (**ХОТЬ** **FEM.** lust,
wunsch, vgl. **ХОТЪ-ТИ**) begierde,
lust.
ПОУШТЕНИИ **NTR.** (sbst. **VRB.** zu
ПО-ОУШТИТИ zureden, überreden;
ОУСТА) zuversicht.
ПОУКНАТИ, - **ВЪЖ**, - **ВЪЖЕШИ** (**ПО-УН-**
ТИ) ruhen, schlafen.

ПОУЧЕНИ **В.** **УЧЕНИ**.
ПОУЧИТИ, - **ТАЖ**, - **ТАЖЕШИ** (**УЧЪЖ**,
УЧЕНИ) lesen.
ПОУРЪПАЛЪНИКЪ **MSC.** schöpfgefäß
(**ПОУРЪПАЛО** dass., von **ПО-УРЪ-**
ПАТИ, vgl. **ПОУРЪТИ**).
ПОУРЪПАТИ **В.** **УРЪПАТИ**.
ПО-УРЪТИ, - **УРЪПЖ**, - **УРЪПЕШИ**
schöpfen.
ПОШТАДЪТИ **В.** **ШТАДЪТИ**.
ПОЧСТИ, **ПОЧСТИ** **В.** **ЧСТИ**.
ПОМСАТИ, - **МЖ**, - **МЕШИ** und - **САЖ**,
- **САЖЕШИ** (**ПОМСЪ** gürtel) gürtен;
ПОМЪНЕСТЪ Joh. 21, 18 fut.;
ПРЕПОМСАТИ umgürten, — **СА**
sich gürtен.
ПОМТИ **В.** **МТИ**.
ПРАВЕНИ, - **ВЪЖ**, - **ВЪЖЕШИ** (**ПРАВЪ**)
gerade machen, richten, be-
reiten;
НСПРАВЕНИ dass.
ПРАВЪ **ADJ.** gerade, rectus, εὐθύς,
richtig, recht.
ПРАВЪДА **FEM.** (**ПРАВЪ**) recht, ge-
rechtigkeit.
ПРАВЪДИКЪ **ADJ.** (**ПРАВЪДА**) recht-
liebend, gerecht.
ПРАВЪДИКЪ **MSC.** (**ПРАВЪДИКЪ**, **ADJ.**
zu **ПРАВЪДА**, gerecht) der ge-
rechte.
ПРАВЪДИКЪ **ADJ.** (**ПРАВЪДА**) gerecht.
ПРАЗДЪНИКЪ **MSC.** (**ПРАЗДЪНИКЪ** leer,
müssig, festlich) fest, festtag.
ПРЕТОРЪ **MSC.** πραιτωριον.
ПРИ **PRAP.** c. loc. bei; örtl. bei,
in der nähe, neben: **ПРИ** **ВЪЖ**
in eurer nähe; **ПРИ** **ОТЪЦЕМЪ**
МОЕМЪ bei meinem vater; zeitl.:

при декаѣтѣи годинѣ um die neunte stunde.

при-ближити, -жѣ, -жити сѧ (близѣ) sich nähern.

прикестѣи с. кестѣи.

прикляшѣти с. кляшѣти.

придѣти с. дѣти.

призѣвати с. зѣвати.

приниждѣти с. жити.

принѣти (принѣти) с. нѣти.

прикасѣти сѧ с. касѣти.

прикляюуѣи msc. (кляюуѣи сѧ, прикѧ сѧ sich ereignen) zufall; по прикляюуѣи zufällig.

прикосиждѣти сѧ с. косиждѣти.

прилежѣти с. лежѣти.

при-липѣти, -пѣжѣ, -пѣжити (с. липѣти) ankleben (intrans.), kleben bleiben, hängen bleiben an —.

при-лѣпѣти, -плѣжѣ, -пѣжити (caus. zu при-липѣти intrans.) ankleben (trans.); — сѧ sich anhängen, c. loc. ohne praep.: **прилѣпѣи сѧ единомѣ** Luc. 15, 15 er hängte sich an einen.

примысѣти с. мысѣти.

принесть с. нести.

принимѣти с. имѣти.

приносѣти с. носѣти.

приниждѣти с. ниждѣти.

примобрѣсти с. обрѣсти.

припасти с. пасти, паждѣ.

при-скръбѣи adj. (скръбѣи) bekümmert.

пристаѣти с. стаѣти.

при-страшѣи adj. (страхѣи) erschreckt.

присѣжѣти с. сѣжѣти.

присѣно adv. immer, für immer.

при-сѣти, -сѣжѣ, -сѣжити besuchen.

приторѣи msc. halle, porticus (eig. anbau, vgl. **при-торѣи** hinzufügen).

прѣтѣи fem. gleichniss (gebildet wie **пара-болѣи**; **прѣтѣи** angestossen).

приходѣти с. ходѣти.

приуастѣи ntr. (уастѣи) antheilnahme, erbe.

при-уастѣи, -штѣ, -тѣи (уастѣи) theilhaftig machen; — сѧ sich betheiligen.

приуастѣи msc. der erbe (eig. theilnehmer, s. **приуастѣи**).

примѣдѣ, примѣлѣ с. нѣти.

примѣстѣи ntr. (при-, мѣдѣ-gehen, vgl. ходѣти und нѣти) ankunft.

пробѣи с. бѣти.

прогнѣвати сѧ с. гнѣвати.

продѣти с. дѣти.

продѣти с. дѣти.

продѣжѣи с. дѣжѣти.

прозѣрѣти с. зѣрѣти.

пронѣти с. нѣти.

прокаженѣ с. кажѣти.

прокажѣство ntr. betrug (vgl. **про-кажѣти** verderben; **про-кажѣи** unredlich, schlecht).

прокалѣти с. калѣти.

пролиѣти, -лѣжѣ, -лѣжити (про-ли-ти) vergiessen.

пролиѣти с. лиѣти.

пропасть fem. abgrund (vgl. **про-пасти, -паждѣ** aus einander fallen, sich spalten).

ПРОПОВѢДАТИ *в. ПОВѢДАТИ.*

ПРОПАТИ *в. ПАТИ.*

ПРОРЕШИТИ *в. РЕШИТИ.*

ПРОРОКЪ *мвс. (ПРОРОКЪ, ПРОРЕШИТИ)*
prophet.

ПРОРОЧЬСКЪ *adj. (ПРОРОКЪ)* prophetic, von propheten herführend.

ПРОСВЕЩАТИ, -ИТАѢ, -ИТАЕШИ
(ПРО-СВѢТИТИ) erleuchten.

ПРОСИТИ, -ИѢ, -СИШИ bitten, fragen (rogare), betteln;

ѢПРОСИТИ (КОГО) frage richten
an —, befragen; **ѢПРОСИТЕ**
Joh. 16, 23 ἐρωτήσετε;

ѢПРОСИТИ bitten (ἀπατεῖν);

ИСПРОСИТИ herausbitten, frei
bitten, erbitten.

ПРОСЛАНИТИ *в. СЛАНИТИ.*

ПРОСЛАЗНИТИ *в. СЛАЗНИТИ.*

ПРОСТЪ *adj.* einfach.

ПРОСТЪРАТИ *в. СТЪРАТИ.*

ПРОСТЪ *adv.* zu **ПРОСТЪ**, einfach,
einfältig.

ПРОТНКИТИ, -ЕЛѢ, -КНИШИ *сд* (vgl.
ПРОТНѢ) sich entgegenstellen,
sich widersetzen.

ПРОТНѢ *adv.* gegenüber, gegen;
праер. с. dat.; **ПРОТНѢ** **СТАТИ**
widerstehen.

ПРОХОДИТИ *в. ХОДИТИ.*

ПРОУЪ *adj.* übrig; **ПРОУЕ** τὸ λοιπόν (Matth. 26, 45 **СЪНИТЕ**
ПРОУЕ = καθεῦδε τὸ λοιπόν).

ПРЬЕЪ *num. ord.* erster, bester,
vorzüglichster; **ИЗЪ ПРЬЕ** von
anfang an.

ПРЬЕИ *adj. comp.* zu **ПРЬЕЪ**, eher,

früher; **ПРЬЕИ** *ntr. adv.* eher,
zuerst.

ПРЬСИ *fem. plur. (i-stamm)* Brust.

ПРЬСТЕИ *мвс. (ПРЬСТЪ)* finger-
ring.

ПРЬСТЪ *мвс.* finger; *пр. ПОЖИИ*
zehe.

ПРЬЕНИТИ *в. БИТИ.*

ПРЬЕКАТИ *в. БЪКАТИ.*

ПРЬЕИТИ *в. БЪИТИ.*

ПРЬДАТИ *в. ДАТИ.*

ПРЬДАТИ *в. ДАТИ.*

ПРЬДЪ *праер. vor, örtl. u. zeitl.;*
с. instr. **ПРЬДЪ** **БЪСАИ** vor allen,
in gegenwart aller; **ИИ** **СТАК-**
МЕИ **ПРЬДЪ** **СТАРЪИШИИИИ**
nachdem die beiden vor die
obersten getreten waren; **ПРЬДЪ**
СЪМРЪИИИ vor dem tode; *с.*
acc. (richtung) **ПРЬНЕСТИ** **ПРЬДЪ**
ЛИЦА vor das antlitz führen,
р. 96 unten.

ПРЬДЪСЪСТИ *в. СЪСТИ.*

ПРЪ-ДЪЛЪ *мвс.* grenze.

ПРЪДЪ *adv.* früher, vorher, eher;
ПРЪДЪ **ДЪ-ЖЕ** **НЕ** eher — als,
ehe, bis; *праер. с. gen. vor.*

ПРЪИИИИИИИИИ *мвс. (ПРЪ-ИИИ*
им Sinne von κατακληρονομεῖν)
nachfolger.

ПРЪИТИ *в. ИТИ.*

ПРЪКЛОИТИ *в. КЛОИТИ.*

ПРЪЛАЗИТИ *в. ЛАЗИТИ.*

ПРЪЛНШТАТИ, -ИТАѢ, -ИТАЕШИ
(ЛЪСТИТИ, ЛЪСТЪ) täuschen, be-
trügen.

ПРЪЛЪСТИТИ *в. ЛЪСТИТИ* (vgl. **ПРЪ-**
ЛЪСТЪ betrug).

ПРЪЛОИИТИ *в. ЛОИИТИ.*

пръ-лъсть fem. betrug, list.
пръ-милостнѣъ adj. (**милость**) sehr
 erbarmungsvoll, sehr gnädig.

пръмоудити s. **моудити**.

пръобендѣти s. **обендѣти**.

пръодолаѣти s. **одолаѣти**.

пръположѣниѣ ntr. (sbst. vrb. zu
пръ-положити durch-halbieren;
половина hälfte, von **полъ**
 hälfte, mitte.

пръпомсати s. **помсати**.

пръстѣжити s. **стѣжити**.

прѣтити, -штѣ, -тиши (**комоу**)
 drohen; **прѣта къ себѣ** übers.
 ἐμβριμέμενος ἐν ἑαυτῷ;

зѣпрѣтити bedrohen; **зѣпрѣти**
доухоу übers. ἐνεβριμήσατο
 τῷ πνεύματι Joh. 11, 13.

прѣтрѣша s. **трѣтити**.

прѣтрѣтити s. **трѣтити**.

прѣходити s. **ходити**.

прѣчистѣ adj. sehr rein, ἀγνός.

прѣштеннѣ ntr. (sbst. vrb. zu
прѣтити) drohung.

прѣшити s. **ити**.

поуѣстити, -штѣ, -стиши loslassen,
 entlassen, schicken;

испоуѣстити herauslassen (e-
 mittlere); entlassen; — **доухъ**
 den geist aufgeben;

отъпоуѣстити freilassen, weg-
 schicken; — **грѣхъ** sünde
 erlassen.

поуѣстѣ fem., gen. -иѣ, (**поуѣсть**
 leer, wüst) wüste.

поуѣштати, -штѣ, -штѣши (**поуѣ-**
стити) loslassen;

отъпоуѣштати freilassen.

пѣлати, -ѣлъ, -ѣлѣши с. instr.
 hoffen auf —;

оуѣпѣлати на + acc. seine hoff-
 nung setzen auf —; — **на**
бога auf gott vertrauen.

пѣтати, -ѣтъ, -ѣлѣши fragen,
 forschen;

испытати ausforschen, erfor-
 schen.

пѣрѣти (**прѣти**), **пѣръ** (**прѣ**), **пѣ-**
риши streiten; — **са** sich strei-
 ten.

пѣри fem. (vgl. das vor.) streit;
бѣхъ пѣри ohne zweifel, zwei-
 fellos.

писаннѣ, **писаннѣ** ntr. (sbst. vrb.
 zu **пѣсати**) schrift.

пѣсати (**писати**), **пишѣ**, **пишѣши**
 schreiben;

напѣсати aufschreiben, an-
 schreiben;

сѣпѣсати conscribere, ver-
 fassen; beschreiben.

пѣцѣлъ msc. pech.

пѣцѣлънѣ adj. zu **пѣцѣлъ**; **комоеъ**
пѣц. pechkessel.

пѣшеница fem. weizen.

пѣшеничѣ adj. zu **пѣшеница**;
зѣрно пѣш. weizenkorn.

пѣниѣ ntr. (sbst. vrb. zu **пѣти**)
 gesang.

пѣнажѣнникъ msc. (**пѣнажѣ**) geld-
 wechsler.

пѣнажѣ msc. geldstück (δηνάριον).

пѣти, **поѣ**, **поѣши** singen;

вѣспѣти ἀνορνέειν, lobsingen.

пѣти, **пѣжѣ**, **пѣшѣ** spannen,
 hängen;

пропѣти kreuzigen;

расплати (eig. ausspannen) kreuzigen.
платѣ msc. freitag (**платѣ** der fünfte).

пять num. fünf; **п. десятѣ** fünfzig.
путь msc., gen. -**ти**, weg, strasse.
мѣрума fem. meer, ocean.

Р.

р zahlzeichen, 100, **сѣто**.
рѣка fem. zu **рѣкъ**, sklavin, magd.
работа fem. (**рѣкъ**; eig. sklaven-dienst) arbeit.

работати, -**тамъ**, -**таисми** (s. das vor.) knecht sein, arbeiten.

рѣкъ msc. knecht, sklav.

рѣкъини, gen. -**ни**, fem. zu **рѣкъ**, sklavin, magd.

рѣкъскѣ adj. (**рѣкъ**) sklaven-, sklavisch.

рѣкен — **ῥαββί**.

рѣкъоуни — **ῥαββουни**.

рѣкъскѣ adj. gleich.

ради praep. c. gen. wegen; **уесо ради** (so gewöhnlich dem regierten worte nachgesetzt) weswegen; **того ради**, **нмѣже** deswegen, weil; **заенсти ради** aus neid; **отѣца ради** **διὰ τὸν πατέρα** Joh. 6, 57.

радиати (**роднѣ**), -**ждѣ**, -**днѣни** c. inf. oder o+loc. sorgen um —, sich kehren an —.

радовати, -**доуѣ**, -**доуѣсми** сѣ (**радѣ** froh, gern) sich freuen; **радоуѣ** сѣ übersetzung des grusses **χαῖρε**;

вѣздрадовати сѣ froh werden, aufjubeln; **вѣздрадоуѣсть** сѣ Joh. 16, 20 **χαρήσεται**.

Leskien, Handb. d. altbulgar. sprache.

радость fem. (**радѣ** froh) freude.
раждати, -**ждѣ**, -**ждаисми** (**роднѣ**) gebären.

раждѣсми s. **жѣсми**.

раждѣс ntr. coll., plur. zu **роуѣ**.

раз- praep., nur in compos., dis-, δια-, zer-.

разрушати, -**рѣкъ**, -**рѣкъсми** (**разоршати**) zerstören; — **сѣботѣ** Joh. 5, 18 den sabbat brechen.

разбойникѣ msc. (**раз-бѣни** zer-schlagen, **разбой** verwüstung, raub) räuber.

раз-бѣжати, -**нѣ**, -**нѣни** сѣ (vgl. **бѣжати**) aus einander laufen, sich zerstreuen, fliehen.

разѣ adv. ausgenommen, ausser, **разѣ** **патрѣмѣрѣкъ** **нѣни**; praep. c. gen. **разѣ** **сѣрѣрѣма-го** **бѣюда**.

разгнѣвати сѣ s. **гнѣвати**.

раздроушнѣти s. **роушнѣти**.

раздрѣшнѣти s. **рѣшнѣти**.

раздѣлѣти s. **дѣлѣти**.

разнѣти, -**жѣ**, -**жнѣни** (nur in compos.) schlagen;

поразнѣти vrb. perf., **поражѣ** Matth. 26, 31 fut.

разнѣти s. **нѣти**.

разнѣнѣ adj. verschiedenartig,

разоршати s. **оршати**.

разоумьнъ adj. (разоумъ verständniss; оумъ mens, sinn, verstand) verständlich; разоумьнъ бысть Саулоу съзвѣть der ratschlag wurde von Saul in erfahrung gebracht.

разоумѣати, -ѣмъ, -ѣмьши (разоумѣти) erkennen; разоумѣмъ ѱѡсѡνται Joh: 13, 35.

раз-оумѣти, -мѣмъ, -мѣмьши (vgl. разоумьнъ) erkennen, verstehen, bemerken, erfahren; раз-оумѣсть Joh. 7, 17 fut., und öfter so, vgl. Joh. 8, 28. 32; 13, 7; 14, 20.

разьнъ adj. (раз-) geschieden, verschieden; разьно adv. auseinander.

рана fem. wunde.

расклати сѧ с. клати сѧ.

раслабѣти (= раз-сѧ.), -блѣмъ, -блѣмьши (слабъ schwach) schwächen; раслабѣмъ paralyticus, lahm.

распахати сѧ с. пахати, пахѣ.

распахати, -пахъ, -пахьши eig. zerstäuben (пахъ staub, пахати zu staub machen); zerstreuen.

распѣръ fem. (с. пѣръ) streit.

распати с. пахати.

распати ntr. (sbst. vrb. zu распати, part. praet. pass. -пати) kreuzigung.

распаждати, -ждѣ, -ждьши (паждати vertreiben) zerstreuen.

распажати ntr. (пахъ) kreuzweg.

растати с. тати.

расти, растѣ, растемьши wachsen.

растопити с. топити.

растоунти с. тоунти.

растрахати с. трахати.

растѣити сѧ с. стѣити.

расхытити с. хытити.

расцѣити с. цѣити.

расыпати с. сыпати.

рати fem. kampf.

раунти, -уѣ, -уьши lust haben, wollen.

раунца fem. kasten (vgl. рама dass.), beutel.

ребро ntr. ribbe.

ременъ msc. riemen.

решти, рѣмъ, рѣемьши sagen; рѣчи 2. sg. imper.; рѣмъ Luc. 15, 8 fut.; рѣеть сѧ Ap. 9, 6 fut.; нареши benennen; нарешемъ сѧ Joh. 1, 43 du wirst heissen;

отрешти (отрешти) сѧ с. gen. einer sache entsagen; etwas (einen) verleugnen;

прорешти προφητεύειν, weis-sagen.

риза fem. kleid, gewand.

ризьница fem. (риза) ort, wo man kleider aufbewahrt, vesti-arium; schatzkammer.

ризьнъ adj. zu риза, kleid-; ntr. ризьно sbst. gewand.

римлянинъ msc. Römer.

римьскъ adj. römisch.

родитель msc. (родити) erzeuger, parens; dual. die eltern, parentes.

родити, -ждѣ, -ждьши erzeugen, gebären; — сѧ geboren werden.

РОДНТИ г. **РОДНТИ**.

РОДЪ msc. (vgl. **РОДНТИ**) geburt; geschlecht, generation; **ЕЪ РОДЪ** **РОДЪ** in alle künftigen generationen, für alle zeiten (vgl. **ЕЪ ЕМЪ ЕМЪ**).

РОЖДАСТЕ ntr. (**РОДНТИ**) geburt.

РОЖЕ msc. (eig. hörnchen, demin. zu **РОГЪ** horn) hülse, schale (von fruchten).

РОЗГА fem. zweig, rebe.

РОТНТИ, **-ШТЪ**, **-ТНТИ** (**РОТА** eid) schwören.

РОУМЪСКЪ adj. römisch.

РОУШНТИ, **-ШЪ**, **-ШНТИ** zerstören (eig. zerschneiden, spalten);

РАЗДРОУШНТИ zerstören, vernichten.

РЫПЪТАТИ, **-ШТЪ**, **-ШТНТИ** murren.

РЫПЪ msc. gemurmelt.

РЫБА fem. fisch.

РЫДАТИ, **-ДАЪ**, **-ДАШНТИ** weinen, klagen;

ЕЪДРЪДАТИ in weinen, klagen ausbrechen; **ЕЪДРЪДАТЕ** **θρηνησατε** Joh. 16, 20.

РАЗЪТАТИ, **-ЖЪ**, **-ЖНТИ** schneiden, hauen;

ОБРАЗЪТАТИ umschneiden, beschneiden (auch **-ЖЪ**, **-ЖНТИ**);

ОУРАЗЪТАТИ abhauen, abschneiden.

РЪМА fem. fluss.

РЪУЪ fem. (**РЕНЪ**, **РЕНТИ**) rede; **СИ РЪУЪ** eig. diese rede, adverbial gebraucht: nämlich.

РЪШНТИ, **-ШЪ**, **-ШНТИ** lösen;

ОУРЪШНТИ ablösen, auflösen;

РАЗДРЪШНТИ lösen, lostrennen.

РЪГЪТАТИ, **-ГЪ**, **-ГЪШНТИ** **СА** (**РЪГЪ** spott, schmähung) spotten; c. dat. pers. verspotten;

ПОРЪГЪТАТИ **СА** dass., vrb. perf.

РЪМА fem. hand.

РЪУЪНЪ adj. zu **РЪМА**, hand-.

С.

САБОРИЙ msc. Saborius.

САДНТИ, **-ЖЪ**, **-ДНТИ** setzen, pflanzen;

ЕЪСАДНТИ hineinsetzen, einpflanzen; aufsetzen;

НАСАДНТИ pflanzen auf —; pflanzen.

САЦЕЛАРЪ, **САЦЕЛАРИЙ** msc. sacellarius.

САЛНЪ msc. Σαλειρ.

САМАРИНЪ fem. Σαμαρείτις.

САМАРЕЙСКЪ adj. samaritanisch.

САМАРИНИНЪ, **САМАРИНИНЪ** msc. samariter.

САМАРИНИНЪ fem., gen. **-НИ**, Samariterin.

САМО = **САМО**.

САМЪ pron. selbst.

САМЪ msc. würde, rang.

САПОГЪ msc. schuh.

САУЪ msc. Saulus.

СКНИНЪ fem. schwein.

СКОБОДНТИ, **-ЖЪ**, **-ДНТИ** (**СКОБОДЪ**)

befreien; **СВОБОДНЪ** Joh. 8, 32 fut., ebenso Joh. 8, 36.
СВОБОДЪ adj. indecl. frei.
СВОЙ, СВОЯ, СВОЕ pron. poss. III. pers. refl. sein; **СВОЕ** eigenes (gegensatz **СТОУЖДЕ**), **СВОИ** τὰ ἴδια; **СВОИ** die eigenen (leute), die angehörigen; p. 101 zu verbinden **СВОИ** **НМЪ**, **СВОИ** **СН** ihre angehörigen.
СВѢТЯЩЕ (subst. vrb. zu **СВѢТЯТИ**) das leuchten, der schein (vom lichte).
СВѢТЯТИ, -ИТЪ, -ИЮЩИ **СЯ** leuchten (intrans.).
СВѢТЯЩЕ msc. (**СВѢТЯЮ** ntr. licht, leuchte; **СВѢТЯТИ**) fackel, leuchter, lampe.
СВѢТЯТИ, -ИТЪ, -ИЮЩИ (**СВѢТЪ**) leuchten (trans. und intrans.), erleuchten.
СВѢТЪ msc. licht; **ДО СВѢТА** bis tagesanbruch.
СВѢТЛЪ adj. (**СВѢТЪ**) hell, licht, glänzend.
СВЯТЫИ, -ИТЪ, -ИЮЩИ (**СВЯТЪ**) heiligen; weihen.
СВЯТЪ adj. heilig.
СВЯТЫИ fem., -gen. -ИИ, heiligkeit, heiligthum.
СВЯЩЕННИ ntr. (subst. vrb. zu **СВЯЩАТИ**) weihe; **СВЯЩЕННИ** τὰ ἑκατόνια das fest der tempelweihe Joh. 10, 22.
СЕ (ntr. von **СА**) adv. siehe (ecce im ausruf).
СЕДМЪ num. ord. siebenter.
СЕЛИЩЕ pron. adj. so gross, von dieser gröesse; vgl. **ТО-ЛИШЪ**.

СЕЛО ntr. acker, feld, grundstück.
СЕЛЪ adv. jetzt; **ДО СЕЛЪ** bis jetzt; **ОТЪ СЕЛЪ** von nun an.
СЕСТРА fem. schwester.
СЕТЬНЪ adj. äusserst (vom grade).
СИЛА fem. kraft, macht; heer.
СИЛВЕНА fem. Silvia.
СИЛОУАМА adj. poss., des Siloam.
СИЛОУАМСКЪ adj., **ΚΑΠΤΑΛ** **СИЛОУАМСΚΑ** κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ Joh. 9, 7.
СИМОНЪ adj. poss. zu **СИМОНЪ**, des Simon.
СИОНЪ adj. poss., Sion's.
СИРЪ adj. waise, verwaist; **НЕ ОСТАВЛЕ** **ВЛЪСЪ** **СИРЪ** (gen. plur.) Joh. 14, 18.
СИ-РЪУЪ s. **РЪУЪ**.
СИЦЪ pron. adj. solcher, talis.
СИЕРЪНИИ, -ИИ, **НИИ** (**СИЕРЪНА** schmutz) beflecken, verunreinigen;
ОСИЕРЪНИИ dass.
СИННОПИИИ fem. σινηνοπιηῖα, laubhüttenfest.
СКОРАДА fem. pfanne (zum braten).
СКОРО adv. (ntr. zu **СКОРЪ** schnell) schnell, bald.
СКОРЪ adv. (ntr. comp. zu **СКОРЪ**) schneller, recht schnell, bald.
СКОТЪ msc. vieh, lastthier.
СКРЪБЪ fem. kummer, schmerz.
СКРЪБНЪ adj. bekümmert.
СКРЪБЯТИ, -ЕИШЪ, -ЕИЮЩИ (**СКРЪБЪ**) traurig sein, sich grämen;
ОСКРЪБЯТИ traurig werden.
СКРЪЖЪ msc. knirschen (der

zähne; vgl. **снѣгѣхъ**, -**хъ**,
-**хъ** fremdere).

снѣговѣ fem. Scythia.

снѣдальникъ oder **снѣдальница**
adj. poss. zu **снѣдальникъ** oder
снѣдѣлѣ, töpfer (**снѣдѣлѣ**, **снѣ-**
дѣлѣ scherbe, ziegel); **снѣд-**
село töpferacker.

слава fem. ruhm, herrlichkeit.

славятъ, -**славѣ**, -**славѣ** (**слава**)
rühmen, berühmt machen;

прославятъ preisen, verherr-
lichen, verklären (biblisch);
— **са** gepriesen werden,
ruhm erlangen; **прослави**
Ex. 15, 2 fut.; ebenso Joh.
12, 28; 13, 32.

славо-слова, -**славѣ** (älter -**славѣ**),
-**славѣ** δοξο-λογεῖν lobpreisen;
1. sg. p. 97 fut.

славѣ adj. berühmt, hochgeprie-
sen; rühmlich, herrlich.

славѣ adv. zum vor., in herr-
licher, glorreicher weise.

сладитъ, -**сладѣ**, -**сладѣ** (**сладѣ**)
süss machen;

всладитъ са γλυκαίνεισθαι; —
всладѣ sich den wein wohl-
schmecken lassen, p. 101.

сладѣ adj. süss.

сладѣ adv. zu **сладѣ**.

словесѣ adj. zu **слово**; **хитрѣ**
словесѣ die kunst des wor-
tes, der rede.

слово ntr., gen. -**слова**, auch -**на**,
wort.

слуга msc. diener; **слугѣ** со-
томины p. 99 mit dem adj. in

femin. form, wie diese mascu-
lina öfter.

служение ntr. (subst. vrb. zu
служитъ) dienst, dienstbar-
keit.

служитъ, -**служѣ**, -**служѣ** (**слуга**)
dienen, bedienen.

служѣ fem. (**служитъ**) dienst.

служѣ msc. (vgl. **служитъ**, **смы-**
шатъ) ἀκοή, das hören, gehör;
Joh. 12, 38 ἀκοή im sinne von
„mittheilung, predigt.“

служитъ, -**служѣ**, -**служѣ** (vgl.
служѣ) hören;

послужитъ anhören, zuhören,
erhören; gehorchen.

слънце ntr. sonne.

слънитъ, -**слъѣ**, -**слъѣ** (vgl. **служѣ**)
hören;

оуслънитъ vernehmen, erhö-
ren; **оуслънитъ** Joh. 3, 25.
28 fut.

слъзитъ, -**слъѣ**, -**слъѣ** (**слъза** thräne)
weinen;

прослъзитъ u. **просл. са** in thrä-
nen ausbrechen.

слъжитъ, -**доуѣ**, -**доуѣ** (eig.
folgen; **слъѣ**) erben; **слъжитъ**
Luc. 10, 25 fut.

слъѣ msc. spur; **къ слъѣ** in die
spur, hinter, nach (c. gen.)

слъно-рожденѣ adj. (**родитъ**) blind
geboren.

слънѣ adj. blind.

слънѣ msc. (**слънѣ**) der blinde.

смонѣ fem. (**смонѣ**, gen.
-**смонѣ**, feige) feigenbaum.

сморѣ, -**сморѣ**, -**сморѣ** riechen,
stinken.

СОЛНЦЕ ntr. (солъ; eig. salzfass) schüssel.

СОЛОМОНЪ adj. poss., des Salomo.

СОЛЪ fem. salz.

СОТОНА msc. satanas.

СОТОННЪ adj. poss. zu **СОТОНА**, des satans.

СЯНРА fem. gr. *σπαῖρα*, schaar, co-horte.

СПЯТИ, **СПЯЖ**, **СПЯШИН** eig. eilen, wohingelangen (serb. *do spjeti* ans ziel kommen, reifen);

ОУСПЯТИ erfolg haben; Matth. 27, 24 fut.

СПЯШИНЪ, -**ШЖ**, -**ШИНЪ** (**СПЯЖЪ** eile; von **СПЯТИ**) eilen; mit **о** + loc. sich bemühen um —.

СРАМЛЯТИ, -**МЛЯЖ**, -**МЛЯШИН** (**СРАМНЪ**; **СРАМЪ** scham, schande) beschämen, beschimpfen; — **СА** sich schämen;

ОСРАМЛЯТИ dass.; — **СА** zu schanden werden; **ОСРАМЛЯЖЪ** p. 95 ältere form.

ОУСРАМЛЯТИ СА sich schämen, scheuen (с. gen.); **ОУСРАМЛЯЖЪ СА** Marc. 12 fut.

СРЯУНЦА fem. kleid, *χιτών*, rock.

СРЪДЦЕ ntr. herz.

СРЪДУУМЪ adj. zu **сръдце**, des herzens.

СРЪНА fem. gazelle, reh.

СРЪДЪ fem. mitte; **ПО СРЪДЪ** in mitten, mitten unter, mitten durch (с. **сръдн**, **по сръдн**).

СРЪДН, **ПО СРЪДН** adv. in mitten.

СТАЯТИ, -**ЯЖ**, -**ЯШИН** (**СТА-ТИ**) stellen;

ВЪСТАЯТИ (= **ВЪЖ-СТ.**) aufstellen, aufrichten;

НАСТАЯТИ instituere, hin richten auf —, lenken, führen;

НАСТАЯТИ Joh. 16, 13 fut.;

ОСТАЯТИ (= **ОТЪ-СТ.**) eig. wegstellen; zurücklassen, verlassen, lassen, aufgeben;

ОСТАЯТИ Joh. 14, 18 fut.;

u. öfter so;

ПОСТАЯТИ hinstellen, darwägen; ernennen, ordinare (einen geistlichen);

ПРИСТАЯТИ herbei-stellen, nebenstellen, hinstellen;

ОУСТАЯТИ feststellen, bestimmen (definire); einsetzen.

СТАКАЯТИ, -**КАЯЖ**, -**КАЯШИН** (**СТА-ЯТИ**) stellen;

ОСТАКАЯТИ (с. **ОСТАЯТИ**) ver-lassen.

СТАДИЙ msc. *στάδιον*, stadium.

СТАДО ntr. herde.

СТАРЪ adj. alt; **СТАРЪ** comp.

СТАРЪЦЪ msc. (**СТАРЪ**) der alte, greis; der älteste (= vorsteher).

СТАРЪШИНЪ msc. (comp. **СТАРЪ**, gen. **СТАРЪШНА**) der älteste, oberste, vorsteher; **СТ. ИСКЕР-СКИН** der hohe priester — **АРХИСКЕРЪ**; hauptmann; mit adj. in femin. form **СТАРЪШИНЪ** **ЖРЪУСКИ** p. 94.

СТАРЪТИ, -**РЪЖ**, -**РЪШИН** (**СТАРЪ**) altern;

СЪСТАРЪТИ alt werden; — **СА** dass.; **СЪСТАРЪШИН СА** Joh. 21, 18 fut.

СТАТИ, **СТАНЪ**, **СТАНШИН** sich hin-

stellen, stehen; **СТАМА ПРЯДЪ**
НИМЪ КЪСА КЪДОКНЪ es traten
 vor ihn alle wittwen;
ВЪСТАТИ (= **ВЪЗЪ-СТЪ**) aufstehen;
ВЪСТАНА p. 94 fut.;
ДОСТАТИ ausreichen, **НЕ ДОСТ.**
 mangeln, fehlen;
ОСТАТИ (= **ОТЪ-СТЪ**) zurück blei-
 ben, übrig bleiben, bleiben;
 — **СА** c. gen. zurück treten
 von —, abfallen (desistere).
СТАЯТИ, СТАЯ, СТАЯЩИ (**СТА-ТИ**)
 stehen;
ВЪСТАЯТИ (= **ВЪЗЪ-СТЪ**) aufste-
 hen; erregt werden (vom
 meere);
ОСТАЯТИ übrig bleiben, bleiben.
СТЯГАТИ, -ИЯ, -ИЕНИ wo hin
 kommen;
ПОСТЯГАТИ erreichen; **ПОСТ-**
ИЯ Exod. 15, 9 fut.
СТАЯЪ msc. säule, thurm.
СТОЛЪ msc. tisch.
СТОЯТИ, СТОЯ, СТОЯЩИ (vgl. **СТАТИ**)
 stehen; **СТЪ ЗА КОГО** für jeman-
 den einstehen;
ДОСТОЯТИ müssen; 3. sg. **ДОСТО-**
ИТЬ *deŭ*, oportet (vgl. **ДОСТО-**
ИИТЬ); c. dat. **ДОСТОИТЬ ТЕБѢ**
 es geziemt dir.
СТРАДАНИЕ ntr. (subst. vrb. zu **СТРА-**
ДАТИ) das leiden.
СТРАДАТИ, -ЖА, -ЖЕНИ leiden;
ПОСТРАДАТИ ein wenig leiden;
 erleiden.
СТРАЖА fem. wache, custodia.
СТРАЖЪ msc. wächter (vgl. **СТРЪ-**
ЩИ).
СТРАНА fem. seite, gegend, frem-

des land; land; **НА СТРАНА** in
 die fremde (vgl. **СТРАНАЯ**).
СТРАНАЯ adj. (**СТРАНА**) fremd.
СТРАСТО-ТРАПЪЦЪ msc. (**СТРАСТЬ**
 fem. leiden; **СТРАДЪ-АТИ; ТРАПАТИ**)
 leidträger; kämpfer.
СТРАСТЯЯ adj. zu **СТРАСТЬ**, leid-;
СТРАСТЯНИИ КЪРЪНЪ die mār-
 tyrerkrone.
СТРАХЪ msc. schrecken, furcht.
СТРАШНИИ adj. (**СТРАХЪ**) furcht-
 sam.
СТРОИТИ, СТРОЯ, СТРОИЩИ berei-
 ten, bauen.
СТРОУИ msc. wunde.
СТРАЖИТИ, СТРАЖА, СТРАЖЕНИ be-
 wachen (vgl. **СТРАЖА, СТРАЖЪ**).
СТОУДЕНЪ fem. kälte.
СТОУДЕНЪЦЪ msc. (**СТОУДЕНЪ** kalt)
 brunnen.
СТОУЖА adj. fremd.
СТЫДИТИ, -ЖА, -ДИЩИ **СА** sich
 scheuen, sich schämen;
ОУСТЫДИТИ СА dass., mit **ОТЪ**
 + gen. — vor etwas.
СТЪБАНЕ ntr. halm, stoppel (vgl.
СТЪБЕЛО ntr., **СТЪБЕЛЪ** msc. sten-
 gel, stamm).
СТЪГА fem. strasse, gasse; plur.
 dass.
СТЪГНО ntr. hüfte.
СТЪЛАТИ (СТАЛАТИ), СТЕЛА, СТЕЛЕНИ
 ausbreiten;
ПОСТЪЛАТИ hinbreiten (ster-
 nere); Ap. 9, 34 **ПОСТЕЛ**
СЕБѢ bette dir selber.
СТЪРАТИ, СЪРА, СЪРЕЩИ (СТЪРАТИ,
СТЪРА, СЪРЕЩИ) ausbreiten,
 strecken;

протѣрати ausstrecken.
стана fem. wand.
стапати, -**наж**, -**нажши** (vgl. **стаинти**) treten;
отѣстапати weggehen von —, discedere.
стаинти, -**наж**, -**нажши** treten;
отѣстаинти wegtreten, sich entfernen;
пристаинти herantreten, sich nähern, hinkommen;
прѣстаинти übertreten (ein gebot);
растаинти **са** aus einander treten.
соуѣй, **соуѣиши**, **соуѣе** adj. comp. besser.
соухъ adj. trocken, dürr; **но соухъ** im trocken, trocken fusses.
соуѣтъ adj. (**соуѣ** leer, nichtig, eitel, sbst. **соуѣта**) nichtig, eitel.
съ praep. *c. instr.* mit (begleitung); *c. gen.* herab von —;
сѣази **съ** **крѣста**.
съ-брати, -**раж**, -**ражши** (**съ-брати**, -**берж**) sammeln.
сѣлазунти **с.** **блѣзунти**.
сѣлюдати, -**даж**, -**дажши** (**съ-блѣюсти**) bewahren.
сѣлюсти **с.** **блѣюсти**.
сѣбориште ntr. (**сѣборѣ**) versammlungsort, *συναγωγὴ*, schule.
сѣборѣ msc. (**сѣберж**, **съ-брати**) versammlung.
сѣбти **са** **с.** **бѣти**.
сѣбрати **с.** **бѣрати**.

сѣлазъ msc., **сѣл. мѣдъ** klumpen, stück erz.
сѣнти **с.** **ѣнти**.
сѣлаѣтъ **с.** **блѣинти**.
сѣлазунти **с.** **блѣинти**.
сѣрѣшати, -**шаж**, -**шажши** (**сѣрѣшнн**) vollenden.
сѣрѣшениѣ ntr. (sbst. vrb. zu **сѣрѣшнн**) vollendung.
сѣрѣшѣтъ adv. zu **сѣрѣшѣтъ** (**с.** **сѣрѣшнн**) vollkommen, vollständig.
съ-крѣшнн, -**шж**, -**шннн** (**крѣхъ**) vollenden; **сѣрѣшѣтъ** vollkommen.
сѣрѣшнн **са** **с.** **крѣшнн**.
сѣвѣдѣтель msc. zeuge (**съ-вѣдѣти** mit-wissen).
сѣвѣдѣтельство ntr. (**сѣвѣдѣтель**) zeugniss.
сѣвѣдѣтельстввати, -**ствоуж**, -**ствоужши** zeugen, zeuge sein, bezeugen; mit **о** + loc. — von etwas; **сѣвѣдѣтельствѣтъ** Job. 15, 26 fut.
сѣвѣснн **с.** **ѣснн**.
сѣвѣтъ msc. (**ѣтъ** ausspruch, rat) beratung, ratschlag, plan.
сѣвѣтати, -**штѣж**, -**штѣжши** (**с.** **ѣштѣти**; **сѣвѣтъ**) ratschlagen.
сѣлазѣти **с.** **блѣзѣти**.
сѣлазѣ msc. (**сѣлазѣ** fessel; **съ-лазѣти**) gefangener.
сѣграти, -**раж**, -**ражши** (**сѣграти**) verbrennen (intrans.).
сѣгрѣшати, -**шаж**, -**шажши** (**сѣгрѣшнн**) sich versündigen, sündigen.
сѣгрѣшнн **с.** **грѣшнн**.

СЪДРАВЕЪ adj. gesund.

СЪДЪЛАТИ s. **ДЪЛАТИ**.

СЪЗЪДАТИ, -**ДЪЖ**, -**ДЪЖЕШИ** (**СЪЗЪДАТИ**) aufbauen.

СЪЗЪДАТИ s. **ЗЪДАТИ**.

СЪКЪЛЪЗАТИ s. **КЪЛЪЗАТИ**.

СЪКОПЪЛЪЗАТИ s. **КОПЪЛЪЗАТИ**.

СЪКРОУШИТИ, -**ШИЖ**, -**ШИЖЕШИ** (**СЪКРОУШИТИ**) zerstückeln, zerreiben, zerstören, vernichten.

СЪ-КРОУШИТИ, -**ШЪЖ**, -**ШИШИ** (**КРОУХЪ** brocken, bruchstück) zerbröckeln, zerbrechen, zerstören, vernichten; **СЪКРОУШИТИ** сд Joh. 19, 36 fut.

СЪКРЫЕЛАТИ, -**ЕЛЪЖ**, -**ЕЛЪЖЕШИ** (**СЪКРЫТИ**) verbergen.

СЪКРЫТИ s. **КРЫТИ**.

СЪЛАТИ, **СЪЛЪЖ**, **СЪЛЪЖЕШИ** schicken; **ПОСЪЛАТИ** hinschicken, abschicken, schicken; vrb. perf.: **ПОСЪЛЪЖ** Joh. 15, 26 fut., und öfter so.

СЪЛОЖЕНИЕ ntr. (sbst. verb. zu **СЪЛОЖИТИ**) zusammensetzung, erschaffung.

СЪЛОЖИТИ s. **ЛОЖИТИ**.

СЪЛОМНИТИ s. **ЛОМНИТИ**.

СЪЛЪЖТИ s. **ЛЪЖТИ**.

СЪМЕТАТИ s. **МЕТАТИ**.

СЪМОТРИТИ, -**МОШТЪЖ**, -**МОТРИШИ** betrachten, beobachten.

СЪМРЪТЬ fem. (**МЪРЪТИ**) tod; plur. mortes, todesarten.

СЪМЫСЛАЪ msc. (vgl. **МЫСЛИТИ**) verstand, verständniss.

СЪМЪСНИТИ s. **МЪСНИТИ**.

СЪМЪТИ, -**МЪЖ**, -**МЪЖЕШИ** wagen.

СЪМЪШЕНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **СЪМЪСНИТИ**) mischung.

СЪМЪЖИТИ s. **МЪЖИТИ**.

СЪМЪЖИТАТИ, -**ШТАЖ**, -**ШТАЖЕШИ** (**СЪМЪЖИТИ**) beunruhigen, verwirren; — сд beunruhigt werden, erschrecken.

СЪМНИТИ s. **НИТИ**.

СЪМЪ msc. (**СЪМ-АТИ**) schlaf, traum.

СЪМЪМНИТЕ ntr. (**СЪ-М-АТИ**, **СЪ-М-ЪМЪ**) versammlungsort, synagoge.

СЪМЪДЪЛЪ adj. (**СЪМЪДЪ** fem. speise; **СЪ-М-ЪСТИ**) essbar.

СЪМЪСТИ s. **ЪСТИ**.

СЪНАСАТИ, -**САЖ**, -**САЖЕШИ** (**СЪНАСАТИ**, -**НАСАЖ**) erlösen.

СЪНАСТИ, s. **НАСТИ**, **НАСАЖ**.

СЪНАСАЪ masc. (**СЪ-НАСА-ТИ**, -**НАСА-Ж**) rettung, heil; Joh. 4, 42 retter.

СЪНАТИ, -**НАЖ**, -**НИШИ** schlafen.

СЪНАСИТИ s. **НАСИТИ**.

СЪНАСТИТИ s. **НАСТИТИ**.

СЪПОДОБИТИ s. **ПОДОБИТИ**.

СЪПРИИМЪЛИНИКЪ msc. (**СЪ-ПРИ-ИТИ**; **ПРИИМЪЛЪ** сарах, particeps) mitempfänger, theilnehmer.

СЪ-РЪСТИ, -**РЪМЪЖ**, -**РЪМЪЖЕШИ** с. acc. begegnen (eig. antreffen, vgl. **ОБЪРЪСТИ**); **СЪРАТЕ** Joh. 11, 20 3. sg. aor. (dort: ging entgegen).

СЪРЪТЕНИЕ ntr. (sbst. vrb. zu **СЪ-РЪСТИ**) begegnung.

СЪСЪДЪ msc. gefäss.

СЪТВОРИТИ s. **ТВОРИТИ**.

СЪТО ntr. hundert.

СЪТЪРЪПАТИ s. **ТЪРЪПАТИ**.

СЪТЪНИКЪ msc. (**СЪТАМЪ** hundert-

ster; **сѣто**) befehlshaber über hundert, *ἐκατόνταρχος*, centurio.

сѣтьрати s. **търати**.

сѣтагнѣти s. **тагнѣти**.

сѣтажати s. **тажати**.

сѣтажаниѣ ntr. (sbst. vrb. zu **сѣтажати** сѣ) disputatio, streit.

сѣтажати, -жѣжъ, -жѣшии, und -жѣ, -жѣши сѣ disputare, streiten.

сѣхнѣти, -нѣжъ, -нѣшии trocken werden (vgl. **соухъ**);

нѣсхнѣти austrocknen (intr.), vertrocknen; **нѣхнѣ-тъ** (Joh. 15, 6) 3. sg. aor. mit angehängtem suffix der 3. sg. praes. (vgl. die aoristebъхъ, дахъ, хъхъ); ebenso wohl im selben verse **нѣхрѣже-тъ** zu fassen, da im original *ἐβλήθη*.

сѣходити s. **ходити**.

сѣхранити s. **хранити**.

сѣ s. **бѣти**.

сѣлати, -лажъ, -лажѣшии (**сѣлати**) schicken;

посѣлати (**посѣлати**) hinschicken.

сѣмъ msc. sohn.

сѣпати, -пѣжъ, -пѣжѣшии streuen; **расѣпати** zerstreuen, ausstreuen.

сѣ, **си**, **се** pron. dieser.

сѣде adv. hier.

сѣребро, **сѣребро**, **сѣребро** ntr. silber.

сѣребръниикъ msc. (**сѣребръниъ**) silbermünze, silberling.

сѣребръниъ adj. (**сѣребро**) silbern.

сѣдѣ adj. grau (vom haare).

сѣдѣти, -жѣжъ, -дѣшии (s. **сѣсти**) sitzen.

сѣмо adv. hierher.

сѣма ntr., gen. -мѣне, (vgl. **сѣити**) same.

сѣсти, **сѣдѣжъ**, **сѣдѣшии** (vgl. **сѣдѣти**) sich setzen;

вѣсѣсти sich setzen in —, auf —;

прѣдѣсѣсти sich vorher setzen.

сѣяти, **сѣжъ**, **сѣжѣшии** säen;

вѣсѣяти einsäen.

сѣ acc. pron. refl., mit dem verbum verbunden das reflexivum (medium) u. passivum ausdrückend.

сѣбота fem. *σάββατον*, sabbat, samstag.

сѣдѣи, gen. -дѣи, msc. richter.

сѣдѣти, -жѣжъ, -дѣшии (**сѣдѣ**) c. dat. obj. richten; **вѣ прѣдѣдѣ**

сѣдѣти gerecht richten;

осѣдѣти verurtheilen.

сѣдѣиште ntr. (**сѣдѣ**) ort des gericht, richterstuhl.

сѣдоу adv. von hier; **отъ сѣдоу** von hier weg.

сѣдѣ msc. gericht, urtheil.

сѣ-по-стѣти msc. (сѣ- § 23, anm.) widersacher, feind.

сѣ-сѣдѣ msc. (§ 23, anm.; **сѣдѣти**) nachbar.

сѣдѣрь msc. *σουδάριον*, schweisstuch.

Т.

ТАЙНЪ adj. (vgl. **ТАЙ** adv. heimlich; **ТАМЪ**, **ТАМЪ**, **ТАМЪ** verheimlichen) heimlich, geheim; **ЕЪ ТАЙНЪ** heimlich, im verborgenen.

ТАМО adv. so; **ТАМО МН** mit folgendem accus. schwurformel „bei dem u. s. w.“; **ТАМО МН** **ТАМЪ** **ТАМЪ**, **ТАМО** u. s. f. p. 98, bei der krone des kaisers (**ТАМО** leitet nur den abhängigen satz ein), wenn du ein stück fallen lässt und es fällt zur erde, so wisse, dass wir dann sicher wissen, dass u. s. w.

ТАМОКЪ pron. adj. (**ТАМЪ**) solcher, talis.

ТАМО-ЖДЕ adv. auf die selbe weise, ebenso.

ТАМЪ pron. adj. so beschaffen, solcher, talis.

ТАМО adv. dorthin.

ТАРСЕННИЪ msc. Tarsensis, aus Tarsus.

ТАРСЪ msc. Tarsus.

ТАТЪ msc., gen. -**ТН**, dieb.

ТАУЕ adv. darauf, dann.

ТАМЪ, **ТАМЪ**, **ТАМЪ** schmelzen (intrans.), zergehen; **РАСТАМЪ** zerschmelzen (intrans.)

ТЕАРЪ fem. (vgl. **ТЕОРЪ**) geschöpf.

ТЕОНЪ, **ТЕОНЪ**, **ТЕОНЪ** pron. poss. II. pers. dein.

ТЕОРЪ, -**РЪ**, -**РЪ** thun, machen (facere);

ЗАТЕОРЪ zumachen, schließen, einschliessen;

СЪТЕОРЪ vrb. perf. (conficere) vollenden, machen, schaffen; Matth. 27, 22 mit dem dat. u. acc., Ostr. ev. ebenda mit doppeltem acc.; oft futurum, z. b. Matth. 26, 18, Joh. 14, 12; **СЪТЕОРЪ** **СЪТЕОРЪ** συμβουλεύεσθαι, beschliessen; auch im sinne von fingere, πλάττειν, daher **СЪТЕОРЪ** fictus, erdichtet p. 107.

ТЕРАДЪ, -**ЖДЪ**, -**ДНЪ** (**ТЕРАДЪ**) fest machen, befestigen;

ОУТЕРАДЪ befestigen, sichern, versichern.

ТЕРАДОСТЬ fem. (**ТЕРАДЪ**) festigkeit, sicherheit.

ТЕРАДЪ adj. fest, sicher.

ТЕРАДЪ adv. zu **ТЕРАДЪ**.

ТЕЛЪ msc. männliches kalb, stierkalb.

ТЕУЕННЪ ntr. (sbst. vrb. zu **ТЕУЪ**, **ТЕУЕННЪ**) lauf, laufbahn.

ТЕУЕННЪ, **ТЕУЪ**, **ТЕУЕННЪ** laufen, fließen;

ИСТЕУЕННЪ herausfließen; **ИСТЕУЕННЪ** Joh. 7, 38 fut.

ТИКЕРНАДА fem. Τικερνάδα, -άδος.

ТИКЕРНАДСИЪ adj. τῆς Τικερνάδος.

ТИТЪ ntr., gen. u. plur. **ТИТЪ**, τίτλος, titulus, inschrift.

ТО (ntr. von **ТЪ**) conj., adv. so,

also, dann, ferner; leitet den nachsatz ein wie deutsches „so“, meist in conditional-sätzen; nach einem relativsatze p. 95.

ТОГДА, ТУГДА adv. damals, dann.

ТОЛН adv. (corr. **МОЛН**) dann; **ОТЪ ТОЛН** von der zeit an, von da an.

ТОЛННЪ pron. adj. so gross, tantus.

ТОЛЪ adv. (corr. **МОЛЪ**) so sehr, tantum, adeo.

ТОЛЪ adv., **ОТЪ ТОЛЪ** von da an (ἀπὸ τότε); **ДО ТОЛЪ** bis dahin, bis zu dem grade.

ТОПНИТН, -ПЛАЖ, -ПИШН eintauchen; **ИСТОПНИТН СЯ** versinken, schiffbruch leiden;

ПОТОПНИТН eintauchen.

ТОПНИТН, -ПЛАЖ, -ПИШН erhitzen, glühen (trans.);

РАСТОПНИТН zerschmelzen, schmelzen (trans.).

ТОУНЛО ntr. (**ТОУНТН**) kelter.

ТОУНТН, -УЖ, -УНИШН (caus. zu **ТЕЖЪ, ТЕШИТН**; eig. laufen machen) treiben; fliessen lassen, ausgiessen;

РАСТОУНТН zerstreuen, verschwenden.

ТРАБА fem. gras.

ТРЕПЕЗА fem. gr. τράπεζα, tisch.

ТРЕПЕТЪ msc. das zittern (vgl. **ТРЕПЕТАТИ, -ПЕШТЪ, -ПЕШТЕШН** zittern).

ТРЕТНЙ num. ord. dritter; **ТРЕТНЪ** ntr. zum dritten male; **ТРЕТН-Ю** das dritte mal.

ТРИНЪ, ТРН num. drei; **ТРН НА ДЕ-**

САТЕ dreizehn; **ТРН ДЕСАТЕ** dreissig.

ТРОИЦА fem. (**ТРН**) dreiheit, τρις, trinitas, dreieinigkeit; **ТРӨН-ЦЕМЪ** zum dritten male (vgl. **БЪТОРИЦА**).

ТРОУДНИТН, -ЖДЪ, -ДИШН (ТРОУДЪ) plagen; — **СЯ** sich plagen, sich mühen, leiden, ermüden; **ТРОУЖДЪ СЯ ОУЪ ПЪТН** ermüdet vom wege Joh. 4, 6.

ТРОУДЪ msc. mühe, arbeit.

ТРОУЖДАТИ, -ЖДАЖ, -ЖДАШНН (ТРОУДНИТН) plagen, belästigen; — **СЯ** sich bemühen, mit о + loc. — um etwas.

ТРОУПЪ msc. rumpf, körper, leichnam.

ТРЪГНИЖТН (ТРЪГНИЖТН), -ИЖ, -ИШН reissen;

ПРОТРЪГНИЖТН durchreissen, zer-reissen.

ТРЪЖЬНИКЪ msc. geldwechsler (eig. händler, marktverkäufer, **ТРЪГЪ** markt, davon adj. **ТРЪЖЬНЪ**).

ТРЪЗАТИ (ТРЪЗАТИ), -ЗАЖ, -ЗАШНН (ТРЪГНИЖТН, ТРЪГН.) an etwas reissen, raufen;

РАСТРЪЗАТИ zerreißen.

ТРЪНИЕ ntr. coll., plur. zu **ТРЪНЪ** dorn.

ТРЪНИЧЪ adj. (**ТРЪНЪ** dorn) aus dornen bestehend, dornen.

ТРЪПНИКЪ ntr. (**ТРЪПАТИ**) das erdulden, ertragen, die geduld.

ТРЪПАТИ, -ПЛАЖ, -ПИШН dulden, leiden;

СЪТРЪПАТИ erdulden, aushalten.

ТРЪСТАТЪ msc. τριστάτης.

ТРАСТНИК ntr. coll., plur. zu **ТРАСТЬ**
fem. rohr, arundo.

ТРАСТЬ fem. rohr, arundo.

ТРАВЕТИ, -БАЖ, -БИНИ reinigen;
ОТРАВЕТИ dass.

ТРАВЕКАТИ, -БОУЖ, -БОУСИТИ (**ТРЕБА**
bedürfniss, *χρεία*) c. gen. be-
dürfen; mit **ОТЪ** + gen. fordern
von —.

ТРАСТИ, **ТРАСЖ**, -СЕМИ schütteln;
ИСТРАСТИ herausschütteln, fal-
len lassen;

ПОУТРАСТИ erschüttern; **ЗЕМЛѦ**
ПОТРАСЕ СЯ die erde bebbe.

ТРАСЪ msc. (**ТРАС-Ж**, **ТРАСТИ**) er-
schütterung, erdbeben.

ТОУ adv. dort.

ТЪ, **ТА**, **ТО** pron. der jener; **ТЫМ**
p. 169 zusammenges. declin.;
ТЫМЪ instr. deswegen (vgl.
НМЪЖЕ unter n).

ТЪГДА s. **ТОГДА**.

ТЪ-ЖДЕ pron. derselbe, idem.

ТЪКНАТИ, -ИЖ, -ИСИТИ stechen,
stecken, mit einer spitze
stossen;

ПОТЪКНАТИ СЯ anstossen (in-
trans.).

ТЪКЪМО adv. nur; **НЕ ТЪКЪМО** —
ИЖ и nicht nur — sondern
auch; **НЕ ТРАВЕУИТЬ ТЪКЪМО**
НОУЖ ОУМЪТИ braucht nur die
füsse (nicht als nur die füsse)
zu waschen Joh. 13, 10.

ТЪУИЖ adv. nur.

ТЪУИЯТИ, -ИТЪ, -ИТИТИ drängen;
— **СЯ** eilen.

ПОТЪУИЯТИ СЯ sich beeilen,
eilen, sich bestreben.

ТЫМЪ adj. leer.

ТЫ pron. II. pers. du.

ТЫСЯЧНА fem. tausend.

ТЫСЯЧНИКЪ msc. (**ТЫСЯЧНИЦЪ**
zu **ТЫСЯЧНА**, tausendster; vgl.
СЪТЪНИКЪ *χιλιάρχος*, befehls-
haber über tausend.

ТЫЛЪНИЦЪ adj. (**ТЫЛЪТИ**) vergäng-
lich.

ТЫЛЪТИ, **ТЫЛЪЖ**, **ТЫЛЪСИТИ** (**ТАЛТИ**,
ТАЛЪЖ, **ТАЛЪСИТИ**) vergehen, ver-
derben (intrans.).

ТЫМА fem. finsterniss.

ТЫМЪНИЦА fem. (**ТЫМЪНЪ**, adj. zu
ТЫМА, finster) gefängniss.

ТЫМЪНИЦЪ adj. zu **ТЫМЪНИЦА**, **Т.**
СТРАЖЪ gefängnisswärter.

ТЫРАТИ (**ТРАТИ**, **ТЪЛИТИ**, **ТЪЛИТИ**),
ТЫРЖ (**ТЪЖ**), **ТЫРЕМИ** (**ТРЕМИ**)
reiben;

ОТЪРАТИ (= **ОУЪ-Т.**) abreiben,
abtrocknen;

ПРЪТЪРАТИ (3. pl. aor. **ПРЪ-**
ТЪРИМА, **-ТЪРИМА**) durchsägen;
СЪТЪРАТИ zerreiben (*συν-τρί-*
βειν), zertrümmern.

ТЪСТЪ msc., gen. -СТЪ, schwieger-
vater.

ТЪКАТИ, -КАЖ, -КАСИТИ laufen,
fliessen (cursitare; **ТЕКА**, **ТЕКИТИ**);
ИСТЪКАТИ (**ИСТЕКИТИ**) ausfliessen,
ausquellen.

ТЪЛО ntr., gen. -ЛЕСЕ u. -ЛА, leib,
körper, leichnam.

ТЪСКЪ msc. kelter.

ТЪСНИИ ntr. (abst. vrb. zu **ТЪСИ-**
ТИ) trost.

ТЪСИТИ, -ИЖ, -ИНИТИ beruhigen,
trösten;

ОУТАМНТИ dass. (Exod. 15, 13
falsche übersetzung von
παράκαλεῖν).
ТАГНЖАТИ, -ЖЖ, -ЖЕННИ ziehen, span-
nen;
СЪТАГНЖАТИ zusammenziehen,
anziehen (constringere).
ТАГОТЬНЪ adj. (**ТАГОТА** schwere,
last; vgl. **ТАГОСТЬ** dass.) schwer.
ТАЖАТЕЛЪ msc. (**ТАЖАТИ**) arbeiter.
ТАЖАТИ, -ЖЖ, -ЖЕННИ (**ТАЖЪ** arbeit)
arbeiten;

СЪТАЖАТИ erarbeiten, erwerben.
ТАЖАТИ, -ЖЖ, -ЖЕННИ eig. ziehen,
dehnen (vgl. **ТАГ-НАТИ**);
ИСТАЖАТИ (auch -ЖАЖ, -ЖАЖЕННИ)
ausfragen (vgl. auch **СЪТА-
ЖАТИ**).
ТАДОУ adv. dorthier; **ОТЪ ТАДОУ**
von dort weg.
ТАЖНТИ, -ЖЖ, -ЖЕННИ (**ТАЖА** be-
trübniß, angst) betrübt sein,
in angst sein.
ТАЖА fem. wolke, gewitterwolke.

ОУ.

ОУ praep. c. gen. bei.
ОУ adv. (vgl. **ОУ-ЖЕ**) schon; **НЕ ОУ**
noch nicht.
ОУЕНКАТИ, -КАЖ, -КАЖЕННИ (**ОУ-ЕНТИ**)
erschlagen.
ОУЕНИСТЕО ntr. (**ОУЕНИТИ**) todt-
schlag, mord.
ОУЕНИЦА und **ОУЕНИЦА** msc. (**ОУЕНИТИ**)
mörder.
ОУЕНИТИ s. **ЕНТИ**.
ОУ-ЕО conj., adv. also, denn (in
der frage); freilich, zwar (μὲν).
ОУЕОГЪ adj. arm (vgl. **ЕОГ-АТЬ**;
ОУ- vor adjunct. privativ).
ОУЕОЖТИ с.а s. **ЕОЖТИ** с.а.
ОУЕРОУСЪ msc. sudarium, schweiss-
tuch.
ОУЕА interj. ei, vae.
ОУЕАДАТИ s. **ЕАДАТИ**.
ОУЕРАТАКАТИ, -КАЖ, -КАЖЕННИ (**ОУ-
ЕРАТАТИ**, -РАТАЖ überreden,
trösten; **ОУ-РАТА** zuspruch,
trost) ermahnen.

ОУЕАДАТИ, -ДАЖ, -ДАЖЕННИ (vgl.
ОУ-КАНАТИ = ***ЕАД-НАТИ** welk
werden) verwelken; **НЕОУЕАДАЖ**
unverwelklich.
ОУЕКАЗАТИ s. **КАЗАТИ**.
ОУЕКАСАТИ, -САЖ, -САЖЕННИ (**ОУ-ЕКА-
САТИ**) verlöschen, erlöschen
(intrans.).
ОУГОДНЪ adj. (**ГОДАНЪ** passend,
gefallend; **ГОДЪ** χαῖρος; vgl.
ОУГОДИТИ gefallen) angenehm.
ОУГОТОКАТИ s. **ГОТОКАТИ**.
ОУГОТОКЕНТИ s. **ГОТОКЕНТИ**.
ОУДАКЕНТИ s. **ДАКЕНТИ**.
ОУДАРАТИ, -РАЖ, -РАЖЕННИ (**ОУДАРА**
schlag) schlagen (aber perfec-
tiv: treffen).
ОУДОЛАТИ, -ЛАЖ, -ЛАЖЕННИ siegen;
ОУДОЛАСТЬ Exod. 15, 9 fut.
ОУДРАЖАТИ s. **ДРАЖАТИ**.
ОУДЪ msc., plur. auch **ОУДЕСА** ntr.,
glied.
ОУДЬРАТИ s. **ДЬРАТИ**.

оуѣдаснѣхуи са с. жаснѣхуи.

оу-же (с. оу) adv. schon; не — оуже, оуже не nicht mehr; im nachsatz nach **аште**: да аште не бы ни единого же промѣхаста, то оуже кѣста нех, wenn nun kein betrug war, so ist er also offenbar auferstanden.

оуѣрѣхуи с. хѣрѣхуи.

оукаханнѣ ntr. (sbst. vrb. zu оукахати aufweisen, demonstrare, beweisen) beweis; **оум. кѣскрѣсьномѣ** der beweis für die auferstehung.

оукрѣхуи, -рѣх, -рѣхшн (оуко-рѣхуи) schmähen, verachten.

оукломнѣ с. клоннѣ.

оукорнѣ с. корнѣ.

оукорнѣхуи adj. schmähdlich, schimpflich (оукорѣхуи schimpf, vgl. оукорнѣхуи).

оукорѣхуи с. корнѣ.

оукрѣхуи с. крѣхуи.

оукрѣхуи с. крѣхуи.

оукроѣ msc. binde.

оукроѣхуи msc. (кроѣхуи brocken) bruchstück, brocken.

оукрѣхуи с. крѣхуи.

оумрѣхуи, -рѣх, -рѣхшн (оумрѣхуи) hinsterven.

оумлѣхуи с. млѣхуи.

оумолнѣ с. молнѣ.

оуморнѣ с. морнѣ.

оумрѣхуи ntr. (оумрѣхуи; мрѣхуи) tod.

оумѣ msc. verstand, sinn, ein-sicht.

оумѣхуи fem. (оумѣхуи) waschbecken.

оумѣхуи, -хѣх, -хѣхшн (оумѣхуи) abwaschen.

оумѣхуи с. мѣхуи.

оумѣхуи с. мѣхуи.

оумрѣхуи с. мрѣхуи.

оумѣ, best. оумнѣ, оумнѣхуи, оумнѣхуи adj. comp. besser; оумнѣхуи ntr. adv.

оумнѣхуи с. нѣхуи.

оумнѣхуи ntr. (sbst. vrb. zu оумнѣхуи са sich betrinken) trunkenheit.

оумнѣхуи, -хѣх, -хѣхшн (vgl. нѣхуи) mästen.

оумодохуи с. подохуи.

оумѣхуи с. нѣхуи.

оумрѣхуи с. рѣхуи.

оумлѣхуи с. слѣхуи.

оумнѣхуи с. нѣхуи.

оумнѣхуи msc. nutzen, frommen.

оумрѣхуи ntr. eifer.

оумрѣхуи adj. (оумрѣхуи) eifrig; getrost.

оумѣ ntr. plur. mund.

оумѣхуи с. нѣхуи.

оумѣхуи, älter -хѣхшн, ntr. (sbst. vrb. zu оумѣхуи) feststellung, begründung.

оумрѣхуи, -хѣх, -хѣхшн (оумрѣхуи erschrecken, terrere; **оумрѣхуи**) erschrecken, terrere; — са erschreckt sein, sich fürchten.

оумѣхуи са с. стѣхуи са.

оумѣхуи, -хѣх, -хѣхшн einschlafen, einschlafen; оумѣхуи 3. sg. aor. (vgl. сѣхуи).

оуѣспениѣ ntr. (sbst. vrb. zum vor.) das entschlafen, κοιμησις.

оутѣрѣднѣ s. **терѣднѣ**.

оутрнѣ ntr. (**оутро**) der frühe morgen; **на оутрнѣ** am nächsten morgen,

оутро ntr. der morgen; **за оутра** am nächsten morgen (morgen adv.).

оутрѣй adj. (**оутро**) morgenlich; **ѣъ оутрѣй (дѣнь)** am andern morgen, morgen adv.

оутѣшати, -шѣжъ, -шѣши (**оутѣшнѣ**) trösten.

оутѣшнѣ s. **тѣшнѣ**.

оу-тати, -тѣжъ, -тѣши erschlagen; **оутѣжъ** Ex. 15, 9 fut.

оухо ntr., gen. **оушесе**, dual. **оуши**, ohr.

оуѣеникъ msc. (**оуѣениъ**, **оуѣнѣ**) schüler, jünger.

оуѣениѣ ntr. (sbst. vrb. zu **оуѣнѣ**) belehrung, lehre.

оуѣнѣль msc. (**оуѣнѣ**) lehrer.

оуѣнѣлесеъ adj. poss. zu **оуѣнѣль**, des lehrers.

оуѣнѣ, -ѣжъ, -ѣши lehren (eig. angewöhnen; **ѣжъ-ѣжѣ** gewohnt werden, sich gewöhnen); — **сѣ** gelehrt werden, lernen;

наоуѣнѣ mit acc. der sache, dat. der pers. belehren; **наоуѣнѣ** Joh. 14, 26 fut.

оуши s. **оухо**.

Ф.

фараонѣ adj. poss. zu **фараонѣ**, des Pharaon.

фарисей msc. **φαρισαῖος**.

филлпѣ msc. **Φίλιππος**.

филлстимѣ msc. (?) **Philistæa**.

фѣнѣ msc. **φοίνιξ**, palme.

Х.

хѣла fem. lob, dank; **хѣлажъ ѣз-дѣти** dank sagen, danken.

хѣланѣ, -ѣжъ, -ѣши (**хѣла**) loben.

хѣлмѣ fem. **χλαμός**, -μόςος.

хѣлѣ msc. brod.

ходѣти, -жѣжъ, -дѣши (dur.; w. *sad*, vgl. **шѣд-ѣ**) gehen; mit **по** + loc. folgen;

ѣсходѣти hinaufgehen, hinaufsteigen;

ѣсходѣти eingehen; **ѣсходѣти** и **исх.** ein und ausgehen;

изъсходѣти, **исходѣти** hinausgehen;

находѣти accedere; eintreten;

приходѣти hingehen, herkommen;

проходѣти durchgehen, durchwandern;

пРѢХОДИТИ hinübergehen (trans-
ire), vergehen;

сѢХОДИТИ hinabgehen, herab-
kommen.

ХОТѢТИ [ХЪТѢТИ], -ШѢ, -ШЕШИ
wollen; wie griech. μέλλειν
z. b. **НИ ТѢ ХОТѢДѢХЪ НМЪ БѢРѢИИ**
БЪИТИ p. 107, u. mehrmals p.
106; c. dat. lust haben an —;
• partic. **ХОТѢ** έχών mit willen,
НЕХОТѢ nicht wollend, gegen
den eigenen willen, ungern;

БѢСХОТѢТИ vrb. perf. den wunsch
fassen; futur. z. b. p. 95
АШТЕ НЕ ТЫ САМЪ БѢСХО-
ШЕШИ wenn du nicht selber
wollen wirst.

храмина fem. haus.

храинити, -иѣ, -иши bewahren,
aufbewahren; — **запоказати** ge-
bote halten; **хранити** p. 102
fut.;

сѣхранити bewahren, erhalten;

сѣхранити Joh. 12, 25 fut.

христосовѣ adj. poss. zu **христосѣ**,
Christi.

христосѣ, **христѣ** msc. χριστός,
Christus.

хромѣ adj. lahm.

хорѣ adj. arm, niedrig, gering,
schlecht.

хорѣдѣ, best. **хорѣдѣи**, **хорѣдѣши**,
хорѣде comp. zu **хорѣ**.

хорѣ fem. lästerung, βλασφημία.

хорѣити, -иѣ, -иши (**хорѣ**) ver-
spotten, lästern, βλασφημεῖν.

хыжина fem. (**хыжѣ** haus) häus-
chen, zelle.

хытити, -иѣ, -иши greifen,
rauben;

бѣсхытити entreissen, rauben,
ἀναρπάζειν;

расхытити rauben (diripere).

хытросѣ fem. (**хытрѣ** geschickt)
geschicklichkeit, kunst.

Ц.

цесарѣ u. ableitungen s. **цѣсарѣ**
u. s. w.

црькѣиѣ adj. zu **црькѣ**, zum
tempel gehörig; **опона црькѣ-**
иѣиѣ der tempelvorhang.

црькѣ fem., gen. -иѣе, tempel,
kirche.

црьмо-риѣцѣ, **црьмо-р.** msc. (**црьиѣ**,
црьиѣ schwarz; **риѣ**; einer,
der schwarzes gewand trägt)
mönch.

цѣ conj. und; **цѣ** и καὶ τοι p. 106.

цѣлѣити, -иѣ, -иши (**цѣлѣ**) heilen;
исцѣлѣити ausheilen, heilen.

цѣловати, -лоуѣ, -лоуѣши küssen.

цѣлѣ adj. heil, gesund, integer.

цѣна fem. preis (für etwas).

цѣнитѣ, -иѣ, -иши (**цѣна**)
schätzen.

цѣпитѣ, -иѣ, -иши spalten;
расцѣпитѣ auseinander-, zer-
spalten.

цѣсарѣ msc. gr. καῖσαρ, könig,
fürst.

цѣсарь adj. poss. zu **цѣсарь**, kaiserlich, königlich, fürstlich.
цѣсарьстени ntr. (**цѣсарьство**) reich.
цѣсарьство ntr. (**цѣсарь**) reich.
цѣсарьскати, -рюжъ, -рюжени **баси-**
леуєтв, könig sein, herrschen.

цѣсарскъ adj. poss. zu **цѣсарь**, des königs, königlich.
цѣстнѣти, **цѣстѣти**, **цѣстнѣти** reini-
 gen (schaben?);
оцѣстнѣти abschaben, glätten,
 reinigen.

У.

уасѣ msc. stunde, zeit.
уаша fem. becher.
уашѣти, **уашъ**, **уашени** hoffen, er-
 warten (с. gen. oder acc.)
уєтерѣднєскѣмъ adj. (**уєтерѣ-тѣ**
 vierter; **дѣмъ**) viertägig.
уєтѣрѣмъ, **уєтѣри**, **уєтѣре** num.
 vier; **у. дєсѣте** vierzig; **у. д.**
и шєстѣ sechs und vierzig.
уєшоуѣ fem. schuppe.
уѣнѣти, -нѣжъ, -нѣшени (vgl. **уѣнѣ**
 ordnung) ordnen, componere,
 formare, facere;
єѣуѣнѣти einordnen.
уѣнѣ msc. ordnung, rang, stand;
рѣбєскѣ уѣнѣ sklavenstand.
уѣсло ntr. (**уѣтѣжъ**, **уѣстѣ**) zahl;
уѣслѣмъ ѣмо пѣтѣ уѣсѣжѣтѣ
 an zahl ungefähr fünf tausend
 Joh. 6, 10.
уѣстѣ, **уѣтѣжъ**, **уѣтѣшени** zählen, ach-
 ten, ehren, verehren; lesen;
поуѣстѣти vrb. perf.; **поуѣтѣтѣ**
 τιμήσει Joh. 12, 26.
уѣстѣ adj. rein.
уѣлєкѣно-уѣлєбѣмъ adv. (zu **уѣлєкѣно-**
уѣлєбѣмъ menschen-liebed) aus
 menschenliebe.

уѣлєкѣно-оуѣнѣнѣдѣ msc. menschen-
 mörder.
уѣлєбѣмъ msc. mensch.
уѣлєбѣмскѣ adj. (**уѣлєбѣмъ**) mensch-
 lich, menschen-; **сѣмѣ уѣ-**
лєбѣмскѣ (-уѣлєбѣмъ) des menschen
 sohn; **ѣсѣ сѣмѣноѣ уѣлєбѣмскѣ**
 alle menschenkinder.
уѣлєбѣжъ, **уѣлєбѣжѣмъ** adj. rot, schar-
 lach.
уѣлєбѣмъ adj. rot.
уѣрѣпати, -пѣжъ, -пѣшени und -пѣжъ,
 -пѣшени (vgl. **по-уѣрѣти**) schöpfen;
поуѣрѣпати dass.
уѣрѣко ntr., gen. -ѣл und -ѣсєє,
 bauch.
уѣрѣлєкѣ ntr. empfindung (**уѣрѣ-**
тѣ, **уѣрѣжѣ** empfinden).
уѣрѣдѣти, -жѣдѣжъ, -дѣшени **сѣ** (**уѣрѣдо**)
 с. dat. sich wundern.
уѣрѣдо, **уѣрѣдо** ntr., gen. -ѣсєє, wun-
 der.
уѣрѣдѣмъ adj. (**уѣрѣдо**) wunderbar.
уѣстѣ fem. (**уѣтѣжъ**, **уѣстѣ**) ehre.
уѣстѣмъ adj. (**уѣстѣ**) ehrwürdig;
 ehrlich.
уѣ-то pron. inter. was; warum;
ни-уѣто-жє nichts (flex. §. 66).
уѣтѣжъ с. **уѣстѣ**.

УДО ntr. kind.

УДОУ ntr., demin. zu **УДО**, kindlein.

УСТЬ adj. häufig; ntr. **УСТО** adv. oft.

УСТЬ fem. theil, antheil.

УАТН, **УАНА**, **УАНАМН** (nur in compos.);

НАУАТН anfangen.

III.

ШЕСТЬ num. ord. sechster.

ШЕСТЬ num. sechs.

ШИНЪУАНЪ adj. (**ШИНЪКЪ** rose) rosaceus; **ЖАУАНЪ** **ШИНЪУАНО** rosenzweige, gerten von rosensträuchen.

ШЕДРОТА fem. (**ШЕДРЪ** barm-

herzig, mild, freigebig) erbar-men.

ШТОУЖДЪ adj. (**СТОУЖДЪ**) fremd; — **ОТЪ НИХЪ** p. 96 ihnen fremd.

ШТАДЪТН, **-ЖДЪ**, **-ДНМН** schonen; **НОШТАДЪТН** dass.; verschonen.

ШЪДЪ, **ШЪЛЪ** s. **НТН**.

Ъ.

ЪД-, **ЪД-**, nur praes. u. imperf.:

ЪДЪ, **ЪДЪ**; **ЪДЪАКЪ**, fahren (intrans., vehi) perfectiv, das durativ ist **ЪЗДЪТН** (**ЪЗДЪТН**), **ЪЗДЪ**, **ЪЗДЪМН** u. **ЪХЪТН** (**ЪХЪТН**), **-ХЪМЪ**, **-ХЪММН**.

ЪСТН, **ЪМЪ**, **ЪСН** (**ЪСТН**, **ЪМЪ**, **ЪСН**; § 89) essen;

НЪЗЪТН aussessen, verzehren;

НОЗЪТН verzehren; **НОМЪСТЪ** Exod. 15, 7 3. sg. aor.;

СЪ-Н-ЪСТН comedere, verzehren;

СЪНЪСТЪ Joh. 6, 51 fut., er wird essen; **СЪНЪСТЪ** Joh. 2, 17 3. sg. aor.

Ю.

ЮМЪ adj. jung.

ЮМЪЦЪ msc. (**ЮМЪ**) stier.

Я.

ЯЕНТН, **-ЯМЪ**, **-ЯММН** (vgl. **ЯЕН**) zeigen; — **СА** sich zeigen, erscheinen (**φαίνεσθαι**), sich offenbaren; **ЯЕМЪ** **СА** Joh. 14, 21 fut.

ЯЕМАТН, **-ЯМЪ**, **-ЯМММН** (**ЯЕНТН**) zeigen.

ЯЕН adv. klar, deutlich, offenbar; **ЯЕН ТЕОРНТН** offenbar machen, verraten.

ЯД- s. **ЪД**.

ЯУЕА fem. wunde.

ЯМО (vgl. **ЯМЪ**) conj. wie, als; **Ѡс**

in der bedeutung damit, weil, denn; *ὥστε* so dass, c. dat. + inf. Matth. 26, 14; nach verbis dicendi = gr. *ὅτι*, *ἡ ἀπολογία* *ἐμὴ*, *ἐμοὺ* u. s. w., oft zur einföhrung directer rede gebraucht wie *ὅτι*; *ἐμοὶ* да damit; да *ἐμοὶ* als Joh. 18, 6; bei zahlangaben: ungefähr, *ἑξήκοντα ἐμοὶ* *δεκάταις*; *ἐμοὶ* *ἢ* *ὅτι* *ἐλάττω*.
ἐμοὶ-же part. relat. wie; *ὥς, καθά*, und wie dieses auch den grund ausdrückend; zuweilen = *ὥς*

in der bedeutung von *ὅτι*; = *ὥστε* so dass, c. dat. + inf. p. 104, c. indic. *ἐμὸν* *ἐπιδόξα* so dass sie wussten.
ἐμὸν pron. adj. wie beschaffen, qualis (correl. *ταῦτα*); *ἐμὸν-же* Joh. 5, 4 qualiscunque.
ἐμὸν fem. grube.
ἐμὸν part. relat. wohin; *ἐμοὶ-же* dass.
ἐμὸν fem. (*ἐμὸν* heftig, streng) heftigkeit, eifer, zorn.
ἐμὸν s. *ἐμὸν*.

16.

ἐκἀγγελίης, ἐκἀγγελίης ntr. *εὐαγγέλιον*, evangelium.

ἐгда part. relat. wann, als (demonstr. *τοгда*); *ἐгда-же* dass.

ἐгда part. interr. etwa, bei fragen, auf die nein erwartet wird, num. μή: *ἐгда* *αὐτὸν* *ἐμὸν* Matth. 26, 20 μήτι *ἐγὼ* εἶμι; *ἐгда* *ἐμοὶ* damit nicht irgendwie, damit nicht etwa.

ἐдинно-уады adj. (*уады*) *μονογενής*, eingeboren.

ἐдинно adj. (instr. fem. sg. von *ἐдинъ*) einmal, auf einmal.

ἐдинъ num. (pron. flex.) ein; allein, einzig; indef. irgend ein, ein gewisser; *ни* *ἐдинъ* kein; *ἐдини* die einen — *дрогъни* die andern; *по* *ἐдинному* einzeln, im einzelnen; *ἐдинъ* на *десяте* elf.

ἐдомъскъ adj. edomitisch.

ἐди adv. wann, als (quando), da

(quando, quoniam); *ἐди-же* dass.; *отъ* *ἐди-же* von wann an, seit; *отъ* *днес* *того*, *отъ* *ἐди-же* von dem tage an, an welchem u. s. w.; *ἐди*, *отъ* *ἐди-же* dass.

ἐдинъ pron. adj. rel. quantus;

ἐдинно quantum; *ἐдинно* *зъла* quantum mali, wie viel böses.

ἐдиномъскъ, ἐдиномъскъ adj. zu *ἐдиномъ* = *ἐλαίων* olivenhain; *гора* *ἐдиномъска* ölberg.

ἐдиамъ, ἐдиамъ-же adv. conj. so viel, in so fern, weil.

ἐди s. *ἐди*.

ἐди adv. halb; *ἐди* *жикъ* halb todt.

ἐди s. *ἐди*.

ἐди msc. Hierosolyma, Jerusalem.

ἐди pron. adj. (alter) einer, ein gewisser; *ἐди* einige.

ἐди adv. noch.

X.

ѦГЛѢ msc. ecke, winkel.

ѦЖЕ ntr. (vgl. **ѦЛЪ-АТИ**) strick.

ѦЖИНА msc. verwandter.

ѦЖА fem. (vgl. **ѦЖЕ**) band, fessel.

ѦРОДИТЕЪ adj. thöricht (**ѦРОДЪ** thor; russ. уродъ missgeburt).

ѦТРОБА fem. (vgl. **ѦТРА** innen) eingeweide, leib, mutterleib.

IX.

ѦЗЫКЪ msc. zunge, sprache, volk;

ѦЗЫЦИ besonders ἔθνη (die fremden völker), heiden.

ѦТИ, **ѦМЪ** (= **ѦМЪ**), **ѦМЕСИ** fassen, nehmen; **ѦРА** **ѦТИ** glauben;

ѦРА **ѦМЕСЪ** Matth. 27, 42 fut.;

ѦЗЪАТИ, **ѦЗЪАМЪ** aufnehmen, an sich nehmen, wegnehmen;

ѦЗЪАМЪ Joh. 11, 48 fut.;

ѦЗЪАТИ, **ѦЗЪАМЪ** herausnehmen;

ОБЪАТИ, **ОБАТИ**, **ОБЪАМЪ** umfassen (amplecti), aufnehmen;

ПОДЪАТИ, **ПОДЪАМЪ** ὑποδέχεσθαι, übernehmen, sich einer sache unterziehen, etwas erleiden;

ПОМЪТИ, **ПОМЪМЪ** παραλαμβάνειν, zu sich nehmen, mitnehmen; **ПОМЪМЪ** Joh. 14, 3 fut.;

ПРИМЪТИ, **ПРИМЪМЪ** hinnehmen, erfassen, bekommen; zu sich nehmen (**БРАТЬ**); aufnehmen; leiden; **ПРИМЪСТЬ** Joh. 16, 15 fut., u. öfter so;

ПРИМЪТИ, **ПРИМЪМЪ** ergreifen.

МУЪМЕСЕНЪ adj. (**МУЪМЪ** msc., gen. -**МЕСЕ**, gerste) aus gerste bestehend, gersten-.

МУЪМЕСЕНЪ, **-МЕСЕНЪ** adj. aus gerste bestehend, gersten- (vgl. **МУЪМЪ** dass., und das vorige).

IX.

ѦДОУ adv. relat. woher (relat.),

ѦДОУ-ЖЕ dass.; **ѦДОУЖЕ** **ѦЛАСИ**

САТЬ p. 102 so weit die haare

gehen (eig. von da an, wo die haare sind).

Buchdruckerei von W. Drugulin in Leipzig.

